

ŞEBEKE: GENÇLERİN KATILIMI PROJESİ

YENİ ZAMANLARDA GENÇ YURTTAŞLARIN KATILIMI KONFERANSI BİLDİRİLER KİTABI

ŞEBEKE: Gençlerin Katılımı Projesi

Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı Konferansı Bildiriler Kitabı

ŞEBEKE: Gençlerin Katılımı Projesi
Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı Konferansı Bildiriler Kitabı

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları – No: 13
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları - 486
Birinci Baskı İstanbul, Haziran 2014
ISBN: 978-605-399-362-9

© İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yazışma Adresi: İnönü Cad.No:6 34387 Kuştepe / İstanbul
(0 212) 311 61 64 / 311 64 63 - Sertifika No: 11237
www.bilgiyay.com
e-posta: yayin@bilgiyay.com
Dağıtım: dagitim@bilgiyay.com

Yayına Hazırlayan: Nurhan Yentürk ve Devin Bahçeci
Tasarım ve Uygulama: Pelin Telyak
Düzeltili: Remzi Abbas
Redaksiyon: Bülent Çınar
Deşifre: Dilek Hepgüler

Baskı & Cilt: ER-AY Basım Hiz. Tic. Ltd. Şti. Mas Sit. No: 87 Bağcılar 34204 İstanbul Türkiye- Sertifika No: 30034
Proje Koordinasyon Ekibi: Devin Bahçeci, Kenan Dursun, Özlem Ezgin
Proje Danışmanları: Nurhan Yentürk, Laden Yurttagüler, Yörük Kurtaran

Katalog Bilgileri:
İstanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama
Bölümü Tarafından Kataloglanmıştır. Yeni zamanlarda genç yurttaşların katılımı konferansı (9-11 Mayıs 2014 : İstanbul, Tur-
key) Yeni zamanlarda genç yurttaşların katılımı konferansı bildiriler kitabı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 9-11 Mayıs
2014 / Yayına hazırlayanlar Nurhan Yentürk, Devin Bahçeci.
p. : illustrations, charts. ; cm.

ISBN 978-605-399-362-9

1. Youth -- Turkey -- Congresses. 2. Youth -- Europe. 3. Social work with youth -- Research. 4. Youth -- Europe -- Social condi-
tions. 5. Youth -- Government policy -- European Union countries. 6. Political participation -- Europe. 7. Non-governmental
organizations - Europe. 8. Youth --Turkey --Social conditions. 9. Youth --Turkey -- Political activity. 10. Social participation
-- Turkey -- Case studies. 11. Non-governmental organizations -- Turkey. I.Title. II. Yentürk, Nurhan. III. Bahçeci, Devin.

HQ799.E9 Y46 2014

Bu çalışmanın tüm yayın hakları saklıdır. Aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.
Baskıdan kaynaklanabilecek hata ve eksiklikler için lütfen www.sebeke.org.tr adresini ziyaret ediniz. Bu yayın, İstanbul Bilgi Üniversitesi
tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen Şebeke: Gençlerin Katılımı projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu yayının, Avrupa
Birliği'nin resmi görüşlerini yansıttığı düşünülmemelidir.

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI	7
Prof Dr. Nurhan Yentürk: Şebeke Projesi Deneyimi ve Gençlerin Katılımına Yönelik Politika Önerileri – İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi	9
Erwan Marteil: Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı – Şebeke Projesi Açılış Konuşması - Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Kurumsal Yapılanma ve Sivil Toplum Bölüm Başkanı, Birinci Müsteşar	15
Prof. Dr. M. Remzi Sanver: Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı – Şebeke Projesi Hoş Geldiniz Konuşması – Rektör, İstanbul Bilgi Üniversitesi	19
I. YENİ ZAMANLARDA GENÇLERİN KATILIMI NEDEN ÖNEMLİ?	23
Hans Joachim Schild: Avrupa Birliği – Avrupa Konseyi Gençlik İşbirliği ve Gençlerin Katılımı – Avrupa Birliği - Avrupa Konseyi Gençlik İşbirliği	25
Yörük Kurtaran: Neden Bugün Gençleri Tartışıyoruz? – İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi	29
II. GENÇLERİN SİYASİ KATILIMI	35
Doç. Dr. Emre Erdoğan: Türkiye’de Gençlerin Siyasal Katılımı: Karşılaştırmalı Bir Perspektif – İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü	37
Anna - Charlotte Oriol: Gençlerin Gözünden Gençlerin Katılımı – Avrupa Yurttaşlık Yılı Meclisi - Eski Çalışan	53
Volkan Yılmaz: Türkiye Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyo-Ekonomik Statü Fark Yaratıyor mu? – İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi	57
III. ALTERNATİF KATILIM YOLLARI	63
Yrd. Doç. Dr. Alper Akyüz: Alternatif Katılım için Kavramsal bir Deneme – İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi	65
Dr. Paul Sweetman: Beden, Kimlik, Alt Kültürler ve Katılım – King’s College – Londra	69
Dr. Vitor-Sergio Ferreria: Gençlik Sahnelerinin Estetiği: Direniş Siyaseti mi, Varolma Sanatı mı? – Lizbon Üniversitesi	75
IV. SİVİL TOPLUMDA GENÇLERİN KATILIMI	79
Prof. Dr. Howard Williamson: Katılım Açısından Gençlik Politikası: Deneyimler ve	

Öneriler - Gençlik Çalışmaları Profesörü - Güney Galler Üniversitesi	81
Yrd. Doç. Dr. Ekrem Düzen: Bir Cebri Sosyal Kültür Teknolojisi Olarak Cebri Kontrol - İzmir Üniversitesi	87
Burcu Oy: İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü Bağlamında Öğrencilerin Katılım Halleri - İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi	95
V. GÜÇLENDİRME VE KATILIM	105
Laden Yurttagüler: Türkiye’de Gençlerin Özerkliği - İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi	107
Zelal Yalçın: Türkiye’den Bir Güçlendirme Deneyimi: Mor Çatı Kadın Sığınağı - Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	113
Doç. Dr. Pınar Uyan Semerci: Gençlerin ‘Güçlendirilmesi’ - İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü	119
VI. KATILIMDA İYİ ÖRNEKLER	125
Elena Dalibot: Katılım için Alternatif Yöntemler: Avrupa Alternatifleri Derneği Örneği - European Alternatives - Avrupa Alternatifleri Derneği	127
Elisa Bruno : Avrupa Topluluğu ve Ulusal Düzeyde Katılım Hakları - European Citizens Action Service (ECAS) - Avrupa Yurttaşları Eylem Hizmetleri	133
Şehnaz Layıkel ve Can Feyzioğlu: Türkiye’den Bir Güçlendirme Deneyimi: Ruh Sağlığında İnsan Hakları - Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği	137
Gunnar Grimsson ve Robert Bjanason: İzlanda’dan Yurttaşların Katılım Deneyimi - The Citizens Foundation - Yurttaşlar Vakfı	141

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Şebeke Projesi Deneyimi ve Gençlerin Katılımına Yönelik Politika Önerileri

Prof. Dr. Nurhan Yentürk
İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi

Sayın Rektör, sayın Avrupa Komisyonu temsilcisi, sayın kamu kurumları ve STK temsilcileri, değerli hocalarım; Şebeke: Gençlerin Katılımı Projesi'nin kapanış konferansına hoş geldiniz.

Sizlerle projemizin bu kapanış toplantısında, bugüne kadar bizi bu toplantıya getiren temel taşları paylaşmak istiyorum. Konuşmamda önce gençlerin katılımı konusunu nasıl kavram-sallaştırdığımızı ele aldıktan sonra, yaptığımız tercüme araştırmaların kapsamına değinecek ve bu tercüme ve araştırmaların çıktılarından yola çıkarak Türkiye'de gençlerin katılımı konusunda yaşanan gelişmeleri, sorunları ve politika önerilerini paylaşacağım.

Şebeke: Gençlerin Katılımı Projesi'nin (ŞEBEKE) amacı, genç yurttaşların ve gençlerle çalışan sivil toplum kuruluşlarının (STK) kamusal tartışmalara ve karar alma mekanizmalarına katılımını güçlendirmektir. Aynı zamanda, gençlerin toplumsal katılımının desteklenmesi de hedeflenmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen faaliyetler arasında, genç yurttaşların katılımının güçlendirilmesi için farklı alanlarda ihtiyaç duyulan bilgi ve tartışmanın geliştirilmesi ve ilgili öznelere paylaşılması bulunmaktadır. Bu kapsamda, proje çerçevesinde iki yıl boyunca, bir adet anket çalışması, dört adet akademik araştırma gerçekleştirilmiş, konu hakkındaki uluslararası kaynaklar taranarak altı adet çeviri kitaplaştırılmış ve gençlerin katılımı hakkında yeni tartışmalar açmak amacıyla üç adet çalıştay düzenlenmiştir. Proje boyunca sürdürülen tüm çalışmalar, proje sonunda düzenlenen bu uluslararası konferansla genç yurttaşlar, ilgili STK'lar ve karar alıcılarla paylaşılacaktır.

Projenin kavramsal çerçevesi şöyledir: Demokrasiye ilişkin güncel tartışmaların başında "yurttaşlık ve katılım" ilişkisi gelmektedir. Bu ilişkinin önemsenmesinin arkasında, demokrasinin temel eksenleri olarak yurttaşların aktif ve sürekli katılımına dayanan bir karar alma

sürecinin esas olması yatmaktadır. Bu ilişkinin yaşama geçirilme biçimi toplumsal karar alma süreçlerini de belirlemektedir.

Katılım; yurttaşların, kamusal yaşamı ile ilgili olan kararlara dahil olma ve bu kararları etkileme süreci olarak tanımlanabilir. Bu açıdan katılım, demokrasinin vazgeçilmez köşe taşlarından biridir. Yurttaşlık ise; devlet ile bireyler (yurttaşlar) arasında çok boyutlu ilişkisel bir bağ olarak tanımlanabilir. Yurttaşlık, sivil, siyasal ve sosyal hak ve sorumlulukları üzerinden toplumu oluşturan bireylerin her birine eşit statü sağlama iddiasındadır.

Hakların biçimsel eşitliği, yurttaşlara eşit ve adil bir statü sağlama noktasında eksik kalabilir. Eşit statünün var olabilmesi için hakların biçimsel eşitliğinin yanında, kaynaklara erişim yollarının ve karar alma süreçlerine katılımın da adil ve eşitlikçi bir biçimde var olması gerekir. Bu noktada, yurttaşlığın haklar bağlamında soyut bir biçimsel eşitlik sağlayan statüsü, ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal farklılıkları ve bu farklılıkların katılıma etkileri üzerinden sorgulamak gerekmektedir. Çünkü bu soyut biçimsel eşitlik, yurttaşın cinsiyeti, cinsiyet kimliği, cinsel yönelimi, dini, dili, etnik kimliği, kendini ait hissettiği sınıfı, ekonomik ve sosyal statüsü gibi birçok değişkenden etkilenebilmektedir. Genç olma hali ise, yurttaşlık bağlamında, önemli eşitsizlikler içeren değişkenlerden olmasına rağmen yeterince tartışılmamaktadır. Bu bağlama uygun olarak, genç yurttaşların yurttaşlık bağı ve karar alma mekanizmalarına katılımı, ŞEBEKE kapsamında, siyasal, toplumsal ve ekonomik boyut olmak üzere üç alt kategoride ele alınmıştır.

ŞEBEKE çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalarda, siyasete katılım biçimleri, siyasal kurumlar ile yurttaşlar arasındaki ilişkiler, politika üretme süreçlerine ve politik karar alma mekanizmalarına genç yurttaşların katılımı siyasal boyut kategorisi altında değerlendirilmiştir. Genç yurttaşların sivil alana katılımı ve STK'lar ile ilişkileri ise toplumsal boyut kategorisi altında irdelenmiştir. Son olarak, ekonomik boyut, daha önce yapılmış olan birçok çalışmada ayrıntılı incelendiği için, ŞEBEKE kapsamında, temelde gençlik özerkliği bağlamında ele alınmıştır.

Siyasal, toplumsal ve ekonomik katılım konularını birbirinden ayrı araştırmak ve tartışmak yerine, birbiri ile bağlantıları olan, farklı konular üzerinden birbirini etkileyen, hatta kesişen tartışma zeminlerine sahip başlıklar olarak görmek gerekmektedir. ŞEBEKE çerçevesinde yapılan araştırmalar, tercüme edilen metinler ve düzenlenen çalıştaylar ile konferans kapsamında yürütülen tartışmalar yukarıda aktarılan üç kategorinin birbirini etkileyen yönleri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Yukarıda da ele alındığı gibi, Türkiye'deki genç yurttaşların her düzeyde karar alma süreçlerine katılımını etkileyen konuları irdeleyen bu proje kapsamındaki tartışmalara kavramsal zemin oluşturabilmek için, "Yurttaşlığın Genç Hali" tanımlanmıştır. "Yurttaşlığın Genç Hali" kavramı, gençlerin, "genç olmalarından dolayı" yurttaş olma hallerini etkileyen, onları avantajlı ve/ya dezavantajlı duruma düşüren siyasal, toplumsal ve ekonomik öğelerin bütünü olarak tanımlanabilir. Genç algısı, gençlerin toplumsal ilişkileri, genç olmanın getirdiği dezavantajlar ve bunların sebep sonuç ilişkileri, yerel ve ulusal seviyede gençlerin yurttaş olarak ihtiyaçları, ekonomik ve sosyal haklara erişimi, kimlik ve aidiyet duyguları, kamusal karar alma süreçlerindeki durumları ve bu karar alma süreçlerine etkileri ve gençler ile yurttaşlık konusuna ilişkin diğer öğeler "Yurttaşlığın Genç Hali" başlığı altında toplanabilir.

Proje içerisindeki tercüme faaliyetleri kapsamında, "Yurttaşlığın Genç Hali"nin beraberinde getirdiği dezavantajlar bağlamında genç yurttaşları güçlendirmek için sivil alandaki kurum

ve kuruluşlar tarafından kullanılabilir altı adet AB ve Avrupa Konseyi kaynaklı kitap Türkçeye tercüme edilmiştir.

Tercümeler arasında yer alan Gençlik Politikaları Kılavuzu, gençlik politikalarını oluşturma, bir gençlik politikası ve ulusal gençlik stratejisi yaratma sürecini ele alırken bu süreçlerin gençlerin katılımı lehine değiştirilebilmesi ve gençlerin katılımının demokratik değerler çerçevesinde şekillendirilebilmesine yönelik ipuçları da veriyor.

Toplumsal Cinsiyet Konuşmaları kitabının tercümesi, gençlerin katılımının önünde en önemli engellerle karşılaşan gruplar olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden zarar gören genç kadın ve LGBT yurttaşların katılımının güçlendirilmesine katkıda bulunuyor.

Gençlik Çalışmaları Tarihi kitabının tercümesi gençlik politikalarının “ne” olduğu ile değil “nasıl” olduğuyla ilgileniyor. Gençlik çalışmalarıyla ilgili kavramların bir tarihsellik içinde tartışıldığı metinler gençlik çalışmasını gençlerin özgürleşmesi perspektifiyle ele alarak önemli bilgi ve deneyimler sunuyor.

Üç değişik yayından derlediğimiz ve *Gençlerin Siyasi Katılımı* başlıklı tercüme ise, uzun yıllardır siyasi demokrasi içinde yeterince temsil edilmemiş olan gençlerin siyasi katılımına ve bu kapsamda gençleri siyasi özneler olarak ele alan tartışmalara yer veriyor.

Son iki tercüme kitabımız ise gençlerin güçlendirilmesinde iki temel yöntem olan formel olmayan öğrenme ve mobilite hakkında.

ŞEBEKE çerçevesinde yapılan araştırmalardan ilki, KONDA Araştırma ve Danışmanlık tarafından, Türkiye çapında 36 il, 203 mahalle ve 11 öğrenci yurdundaki 18 – 24 yaş arası 2.500’e yakın genç yurttaşın katılımıyla gerçekleştirilen Türkiye’de Gençlerin Katılımı saha araştırması olmuştur. Bu çalışma kapsamında, toplumsal, siyasal ve ekonomik katılım boyutlarının tamamının kesişme noktalarına odaklanarak gençlerin katılımını bütüncül bir biçimde incelemeye yönelik tartışma zeminini oluşturan bir saha araştırması gerçekleştirdik.

Türkiye’de Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyo-Ekonomik Statü Fark Yaratıyor mu? başlıklı araştırmada, yapılan saha araştırmasının bulgularına dayanılarak, gençlerin sosyo-ekonomik statüleri ile siyasi katılımları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Çalışma kapsamında, sosyal ve ekonomik açılardan dezavantajlı gençlerin siyasi mekanizmalara daha az katılabilirdikleri ve siyasi arenada seslerini daha az duyurabildikleri ortaya konmuştur.

Meclisin Gençlik Söylemi: 1930-1990 başlıklı çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) gençlerin hangi çerçeve içinden tartışıldığını görünür kılmak ve gençlerin nasıl algılandığını ortaya koymak için meclis tutanaklarının incelenmesine ayrılmıştır. Çalışma, gençlerin milletvekilleri ve siyasi partilerin temsilcileri tarafından bir yandan korunması gereken, diğer yandan da arzu edilen “yurttaş” modeli çerçevesinde şekillendirilecek nesneler olarak görüldüğünü ortaya koyuyor. Çalışmada ayrıca TBMM’de milletvekillerinin gençlik politikalarını yetişkinler tarafından gençler için düşünüldüğü tasarımların politikalar olarak gördükleri belirtiliyor.

Yayınladığımız *Özerklikler ve Özgürlükler Açısından Türkiye’de Gençlik Politikaları* başlıklı dördüncü araştırma ise üç ayrı makaleden oluşmaktadır. Araştırmada yer alan gençlerin özerkliği ile ilgili çalışmada, yapılmış olan saha araştırmasının sonuçlarına dayanılarak gençlerin, sosyal, sivil ve siyasi haklarını kullanmalarında önemli kısıtlar, hatta ihlaller ile karşılaştıkları

vurgulanmaktadır. Araştırmanın bir sonucuna göre, gençlerin % 82,4'ü ailelerinin imkânlarından yararlanamayacakları bir durum olduğunda hiç idare edemeyeceklerini ya da en çok 1 ay idare edebileceklerini belirtmişlerdir. Bu bağımlılığın, gençlerin evlilik kararından kime oy vereceğine, hangi eğitimi alacağından hangi işte çalışacağına kadar sivil, siyasi ve sosyal haklarını kullanabilmeleri önünde önemli engeller yarattığı tartışılmaktadır.

Kitapta yer alan ikinci araştırma üniversitelerde ifade ve örgütlenme özgürlüğünü mercek altına almaktadır. Çalışmada, gençlerin aktif katılımını desteklemek açısından, hem gençlerin ifade ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki tüm engellerin kaldırılması hem de bu özgürlüklerin kullanımına yönelik mekanizma ve alanların farklı özellikteki gençleri içerebilecek şekilde genişletilmesi gerektiği sonucuna yer verilmektedir.

Kitapta yer alan üçüncü araştırma, gençlik politikalarında 2009 ile 2012 yılları arasında ortaya çıkan gelişmeleri ele almaktadır. Araştırmada, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kurulmasından sonra Türkiye'nin daha önceki yıllardan farklı olarak bir "gençlik politikası"na sahip olduğu, ancak artık bu politikaların niteliksel yönlerini tartışmanın önemi vurgulanmaktadır. Çalışmada, Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi ve Avrupa'daki çatı sivil gençlik kuruluşları tarafından oluşturulan Avrupa Gençlik Forumu'nun gençlik politikaları üretimi yaklaşımının da omurgasını oluşturan gençlerle ilgili politikaların, onların daha eşit ve özgür yurttaşlar olması yaklaşımı dikkate alınarak, Türkiye'de uygulanan gençlik politikalarının gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Avrupa'da Gençlerin Katılımı ve Gençlik Politikası: Karşılaştırmalı Bir Analiz başlığını taşıyan beşinci ve son araştırma Avrupa coğrafyasındaki gençlik politikaları/çalışmalarına yönelik deneyimleri birleştirecek şekilde tasarlayarak somut ülke olayları ve deneyimlerine dayanıyor. Bunlar, Birleşik Krallık ile ilgili olarak siyasi katılım deneyimi, Almanya ile ilgili olarak sivil katılım deneyimi ve Finlandiya ile ilgili sosyal hareketler ve katılım deneyimidir. Kitapta ayrıca Norveç ile Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'nın Avrupa Konseyi tarafından yayınlanmış gençlik politikaları deneyim ve süreçlerine de yer verilmiştir.

Araştırmamızın en genel / tüm araştırmalarda bir yatay kesen olarak elde edilen en temel sonucunun Türkiye'deki gençlik politikalarının AB, Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi ve Avrupa Gençlik Forumu'nun gençlik politikaları yaklaşımının omurgasını oluşturan gençlerin gençken özgür ve eşit yurttaşlar olarak siyasi, sosyal ve ekonomik hayata katılımları için güçlendirilmesi ve gençlerin özerkliği için sosyal hakların kamu tarafından sağlanması çerçevesinde niteliksel olarak gözden geçirilmesi gerektiği olduğu söylenebilir. Bu gözden geçirme sürecinde, bir yandan gençlerin doğrudan katılımı ve özel olarak gençler tarafından kurulmuş gençlik STK'larının katılımı, diğer yandan ihtiyaçları ve talepleri çoğunluktan farklı olan gençlerin ve dezavantajlı gençlerin katılımı önemlidir.

Gençlerin katılım sürecinin her aşamasında yer almadığı bir politikanın gençlik politikası olduğunu iddia etmek oldukça zordur. Örnek olarak, öğrencilerin okul yönetimine, gençlik merkezlerinden hizmet alan gençlerin bu merkezlere, yurtlarda kalan öğrencilerin yurt yönetimine katılımı gibi gençlerin kendi hayatlarıyla doğrudan ilgili kamu hizmetlerine katılımı artırılmalıdır. Doğrudan gençleri dahil etmenin zor olduğu durumlarda, hem gençlerle ilgili belirli bir uzmanlıkları olması hem de gençlerin doğrudan birer temsilcisi olarak görülmelerinden ötürü, gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına danışılması ve katılımlarının sağlanması önemlidir. Ancak sürece dahil edilecek gençlik STK'ları gençlerin kendileri tarafından kontrol edilip yönetildiği, gençleri "savunulacak" gruplardan biri olarak gören yetişkin örgütleri değil, gerçek anlamıyla gençlik örgütleri olmalıdır.

Araştırmaların bulgularına göre, genç yurttaşlar ile kamu arasında önemli bir kopukluk olduğu söylenebilir. Gençlerin sadece yüzde 10'u herhangi bir sorun yaşadığında kamu kurumlarına başvuruyor, gençlerin yüzde 90'ı ise sorunlarını devlet ile paylaşmıyor. Araştırmada, aynı zamanda, gençlerin kamu hizmetlerine erişiminde kısıtlar olduğu ortaya çıkıyor. Gençlerin sadece yüzde 2,5'i akranları ile sosyalleşmek için gençlik merkezlerinden yararlanıyor. Yaklaşık yüzde 9'u kahvehaneleri, yüzde 30'u ise alışveriş merkezlerini sosyalleşme mekânı olarak kullanırken, yüzde 47'si arkadaşları ile evde buluşmayı tercih ediyor. Bu veriler, gençlerin sosyalleşmesi ve toplumsal hayata katılımının desteklenmesi açısından uygulanan kamu politikalarında eksiklikler olduğunu gösteriyor.

Türkiye'de gençler toplumun birçok kesimiyle karşılaştırıldığında dezavantajlıdır. Buna ek olarak, işsizlik, özerklik, yoksulluk, göç gibi ana politika alanları içinde zaten dezavantajlı olan gençlerin kendi içlerinde genç kadınlar, genç engelliler, azınlığa mensup gençler gibi alt kırılımlarında dezavantajlı olma durumu daha da gerçektir. "Gençlerin güçlendirilmesi" yaklaşımı, gençlerin özerk ve eşit bireyler olarak yaşayabilmeleri ve genç olarak toplumsal hayata katılabilmeleri için yetkinliklerinin arttırılmasını hedeflemekte ve kamunun gençlere yönelik hizmetlerinin omurgasını oluşturması gerekmektedir.

Bu yaklaşıma bağlı olarak, Anayasa'da gençlerle ilgili olarak yazılmış tek madde olan 58. maddedeki "gençlerin korunması" odağının "gençlerin güçlendirilmesi" temelli bir yaklaşımla değiştirilmesini vurgulamakta yarar var. Böylece, gençlere özerk ve eşit bireyler olarak haklarının tanınması ve değişik dönemlerde farklı siyasi iktidarların gençleri kendi istedikleri gibi şekillendirme yaklaşımının gençlik politikalarının temel özelliği olmaktan çıkarılması sağlanarak gençlerin kararlarını kendi başlarına verebilecekleri ortamların garanti altına alınmasıyla ilgili yasal bir dayanak da oluşturulmuş olur.

Tüm araştırmalarda vurgulandığı gibi, gençlik sadece bir yaş dönemi değildir. Gençlik, farklı kuşakların ve bu kuşaklar arasındaki güç ilişkilerinin doğal bir çıktısı olarak şekillenen ve sürekli değişen ve yeniden tanımlanan bir dönemdir. Gençler yaş, cinsiyet, ekonomik, sosyal, aile ve kültürel durum, eğitim seviyesi, yaşadıkları yer, sosyal sınıf ve diğer farklı nedenlerle farklı günlük hayat pratiklerini deneyimlemektedirler. Bu çerçevede, farklı gençlerin farklı yaşam pratiklerine sahip oldukları, dolayısıyla da ihtiyaç ve taleplerinin farklılaşabileceğinin altını çizmek gerekmektedir. Gençlik politikalarının sadece belirli bir geniş tabanın ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak tasarlanmaması, farklı genç gruplarının farklı ihtiyaç ve taleplerine yönelik bir gençlik politikası oluşturulması önemlidir.

Değerli katılımcılar; bu konferans kapsamında çıktılarını tartışacağımız üç farklı çalıştay düzenlenmiştir. Bunların ilkinde, genç yurttaşların siyasal partilere katılımının önündeki engeller ve siyasal partiler ile olan ilişkileri üzerine tartışmalar yapılmıştır. İkinci çalıştayda, genç yurttaşların, önemli katılım mekanizmalarından biri olan sivil toplum kuruluşları ile ilişkisi irdelenerek gençlik ve gönüllülük ile ilgili tartışmalar yürütülmüştür. Üçüncü çalıştayda ise, karikatürler, sosyal medya araçları vb. alternatif katılım / iletişim yolları ile bu yolları etkin olarak kullanan genç yurttaşlar arasındaki ilişki ve bu araçların genç yurttaşların karar alma mekanizmalarındaki etkinliğini arttırmak için nasıl kullanılabileceği tartışılmıştır. Konferansımızda bu çalıştaydan elde edilen sonuçların aktarılmasına olanak verecek şekilde aynı başlıkları taşıyan oturumlar yer almaktadır.

Gerek atölyelerde yapılan tartışmaların, gerekse konferansa katılan akademisyenlerin sunacakları bildiri ve yapacakları tartışmaların Türkiye'de gençlerin katılımı açısından alınan kararlara katkısı olacağını umuyoruz. Bu amaçla da tüm bildirilerin kitap olarak yayınlanana-

cağını, tartışmaların ve ses kayıtlarının ise projemizin internet sitesinde yer alacağını bildirir, tekrar hoş geldiniz diyerek verimli bir konferans dilerim.

Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı - Şebeke Projesi Açılış Konuşması

Erwan Marteil

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Kurumsal Yapılanma ve Sivil
Toplum Bölüm Başkanı, Birinci Müsteşar

Saygıdeğer Rektör, Sayın Konuklar, Bilgi Üniversitesi'nin değerli üye ve akademisyenleri,

Kamu kurum ve kuruluşlarının, akademi dünyasının ve sivil toplum örgütlerinin seçkin temsilcileri,

Değerli katılımcılar,

Bugün Avrupa Birliği adına, Bilgi Üniversitesi tarafından "Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi" başlıklı program kapsamında düzenlenen bu konferans münasebetiyle aranızda bulunmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. AB tarafından desteklenen bu proje, sivil toplumun gelişimine yönelik olarak AB-Türkiye mali işbirliğinin bir parçası olarak Türkiye'de uygulanan büyük ölçekli programlardan biridir (7.3M€ – AB: 6.6M€).

Bununla birlikte Avrupa Birliği açısından bir dönüm noktası teşkil eden böylesi bir günde, yani "Avrupa Günü" olan 9 Mayıs'ta, sizlerle birlikte olabildiğim için de ayrı bir haz duyuyorum. Günümüzün Avrupa Birliği'nin ilk yapı taşları, zamanın Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından 3 Mayıs 1950 tarihinde yapılan ve barış içinde, müreffeh bir birleşik Avrupa vizyonunun ortaya konulduğu deklarasyonda ifadesini bulmuştur. Bundan yirmi yıl önce öğrencyken, Avrupa Birliği adına çalışmaya karar vermemde bana yardımcı olan birkaç cümleyi sizlerle paylaşmak isterim: "Kendisini tehdit eden tehlikelerle orantılı ölçekte yaratıcı çabalar sarf edilmedikçe dünya barışı korunamaz... Teşkilatlanmış ve yaşayan bir Avrupa'nın medeniyete yapabileceği katkılar, barışçıl ilişkilerin idame ettirilmesi açısından vazgeçilmezdir... Avrupa birdenbire veya tek bir plan uyarınca vücut bulmayacaktır. Avrupa,

öncelikle filli bir dayanışma yaratacak olan somut başarılar yoluyla inşa edilecektir.”

Ortak değer ve menfaatlere dayanan Avrupa Birliği, kurulduğu günden beri önemli bir yol kat etmiştir. Bu değerlerin merkezinde yer alan hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları [gibi değerler] sayesinde 500 milyon kişinin daha önce erişilmemiş bir barış, özgürlük ve refah seviyesine kavuşması sağlanmıştır. Sivil toplum, hem içinde yaşadığımız cemiyetin hem de demokrasiye dönük kişisel ve kolektif kararlılığımızın yaşamsal dayanaklarından biridir. Bununla birlikte insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, AB Dış Politikası'nın ve dünyanın dört bir yanında uygulanan Birlik dışına yönelik mali yardımların da önemli bir yönünü teşkil etmektedir. Ayrıca bu değerler, Katılıma dair Kopenhag Siyasi Kriterleri yoluyla da Genişleme Sürecinin merkezine yerleşmiştir.

Ve bizler, Türkiye'nin -sahip olduğu aday statüsünün nedenlerinden biri olan- Kopenhag Kriterleri'ne bağlılığına inandığımız içindir ki tüm halkının haklarını koruyan; ekonomik ve sosyal statüsü, etnik kökeni, yaşı, cinsiyeti, cinsel yönelimi ve dini inanç ve düşünceleri ne olursa olsun bireylerin kamu hayatının her alanına aktif katılımına imkân veren tam teşekküllü bir demokrasinin desteklenmesinde [Türkiye'ye] yardım için hazırдық ve hazır olmaya devam ediyoruz.

AB, Türkiye'nin katılım sürecinin başarıyla sonuçlanmasında bir tarafta ulusal ve yerel düzeyde seçilmiş hükümet ve kamu otoritelerinin, diğer tarafta da sivil toplumun oynaması gereken rolleri yakinen bilmektedir. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki toplumun tüm kesimlerinin katılımı ve işbirliği olmadıkça katılım sürecinde ciddi bir yavaşlama riskiyle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu nedenledir ki AB, Türkiye'de ve diğer aday ülkelerde doğrudan sivil toplum katılımını aramaktadır. AB'nin işlevselci yaklaşımının amacı, lafı somut harekete dökebilmektir: Bu itibarla, geride bıraktığımız on yıl boyunca tüm alanları kapsayacak şekilde Türkiye'deki sivil topluma 100 milyon Euro'nun üzerinde destek verilmiştir. Hâlihazırda farklı aşamalarda uygulanmaya devam eden 19 kadar projenin değeri ise 70 milyon Euro'nun üzerindedir. Bu miktarların önemli bir kısmı, sivil toplum örgütlerine hibe olarak, doğrudan aktarılmıştır. Çoğunuzun da bildiği üzere, kısa bir süre önce -yani 2013 senesinde- AB Delegasyonu, ülkedeki sivil topluma yönelik doğrudan AB desteğini arttırmayı hedefleyen, oldukça yenilikçi nitelikteki “Sivil Düşün” programını başlatmıştır.

AB'nin Türkiye'deki sivil toplumun gelişimine yönelik güçlü ve heyecanlı desteğinin yansıması olarak, AB Bakanlığı ile işbirliği halinde, bir STK konsorsiyumu (STGM, TÜSEV, YADA, Bilgi Üniversitesi, KAGED ve Helsinki Yurttaşlar Derneği) tarafından uygulanan “Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi” [başlıklı program], sivil toplumla kamu sektörü arasındaki işbirliğini geliştirmeyi hedeflemektedir. Gerçekten de bu altı örgüt, Türkiye'deki taban örgütlerine erişimde mukayese kabul etmeyecek kadar etkili bir grup oluşturmaktadır.

Bu değerli konsorsiyumun parçası olan İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Merkezi de “Şebeke/Network: Gençlerin Katılımı Projesi”ni büyük bir başarıyla uygulamaktadır. Bu proje, genç yurttaşların karar alma süreçlerine katılımıyla ilgili bir projedir. Temel hedefi kamu alanındaki tartışma ve karar alma süreçlerinde sivil toplum örgütleri ile genç yurttaşların kapasitesi ve katılım düzeylerinin kuvvetlendirilmesidir. Bu proje, üst amaç olan daha iyi bir sivil diyalog ve gençlerin katılımı için kapasitelerin güçlendirilmesi amacına da hizmet etmektedir. Şebeke, şu ana kadar çok önemli neticeler kaydetmiş olup ortaya çıkarttığı deneyimler ışığında tasarlanan bir Yüksek Lisans programı formatında, Bilgi Üniversitesi'nin kuvvetli himayesinde devam edecektir. Bu itibarla program dolayısıyla Bilgi Üniver-

sitesi'ni kutlamak isterim. Umut ederim ki pek çok genç Bilgi'nin Türkiye'deki sivil toplum sahasında varolan engin akademik ve pratik uzmanlığından faydalanmaya devam eder.

Bildiğiniz gibi gençliğe destek olan ve dolayısıyla AB ile Türkiye arasında kültürel değişimleri hedefleyen çeşitli AB programları vardır. Özellikle, AB'nin 2014-2020 dönemini kapsayan eğitim, öğretim, gençlik ve spor programı Erasmus+'a değinmek isterim. Mevcut AB programlarının yerini alan bu program eğitimin tüm alanlarını içermektedir.¹ Erasmus+ kapsamında, bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik AB fonlarının ciddi biçimde arttırılmasıyla (+%40) nitelik ve becerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu da eğitim ve öğretime AB ve ulusal politika gündemlerinde ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Programlar farklı kültürler arası etkileşimin ve sınır ötesi mobilitenin sağlanması ve AB ile Türkiye arasında fikir ve deneyimlerin paylaşılması için önemli birer araçtır.

Bugünkü konferansın başlığı "Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı"dır. Bu iki buçuk günde katılımın farklı yönleri Avrupa ve Türkiye'den akademisyenler ve uygulayıcılar tarafından tartışılacaktır. Şüphesiz resmi makamların bu tartışmalara katılması ve katkıda bulunması önemlidir zira katılım için yer ve imkân sağlama sorumluluğu onlara aittir. Konferansın, genel programın ana misyonu olan sivil toplum-kamu sektörü işbirliğine ciddi katkıda bulunacağına yürekten inanıyorum. Genç yurttaşların toplumsal tartışmalara ve karar alma süreçlerine katılımları daha iyi ve demokratik bir toplumun inşasına şüphesiz katkı sağlayacaktır.

Bir yıl evvel İstanbul'da ve Türkiye'nin diğer birçok kentinde Türk vatandaşları ve özellikle gençler bazı yerel ve daha kapsamlı konu başlıklarına ilişkin toplumsal tartışma ortamlarında düşüncelerini dile getirdiler. Avrupa Komisyonu bu düşüncelerin dikkate alınması ve bunlara saygı duyulması gerektiğini açık şekilde ifade etmiştir. Benzer şekilde, internet ve sosyal medya dahil olmak üzere ifade özgürlüğüne ilişkin endişelerimiz Avrupa Komisyonu tarafından Türk makamlarla temasları sırasında her vesileyle dile getirilmeye devam edilecektir. Demokratik hayata katılma ve katkıda bulunmanın birçok yolu vardır. Bu çeşitlilik ve çoğulculuk demokratik tartışma ortamı ve demokratik toplumun doğal birer parçasıdır.

Sözlerime son verirken başta bu konferansı düzenleyen Bilgi Üniversitesi'ne ve değerli katılımcılarından ötürü tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunarım. Hepinize son derece verimli tartışmalar diler ve beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

¹ Yaşam Boyu Öğrenme Programı - Erasmus (lise), Leonardo da Vinci (mesleki eğitim), Comenius (ilkokul), Grundtvig (yetişkin eğitimi), Youth in Action, ve beş uluslararası program (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink ve sanayileşmiş ülkelerle işbirliği programı).

Şebeke Projesi, Yeni Zamanlarda Genç Yurttaşların Katılımı Konferansı Hoş Geldiniz Konuşması

Prof. Dr. Remzi Sanver
Rektör, İstanbul Bilgi Üniversitesi

Sivil Toplum Kuruluşlarının Kamu Yönetiminin ve Avrupa Komisyonu'nun değerli temsilcileri,

Sevgili meslektaşlarım,

Saygıdeğer konuklar,

İki yıla yayılan bir süre zarfında gerçekleşen ŞEBEKE projesinin son aşamasına gelmiş bulunuyoruz. Bu anlamda, iki yıldır proje kapsamında yürütülen araştırma ve düzenlenen çalıştayların sonuçları tartışılacak ve katılımcılar görüşlerini paylaşacaklar. Konferansın, Türkiye'de gençlerin siyasi ve sosyal yaşama katılımının artması yönünde olumlu katkıları olmasını umuyor, çalışmalarında başarılar diliyorum.

Üniversitemizde, genç insanları, yani öğrencilerini sorun değil kaynak olarak gören bir perspektifle, gençlerin üniversite yaşamına aktif katılımını sağlamaya ve tüm potansiyellerini gerçekleştirmelerine imkân verecek olanaklar sunmaya çalışıyoruz. Bunun temelinde, üniversite ve evrensel değerler anlayışımız yatıyor. Üniversitenin, eğitim ve araştırma gibi iki büyük işlevinin yanında, üçüncü işlevinin sosyal sorumluluk alma, öğrencilerini bu alanda teşvik etme olduğuna inanıyoruz.

Kanımızca üniversiteler gençlerin özgürce, katılımcı demokrasiyi yaşayabilecekleri en önemli ortamlardır. Nitekim, üniversite kulüplerinin önemli bir örgütlenme alanı olduğu ŞEBEKE projesinin en temel sonuçlarından biri olarak öne çıkıyor.

Bu kapsamda, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde öğrenci kulüplerinin kurulmasından yönetimi- ne kadar öğrencilerin özgür ve özerk olabilmelerine yönelik olanakların onlara sunulması- nın en temel prensiplerimizden biri olduğunu vurgulamak isterim. Üniversitemizde öğrenci kulübü kurmanın önünde hiçbir kısıt yoktur. Kurulma ve yönetim aşamasında hiçbir yetiş- kin ya da öğrenci olmayanlar yer almamaktadır. Gençler özgür biçimde çalışmak istedikle- ri konuda 7 kişiyi oluşturduklarında yönetime başvurmakta ve hiçbir kısıt ve yönlendirme görmeden istedikleri alanda faaliyet yürütmektedirler.

İstanbul Bilgi Üniversitesi, sivil toplum kuruluşlarına yönelik desteği misyonunun ayrılmaz bir parçası olarak görür. Üniversitemiz Mart 2003 tarihinde, bu hedefini kurumsal bir çer- çeveye oturtarak, ilk defa bir üniversite bünyesinde STK Eğitim ve Araştırma Birimi'ni oluş- turmuştur. Bu anlamda, STK Eğitim ve Araştırma Birimi'miz, sivil toplum kuruluşlarının po- litikaların oluşumu ve uygulanması süreçlerine katılım kapasitelerinin gelişimine yardımcı olarak, bir üniversite-sivil toplum buluşma noktası olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi, 2003 yılından itibaren düzenle- mekte olduğu ileri düzey kapasite geliştirme eğitimleri deneyimini daha geniş bir coğrafi alana yayabilmek amacıyla 2005 yılından itibaren çalışmalarını uzaktan öğrenim program- ları üzerinde yoğunlaştırmıştır. 2003-2011 yılları arasında uzaktan öğrenimi barındıran mo- düllerden oluşan programlardan bugüne kadar 250'den fazla katılımcı yararlanmıştır.

Değerli katılımcılar, sevgili konuklar

Bugün, önemli bir yıldönümünü daha kutluyoruz. Bildiğiniz gibi, 9 Mayıs her yıl Avrupa Günü olarak kutlanıyor. Şebeke projesi de bir AB desteği sayesinde hayat bulabildi. STK eğitimleri çerçevesinde,

- Avrupa bütünleşmesi ve STK'lar;
- Avrupa yurttaşlığı;
- Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı;
- Politika süreçleri ve karar verme mekanizmalarına STK'ların katılım olanakları;
- AB genişleme ve müzakere süreci;
- ve Türkiye'deki STK'lar için olanakların anlatıldığı eğitim modüllerinin de bulundu- ğunu ifade etmek isterim.

Üniversitemizde STK'ların AB müzakere sürecinde etkili rol oynamasına yönelik çeşitli pro- jeler sürdürülmektedir. Bünyemizde yer alan AB Enstitüsü'nde bir Jean Monnet Mükemme- liyet Merkezi bulunmakta ve Jean Monnet kürsüsü ile Jean Monnet modülleri yer almak- tadır. AB Enstitümüz ayrıca, Milli Eğitim Müdürlüğü ile lise öğrenci ve öğretmenlerine AB konulu eğitimler verilmekte ve konu ile ilgili görsel malzemeler hazırlanmaktadır.

Üniversitemizin Uluslararası İlişkiler Bölümü kapsamında dört yıllık bir Avrupa Birliği İliş- kileri Lisans ve Avrupa Etüdları Yüksek Lisans programlarını uzun yıllardır yürütmekteyiz. BİLGİ'nin AB oluşumuna ve değerlerine verdiği önemi de bu vesileyle hatırlatmak istedim.

Türkiye'de bir üniversite bünyesinde ilk kez kurulan Gençlik Çalışmaları Birimi, kurulduğu

2007 yılından bu yana Türkiye’de gençlerin ihtiyaçlarının ve gençlik çalışmalarının görünür-lük kazanması amacıyla çalışmalar yapmakta, gençlik alanında çalışan STK’larla işbirlikleri geliştirmekte ve sahada gençlik çalışmaları yürütmektedir.

Üniversitemizde 2009 yılında kurduğumuz Çocuk Çalışmaları Birimi de Türkiye’de çocuk haklarının hayata geçirilmesi ve çocuk politikasının gelişimine katkı sağlamaktadır.

STK Eğitim ve Araştırma Birimi, Gençlik Çalışmaları Birimi ve Çocuk Çalışmaları Birimi bir araya gelerek İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi’ni kurmuş, STK’la-ra destek konusunda yapılan çalışmalarda bir sinerji oluşturulmasını amaçlamıştır. Nite-kim bugün kapanış konferansını gerçekleştirdiğimiz “Şebeke: Gençlerin Katılımı Proje-si”, STK Eğitim Araştırma Birimi ve Gençlik Çalışmaları Birimi tarafından ortaklaşa olarak yürütülmektedir.

Bu projenin devamı olarak, kazanımlarının sürdürülebilmesi amacıyla, Şebeke projesi so-nunda bir Sivil Toplum Çalışmaları ve STK Yönetimi Yüksek Lisans Programı açmayı, Avrupa Birliği başta olmak üzere paydaşlarımıza taahhüt etmiştik.

Üniversitemiz bu taahhüdünü yerine getirmeye yönelik adımları atmış ve YÖK’ün de ona-yıyla 2014-2015 akademik yılında Sivil Toplum Çalışmaları ve STK Yönetimi Yüksek Lisans Programı devreye girecek biçimde hazırlanmıştır. Bu Yüksek Lisans programına başarılar diliyor, projeye tüm emeği geçen, destek veren herkese, her kuruma, Prof. Dr. Nurhan Yen-türk’ün şahsında teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

I. YENİ ZAMANLARDA GENÇLERİN KATILIMI NEDEN ÖNEMLİ?

Avrupa Birliği – Avrupa Konseyi Gençlik İşbirliği ve Gençlerin Katılımı

Hans Joachim Schild

Avrupa Birliği – Avrupa Konseyi Gençlik İşbirliği

Biz Avrupa Birliği – Avrupa Konseyi Gençlik İşbirliği olarak yurttaş katılımıyla ilgili çalışmalar gerçekleştiriyoruz. Avrupa'daki gençler için bu katılımın neden gerekli ve önemli olduğuna daha sonra değineceğim. Avrupa Komisyonu ile Konsey arasında 1998 yılında kurulan bu ortaklık bu yıl 16. kuruluş yılını kutluyor. O günden bu yana, gençlik çalışmaları ile bunların kalitesi, tanıtımı, becerilerin güçlendirilmesi gibi faaliyetlerin yanı sıra, gençlik politikaları uygulamaları ve bilgiye dayalı bazı gençlik çalışmaları gerçekleştirdik. Aynı zamanda, gençlik politikaları konusunda Avrupa Gençlik Merkezi ile birlikte çalıştık; Türkiye de üyemiz ve bizlerle beraber. Bunun yanı sıra, farklı kitap ve materyaller de yayınlıyoruz. Aynı zamanda, üye ülkelerde de gençlik ve katılımı geliştirme çalışmaları yürütüyor, hatta 47 Avrupa Konseyi üyesi dışında da faaliyet gösteriyoruz: Akdeniz Birliği üyeleri ve Arap ülkeleri ile gerçekleştirdiğimiz işbirliği kapsamında da, bu bölgelerdeki gençlik katılımını, insan haklarını ve demokrasiyi teşvik edici faaliyetlere destek veriyoruz.

Katılım ve yurttaşlık çerçevesindeki faaliyetlerimiz kapsamında, bugüne kadar Avrupa vatandaşlığı ile ilgili 20 kurs düzenledik ve daha sonra bununla ilgili müfredatı değerlendirdik. Halen devam eden bu dersler, genel olarak ulusal ajanslar tarafından ya da Erasmus+ Programı aracılığıyla düzenleniyor. Bunların dışında, bu kurslar çerçevesinde Eğitim Kılavuzları (T-kit) gibi çeşitli kaynaklar da yayınlanıyor. Bazı politikalarla ilgili seminerler düzenledik, ki bunların belgeleri de kitaplar halinde yayınlandı. Genel olarak, yurttaşlık ve katılım konuları ile ilgili çalışmaları özellikle yurttaşlık ve demokrasi gibi kavramların desteklenmesi gerektiğini düşündüğümüz ülkelerde yürütmeye çalıştık; özellikle Kafkas bölgesinde, Güneydoğu Avrupa'da ve Avrupa-Akdeniz kuşağında bunları destekledik diyebilirim.

Çalışmalarımız kapsamında, 'Herkes Eşit-Herkes Farklı' kampanyasına da destek verdik. Bu

materyallerden, sunduğumuz bilgilerden ve genellikle eğitim materyallerinden oluşan yayınlanan farklı belgelerden bahsettik. Muhtemelen sizlerin de bildiği gibi, Eğitim Kılavuzlarının (T-kit) önemli bir kısmı Türkçeye de çevrildi. Bunlar arasında, Şebeke projesi kapsamında Türkçeye çevrilen *Gençlik Politikaları Kılavuzu* da bulunuyor. Geçen sene, gençlik ve ekonomik kriz temalı bir sempozyum düzenledik “Gençlik 2020” adlı bir konferans düzenledik; bu iki etkinlik de özellikle gençlerin katılımı ve yurttaşlık konularına odaklanıyordu. Aynı zamanda Ermenistan ve Gürcistan’da bu konular hakkında bölgesel konferanslar düzenledik.

Çok kısa süre önce Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi arasında gençlik alanındaki ortaklık ile ilgili olarak yeni bir anlaşma imzaladık. 2013-2016 yılları arasında gerçekleşecek bu 3 yıllık ortaklık, gençlik çalışmaları ve bilgiye dayalı politika ve uygulamalara yönelik olacak. Ancak şu dönemde 2 temel konuya odaklanıyoruz: Özellikle hassas gruplara dayalı sosyal içerme ve gençlerin politikaya katılımı. Burada da bu tür tartışmalara yakın konular olduğunu görebilirsiniz. Katılım konusundaki faaliyetlerimize Brüksel’e davet ettiğimiz bir uzman grupta başladık ve gençlerin katılımıyla ilgili görüşmeler gerçekleştirdik. Daha sonraki programlarda bununla ilgili bazı makaleler, yazılar yazılacak ve Temmuz başında seminerler düzenleyeceğiz, bazı politika önerilerimiz yayınlanacak. Bunlar özellikle ilerideki katılım sürecine, katılımlara odaklanacak. İleride Doğu Avrupa ve Kafkas ülkelerinde de seminerler düzenlemek istiyoruz.

Gerek Avrupa Birliği kurumları gerekse Avrupa Konseyi tarafından katılım alanındaki bu faaliyetlerle ilgili çok sayıda belge yayınlandı ve uygulama yapıldı. Birçok araştırma projesi de düzenledik; nitekim, şu anda da bunlardan bir tanesinde yer alıyoruz. Avrupa Komisyonu da kısa bir süre önce London School of Economics tarafından hazırlanan ‘Demokratik Hayatta Gençlerin Katılımı’ adında bir belge yayınladı. Biz, uzmanlarımızla da bunları görüşerek bütün bu gelişmelerin, bulguların, önerilerin ve sonuçların bir araya getirilmesi gerektiğine değindik. Bunun için de ilişki durumunu belirlememiz gerektiğine karar verdik. “Bu katılım süreci nerede, neler eksik, nerelerde boşluklar var, bilgi anlamında neler paylaşılabılır, daha neler geliştirilmeli?” gibi konuların üzerinde durduk. Bununla ilgili de özellikle politika yapıcılarına ne gibi öneriler verilebileceği üzerinde çalıştık.

‘Neden katılım?’, ‘Katılım nedir?’ ve ‘Katılım nasıl öğrenilir?’ başlıklı 3 tartışma grubu belirledik. Öncelikle, “Neden katılım” konusuna gelmeden önce “ne ve nasıl katılım” konularına değinmek istiyorum. Katılımı, siyasi, kültürel ve ekonomik boyutları olan ve tüm gençlerin katılımına yönelik çok geniş bir kavram olarak görüyoruz. Yani hayatın her alanında, eğitimde, istihdamda, çalışma hayatında, serbest zaman ve sivil toplum faaliyetlerinde katılımı kastediyoruz. Bunun dışında, geleneksel katılım yollarında da katılımı ele alıyoruz. Temsili demokrasi kurumlarındaki, gençlik konseylerinde, şirketlerdeki ya da eski sosyal hareketlerdeki (sendika kuruluşları ya da bazı dini kuruluşlar ve 100 yıldır var olan izciler gibi geleneksel gençlik STK’larındaki) durumu inceledik. Bütün bu hareketlerin yeni sosyal medya, elektronik katılım ve gönüllülük projeleri, bazı somut projeler gibi konularda gençlerin katılımını sağlamada etkisi olabilir.

Bunun dışında, Avrupa Komisyonu ve Avrupa kuruluşları arasında bir sivil diyalog sistemi bulunuyor ve burada da genç yurttaşların katılımına çalışılıyor. Ortak yönetim projelerindeki karar alımında gençlerin söz hakkı olduğunu görüyoruz. Bütün çalışmalar çerçevesinde formel (örgün) ve formel olmayan (yaygın) eğitim ve öğrenim çerçevelerinde incelenecek. Formel eğitimden çok, formel olmayan öğrenmeye, yaparak öğrenmeye, katılımı deneyimle öğrenmeye odaklanıyoruz. Formel öğrenimde ise daha ziyade isteyerek öğrenme ve

eğitim faaliyetlerine değiniyoruz. Bu noktada katılımı ilgili bir şeyler öğrenmenin yeterli olmadığını, gençlerin bunun deneyimine sahip olması gerektiğini vurguluyoruz. Katılımın ya da katılımı öğrenmenin çok genç yaşlarda ailelerde başladığını vurguluyoruz, özellikle ana okullarında, okul öncesi eğitimlerde ve ilkokullarda başladığını, daha sonra formel olmayan eğitimin diğer kademelerinde de devam ettiğini görüyoruz. Gençlik bilgilendirme merkezleri ve sistemlerinin çok önemli bir görevi olduğunu belirtiyor ve bunların arkasında yatan değerlerin, stratejilerin ve yaklaşımların insan hakları eğitimi, yurttaşlık hakları eğitimi açısından çok önemli olduğunu görüyoruz, dolayısıyla da bu analitik çalışmalarda bu konulara vurguda bulunacağız.

Şimdi de ben katılımın neden önemli olduğu konusuna değinmek istiyorum. Tartışmalarımız belki tek cümlede özetlenebilir: Bu da demokrasinin bitmeyen hikâyesi ya da her neslin kendi değerlerine göre demokrasiyi geliştirmesi, demokrasinin ilkelerini değerlendirek yeni gerçekliklere adapte etmesi, uygulamasının gerekliliğidir. Bundan hareketle, katılımın neden önemli olduğu şu şekilde özetlenebilir: Politika yapımcıların, ekonomik ve diğer kurumların amacı daha geniş demokratik değerleri desteklemek, toplumda yurttaşlık duygularını güçlendirmek, gençlerin sosyal hayattaki varlıklarını arttırmak, bireysel kimliği güçlendirmek, sosyal ve siyasi değişimi desteklemek olmalı. Bu konuyu 'Gençlik 2020' seminerinde de tartışmıştık, biz gençlerin birkaç sene sonraki durumunu öngörmeye çalıştık. Bu da dini anlamlandırmaların, sendikaların, gençlik örgütlerinin ve tabii ki iletişim teknolojilerinin değişimine bağlı olarak değişecek. Tabii ki demografik değişim de bu konuda çok önemli olacak. Elbette, mevcut krizin iktisadi etkileri de önemli olacak ve gençlerin mobilitesi de artacak. Bunlar katılım konusunun da kilit unsurları olduğundan, bu siyasi ve politika değişimlerinde de gençlerin odakta olduğunu, bu ise gençlerin katılımının önemini gösteriyor.

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin bu politikalarla ilgili belgesini inceledik ve neden bu iki kurum için gençliğin katılımının önemli olduğunu değerlendirdik. Burada tabii ki hukukun üstünlüğü, insan hakları ve demokrasi değerlerinin Avrupa Konseyi için de çok önemli olduğunu görüyoruz. Bu ise, insanların mümkün olduğunca erken yaşta eğitilmesinin bunların korunabilmesindeki önemine ve gençlerin değerler çerçevesindeki hatırı sayılır yerine ne işaret ediyor. Özellikle insan hakları, sosyal uyum ve ayrımcılıkla mücadelede bunların önemli olduğunu görüyoruz. Gençlerin katılım hakkı ve söz sahibi olmasının önemi vurgulanıyor. Ancak bir de madalyonun diğer tarafı var. Yabancı düşmanlığı ve antidemokratik gençlik STK'ları da var. Genel olarak gençlerin katılımının özellikle yerel ve bölgesel demokrasi gelişiminde kullanılması gerektiği düşünülüyor. Avrupa Gençlik Bildirisi'nde, mevcut siyasi eğilimlere katkıda bulunulması ve şeffaflığın artırılması için, inanılabilirliğin, meşruiyetin ve demokratik sistemlerin uygulamasını da teşvik etmesi gerektiği belirtiliyor. Bu yüzden de, Avrupa Konseyi katılımın demokraside özgüveni arttıracaklarını düşünüyor. Gençlerin farklı geçiş dönemlerinde oluşan başarısızlık hissinden dolayı motivasyon düşüklüğü ya da farklı tutumların, tavırların oluşabileceğini, bunun zihinsel ve fiziksel etkileri olabileceğini de söylüyor. Daha önce de bahsettiğim gibi, yaşlanmakta olan nüfustan dolayı gençlerin daha önceki nesillere göre daha büyük yükler altında olduğunu, seçimlerde de bunun etkili olacağını görüyoruz. Daha geleneksel görüşlere sahip yaşlıların oyları da daha yüksek olacak. Demokrasilerimizin uygun çalışabilmesi ve gençlerin hayatını etkileyen politikaların sürdürülebilmesi için de bu katılım önemli. Avrupa Birliği 2010 – 2018 gençlik stratejisi, gençlerin fırsatlara erişimdeki eşitliğinin sağlanmasına ve toplumsal katılımı arttırmaya yönelik çalışmalar hem kendi gelişimleri hem de mevcut sosyal ekonomik zorlukların üstesinden gelebilmelerine odaklanıyor.

Avrupa Birliği'nin 2020 gündeminin istihdamı arttırmaya yönelik faaliyetleri de içeriyor. Avrupalı gençlerdeki Avrupalılık hissini arttırmak istiyor ve Avrupa fikrinde bunu görüyoruz. Sadece Avrupa parlamento seçimlerinde oy vermeleri değil, bu Avrupa'nın oluşturulmasına da katkıda bulunmaları isteniyor. Bunun aynı zamanda Avrupa projesini de güçlendirmesi bekleniyor. Avrupa Birliği'nin stratejisi, genişlemede gençlerin katılımının artırılmasını öngörüyor. Bu çerçevede, her türlü sosyal, ekonomik ve siyasi çerçevede gençlerin katılımını arttırmaya ve bu alandaki motivasyonlarını güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütülüyor.

Söylediklerimi genel olarak özetlemek gerekirse, gençlerin katılımını artırabilmek için iki yaklaşım değerlendirilebilir. Bu yaklaşımların belirlenmesinde, Finlandiya ve Almanya gençlik araştırma merkezlerinin bulgularını kıyasladık. Bunlardan ilki, gençlerin sosyal ve demokratik katılım karşısındaki zorluklarla baş edebilmek için kullanılması öngörülen rasyonel yaklaşım iken, diğeri gençlerin demokratik gelişimindeki katılım gibi biraz daha normatif bir yaklaşım.

Benim sunumumun sonunda bazı sorular olacak; muhtemelen gençlerin katılımıyla ilgili çok fazla soru var, ancak ben bunlardan sadece birkaçına değineceğim. Bunlardan biri gençlik çalışmalarından neler öğrendiğimize yönelik. Şebeke projesinin sonuçlarından biri de buna değiniyor. Bunlar bu proje kapsamında yayınlandı. Diğer sorularım esas olarak gelecekteki gençlerle ilgili öngörülerini kapsıyor.

Ben kendimize bazı sorular sormamız gerektiğini düşünüyorum: İlk olarak, genç yurttaşların katılımı konusunda hangi evredeyiz? Yetkinliklerini inceliyor muyuz? Gençleri gerçekten bu katılımı arttırmaları için güçlendiriyor muyuz yoksa daha fazla kontrol etmek için mi bunları yapıyoruz?

İkinci olarak, katılım için uygun ortam yaratılıyor mu? Demokratik süreçlerde gençlerin varlığını arttırmak için koşulları iyileştiriyor muyuz? Örneğin, İspanya'daki son hareketler gibi bazı sosyal hareketlerin bu nedenden kaynaklandığını, yani gençlerin katılımının sınırlı olmasından dolayı böyle protestolar olduğunu görüyoruz.

Üçüncü sorum vatandaşlık eğitimi ile ilgili. Kafkaslar'a ve Doğu Avrupa'ya yaptığım ziyaretlerde genellikle "milliyetçi" bir eğitim görüyoruz. Bu vatandaşlık eğitimi mi yoksa bu ikisi arasında bazı farklılıklar var mı? Bence bu husus da önemli, çünkü bütün bu konulardaki önemli bakış açısı belki de bu.

Son sorum ise antidemokratik yöntemler benimseyen partilere gençlerin katılımı konusuna dair: Antidemokratik ya da Avrupa karşıtı oluşumlara yönelik katılımı ilgili neler yapabiliriz? Önümüzdeki günlerde Avrupa Parlamentosu seçimleri olacak ve bu partilerden seçilecek gençlerin sayısı bizi şaşırtabilir. Bu da aslında bir katılım biçimi. Bu konuda tutumumuz ve konumumuz ne? Bunları belki tartışabiliriz.

Neden Bugün Gençleri Tartışıyoruz?

Yörük Kurtaran

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi

Ben biraz daha “Türkiye özelinde gençleri bugün ve neden tartışıyoruz?” sorusuna verilecek cevapla ilgili konuşmak gerektiğini düşünüyorum. Genelde gençlerle ilgili konuşmaya başladığımız zaman çok klasik bazı terimler var, belki o terimleri biraz ters-yüz etmek gerekiyor. Hakikaten, neden gençlerle ilgili bir şeyleri konuşmak lazım burada? Bunun geçmişi nedir?

Kısa konuşmamda neden gençleri konuştuğumuza değineceğim. Ardından, gençlerle ilgili toplumdaki temel algılar üzerine konuşacağım. Böylece, gençlerle ilgili konuştuğumuz şeyi nasıl konuştuğumuzla ilgili de bir şeyler söylüyor olacağım. Elimizdeki bazı rakamsal veriler, gençlerin bu ülkede hakikaten dezavantajlı olduğunu ortaya koyuyor. Bununla ilgili paylaşmak istediklerim var. Sonrasında, gençlerin katılımıyla ilgili durumun ne olduğunu ele almak gerekiyor. En sonunda da yapılması gerekenler ile ilgili birkaç cümle söylemek istiyorum.

Temel olarak baktığımızda, tarihsel olarak şöyle bir süreç olduğunu unutmamalıyız: Geç ulus-devlet, geç kapitalizm. Bunun sonucunda, ulus-devlet inşa sürecinin parçası olan bir lokomotif kesim var. Buna ister askerler deyin, ister bürokrasi deyin. Asker veya bürokrat olmak için eğitime ihtiyaç var, eğitime ihtiyaç olduğu için de 50 yaşındaki insanları eğitmek yerine daha gençleri eğitmeyi tercih ediyorsunuz. Çünkü yeni bir ülke ve imparatorluk kurmak istiyor, reforma ihtiyaç olduğunu düşünüyorsunuz. Bu çerçevede bizim aslında bugünlerde de halen konuştuğumuz gençlik ve eğitim ilişkisinin kökenleri biraz da buradan doğuyor. Eski tür fizik kuvvete dayalı askerliğin spor ile doğrudan bir ilişkisi de var. Bu çerçevede, genç Türklerin askerlerden de oluşuyor olması, gençlerle spor ilişkisini de kuruyor bizler için. Bu Türkiye özelinde hakikaten önemli, çünkü bugün mikrofonla sokağa çıkıp “Gençlerle ilgili ne düşünüyorsunuz?” dediğinizde herkesten alacağınız cevap eğitim ola-

caktır, ama bu eğitim kelimesinin arkasında da işte böyle bir tarihsel geçmiş var. Benzer bir algı gençlik kelimesiyle sporun hep yan yana gelmesiyle de alakalı.

Bu bilgiyi bir kenarda tutmak gerekiyor, çünkü bugün bütün ilişkilerimizde bu tarihsel geçmiş önemli bir etken. Elbette, 150-200 senelik yukarıdan aşağıya modernleşme de aslında gençlerden hem “yeniye” doğru değişmesini -yani müdahale ederek onları değiştirmeyi- ardından da o değişimin taşıyıcısı olmasını beklemiş. Onları istediğimiz gibi yoğurmak, sonra da o yoğrulduğu biçimiyle bunu başkalarına aktarmakla ilgili bir misyon vermiş durumda gençlere bu topraklar. Osmanlı İmparatorluğu’ndan da gelen böyle bir geçmiş var, özellikle ve bir daha söylüyorum; bu yukarıdan aşağı modernleşmenin temel sonuçlarından bir tanesi.

Bunlar tabii işin biraz da tarihsel kısmı. Ancak bir de bugün, 2014 yılında, neden bunları konuşuyoruz dediğimizde ve daha konjonktürel açıdan baktığımızda orada da birkaç önemli nokta var. Bir tanesi önemli. Genç nüfus azalıyor. Son 10 senede ciddi bir düşüş mevcut. Elbette genç nüfusun azalıyor olması, birileri için refah devletinin daha geniş kesimlere ulaşması açısından en azından bir dönem için bir avantaj olarak algılanabilirken, birileri için de daha güçlü bir devlet kurmanın önündeki temel engellerden biri olabilir. Ancak 2014 Türkiye’sinden bahsederken burada unutmamamız gereken konu, eşitsiz gelişen bir ülke olduğumuz gerçeği. Yani ülkenin bir kesimi hakikaten çok ciddi anlamda küresel ekonomiye entegre oluyor, modernleşiyor, gayri safi yurt içi hasılaya katkısı ve buradan aldığı pay artıyor. Ama ülkenin belirli kesimleri biraz daha geriden geliyor. Bu da kaçınılmaz olarak gençlerle olan ilişkiler de dahil oradaki bütün ilişkileri alt üst ediyor. O yüzden, böyle bir eşitsiz gelişme üzerinden bir Türkiye ve genç nüfusun azalmasıyla ilgili bir gidişatı düşünmek gerekiyor.

Son dönemde özellikle bu gelişen ve değişen Türkiye’de insanların ihtiyaçları da farklılaşıyor ve zenginleşiyor. Gençlerle ilgili hangi tartışmalar kamusal alanın tartışmasıdır, hangi tartışmalar özel alanla ilgilidir ve politika düzeyinde yaptığımız hangi müdahaleler sonucu özel alanda olduğu varsayılan konuları kamusal tartışmalar çerçevesinde ele almaya başladık gibi konular üzerinde de düşünülmesi gerekiyor. Özellikle bu tartışmaların birçoğu doğrudan ya da dolaylı biçimlerde gençlerle ilgili konular etrafında cereyan ediyor. O yüzden bu gelişmeleri de akılda tutmak gerekiyor.

Açılıştaki Nurhan Yentürk’ün de tespit ettiği gibi, biz 2006’dan beri “bu ülkenin gençlik politikasının olmaması bir gençlik politikasıdır,” dedik. Bizce kamunun en dar anlamıyla bile olsa eşitliği sağlamak ve özgürlük alanlarını genişletmek çerçevesinde insanların hayatlarına bir müdahalesi olması gerekiyor. Fakat kamu bu müdahaleyi yapmadığı ve mevcudu kabul ettiği ölçüde bu müdahale etmeme durumunun bir gençlik politikası olduğunu düşünüyorduk. Fakat geçtiğimiz 3-4 senedir çok önemli bir değişimle eskiden genel müdürlük düzeyinde yürütülen gençlikle ilgili faaliyetler artık bakanlık düzeyinde yürütülüyor. O yüzden biz bugün gençlik politikalarıyla ilgili konuşuyorken aslında, “Bir gençlik politikası var mı?” sorusunu artık tartışmıyoruz, çünkü var. Artık bu gençlik politikasının niteliğini tartışmaya başladık. Bu nitelik tartışmasının özellikle bugünün Türkiye’sinde çok önemli olduğunu düşünüyoruz.

Son olarak geçtiğimiz son 1-1,5 senedir televizyonda gördüğümüz, radyoda dinlediğimiz, gazetede okuduğumuz birçok toplumsal olayın içinde doğrudan gençler var. Kullandıkları dille, kendi mizah anlayışlarıyla, geleneksel siyaseti reddedip başka biçimlerde katılımı arayarak ciddi anlamda bu yeni toplumsallık içinde yer alıyorlar. O yüzden, böyle bir geri plan

üzerinden gençleri düşündüğümüz zaman, gençlerle ilgili temel algılar mevzuu ortaya çıkıyor. Zira bir de bizim gençlerle ilgili bazı ezberlerimiz var ve bunlarla ilgili de birkaç cümle kurmak gerekiyor. Bunları da köyün delisi gibi her yerde söylüyoruz, çünkü hep aynı şeyler söylendiğinde insanlar artık ona inanmaya başlıyorlar. Böylece, bunu söyleyerek en azından görevimi yerine getirmiş olayım.

Aslında bu algılar bizim gençleri nasıl konuştuğumuzu da doğrudan etkiliyor. Bunlardan bir tanesi, gençlerin hepsinin öğrenci olduğu yanılgısı, ki bahsettiğim gibi, bunun tarihsel bir nedeni de var. Oysa matematiksel gerçeklik durumun öyle olmadığını gösteriyor. Çok basit bir örnek vermek gerekirse, Türkiye halihazırda OECD ülkeleri içinde en az lise mezunu veren ülke konumunda. OECD deyince 34 ülkeden bahsediyoruz. Haliyle, dünyada başka bir ligin ülkelerinden bahsediyoruz. Burada problem acaba gençleri öğrenci yapamayan sistemde mi yoksa -şayet böyle bir şey varsa- öğrenci olmak istemeyen gençlerde mi? Sınırı geçtiğiniz zaman, Yunanistan'da ve Bulgaristan'da rakamlar yukarıdaysa ve burada aşağıdaysa herhalde biraz sistemi konuşmak gerekiyor. Toparlamak gerekirse, bu ülkede gençlerin hepsi öğrenci değil. Mezun olsalar bile neredeyse her 2 gençten 1'i ne okuyor ne de çalışıyor.

Bu çerçevede, gençlerin temel ihtiyaçlarıyla ilgili bir diğer ezberimiz de geleneksel olarak gençlerin sadece eğitim ve işle ilgili ihtiyaçları olduğu inancı. Başka bir deyişle, bu iki sorunun çözüldüğü ölçüde gençlerin başka ihtiyaçları kalmayacak gibi bir algımız var. Oysa tam da 2014 yılında gelişmişlik düzeyi son senelerde ciddi anlamda artan, daha zenginleşen, gelir düzeyinde eşitsizliklerin devam ettiği bir ülkede sadece eğitim veya sadece işle ilgili gençlerin sorunlarını çözüyor olmak aslında gençlerin farklılaşan ihtiyaçlarından sadece 2 tanesini düşünmek anlamına geliyor. Bu da tabii hak ve ihtiyaçlar temelinde hep bir yeri eksik bırakabilme riskini taşıyor.

Hep tekrarladığımız bir diğer hususu da yine söylemiş olayım. Büyük ihtimalle büyüklerimizden duymuşuzdur "Ben senin yaşındayken böyle böyle yapıyordum, oysa ki sen bugün hem de bu imkânlarla böyle yapıyorsun" lafını. Bu, gençliği zaman ve mekândan soyutlayarak kavramsallaştıran bir görüşün sonucu. Yani bilimsel açıdan gayet yanlış, zira 1970 veya 1980'li yıllarda genç olmakla 2014 yılında genç olmak arasında dağlar kadar fark var. Haliyle, bunun da altını çizmek gerekiyor.

Başka bir noktayı ise, gençlerle ilgili toptancı yargılarımız oluşturuyor. Yani, "Gençlerin hepsinin şöyle bir ihtiyacı var, gençler şöyle düşünüyor, gençler böyle yapıyor," diyoruz. Bu noktada da, gençlerin homojen bir bütün oluşturmadığı gerçeğinden yola çıkarak, ihtiyaçlarının da farklılaştığını hatırlamamız gerekiyor.

Tabii bir de "Gençlik sadece bir biyolojik yaş aralığı mıdır, değil midir?" tartışması var. Gençlik sadece biyolojik bir yaş aralığı değil, aksine o toplumdaki belirli güç ilişkilerinin, kuşakların arka planda birbirleriyle yaptıkları pazarlıklar, çatışmalar sonucunda şekilleniyor. O yüzden de gençliği sadece bir yaş aralığı olarak tanımlamak doğru bir yaklaşım değil.

Bütün bu algılar aslında bizim bugün gençlerle ilgili ne düşündüğümüzü, hangi politikaları tasarladığımızı da doğrudan etkiliyor. O yüzden biraz bunları hatırlatmaya çalıştım.

Gerek TÜİK'in resmi çalışmalarına gerekse gençlerle ilgili sınırlı sayıdaki araştırmalara kabaca baktığımızda, aslında Türkiye'de temelde bir eşitlik derdimiz olduğunu görüyoruz. Gençler de bu eşitlik derdinin temel aktörlerinden bir tanesi, çünkü ciddi bir eşitsizlik çer-

çevesinde bu toplumla ilişki kurmaya çalışıyorlar. Bir örnek vermek gerekirse, Türkiye'nin en fazla göç eden kesimi gençler. Gençler toplumun yüzde 16,5'ini oluşturmalarına rağmen göç edenler içinde yüzde 30-35'ler civarında bir paya sahipler. Burada yine hep gidenlere konsantre olduğumuzu, oysa gidemeyen ve kalanların da olduğunu hatırlamak gerekiyor. Zira kalanları da başka türlü sorunlar bekliyor.

Geçtiğimiz 10-15 senedir, genç işsizliği normal işsizliğin en az 2 katı. Tabii burada Yunanistan ve İspanya ile karşılaştırdığımız zaman, özellikle bu Avro bölgesindeki kriz üzerinden de burada ciddi bir fark olabilir, ama yine de genç işsizliğinin % 20'ler civarında seyrettiğini gözlemliyoruz ve bu oranı düşüremiyoruz. Yani büyüyen bir ekonomide bile biz bunu düşüremiyoruz, bununla ilgili yapısal bir derdimiz var.

Gençler erken evlenmeye ve evlendirilmeye devam ediyor. TÜİK'in 2012 rakamlarına göre, ilk evlenme yaşı erkeklerde 26, kadınlarda ise 23. Bu, özellikle orta vadede kadınların işgücü piyasasına girişi açısından ciddi bir sorun... Zira toplumun onlardan beklentileri de farklı ve kadınları kısıtlayıcı oluyor. Bunun sonucunda, işgücü piyasasına giremeyen kadınların eşlerine olan bağımlılığı, özerklik sorunu, eşitlik sorunu, vs. derken sorun yumağı büyüyor. Daha önce bahsettiğim gibi, okumayan ve çalışmayanlar gençlerin önemli bir kesimini oluşturuyor.

Gençler kendi seslerini duyurmakla ilgili sıkıntılar da yaşıyorlar. Yani, örgütlenme ve ifade özgürlüğüyle ilgili ciddi sorunlar var. Bunun yanında, Türkiye'de sivil toplum çok ciddi anlamda geliyor, ancak bununla birlikte bu konuda finansmana, yasal alt yapıyı geliştirmeye de ihtiyaç var. Çünkü şunu gözlemliyoruz: Hak temelli mücadeleler biraz daha tehlikeli konularmış gibi algılanıp daha steril bir gönüllülük anlayışı yaygınlaştırılmaya çalışılıyor. Oysa insanların kendi etraflarını değiştirmekle ilgili iradenin hayata izdüşümü en basit biçimde bir gönüllülük türü. Bu çerçevede, gençler bu konuda dezavantajlı bir konumdalar. Elbette, her ne kadar gençler desek de, gençlerin de alt kırılımları var. Yani bu ülkede genç olmak zor olsa da, bu ülkede mesela genç kadın olmak daha da zor. Bu ülkede genç engelli olmak çok zor, ama engelli genç kadın olmak çok daha zor gibi alt kırılımlarına baktığımız ve bu resmin daha da derinlerine indiğimizde toplumsal alanın neredeyse her yerinde gençlerle ilgili bir katılım derdi, kendi seslerini duyuramama derdi, bir eşitsizlik derdi olduğunu kabaca görüyoruz.

Gençlerin katılımıyla ilgili duruma baktığımızda, en basit haliyle katılımın merkezi devlette zaten sıkıntılı olduğunu, ama gençler özeline indiğimizde kamusal alana katılımı ilgili sorunların daha da derinleştiğine şahit oluyoruz. Mesela, seçenler neden seçilemiyor? Bu çok temel bir dert. 18 yaşında seçebilirken, ancak 25 yaşında seçilebiliyorlar, ki bunu zaten anlamak mümkün değil. Bunun dışında, var olan mekanizmalarla ilgili de dertler var. Mevcut kanunlar çerçevesinde kent konseyleri, bunların altında ise gençlik meclisleri var ve kent konseylerinin bütçesi belediyelerden geliyor. Bizim gördüğümüz kadarıyla, gençlik meclisleri o yerel yönetimin siyasi iradesinin çizdiği sınırlar içinde hareket edebilen katılım mekanizmaları olmuş durumda. İdealinde herkese açılmış gibi gözükürken aslında sadece belirli tür gençlere açık yapılar konumundalar. Dolayısıyla, kamusal alana katılım gibi bir dert de var.

Bunun dışında özel alana katılım da sıkıntılı bir konu. Ailede genç olmak nasıl bir şeydir? Bu ülkede insanların kılık kıyafetlerine aileler karışıyor mu? Ne konuşacaklarına, ne giyeceklerine karışıyor mu? Bunlar gibi özel alanda katılımı ilgili ciddi sorunlar mevcut.

Yasal alanda da değindiğim gibi, seçme ve seçilme konusu ile başlayan ve devam eden sorunlar var. Anayasa’da gençlerle ilgili bir gençlik tanımı olsa da, orası biraz gri, hatta belki bir açıdan da net çünkü daha koruma odaklı. Peki, bütün kamu politikalarının dayanması için oraya daha özgürleştirme ve güçlendirme odaklı başka bir cümle yazmak mümkün müdür?

Yine biraz önce bahsettiğim gibi, örgütlenme özgürlüğünün önünde de engeller var. Bir örnek vereyim: Öğrenci dernekleri mevcut derneklerin sadece yüzde 1,2’sini oluştururken, toplam dernekler içinde gençlerle ilgili çalışan öğrenci dernekleri dahil oran yüzde 7,5. Oysa yüzde 16 civarında bir genç nüfustan bahsediyoruz.

Sivil alanda bir kapasite sorunu var, yani çok genç ama az imkân var. Son dönemde çeşitli programlar artıyor, ama bu % 16’sı genç olan bir ülke için hakikaten geliştirilmeye çok açık bir alan. Tabii bir de finansman sorunu var, zira ayrılan bütçe az. Mesela, Kamu Harcamalarını İzleme Platformu’nun rakamlarına göre, gençleri güçlendirmek için yapılan kamu harcaması 2006 ila 2013 yılları arasında gayri safi yurt içi hasılanın sadece % 0,22’sinden % 0,43’üne çıktı.

Peki ne yapmak gerekiyor? Korumaktan güçlendirmeye dönüşümü tartışmaya açmak gerekiyor. Elimizde yüklü miktarda veri bulunuyor ve belki bu mevcut veriyi açarak bilgi temelli politika süreçlerini, yani bu “Benim fikrim var” anlayışının ötesine geçen, daha bilgi temelli bir yaklaşıma odaklanabilir miyiz? Eşitler üzerinden katılımı ilgili yeni mekanizmalar tahayyül etmek şart. Yani, “Gençler geldi, onların fikirlerini aldık, ama biz bildiğimizi okuyoruz!” yaklaşımının ötesinde, “Bu ülkede gençler var, gençlerle çalışan STK’lar var. Burada paydaşların eşitler üzerinden bir katılım mekanizması mümkün müdür?” sorusuna cevap aramalıyız. STK’lara karşı tarihten gelen bir şüphecilik var, yani kamu sivil topluma, sivil toplum da kamuya şüpheyle yaklaşıyor. Burada başka türlü bir ilişki biçimi kurulabilir mi? Kamu kurumları arasında daha verimli olabilmek adına gençlik konularında asgari bir koordinasyon kurmak mümkün müdür? Hesap verebilirlik ve şeffaflık konuları çok kritik, hatta önemi daha da arttı. Özellikle gençlik STK’larının kamu kaynaklarından yararlanmasıyla ilgili proje destekleri artıyorsa kime neden para veriliyor, kime neden verilmiyor, kamu finansmanı ile ilgili kararları kim, nasıl veriyor, bunun süreçleri belli midir, değil midir? Modern kamu yönetiminin en temel prensiplerinden olan şeffaflık ve hesap verilebilirlik gençlik politikası için de geçerli. Ayrıca, hep vurguladığımız toplumsal cinsiyet eşitliği mevzusu da var. Bütün bu konuştuklarımızın içinde toplumsal cinsiyet mevzusu da çok önemli ve neredeyse her konuyu yatay olarak kesiyor. O yüzden, ne konuşursak konuşalım burada mutlaka bunu bir ana akım olarak bütün bu sürecin içine yedirmekle ilgili konuşmak gerekiyor.

Sonuçta, gençlerle ilgili bir eşitsizlik sorunu mevcut, oysa paradoksal olarak toplumun belki de bu küresel dediğimiz şeye en entegre kesiminden bahsediyoruz. Yani yaşam biçimiyle, kullandıkları araçlarla öyle, ama burada ciddi bir katılım ve eşitlik sıkıntısı yaşanıyor. Son olarak, bütün bu dezavantajlı olma haline rağmen aslında bu toprakların en eğitimli kuşağından bahsettiğimizi de unutmamak gerekiyor. Bir başka deyişle, tarihsel olarak bu en eğitimli kuşağın katılımıyla aslında bu ülkede gençlik alanında yapılabileceklerin hayalini kurmaya başlamak, bugünden bunu başlatmak gerekiyor diye düşünüyorum.

II. GENÇLERİN SİYASİ KATILIMI

Türkiye’de Gençlerin Siyasal Katılımı: Karşılaştırmalı Bir Perspektif

Doç. Dr. Emre Erdoğan

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Kariyerimin bir kısmında 1999 yılından itibaren, ‘Türkiye’de gençler siyasete katılıyor mu?’ diye çeşitli araştırmalar yaptık. Yaptığımız ilk yayın 1998 tarihinde ‘Suskun Kitle Büyüteç Al-tında’ adlı bir yayındı. Orada çok eleştiri aldık ‘suskun’ dediğimiz için ama tamamımız çok da yanlış değildi çünkü baktığımız zaman gençler arasında siyasal katılımın çok fazla yaygın olmadığını görmüştük. Elinizdeki rakamlar 1999, 2003, 2008 olarak yaklaşık 5’er yıllık arayla veriliyor. Aynı soru seti son dönemde sorulmadı ama biz soracağız önümüzdeki aylarda ve böylelikle 2014’te de görmeye çalışacağız.

Birazdan detayına gireceğim belli başlı siyasal katılım biçimlerini sayıyoruz. Bunlar arasın-da “yapma fırsatınız oldu mu ya da yaptınız mı yoksa yapmamayı mı tercih ettiniz?” diye soruyoruz. “Yaptınız mı?” diye sorduğumuzda karşımıza çıkan en yaygın cevap oy verme davranışı. Türkiye’de oy vermek, zorunlu bir eylem, para cezası var o yüzden hiç de şaşırtıcı değil. Herhangi bir siyasi partiye üye olanların oranının % 10’un altında olduğunu görü-yoruz gençlik kollarına üye olanların. Gençlik kolları haricinde üye olanların oranının % 6 civarında olduğunu görüyoruz. Yani 100 ‘gençten’ sadece 4’ü böyle bir etkinlikte bulunuyor. Siyasi partinin ya da adayın seçim kampanyasında rol oynayanlar % 8’i geçmiyor % 5 civa-rında. Dilekçe yazmak yaygın bir eylem Türkiye’de o bile % 8 civarına geliyor. Toplu yürüyüş eylemi, boykot eylemine baktığınızda % 10’ların altında görüyorsunuz. Yani bu rakamların hangisine bakarsanız bakın, aslında çok fazla bir siyasal katılım olmadığını görüyorsunuz, siyasal katılım derken de siyaset biliminin muhafazakâr tanımını kullandığımızı aklımızda tut-makta fayda var.

Türkiye’de Gençlerin Siyasete Katılımı –“Yaptım” Yanıtlarının Yüzdesi

Yapanların Yüzdesi	1999	2003	2008
Oy Verme	61,5	52,6	048,
Bir siyasi partinin gençlik koluna üye olmak	10,0	8,3	9,0
Bir siyasi partiye gençlik kolu haricinde üye olmak	6,0	3,5	4,1
Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında ev ev tanıtım yapmak	6,7	4,1	5,0
Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında tanıtım broşürü dağıtmak	8,1	5,3	5,3
Yaşadığınız şehir veya mahalledeki herhangi bir sorunla ilgili yetkili belediye veya benzeri mercilere dilekçe yazmak	18,0	9,4	8,0
Sizi doğrudan ilgilendiren bir sorunla ilgili yetkili belediye veya benzeri mercilere dilekçe yazmak	20,6	10,2	7,3
Herhangi bir toplu yürüyüş eylemine katılmak	12,8	9,4	11,3
Herhangi bir boykot eylemine katılmak	7,9	6,4	6,8
İnternet üzerinden bir protesto eylemine katılmak	3,2	4,3	7,2
Siyasi partiler dışında, siyasetle ilgili bir sivil toplum örgütüne üye olmak	4,3	2,9	4,4

Eğer siyasal katılımı konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan diye ikiye ayırırsak; yani siyasi parti çatısı altında yapılan faaliyetleri konvansiyonel siyasi katılım, bunun haricindeki faaliyetleri de konvansiyonel olmayan siyasal katılım olarak tanımlarsak bu ayrımın Türkiye’de de geçerli olduğunu görüyoruz. İki ayrı boyut var, bunu 99’dan itibaren başka arkadaşlarımızla yaptığımız çalışmalarda da gösterdik. Neden böyle bir ayrıma gittik?

1968’e kadar Avrupa’da siyasal katılım yüksekti, yani bizim şu anda konvansiyonel katılım olarak adlandırdığımız katılım yüksekti ama 1968 sonrasında hızlı bir erime oldu ve insanlar oy vermemeye, siyasi partilere üye olmamaya vb. aktiviteleri yapmamaya başladılar. Bu o dönemde çok ciddi bir tartışma yarattı. “Bildiğimiz siyaset ölüyor mu?” diye soruldu. Yanıt “evet, bildiğimiz siyaset ölüyor” çünkü yeni bir siyaset doğuyor ve ona da konvansiyonel olmayan siyaset diyoruz. Buna daha sonra post modern siyaset de dendiği oldu, kaynak zenginliği siyaset de dendiği olduğu, farklı isimler verdiler ama konvansiyonel olmayan, alışık olmadığımız siyaset biçiminde bir artış olduğunu görebiliyoruz.

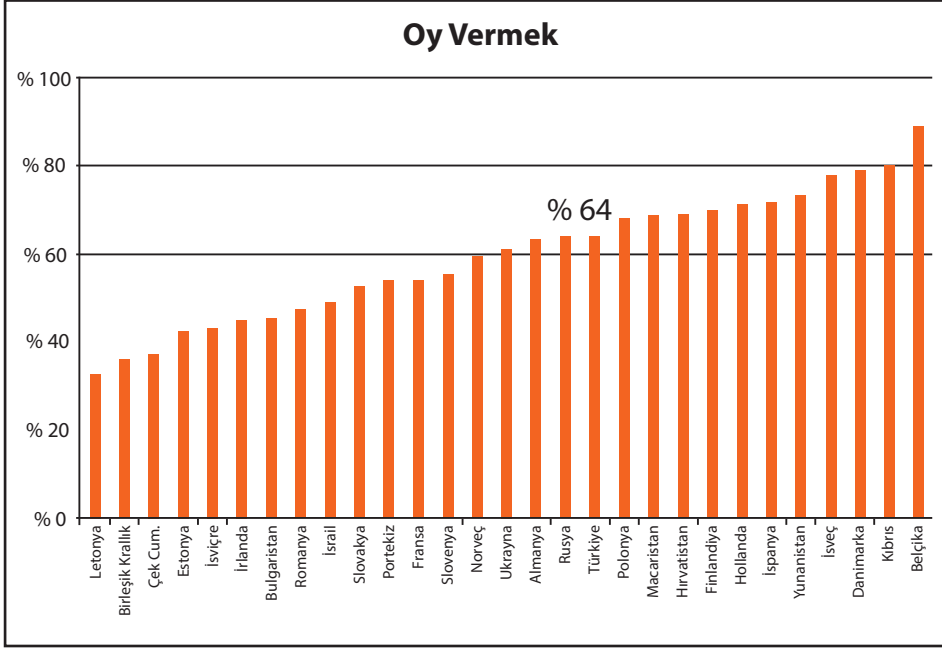
Türkiye’de de baktığımız zaman bu ikili ayrıma gidebiliyoruz, yani Türkiye’de gençlerin siyasal faaliyetlerini konvansiyonel olan ve olmayan olarak ikiye ayırmamız mümkün. Başlık ‘karşılaştırmalı’ olduğu için bakalım Türkiye karşılaştırmalı olarak nerede?

2008 yılında yapılmış Avrupa Sosyal Araştırması (European Social Survey) verilerine baktığımız zaman konvansiyonel siyasal katılımın en klasik örneklerden biri olan oy vermede Türkiye’nin iyi bir yerde olduğunu görüyorsunuz. 2008 yılından bahsediyorum, Türkiye’de gençlerin % 64’ü bir şekilde oy vermiş seçimde. Bu oran Belçika, Kıbrıs, Danimarka, İsveç, Yunanistan ve İspanya gibi ülkelerde yüksek, Letonya, Birleşik Krallık ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde ise düşük, % 40’ın altına kadar iniyor gençler arasında oy kullanma davranışı. Bu açıdan Türkiye ortalarında bir yerde diyebiliriz.

Konvansiyonel olmayan siyasal katılıma, yani boykotlar ve barışçı gösterilere baktığımızda Türkiye epey düşük kalıyor. En yüksek neresi var diye bakalım boykotlara? Fransa’da çok yüksek, Finlandiya, İtalya, İspanya ve Kosova gibi yüksek olan ülkeler var. Türkiye bu açıdan % 10’lar civarında kalıyor dolayısıyla Türkiye’de konvansiyonel olmayan siyasal katılımın

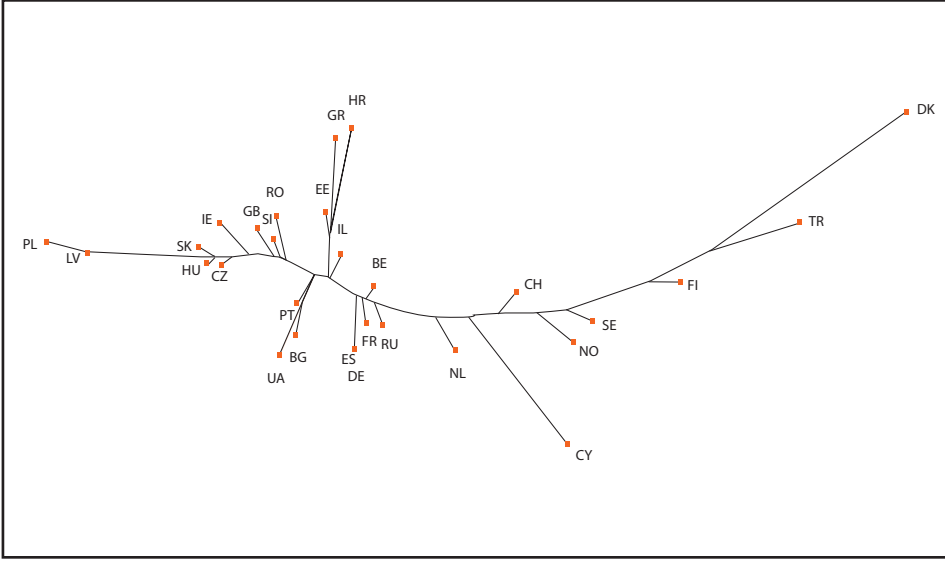
yani boykot ve barışçı gösterilerin yaygın olmadığını görüyoruz. Bu noktada belirteyim ki Haziran 2013 tarihinden itibaren artan gençlik eylemleri bizim yeniden düşünmemize yol açmış olsa bile halen Türkiye’de % 10’undan fazlasının siyasete katıldığına dair bir emare yok. Muhtemelen bu dönemde yapacağımız herhangi bir araştırma da bu sonucu gösterecektir. Bu hareketler hacim olarak çok önemli bir faktör olmakla beraber yaygınlığı sorgulanabilir, bu da önümüzde duruyor.

Avrupa Sosyal Değerler Araştırması’nda (2008) Konvansiyonel Siyasal Katılım – “Yap-tım” Yanıtlarının Yüzdesi

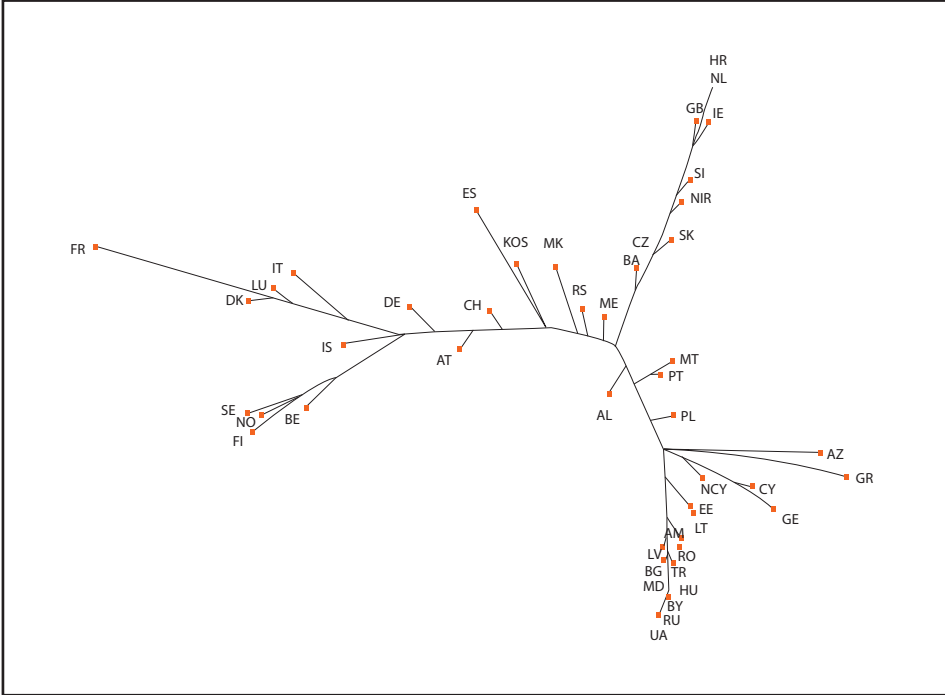

Geçen sene biraz daha vaktimiz vardı ve birtakım akrabalık haritaları çizme şansımız olmuştuk. Ülkeler birbirleriyle ne kadar akraba? Buraya baktığımızda, Türkiye’nin gençlerin konvansiyonel siyasal olmayan katılımına odaklandığımızda Macaristan, Belarus, Rusya, Ukrayna, Bulgaristan, Letonya ve Ermenistan gibi ülkelerle bir arada olduğunu, katılım açısından akrabalık taşıdığını görüyoruz. Diğer tarafa doğru bakarsanız orada Kuzey Avrupa ve Protestan kültürü göreceksiniz, bu karmaşık bir algoritma olmakla beraber siyasal katılım açısından akrabalıkları gösteriyor. Manidar olduğunu şuradan anlayabiliyorsunuz, İsveç, Norveç ve Finlandiya’nın bir araya geldiğini yani ülkelerin siyasal katılım kültürlerinin kendiliğinden grupladığını gösteriyor.

Avrupa Sosyal Değerler Araştırması'nda (2008) Konvansiyonel Siyasal Katılım – Akrabalık Haritası

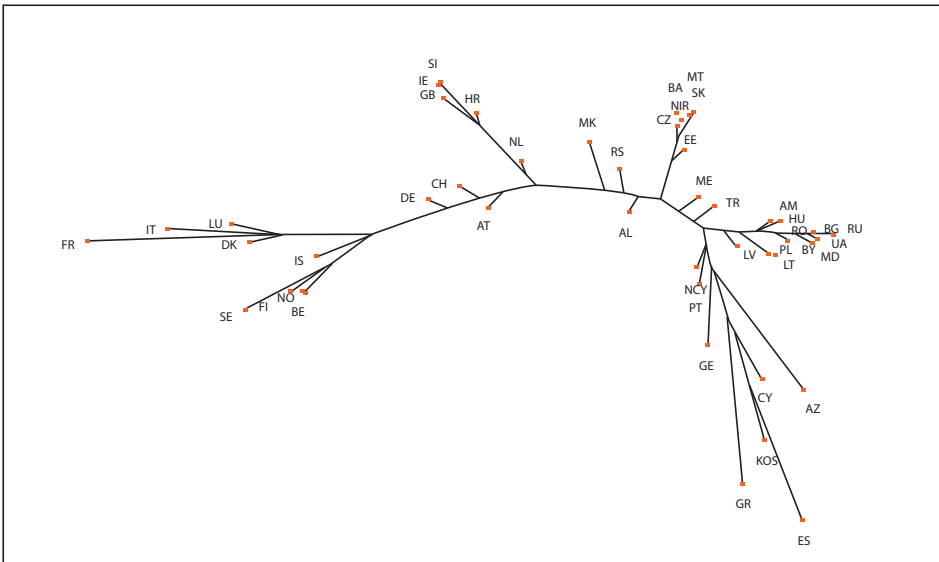

Avrupa Sosyal Değerler Araştırması'nda (2008) Konvansiyonel Olmayan Siyasal Katılım – Akrabalık Haritası

Geçen seneki sunumumun başlığını Türkçeye çevirecek olursa ‘Saçmalama Yoluyla Kanıt’ idi. Şöyle bir varsayım üzerinden gitmiştim, bizim gerçeğe karşı analizlerimizde ebeveynlerin eğitimi gençlerin katılımı üzerinde çok fazla etki yaratıyor. Neden? Çünkü ebeveyn eğitimi bir kültürel sermayeye işaret ediyor; çocuğun nasıl bir ortamda büyüdüğünü gösteriyor. İkincisi, olanaklara işaret ediyor yani Türkiye’de bir nesil öncesi üniversite mezunu insan sayısı çok az iken iki nesil öncesi üniversite mezunu olan insanların oranı gençlerin arasında binde 2’nin altındadır. Bunlar çok düşük oranlar. Türkiye’de babası ya da ebeveynlerinden biri üniversite mezunu olan gençlerin oranı % 18 civarında, bu oran Romanya’da % 40’ların üzerinde, Fransa’da çok çok daha yüksek.

Avrupa Sosyal Değerler Araştırması’nda (2008) Konvansiyonel Olmayan Siyasal Katılım – Akrabalık Haritası, Düzeltilmiş

O zaman soru şuydu, absürt, saçma sorum “eğer Türk gençlerinin babaları ve anneleri Fransız gençlerin ebeveynleri kadar eğitilmiş olsaydı bu harita nasıl olurdu”? Bu karmaşık bir egzersiz ama eğitimin etkisini nötralize etmek için iyi bir beyin jimnastiği. Oraya baktığınız zaman Türkiye’nin diğerlerinden ayrıştığını görüyorsunuz. Bakın Türkiye yukarıda Makedonya’nın yanında yer alıyor ve eskiden bir arada bulunduğu Ermenistan, Bulgaristan, Rusya ve Ukrayna gibi eski Sovyet ülkelerinden ayrışıyor. Neden? Çünkü o ülkelerde ebeveynlerin eğitim düzeyi yüksek. Türkiye’de ebeveynlerin eğitim düzeyi düşük olmasından kaynaklanan bir düşük katılım da var, bunu akılda tutmakta fayda var. Baktığınız zaman çok modernist bir görüş gibi gözükebilir yani ebeveynler eğitim aldıkça gençlerin daha fazla siyasete katılacağı iddia edilebilir ama ben bunu demeye çalışmıyorum. Eğitilmiş ebeveynlerin sağladığı olanakların gençleri daha farklı siyaset yapmaya itme olasılığının çok yüksek olduğunu söylüyorum. İkisi aynı şey değil.

Bugün gelirken eski verileri kullanmayayım diye düşündüm ve 2012 yılında Eurobarometer’da yapılmış bir çalışmayı alıp geldim. Bu çalışma bizim açıımızdan metodolojik bir meydan okuma da içeriyor çünkü çok uzun zamandır, 1960’ların sonundan beri biz insanların

siyasete katılımını “yaptın mı?” şeklinde ölçüyoruz. 3 alternatif var; “yaptım”, “yapmadım”, “yapma fırsatı bulmadım”. 2012 yılında Avrupa Birliği’nin ekibi bir değişiklik yaptı ve insanlara yeni bir şey sordu; “siyaseti etkilemenin en iyi yolu nedir?”

Bunun üzerinde çok fazla düşünmemiz gerekiyor. Öncelikle şunu belirtmeliyim ki insanların siyaseti etkilemenin en iyi olduğunu düşünmeleriyle o eylemi yapmaları arasında bir ilişki yok. Yani bunun klasik örneğini Danimarka’dan verebilirim, Danimarka’da insanlar dilekçe vermenin iyi bir fikir olmadığını düşünüyorlar siyaseti etkilemek için ama dilekçe vermeye de devam ediyorlar. İkisi arasında tam bir ilişki yok ama bunun ötesinde beni ilgilendiren şu, bunun daha iyi bir ölçüt olduğu çünkü yapmak biraz fırsatlarla alakalı. Elinize fırsat geçmemiştir, örneğin 2008 yılında anket yaparsınız, insanların çoğu oy vermiştir çünkü hemen bir yıl önce genel seçim vardı. 2010 yılındaki genel seçimi soruyorsanız 4 sene geçmiş, bir kısım insan yapmayacaktır. Olanakları dışarıda tutan eğilimleri bizim yeni deyimimizle ‘predisposition’ı ölçebilen bir soru olduğu için seviyorum. Buraya baktığımız zaman ne görüyoruz? Türkiye’de oy vermenin iyi olduğunu düşünenlerin oranı % 76 ve Türkiye bu konuda 6. sırada geliyor. Halen Türkiye’de insanlar oy vermenin siyaseti etkilemek için iyi bir fikir olduğunu düşünüyorlar. Kimler düşünmüyor? İtalyanların sadece % 40’ı düşünüyor, Polonyalılar % 40, Yunanistan % 46 diye gidiyor. Bir toplumun yarısı oy vermenin siyaseti etkilemekte etkisi olmayacağını düşünüyor.

Bir başka yöntem bir partiye üyelik, Danimarkalı ve İsveçlilerin yaklaşık 1/3’ü hatta yarısı bir partiye üye olmanın iyi bir fikir olduğunu söylüyorlar. Bu oran Türkiye’de % 17, en düşüklere bakmaya çalışacak olursak % 10 civarında İzlanda’yı görüyoruz ve yine üzerinde durmamız gereken Yunanistan % 10 civarında. Genel kitleden bahsedersen bu biraz ironik, insanların sadece % 10’u bir siyasi partiye üye iken % 17’si siyasi partiye üye olmanın siyaseti etkilemek için iyi bir fikir olduğunu düşünüyor, demek ki bu insanların yaklaşık % 50’si zahmet etmiyorlar.

Siyaseti Etkilemenin Yolları, Eurobarometer 73.4 2012 – “İyi Bir Yoldur” Yanıtlarının Oranı, Yetişkinler

	Oy Vermek	Partiye Üyelik	Gösteriler	Dilekçe Vermek	Grev	STK Destekçisi	İnternet Tartışmaları
Danimarka	% 82.8	% 35.6	% 3.4	% 9.9	% 4.3	% 10.6	% 10.7
İsveç	% 81.1	% 44.9	% 5.2	% 7.4	% 7.6	% 7.6	% 10.7
İrlanda	% 79.1	% 14.3	% 13.5	% 14.9	% 10.1	% 7.9	% 2.8
Malta	% 78.2	% 8.0	% 7.8	% 17.0	% 7.8	% 4.3	% 5.7
Hollanda	% 76.3	% 30.6	% 5.7	% 14.0	% 8.5	% 5.9	% 5.8
Türkiye	% 76.2	% 17.2	% 6.7	% 11.4	% 9.5	% 14.3	% 3.5
Fransa	% 72.2	% 10.3	% 10.6	% 11.9	% 12.0	% 8.2	% 8.2
Finlandiya	% 72.1	% 9.8	% 3.8	% 15.6	% 6.0	% 14.1	% 15.8
İzlanda	% 71.4	% 21.7	% 19.8	% 14.8	% 13.5	% 19.5	% 9.7
Macaristan	% 70.0	% 9.6	% 7.2	% 24.3	% 6.3	% 12.2	% 4.0
K. İrlanda	% 68.8	% 9.7	% 4.2	% 22.8	% 11.5	% 5.0	% 4.4
Almanya	% 65.3	% 17.6	% 16.9	% 20.6	% 8.4	% 6.3	% 4.8
Kıbrıs	% 65.0	% 22.3	% 11.8	% 10.8	% 9.7	% 6.7	% 9.6
Lüksemburg	% 64.9	% 23.5	% 9.8	% 14.4	% 8.7	% 9.6	% 4.2
Birleşik Krallık	% 64.0	% 12.7	% 7.0	% 20.6	% 9.6	% 6.6	% 8.7
İspanya	% 63.8	% 9.6	% 9.5	% 9.6	% 13.1	% 6.9	% 4.0
Estonya	% 62.4	% 10.1	% 7.3	% 7.6	% 8.1	% 8.1	% 14.6
Portekiz	% 62.2	% 10.0	% 11.2	% 16.1	% 14.1	% 7.4	% 2.0
Makedonya	% 60.2	% 21.7	% 10.1	% 11.6	% 12.1	% 10.4	% 5.4
Kuzey Kıbrıs	% 58.1	% 28.2	% 7.5	% 6.7	% 22.7	% 10.2	% 4.5
Çek Cum.	% 58.0	% 15.8	% 13.8	% 20.1	% 14.6	% 8.7	% 3.9
Bulgaristan	% 57.7	% 12.0	% 21.6	% 13.2	% 20.4	% 4.7	% 7.1
Belçika	% 57.6	% 18.6	% 10.3	% 17.6	% 11.5	% 5.5	% 7.4
Hırvatistan	% 53.9	% 13.2	% 16.9	% 24.0	% 26.7	% 6.1	% 4.8
Slovakya	% 52.6	% 15.2	% 16.1	% 23.8	% 11.4	% 11.6	% 10.2
Romanya	% 48.3	% 17.5	% 14.9	% 14.5	% 18.3	% 6.1	% 2.7
Slovenya	% 46.9	% 10.6	% 15.8	% 22.1	% 15.7	% 12.1	% 13.3
Litvanya	% 46.8	% 14.4	% 13.7	% 15.1	% 15.4	% 5.0	% 8.1
Avusturya	% 46.5	% 17.9	% 16.3	% 16.4	% 14.5	% 8.7	% 7.8
Yunanistan	% 45.4	% 9.8	% 24.3	% 21.0	% 28.1	% 5.8	% 4.9
Letonya	% 44.5	% 16.0	% 18.7	% 9.4	% 23.4	% 7.0	% 7.8
Polonya	% 41.7	% 9.1	% 10.6	% 15.6	% 11.3	% 9.6	% 12.5
İtalya	% 41.0	% 18.4	% 11.6	% 12.0	% 10.0	% 7.9	% 4.6

Gösterilere katılmak iyi bir fikir midir? Türkiye’de “evet iyi fikir” diyenler % 7 ama tabii bu araştırmayı Haziran 2013 tarihinden sonra yapmış olsaydık rakam biraz değişirdi. Nerede çok yüksek? Sevgili komşumuz Yunanistan’da % 24, Bulgaristan’da yüzde 21, İzlanda’da yüzde 20.

Dilekçe vermek, grev, ilgili STK’ya üye olmak da dramatik bir resim sergiliyor çünkü Türkiye’de insanların STK üyeliği son derece düşük ama % 14’ü bir STK’ya üye olmanın siyaseti etkilemek için iyi olduğunu düşünüyorlar.

İnternet tartışmaları da başlı başına incelenebilir, Türklerin % 4'ü internetin iyi bir şey olduğunu düşünüyor, bu oranın başka ülkelerde % 14'e kadar çıktığını görüyoruz.

Siyaseti Etkilemenin Yolları, Eurobarometer 73.4 2012 – Müktebaliyet Analizi, Yetişkinler

Türkiye ve diğer ülkeler nasıl konumlanıyor diye baktığımızda, Türkiye'nin oy vermek, STK destekçisinin daha yoğun belirten ülkelerle bir arada olduğunu görüyoruz. Kuzey ekseninde İsveç, Hollanda, Danimarka gibi ülkelere parti üyeliği var, dilekçe vermek Polonya, Slovenya ve Slovakya gibi bir kısmı eski Doğu Bloku ülkelerde yüksek, grev ve gösteriler gibi daha sert, daha kaynak yoğun istek davranışlar Bulgaristan, Hırvatistan ve Yunanistan gibi ülkelere fazla olabiliyor. Bu bir harita, sadece yakınlıkları gösteriyor, coğrafi olarak düşünebilirsiniz.

Siyaseti Etkilemenin Yolları, Eurobarometer 73.4 2012 – “İyi Bir Yoldur” Yanıtlarının Oranı, Gençler

	Oy Vermek	Partiye Üyelik	Gösteriler	Dilekçe Vermek	Grev	STK Destekçisi	İnternet Tartışmaları
Malta	% 76.4	% 1.8	% 14.5	% 20.0	% 16.4	% 5.5	% 9.1
Danimarka	% 76.2	% 38.1	% 11.1	% 3.2	% 7.9	% 11.1	% 12.7
Türkiye	% 74.1	% 18.5	% 11.5	% 14.0	% 14.0	% 13.2	% 6.6
K. İrlanda	% 72.2	% 13.9	% 8.3	% 19.4	% 22.2	% 5.6	% 2.8
İsveç	% 71.9	% 45.6	% 10.5	% 5.3	% 19.3	% 1.8	% 10.5
İrlanda	% 69.9	% 17.9	% 18.7	% 14.6	% 12.2	% 5.7	% 3.3
Macaristan	% 68.2	% 14.5	% 12.7	% 20.9	% 8.2	% 16.4	% 4.5
Hollanda	% 67.7	% 28.6	% 12.0	% 15.0	% 17.3	% 4.5	% 8.3
İzlanda	% 67.1	% 31.4	% 27.1	% 17.1	% 17.1	% 15.7	% 7.1
Finlandiya	% 64.6	% 16.2	% 9.1	% 16.2	% 11.1	% 17.2	% 15.2
Fransa	% 64.5	% 14.0	% 19.6	% 8.4	% 12.1	% 8.4	% 13.1
Estonya	% 64.1	% 13.4	% 4.9	% 9.2	% 8.5	% 9.9	% 29.6
Kuzey Kıbrıs	% 62.8	% 20.9	% 6.2	% 5.4	% 27.9	% 7.8	% 9.3
Portekiz	% 60.0	% 9.6	% 13.3	% 20.7	% 17.0	% 4.4	% 3.7
Almanya	% 58.6	% 23.1	% 26.6	% 17.8	% 9.5	% 4.7	% 8.9
İspanya	% 58.3	% 8.7	% 15.7	% 10.4	% 16.5	% 11.3	% 5.2
Kıbrıs	% 58.2	% 18.7	% 28.6	% 13.2	% 12.1	% 8.8	% 13.2
Birleşik Krallık	% 57.9	% 14.9	% 9.1	% 19.8	% 13.2	% 11.6	% 8.3
Çek Cum.	% 56.0	% 15.0	% 16.0	% 19.0	% 25.0	% 7.0	% 6.0
Avusturya	% 55.0	% 13.8	% 27.5	% 13.8	% 18.3	% 5.5	% 13.8
Makedonya	% 54.9	% 21.7	% 12.6	% 10.9	% 12.0	% 14.9	% 12.0
Lüksemburg	% 52.0	% 30.0	% 16.0	% 8.0	% 18.0	% 6.0	% 6.0
Bulgaristan	% 51.3	% 11.5	% 21.2	% 15.0	% 16.8	% 6.2	% 13.3
Slovakya	% 50.8	% 13.7	% 18.5	% 22.6	% 12.1	% 16.9	% 14.5
Hırvatistan	% 50.4	% 16.2	% 17.1	% 33.3	% 23.9	% 4.3	% 12.8
Litvanya	% 47.8	% 24.5	% 8.2	% 22.8	% 11.4	% 8.2	% 13.6
Belçika	% 47.3	% 29.1	% 17.3	% 20.9	% 18.2	% 5.5	% 9.1
Romanya	% 42.1	% 22.8	% 14.5	% 22.8	% 17.9	% 10.3	% 5.5
Letonya	% 41.6	% 26.7	% 17.3	% 11.4	% 22.8	% 11.4	% 12.9
Slovenya	% 41.5	% 14.8	% 17.0	% 28.1	% 18.5	% 18.5	% 18.5
Polonya	% 40.7	% 10.2	% 16.9	% 23.7	% 13.6	% 10.2	% 14.4
Yunanistan	% 38.9	% 11.5	% 32.1	% 16.8	% 34.4	% 8.4	% 11.5
İtalya	% 34.5	% 22.7	% 20.9	% 8.2	% 15.5	% 7.3	% 12.7

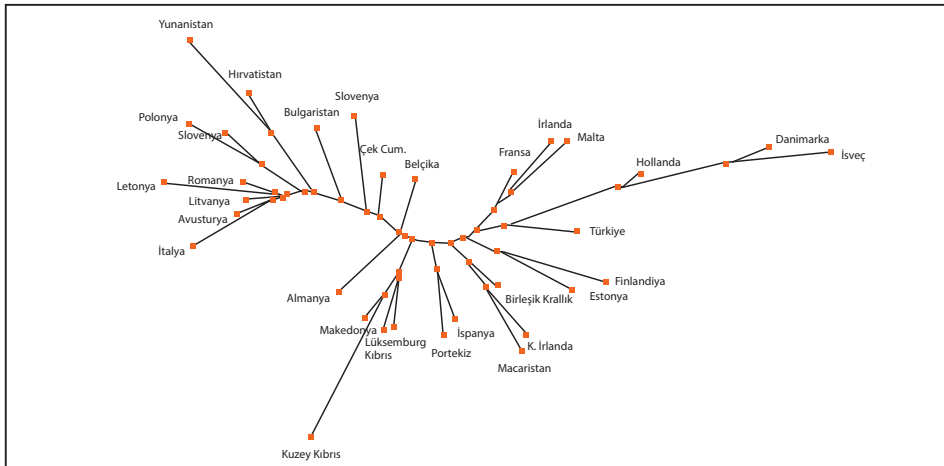
Gençlere bakalım, Türkiye’de gençlerin % 74’ü oy vermenin iyi bir fikir olduğunu düşünüyor, % 19’u parti üyeliği –bu açıdan çok büyük fark yok– ve dilekçe vermek % 14, gösteriler % 11, babalarının ve annelerinin 2 katı olduğunu aklınızda tutmanızı rica ediyorum, onlar da daha hevesliler. Konu lanmaya baktığımız zaman mesela İsveç’te % 46 parti üyeliğinin iyi olduğunu düşünüyor, Türkiye’de bu 1/3 oranında, Yunanistan’a bakarsak %12. Yunanistan neden önemli? Çünkü Yunanistan bence gençlerin siyasete katılımının neden arttığının ya da neden form değiştirdiği konusunda bize çok fazla şey söyleyebilir.

Siyaseti Etkilemenin Yolları, Eurobarometer 73.4 2012 – Mütekabiliyet Analizi, Gençler

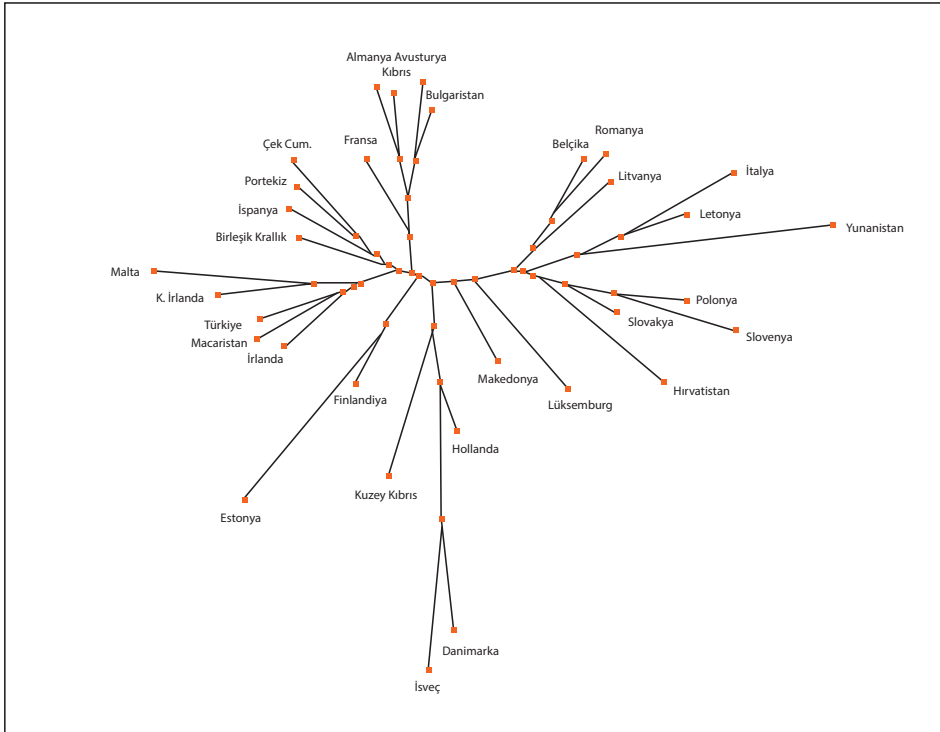
Buradan da yine haritalama yapacak olursak, Türkiye'nin Fransa, Litvanya, Makedonya gibi ülkelere yakın ve oy verme odaklı bir siyasete katılma anlayışını görüyoruz. Bu oy verme, siyasete katılım biçimleri arasından biz siyaset bilimcilerin en sevmediğidir, çünkü çok fazla bir efor gerektirmez, gidersiniz oyunuzu verir gelirsiniz. Bilgili olmanızı bile gerektirmez, herhangi bir yere mührü basmanız, tatava yapmamanız yeterli olabilir. Diğerleri biraz daha fazla enerji gerektirir, gösteriler ve grevi düşünün mesela. Bir greve ya da bir gösteriye katılmanın ne kadar sermaye ve yatırım gerektirdiğini düşünün. İşte kopan nokta burada, Türkiye'de gençlerin biraz sermaye gerektirenden kaçtıkları görünüyor, daha az sermaye gerektirene odaklanıyorlarmış gibi gözüküyor karşılaştırmalı olarak bakarsak.

Siyaseti Etkilemenin Yolları, Eurobarometer 73.4 2012 – Akrabalık Haritası, Yetişkinler

Akrabalık haritamıza bakalım yetişkinlerde. Bu çok ciddi bir sorun olarak duruyor yetişkinlerde, geçen sene de onu tartışmıştık. Türk demokrasisinin veya Türk siyasal kurumlarının kalitesi bilinirken Türkiye’de insanların oy vermeyi ya da benzeri katılımlarda bulunmayı Hollanda, Danimarka ve İsveç gibi kurumlaşmış demokrasilerdekiler kadar istemesinin sebebi ne? Bu üzerinde durulması gereken bir durum, konumuz değil ama bu kurumların performansıyl alakalı. Bu ülkelerde insanlar uzun süredir iyi performans gösteren kurumlarla bir arada yaşıyorlar, dolayısıyla kurumlardan memnuniyetleri yüksek. Türkiye’de ise kurumlardan memnuniyet yüksek ama Türkiye’de insanlar çok daha miyopik değerlendirme yapıyorlar, sadece görelilik yani bir çalışan parlamento, birbiriyle kavga etmeyen hükümet, kimsenin kimseye anayasa kitabını atmadığı bir siyasal ortam insanlara çok iyi çalışan ortam varmış gibi geliyor. Bunu akıldan asla çıkarmamakta fayda var.

Siyaseti Etkilemenin Yolları, Eurobarometer 73.4 2012 – Akrabalık Haritası, Gençler

Gençlerle ilgili akrabalıklara baktığımızda Türk gençleri Kuzey Kıbrıs’tan bile ayrı bir yere gidiyor, bu başka bir noktaya geliyor, Kuzey Kıbrıs’tan bile ayrı bir yerde. Tabii Kuzey Kıbrıs’ta anket sayısı çok az olmakla beraber oradaki siyasal sistem Türkiye’den epey farklıdır. Kurumlara baktığınız zaman orada dar bölge sistemi vardır, daha az parlamenter vardır, vs. Türkiye, İrlanda ve Macaristan gibi ülkelerle daha akraba. Bunun üzerinde durmak lazım aslında diğer faktörleri elimine etsek bile bence Türkiye’nin olması gereken yeri kültür denen bir şey varsa ve her zaman olduğu gibi diğer arkadaşları olan Yunanistan, İtalya, İspanya gibi Akdeniz ülkeleriyle olması gerekirken bizi oraya yerleştirecek kadar içimizde epey bir İrlandalı varmış!

Bütün bunları anlattıktan sonra Türkiye'yi karşılaştırmalı olarak oturduğu yer ve buraya oturmasının bir anomali olduğunu vurguladıktan sonra sorumuz, "insanları katılmaya iten ne" Yine karmaşık bir istatistiksel teknik devreye giriyor; konvansiyonel olmayan siyasal katılım dediğimiz bir boyut var. Bu boyut neyle ilişkili? Gösterilerle, grevle ilişkili ama oy vermekle negatif ilişkili. Bu boyuta odaklanmak istiyorum. Bunun Türkiye'de çok fazla olmadığını görüyoruz, yaklaşık % -20. Bu -3 ile +3 arasında değişen eksendir ve eksiye olduğunu görüyoruz. En fazla Yunanistan'da var, o yüzden Yunanistan vakası üzerine çok fazla düşünmemiz gerekiyor, genel kitleden bahsediyorum elbette.

Konvansiyonel Olmayan Katılımın Belirleyicileri, Eurobarometer 73.4 2012 - Hiyerarşik Regresyon, Gençler

	Konvansiyonel Olmayan Katılım
Beyaz Yakalı (baz)	.
Mavi Yakalı	0.0513**
İşsiz	0.130***
Emekli	-0.00554
Öğrenci	0.0452
Erkek (baz)	.
Kadın	-0.0760
15-24 (baz)	.
25-38	-0.0894**
40-54	-0.165***
55+	-0.221***
Ulusal Kurumlara Güven	-0.126***
Uluslararası kurumlara Güven	-0.0449***
Ulusal Ekonomi (+)	-0.0144
Hane Ekonomisi (+)	-0.0702***
Sol-Sağ	-0.0278
Fikri Liderlik	0.0164*
Siyasete İlgi	-0.0288***
Enflasyon	-0.0563
İşsizlik	0.0630
Ekonomik Büyüme	0.0129
Sivil Katılım	0.0247***
Spor Kültür	0.0155*
Bağış	-0.0226***
Sabit	0.149**
Ins1_1_1	
_cons	-1.593***
Insig_e	
_cons	-0.0605***
N	22542

İnsanları katılmaya iten ne? Burada kullandığım teknik çok karmaşık olmakla beraber yanında çok yıldız olanlar iyi bir şeydir olarak düşünülebilir özetle. Nelerin yanında çok yıldız var? Benim sevdiğim yani –buna da sevinilmez ama– işsizler! Avrupa'daki bütün kitleden bahsediyorum, işsizler daha fazla konvansiyonel olmayan katılıma yönelmiş durumda. Gençler ise açıkça genç olmayanlara göre daha fazla katılmış durumdalar. Ulusal kurumlara güvenle negatif ilişki var, yani siz birey düzeyinde kendi ulusal kurumlarınızın iyi çalıştığını düşünüyorsanız böyle bir katılım gösterme dereceniz azalıyor. Bu da konvansiyonel olmayan katılımın –buna meydan okuyucu katılım da denir– meydan okuyucu özelliğini gösteriyor, var olan kurumlara meydan okumayı gerektiriyor.

Sağcılar daha az katılıyorlar. Benim ilgimi çeken iki endeks var, fikri liderlik ve siyasete ilgi. Bir insanın çevresindeki insanları etkilemeye çalışmasıyla pozitif bir ilişkisi var konvansiyono-

nel olmayan siyasete katılımın ama siyasi konulara duyulan ilgiye negatiflik var. Bu da bizi başka bir yere götürüyor, acaba yetişkinler bazında düşündüğümüz zaman konvansiyonel olmayan katılım siyasi olmayan bir katılım anlamına mı geliyor? Siyasetten kopuk ya da başka bir siyaset anlamında mı?

Yine üzerinde durmamız gereken noktalardan bir tanesi, sivil katılım derecesi arttıkça yani bir insanın sivil etkinlikleri arttığı sürece, yani sosyal sermaye ölçütü olarak bir derneğe üye olduğu sürece bu tür katılımda bulunma olasılığı da artıyor.

Özetlersek insanın somut yaşam koşulları, işsiz olup olmaması, siyasal yelpazedeki yeri, ülkenin kurumlarına duyduğu güven –ki bu önemli– sivil ve sosyal sermayesi etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkıyor. Burada yaşı nasıl etkilediğini de gösteriyor; yaş ilerledikçe katılma derecesinin nasıl azaldığını gösteriyor, hangi değişkenlerin daha etkili olabildiği görülüyor. Dediğim gibi işsiz olmak çok çok fark ettiriyor, yaşı azalması var, bütün bunlar etkileyen faktörler. Gençlere baktığımızda tabii yaş değişiyor, yaşı dışarıda tutuyoruz çünkü 15-24 yaştan bahsediyoruz. En önemli faktör işsiz olmak; bütün 32 ülkede yaklaşık 24 bin kişiden bahsediyorum, işsiz gençleri daha fazla siyasete, konvansiyonel olmayan siyasal katılıma iten bir faktör olarak gözüküyor. Ulusal kurumlara olan güven, insanlar ulusal kurumlara güvendikçe bu tür etkinliklerden uzak duruyorlar. Sivil katılım aynen duruyor ve diğer faktörlere de bakılabilir.

Konvansiyonel Olmayan Katılımın Belirleyicileri, Eurobarometer 73. 4 2012 – Hiyerarşik Regresyon, Gençler

	Konvansiyonel Olmayan Katılım
Beyaz Yakalı (baz)	.
Mavi Yakalı	0.0715
İşsiz	0.204*
Öğrenci	-0.0487
Erkek (baz)	.
Kadın	-0.0329
Ulusal Kurumlara Güven	-0.189***
Uluslararası Kurumlara Güven	-0.0401*
Ulusal Ekonomi (+)	-0.0183
Hane Ekonomisi (+)	0.0427
Sol-Sağ	-0.0165
Fikri Liderlik	0.0418
Siyasete İlgi	-0.0422
Enflasyon	-0.0662
İşsizlik	-0.0117
Ekonomik Büyüme	-0.0433
Sivil Katılım	0.0634**
Spor Kültür	0.0375
Bağış	-0.0139
Sabit	0.129
Ins1_1_1	
_cons	-1.805***
Insig_e	
_cons	0.0324*
N	2482

Burada enflasyon, işsizlik ve ekonomik büyümeyi de kontrol değişkeni olarak koyduk, bu şöyle bir iddiadır ki çıkmamasının da –aslında biz çıkmayan şeyleri söylemeyiz ama– önemli olduğunu düşünüyorum. Bir ülkenin son 1 yılda ekonomik olarak küçülmesi ya da enflasyonun yüksek olması yahut işsizliğin artması önemli değil, bunlar etken olarak burada durmuyorlar. Etken olan bireyin işsiz kalıp kalmaması, birey düzeyinde yaşanan bir eylem oluyor, bunu görebiliyorsunuz. Öğrencilerin diğer insanlara göre daha fazla katılmadıklarını görüyorsunuz.

Türkiye'ye gelirse örneklem çok küçüldü, gerçekten çok az kişiden bahsediyoruz ama yine de mavi yakalıların ve işsizlerin daha az katıldıklarını görüyoruz diğerlerine göre. Avrupa ülkelerinde ise işsizler daha fazla katılıyorlardı ama Türkiye'de işsizler daha az katılıyorlar. Bunun üzerinde düşünmekte fayda var. 15-24 arasında işsiz olmak ne demek? Bu yaş aralığında Türkiye'de işsiz olmak teknik olarak öğrenci olmamak anlamına geliyor çünkü işsizlik iş arayıp bulamamak anlamında. Bizim üniversitelerimiz, yüksek öğretim sistemimiz gençleri işsizliğe karşı bir baraj etkisi gösteriyor, işsizliğe karşı bir nevi koruma sağlayabiliyor. Bunu akılda tutmakta fayda var. İşsiz olan insanlar kimler? İş arayıp bulamayanlar. O zaman bunlar kimler? Eğitim sistemi tarafından dışlanmış olan insanlar. Çünkü Türk eğitim sistemi sistematik olarak dışlar. Kimleri dışlar? Kadınları dışlar, onlar ev kızı olurlar. Etnisiteden dolayı Kürtleri dışlar, Güneydoğu'da doğanları dışlar. Fakirleri dışlar. Bütün bunları dışlayarak gelir o zaman bunlar zaten 'dışarıda' kaldıkları için, işsiz oldukları için katılmıyorlar. 15-24 yaştan fark ediyoruz ki bu durum Avrupa'dan çok çok farklı.

Konvansiyonel Olmayan Katılımın Belirleyicileri, Eurobarometer 73.4 2012 – Hiyerarşik Regresyon, Türkiye

	Konvansiyonel Olmayan Katılım
Beyaz Yakalı (baz)	.
Mavi Yakalı	-0.186*
İşsiz	-0.187
Öğrenci	-0.00791
Erkek (baz)	.
Kadın	0.106
15-24 (baz)	.
25-38	-0.186*
40-54	-0.244*
55+	-0.198
Ulusal Kurumlara Güven	-0.0776**
Uluslararası Kurumlara Güven	-0.0240
Ulusal Ekonomi (+)	0.00595
Hane Ekonomisi (+)	0.0549
Sol-Sağ	-0.0118
Fikri Liderlik	0.0586
Siyasete İlgi	0.00602
Sivil Katılım	0.0518*
Spor Kültür	0.000929
Bağış	0.0522
Sabit	-0.0899
N	797

Bizde neler önemli? Türkiye’de bunu yaş farkıyla görüyoruz ki ulusal kurumlara güven, yani hükümetin ve parlamentonun performansı bunu tetikliyor. Eğer parlamento ve hükümetin performansından memnun değilseniz sokağa çıkma olasılığınız daha fazla artıyor bütün yaşlar için.

Sivil katılım pozitif, bunun istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söyleyebiliyoruz. Bu yaşın konvansiyonel olmayan katılım üzerindeki etkisini gösterdiği zaman yaşla arada neredeyse U şeklinde bir etki olduğunu görüyoruz. Hâlâ gençler Türkiye’de bu tür katılımı daha fazla gösteriyorlar.

Ulusal kurumlara güvenden bahsederken, Eurobarometer bize çok büyük bir iyilik yaptı; 2013 anketlerinden bir tanesi Mart ve Nisan aylarında yapıldı; ikincisi Kasım ayında yapıldı. Biz o veriye baktığımızda Türkiye’de insanların kurumlara güvenlerindeki değişimi ölçme şansına sahip olduk. Şunu açıkça söyleyebiliriz ki sadece özet verilerde bile Türkiye’de insanların hükümete güvenin düştüğünü, parlamentoya güvenin düştüğünü görebiliyorsunuz. İkinci haber ise, gençlerde bu düşüş çok daha fazla diğerlerine göre. Dolayısıyla Türkiye’de sokağa çıkmak, gösteri yapmak objektif koşullarla ilgili değil, yani işsiz kalmakla ilgili değil. Bunu da aklımızda tutalım. Ayrıca beyaz yakalılar diğerlerine daha fazla katılıyor gözüküyorlar bu tür eylemlere. Bu daha çok algılarla alakalı, algılar dediğimiz zaman da hükümetin performansı biraz daha devreye giriyor. Başta da söylediğim gibi ‘Türk gençliği siyasete katılmaz’ iddiasından sonra ben “son gençlik protestolarını tetikleyen ne?” diye sorduğumda işte bu duygu ortaya çıkıyor, yani objektif meseleler değil sübjektif olarak bir memnuniyetsizlik söz konusu. Bir şikâyet var ve bu şikâyetin öfkeye dönüşmesi, o öfkenin de sokakta sonuçlanması olduğunu düşünüyorum.

Gençlerin Gözünden Gençlerin Katılımı

Anna – Charlotte Oriol
Avrupa Yurttaşlık Yılı Meclisi – Eski Çalışan

Avrupa Yurttaşlık Yılı Meclisi eski çalışanıyım. Öncesinde de Avrupa düzeyinde bir ağ olan Avrupa Yurttaşlık İttifakı'nı yönetmiştim. Avrupa Yurttaşlık Yılı Meclisi'nde de geçen sene görev aldım. Avrupa Birliği'nde kurumsal olarak Avrupa Yurttaşlığı'nın 20. yılını kutlamayı amaçlayan bu çalışma aktif Avrupa yurttaşlık görüşmelerinin yapılmasını sağladı. Avrupa Yurttaşlık Yılı Meclisi'nde bireysel hakların dışında bunun içinde bir topluluk boyutu olduğunu da gördük. Bu kapsamda, bazı saha çalışmaları yapıldı ve burada temsil edilen başka merkezler de var. Ayrıca, ben de Avrupa'da farklı yerlere giderek örgütlenmiş STK'ları ziyaret etme ve gençlik örgütlerini tanıma fırsatı buldum. Burada, istatistiki verilerin yanı sıra deneyime dayalı bazı bilgileri de paylaşmak istiyorum. Görebildiğim ya da göremediğim bazı deneyimleri, eğilimleri de paylaşmak istiyorum. Türkiye'deki durum, İtalya, Fransa ve İzlanda'dan farklı mı? Sizlerin anlattıklarınızı ve Türkiye örneğini inceleyerek bunu görmek istiyorum. Belki cevaptan çok sorunuz olacak.

Öncelikle, siyasi katılımın ne olduğu ve belki geleneksel ve geleneksel olmayan katılım türlerine dair bir değerlendirme yapılabilir. Önümüzdeki yıllarda bu değerlendirmenin daha da zorlaşacağını tahmin ediyoruz, çünkü bizim neslimizde algıdan bahsettik; kimin genç olduğu, kimin olmadığı da önemli olabilir. Kendimi bu hareketin bir parçası olarak hissettiğim için ben kendimi de dahil ediyorum. Hepimiz ilgi eksikliğinden haberdarız. Gençlerin seçimlere ilgisiz olduğunu, birçok yasa koyucu kişi ya da mekanizmaların karar alımına katılımın zor olduğunu görüyoruz. Geleneksel siyasi katılım aşamasında gençler seçimlere ilgisiz olabiliyor. Avrupa'daki siyasi partilere gençlerin katılımıyla ilgili rakamlar gerçekten çok düşük. Ancak tüm bu tartışma ve farklı görüşlere rağmen, gençlerin siyasi süreçlere eski nesillere göre daha ilgisiz olduğunu düşünmüyorum. Bence daha ziyade bu tür kurumlara dahil olmak istemiyorlar. Kurum ya da kuruluş kelimesini genel anlamda kullanıyorum;

buna siyasi partiler ve STK'lar da dahil. Belki siyaseti ciddiye almıyor, söylemek istediklerimizi ifade edemiyor, hatta belki de görüşlerimizin çok değerli olmadığını düşünüyoruz, ama siyaseti farklı algıladığımız da bir gerçek.

Avrupa'daki temsiliyete baktığımızda, ki Türkiye'de de durumun aynı olduğunu düşünüyorum, karar vericilerin genellikle 50 yaş üstü siyasetçiler olduğunu görüyoruz. Ben, çok kültürlü bir yerde yetişmiş ve bir azınlık grubuna dahil 30 yaş altı bir genç kadın olarak bu insanlar tarafından temsil edildiğimi düşünmüyorum. Benim gibi başka insanlar da var ve bu yüzden de ilgisizlik ortaya çıkıyor. Nitekim, biz de tam olarak bundan bahsetmeye çalışıyoruz. Aynı durum ile sadece siyasi temsiliyette değil, sendikalar ve STK alanlarında da karşılaşılıyor. Gençlik örgütleri kapsamında değil ama genel olarak STK'ları bu şekilde değerlendirebiliriz.

Gençler olarak bu dikey sistemden pek memnun değiliz, çünkü sadece piramidin en tepesindeki insanları görebiliyoruz. Kendimizi de Facebook ya da Twitter aracılığıyla sadece sosyal ağlarda ifade edebiliyoruz. İstedığımız zaman kendimizi ifade ediyoruz. Bu dikey ya da hiyerarşik sisteme sadece siyasi katılımı değil başka sivil teşkilatlanmalarda da rastlıyoruz. Gençler kendilerini bu sisteme uygun görmeyebiliyorlar. Mevcut sistem daha ziyade piramit şeklinde bir yapılanmayken, gençler olarak biz daha yatay bir düzende yapılanmayı tercih ediyoruz.

Arzu ederseniz, daha sonra seçim ve siyasi temsiliyet hakkında konuşabiliriz, ama şimdi Avrupa'daki gençlerin sesine değinmek istiyorum. Bir özeleştirme yapmam gerekirse, eğer oy kullanmıyor ve Avrupa Parlamentosu'ndaki insanlar tarafından temsil edilmiyorsam sesi mi nasıl duyuracağım? Belki Avrupa Birliği tarafından da tanınan Avrupa düzeyinde farklı örgütlerin üyesisiniz. Bu örneğin izci örgütü olabilir, AEGEE (Avrupa Öğrencileri Forumu) olabilir, Erasmus Öğrenci Ağları (ESN) olabilir, bunların dışında LGBT ağları olabilir, Avrupa Gençlik Forumu olabilir. Bu örgütler, Avrupa kurumları tarafından gençlerin "sesi" olarak algılanıyor. Brüksel'deki en önemli gençlik forumlarından biri olan Avrupa Gençlik Forumu gençlik örgütlerini temsil ediyor. Gerçekten çok başarılı işler yapıyor, örneğin eğitim almayan 25 yaş altı gençlerin çiraklık sistemleri gibi yöntemlerle eğitim almasını sağlıyorlar. Bir yanda da, karmaşık karar alma mekanizmalarında gençliğin katılımında "Sen gençsin ve sadece gençlerle ilgili mevzularla ilgilen!" gibi bir tavırla karşılaşıyorlar. Karar verme aşamasında gençlerin katılımından bahsediyorsak, sadece gençlik ya da gençlerle ilgili konularda söz sahibi olmamız yeterli mi? Bu gençlerin pekâlâ Atlantik ötesi ortaklık, çevre, ya da Ukrayna'daki kriz ile ilgili görüş ve önerileri olabilir ve bunları Avrupa düzeyinde paylaşmak isteyebilirler. Ancak gençlerin bu konudaki görüşlerini alabilecek resmi ya da gayri resmi yollar mevcut değil.

Bir önceki oturumda Avrupa Konseyi'ndeki faaliyetlerden ve sadece danışma rolü olan "Gençlik Danışma Kurulu"ndan da bahsettik. Bu kuruma katılımı değerlendirirken, Avrupa Konseyi'nin siyasi olarak bağlayıcı olmadığını da göz önünde bulundurmanız gerekiyor... Fakat, oradaki tartışmalardan anlıyoruz ki, gençler, sadece gençlik düzeyinde değil, hareketlilik, genç istihdamı, işsizliği ya da siyasi kararlar gibi farklı konulardaki tartışmalara da dahil oluyor.. Yapısal diyalog da önemli, Arnavutluk'tan gelen arkadaşların ilgisini çekecek bir konu bu. Gençleri ilgilendiren konularda sadece bir danışma aktörü olmamız bizim için yeterli değil.

Geçtiğimiz aylarda Brüksel'de gerçekleştirdiğimiz incelemelerde saptadığımız organize gençlik örgütlerinin ve geleneksel olmayan teşkilatların unsurlarına değinmek istiyorum.

Bu süre zarfında Romanya'da neler olduğunu da öğrendik. Belki Elena Dalibot yarınki konuşmasında Montana'daki kaya gazıyla ilgili gelişmelerden bahsedecek. Ben de bu alandaki genç aktivist koalisyonlarına değinmek istiyorum. Romanya'daki kaya gazıyla ilgili önemli sayıdaki protesto ve şikâyet sadece Romanya ile sınırlı kalmayıp diaspora sayesinde Avrupa'nın başka şehirlerine de taşıdı. Avrupa dışında Kanada'da da bununla ilgili gösteriler gerçekleştirildi. Elbette bunu yaparken de çok iyi bildiğimiz sosyal medya araçları kullanıldı. Diasporanın da burada çok güçlü olduğunu görüyoruz.

Aslında üzücü, ama bir o kadar da dikkat çekici bir örnek vermek isterim: Türkiye'de uygun bir gençlik konseyi olmadığını görüyoruz. Peki bu konsey oluşturulur ve 10 yıl sonra hükümetin işine gelmez ve kapatılmak istenirse ne olacak? İspanya'da şu anda tam olarak böyle bir durum ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla, bütün gençlik örgütleri harekete geçerek Avrupa ağlarının desteğiyle kampanyalar başlatıyor ve gençlik konseylerini 'kurtarmaya' çalışıyorlar. Hatırlarsanız, gençlik konseyinin kapatılmaması için Avrupa Parlamentosu Başkanı'nın desteğini de almışlardı. Çok farklı ülkelerden örgütler bir araya gelerek İspanya'da yaşananlar ile ilgilendiler, böylece bir şekilde İspanya'daki durumun farkına varmış oldular. Bu gençlik konseyinin kapatılmasının kolay olmamasını sağladılar. Son aylarda zannediyorum bu konseyi kapatıp farklı bir boyuta taşıyarak şimdilerde çok da fazla işlevi olmayan bir kuruluş haline getirdiler.

Londra Üniversitesi'nden bir akademisyenin bahsettiği bir konunun siyasi katılım açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Gençler günlük yaşamlarında etkili olabilmek için gayri resmi ve yatay bir katılım istiyorlar. Bundan yola çıkarsak, bunu sadece yaptığımız incelemelerde kullanmakla kalmayıp, aynı zamanda temel olarak alarak üzerine bir şeyler inşa etmeye çalışabiliriz. Zira değişimin çok da kolay olmayacağını düşünüyorum.

Polonya'da 2 yıl önce imzalanan Sahtecilik Karşısı Ticaret Anlaşması (ACTA) ile ilgili olay gerçekten çok ilginçti. Polonya hükümeti, pek de şeffaf olmayan bir sürecin ardından Ocak 2012'de ACTA'yı imzaladı. Bunun üzerine, bazı hackerlar ve gençler, bazı devlet kuruluşlarının internet sayfalarını hacklediler. Genç örgütleri ve aynı zamanda pek de örgütlü olmayan gösterilere başladılar. Ocak ayında Polonya'da gösteri yapmak ve sokakta olmak çok da kolay olmamasına rağmen gençler son derece motiveydiler. Başbakan Donald Tusk önce bu anlaşmayı onaylayacağını söylemesine rağmen 3 hafta sonra Avrupa Birliği'ndeki meslektaşlarına mektup göndererek ACTA'yı imzalamayın dedi. Bu süreçte, 2012 yılından önce dijital haklarla ilgili çalışan özel firmaların çıkarları da söz konusuydu. Bu yüzden bu gençlik hareketleri sosyal medyanın da desteği ve gayri resmi yolların kullanılması ile çok etkili oldu. Gerçekten birçok insan şaşırdı. Siyasi anlamda çok etkili oldu, çünkü aynı yılın Temmuz ayında Avrupa Parlamentosu büyük bir çoğunluğun oyu ile ACTA anlaşmasını reddetti. Bu ilginç bir örnekti. Elbette bu farklı örneklerin arasında hep sosyal medyayı görüyoruz. Sosyal medyanın gerçekten kilit önemde bir işlevi var, ancak gençlerin sosyal medyada katılımı ve farklı dijital araçlar sadece birer araç; asıl önemlisi, bu araçları nasıl kullandığımız.

Bahreyn İnsan Hakları Merkezi Başkanı Maryam Al-Khawaja'yı dinledim. Bahreyn'de bir gençlik devrimi olduğunu söyledi; bu gençler 3 yıldır gösteri yapıyor. Çok büyük bir hareketlilik var ve bu sadece Twitter'da ifade edilen ya da Twitter'da var olan bir şikâyet değil, gerçekten gençlerin desteklediği ve içinde STK'ların da olduğu bir hareket. Net bir şekilde gençlik hareketi olduğunu görüyoruz. Bu yüzden de, kendisinin de dediği gibi, bunu sadece Twitter devrimi olarak değerlendirmek doğru değil, bu araç ya da önlemlerin arkasında kimlerin olduğunu da değerlendirmek gerekiyor. Biz etkili olduğunu düşünüyorum,

ama genelde bu konuyla ilgili konuşulmuyor. Sadece genç olduğumuz, ilerici ya da modern olduğumuz için bu araçları kullanmıyoruz. Ben de Elena Dalibot gibi Fransa'dan geliyorum. Ülkemizdeki Katolikler ile eşcinsel evliliğiyle ilgili çok büyük bir tartışma yaşadık. Kilisenin çok güçlü olmasına rağmen bu yasanın çıkmaması için 7 ay boyunca sokaklarda gösteriler düzenlendi, protestolar gerçekleşti. Gerçekten de, Katoliklerin kendi insanlarını harekete geçirme konusunda çok iyi olduklarını gördük; evet ciddi finansal kaynakları var ama bir yandan da; internette çok aktifler ve ayrıca mizahın bütün yönlerini kullanıyorlar, güldürmeyi de komik olmayı da başarıyorlar, yani mizah da kullandıkları bir araç. Sonuç olarak, bu süreci nasıl yürüteceklerini bildikleri için bunca zamandır bu hareketi sürdürebiliyorlar.

Avrupa seçimlerinde aynı kişiler yine etkili oluyor. Yine Avrupa seçimlerinde faal olan kişilerin eşcinsel evliliklerinde gösteri yapan kişiler olduğunu da görüyoruz. Gençler 20. yüzyılın araçlarını kullanıyor olabilir ama çok ilerici olmayan insanlar da aynı araçlardan yararlanıyor, hatta bazen bizim olduğumuzdan daha etkin olabiliyorlar.

Son olarak şunu söyleyebilirim ki, benim için mesele sadece gençler ya da gençlik değil, genç insanların karar alma mekanizmasına nasıl daha fazla katılabileceği sorusu. Karar alma mekanizmalarını gençlerin uygulamalarına nasıl biraz daha açabiliriz? Belki bu alanı açarsak gençler gelecek ve daha önce de bahsedilen engelli gençler, genç kadınlar da daha fazla katılımcı olacaklar. Böylece bu gruplar sadece 50 yaş üstü Avrupalı erkekler tarafından temsil edilmeyecek. Bizim şu anda bulunduğumuz durumda böyle bir zorluğumuz var: Sadece siyasette değil STK'larda da daha akıllı, daha zeki olmamız gerekiyor, konuları daha kapsamlı ele almamız gerekiyor. Genç olarak da, salt kendi çıkarlarımızı gözetmek ile kalmayıp daha genel kapsamda değerlendirmeliyiz. Genç olduğunuz için yenilikçi olmanız gerekiyor, ancak birçok gençlik örgütü çok da yenilikçi değil. Yine demokrasiyi bütün bu sesleri kapsayıcı hale getirmenin zorluklarını yaşıyoruz. Bu gösterileri ve protestoları değerlendirebilmeliyiz. Kendimize bu öfkeyi, bu gösterileri, bu hareketleri nasıl olumlu ve yapıcı bir şeye dönüştürebileceğimiz sorusunu sormalıyız. Portekiz'deki Öfkeli hareketi bir akademi kurdu, STK'lar oluşturdu, bazı örgütlenmeler gerçekleştirdi. Bu pek kolay değil, çünkü biz iktidara çok fazla yakın olmak istemiyoruz, zira o zaman bazı şeyleri değiştirmek mümkün olmuyor; ancak çok uzak da olmamalıyız. Sadece şikâyet eder konumda olmamalıyız, çünkü biz sesimizin duyulmasını istiyoruz, ama böyle devam edersek ancak yaşlanınca bizi duyacaklar. Belki bu konuları daha sonra tekrar tartışma fırsatımız olur.

Türkiye Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyo-Ekonomik Statü Fark Yaratıyor mu?

Volkan Yılmaz

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi

ŞEBEKE projesi kapsamında gerçekleştirilen ve bugün sonuçlarını sunacağım araştırmayı Burcu Oy ile beraber gerçekleştirdik. KONDA ile birlikte, Türkiye’de kentlerde yaşayan 18-24 yaş grubu gençleri temsil eden bir anket çalışması yapmıştık. Onun verilerinden yaptığımız bir analizi sizlerle paylaşacağım. Analizimizde, aynı zamanda başlığımızı da oluşturan ‘Türkiye’de Gençler ve Siyasi Katılım, Sosyo-Ekonomik Statü, Gençlerin Siyaset Katılım Biçimleriyle ilişkili mi?’ sorusuna cevap arıyoruz.

Biraz arka planına bakmak gerekirse, bu araştırmayı yaparken şu sorudan yola çıktık: “Demokratik toplumlarda aslında meşru bir siyasi katılım alanı var ve bu siyasi katılım alanının bir şekilde toplumsal eşitsizlikleri çözmenin de meşru yolu olduğuna ilişkin bir iddia var. Peki acaba bu meşru yollar gerçekten dezavantajlarla yaşayan gençlerin katılımına açık mı?” Sosyo-ekonomik dezavantajlarla yaşayan gençlerin bu siyasi katılım mecralarında ne ölçüde temsil edilebildiğine bakmaya çalıştık. Hipotezimizde de anlatmaya çalıştığımız gibi, şayet toplumsal eşitsizliklerin dezavantajlı tarafında bulunan gençlerin sesi bu katılım mekanizmaları içinde gerçekten gerektiği gibi çıkmıyorsa, o zaman burada bir demokrasi açığı probleminden bahsedebiliriz diye düşündük. Çünkü demokratik bir toplumda siyasi sistemin kendi içerisinde toplumsal eşitsizliklerle mücadele etme kapasitesinin olmasını bekliyoruz. İşte bunun var olup olmadığını sorguladık.

Emre Erdoğan’ın da bahsettiği gibi, akademik yazına baktığımızda, siyasi katılımın aslında yalnızca oy verme davranışından ibaret olmadığını, aynı zamanda siyasi partilere, STK’lara üyelik, internette siyasi mesajlar paylaşma vs. gibi biraz daha geniş bir şekilde yeni katılım biçimlerini içine alarak tanımlandığını görüyoruz. Avrupa Komisyonu’nun 7. Çerçeve Programı kapsamında desteklediği bir araştırma (EUYOUPART) bu anlamda önemli bir çalışma.

Onlar da, Avrupa Birliği ülkelerindeki gençler için siyasi katılımı çok daha geniş bir perspektif içinden tanımlıyorlar, bu süreçte biz de onların tanımından yararlandık.

Siyasi katılım ve sosyo-ekonomik statü ilişkisine baktığımızda, akademik yazında tabii yalnızca gençler özelinde değil, tüm toplum için benzer ilişkileri araştıran çalışmalarla karşılaşyoruz. Bu çalışmalarda hâkim yaklaşım olarak “siyasi katılımı sosyo-ekonomik temelli yaklaşım” kullanılıyor. Bu yaklaşım özetle “Sosyo-ekonomik statü yükseldikçe siyasi katılımın da arttığını” iddia eder. Genel olarak böyle bir hipotez üzerinden çalışarak sosyo-ekonomik statüyü de kişilerin istihdam statüleri, gelir düzeyleri ve eğitimsel kazanımları üzerinden tanımlar.

Bir de bu yaklaşımı biraz daha somutlayan, ayağı biraz daha yere basan bir diğer yaklaşım daha var, o yaklaşım da “siyasi katılımı kaynaklar yaklaşımı”. Aslında, Emre’nin de sunumunda sıklıkla ifade ettiği gibi, farklı siyasi katılım biçimlerinin gerektirdiği farklı sermayeler var. Eylemler için, grevler için, boykotlar için düşündüğümüzde örneğin, eylemlere nasıl gideceksiniz? Zamanınız olacak, yol paranız olacak vb. gibi. Tabii burada, bu kaynaklara sahip olmayan hiç kimsenin hiçbir zaman hiçbir siyasi katılım göstermediği iddia edilmiyor. Ancak genel eğilime baktığımızda, aslında bu tür kaynaklara sahip olmanın siyasi katılımı da kolaylaştırdığını ya da siyasi katılım gösterenler arasında bu tip kaynaklara sahip olanların daha çok yer aldığını iddia ediyor bu yaklaşım. Bu yaklaşım, “Siyasal katılımın kolaylaştırıcıları eğitimsel kazanım, istihdam statüsü ve gelir düzeyine bakılarak tam olarak anlaşılamaz. Burada aslında kişinin ne kadar harcanabilir gelire, ne kadar boş zamana ve ne kadar toplumsal beceriye sahip olduğuna bakmamız lazım,” der. Buradaki toplumsal beceri, sosyal ağlara dahil olma, ilişki içerisinde olma, mekânı tanıma, vs. gibi geniş bir beceriye işaret eder. Siyasi katılımı sosyo-ekonomik temelli yaklaşımda olduğu gibi, siyasi katılımı kaynaklar yaklaşımı da kaynaklar arttıkça daha çok kaynağa, olanağa erişimi olanların daha çok siyasi katılım gösterebildiğini iddia eder.

Anketi Mayıs 2013’te gerçekleştirdikten hemen sonra gençlik protestoları geldi. Aslında, çalışmamızın sonuçları Haziran 2013’ten itibaren yaşanan protesto dalgalarının sonrasındaki yapılacak herhangi bir araştırma için de sağlama, geçmişle kıyaslama yapılmasını sağlayacak önemli bir veri sunuyor. Çalışma, 36 şehirden 18-24 yaş grubundan 2.508 gencin katılımıyla gerçekleştirildi. Ankette Türkiye’yi temsil eden bir örneklem uygulandı. 18’i reşit olma, 24’ü de ortalama evlilik yaşı olarak aldığımız için bu yaş aralığını seçtik. Türkiye’de evlendiğinizde toplum artık sizi gençten saymamaya başlıyor. Daha önce başka araştırmalarda yaptığımız mülakatlarda da görüyoruz ki evlenmiş kişiler de artık “gençliğin” onlardan geçtiğini söylüyorlar. Dolayısıyla, biz hem kendini genç olarak tanımlayacak, hem de hükümetten milletvekili seçilmek dışında siyasi katılım göstermesinin önünde herhangi bir engel bulunmadığını düşündüğümüz 18-24 yaş grubuna odaklandık. Elimizdeki verileri Ki-Kare analiz yöntemiyle de değerlendirdik.

Peki burada göstergelerimiz nelerdi? Sosyo-ekonomik statü göstergeleri olarak şunları seçtik: Öğrencilik durumu, eğitimsel kazanım, gençlerin ailelerinin hangi gelir grubuna dahil olduğuna ilişkin algısı, yaz tatiline gidebilme, işsiz kaldıkları dönemde idare edebilme süresine ilişkin algıları ve “ailenizle bağlantılarınız koparsa ya da ailenizin maddi imkânlarından yararlanamayacak olursanız ne kadar idare edebilirsiniz?” diye sorduk, anne eğitim durumu ve sağlık güvencelerini sorduk.

Siyasi katılım göstergelerimiz ise oy verme, siyasi parti üyeliği ve STK’lara üyelik oldu. STK’lar içerisinde de bütün STK’lara değecek kadar şık verdik. Gençlere çevre derneğinin de, sen-

dikanın da birer seçenek olduğu, yani aklımıza gelebilecek bütün siyasi parti dışı toplumsal örgütlenme biçimlerini içerecek şekilde soru sorduk. Bir diğer siyasi katılım göstergemiz kamu kurumlarına şikâyet iletmeye, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılım, sosyal medyada siyasi içerikli mesaj paylaşma, bağış kampanyası için kısa mesaj gönderme, Van depremi sonrasında kampanyaya katılım oldu. Van depremini, yakın zamanda yaşadığımız bir toplumsal felaket olduğu için daha somut bir soru olması açısından kullandık. Bütün bunları siyasi katılım göstergesi olarak tanımladık. Detaylı analizlere Burcu Oy ile birlikte yazdığımız ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından basılan kitaptan bakabilirsiniz.

Siyasi katılım biçimlerine rağbet ne oranda? Emre bunu karşılaştırmalı olarak da anlattı, ama özetle bizim sonuçlara da hızlıca bakalım. Rağbetin en yüksek olduğu katılım biçimi, biraz da zorunlu olması sebebiyle oy kullanma olarak öne çıkıyor. Gençlerin yüzde 58,1'i ilk seçimlerde bir siyasi partiye oy vermeye kararlı olduğunu söyledi. Ardından yüzde 48,3'ü Van depremi sonrasındaki dayanışma kampanyalarından birine destek olduğunu belirtti. Yüzde 28,2'lik bir kesim ise cep telefonu ile bir kez bağış mesajı gönderdiğini söyledi. Gençlerin yüzde 27,1'i bir STK'ya üye ya da bir STK'da gönüllü ya da aktivist olduğunu belirtti. Şüphesiz, bu oran daha önceki araştırmalara oranla yüksek görünüyor. İlk oturumda Yörük'ün de bahsettiği gibi, bu yüzde 27,1'in aslında yüzde 40-45 kadarı üniversitelerde öğrenci kulüplerinde ya da topluluklarında örgütlenmiş gençlerden oluşuyor. Dolayısıyla, bu oranın diğer araştırmalara göre yüksek olmasının STK'ların tanımının öğrenci topluluklarını kapsayacak biçimde yapılmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Ardından gençlerin yüzde 20,1'i internette toplumsal bir sorunla ilgili bir ileti paylaştığını söyledi. Gençlerin yüzde 12'si bir siyasi partinin üyesi ya da siyasi parti içerisinde -resmi üyeliği olmasa da- çalıştığını söyledi. Yüzde 10,7'si Mayıs 2013'ten önceki 3 ay içerisinde -son üç ay içerisinde diye sormuştuk- bir gösteri yürüyüşüne, protestoya katıldığını belirtti. Tabii bu oran, araştırma tarihinden sonra artmış olabilir. Son olarak da, gençlerin yüzde 9,7'si bir devlet kurumuna şikâyet ilettiğini söyledi.

Bu genel sonuçların ardından, sosyo-ekonomik statü göstergelerimizle siyasi katılım göstergelerimiz arasında ne ölçüde bir ilişki olduğunu inceledik. En yüksek ilişkiyi eğitimsel kazanım, öğrencilik durumu ve yaz tatiline gidebilmekle bulduk. Bu üç gösterge 8 siyasi katılım göstergemizde bir fark yaratıyor. Burada yalnızca sosyo-ekonomik statü göstergesinin farklı siyasi katılım biçimlerine rağbet ile ne kadar ilişkilendiğine odaklanıp onun üzerinden konuşacağım. Önce anne eğitim durumuyla ilgili gösterge en fazla, çalışma durumuyla ilgili gösterge, aile gelir algısı, ailesiz idare, sağlık güvencesi, işsiz idare etme en az ilişkili görünüyor. Burada neden mesela işsiz idare etme siyasi katılımı daha az ilişkili? Çünkü aslında 18-24 yaş grubunda çok ciddi olarak maddi açıdan aileye bağımlılık görüyoruz. Bu durum Türkiye'nin sosyal refah yapısıyla da çok ilişkili. Bu sistem özerk ve özgür bireyler yetiştirememiş olduğu için bizim refah sistemimiz, işsiz idare etme göstergesi ile siyasi katılım göstergeleri sanki görece daha az ilişkili gibi görünüyor. Halbuki henüz aileye ekonomik bağımlılık yüksek olduğu için, ailenin gelir durumuyla siyasi katılım göstergeleri arasında da güçlü bir ilişki var.

Bir sosyo-ekonomik statü göstergesi olarak yaz tatiline gidebilme ile siyasi katılım göstergeleri arasındaki ilişkiye bakmak istiyorum. Tabii yaz tatiline gidebilme doğrudan yüksek sosyo-ekonomik statünün tek belirleyeni veya göstergesi değil, ama sosyo-ekonomik statü açısından güçlü bir ayrıştırıcı kabiliyeti olduğunu düşündük. Analizde de bu gösterge ile siyasi katılım göstergeleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu gördük.

Yaz tatiline gidebilmeye ilişkin soruya verilen cevaplarda gençlerin yüzde 26,6'sı yaz ta-

tiline gidebildiğini söylerken geri kalanlar ise yaz tatiline gidemiyorlar. Burada kabaca iki grup oluşturarak yaz tatiline gidebilenleri yüksek sosyo-ekonomik statü, büyük çoğunluğu oluşturan diğer grubu da düşük ve orta sosyo-ekonomik statü gruplarının toplamı olarak kodladık.

Gözlenen diğeri de beklenen değer olmak üzere iki değerimiz var. Toplamda bir siyasi katılım biçiminde yer aldığını söyleyen gençler arasındaki oranlara bakıyoruz. Örneğin, yaz tatiline gidebilen ve gidemeyenler oranı genç nüfusumuz içinde 1 yaz tatiline gidebilenler 3 de yaz tatiline gidemeyenler olarak çıkıyor. Bu nedenle oy veren gençlere bakıyor, bunun içerisinde de 1/3 tatile gitme oranının olup olmadığını inceliyoruz. Çünkü eğer bu gösterge siyasi katılımı ilişkili değilse farklı sosyo-ekonomik statüye sahip gençlerin bu siyasi katılım biçiminde de toplam gençler arasında temsil edildikleri oranda temsil edilmesini bekliyor ve öyle olmadığını görüyoruz.

Burada mesela bir partiye oy vereceğini söyleyenler içerisinde tatile gidemediğini belirtenlerin aslında beklenen değeri 1032,2 iken gözlenen değer 1052, dolayısıyla, düşük ve orta sosyo-ekonomik statüye sahip gençler oy vermede beklenen oranın üzerinde temsil ediliyorlar. Bu daha önce bahsettiğim sosyo-ekonomik statü temelli yaklaşımın iddiasının tersi bir sonuç getiriyor önümüze. Tabii ki, bu sonucun oy vermenin zorunlu olmasıyla ilgisi var. Ama yine de böyle bir durumla karşı karşıyayız.

Oy verme dışındaki tüm siyasi katılım göstergelerinde tersi bir ilişki görüyoruz. Diğer bir deyişle, yüksek sosyo-ekonomik statü grubu, STK'lara üyelik, devlet kurumuna şikâyet, protestoya katılım, internette siyasi mesaj verme, Van dayanışma kampanyalarına destek ve bağış kampanyalarına destek gibi oy verme dışındaki tüm siyasi katılım alanlarında daha yüksek temsil ediliyor. Dolayısıyla, gençler böyle kaba iki gruba ayrıldığında, dezavantajlı diye tanımladığımız ama aslında bizim bu göstergemize göre büyük çoğunluğu oluşturan gençler, yalnızca oy veren gençler arasında nüfustaki oranlarının üzerinde temsil ediliyorlar. Diğer bütün alanlarda, sosyo-ekonomik statüsü daha yüksek gençler daha yüksek oranda temsil ediliyor.

Bu durumda, sonuçlarımız daha önce anlattığım siyasi katılımı sosyo-ekonomik statü arasındaki ilişkiyi açıklayan yaklaşımları genel anlamda doğruluyor. Yalnızca oy verme davranışında bunun aksi bir durum görülüyor. Elbette, bu sonuçlar üzerinden ilginç siyasi sorular sorulabilir. Mesela, protestolara katılan gençlerle ilgili yapılan tartışmalar düşünüldüğünde protestoya katılan gençlerin daha üst-orta sınıf, daha eğitilmiş olduklarına ilişkin bir iddia var. Bunun karşısındaki iddia ise alt sınıf gençleri ve genel olarak alt sınıfları temsil edenin seçim sandığı olduğu yönünde. Bir yandan protestolara katılabilen gençlerin çoğunluğu ile oy veren gençlerin çoğunluğu arasında böyle bir ağırlıklı olan genç profilinin farklı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak burada denk grupların karşılaştırılmadığını unutmamak gerekiyor. Protestolara katılan gençlerin oranının halihazırda zorunlu olan oy vermeden daha az bir kitleye denk geldiğini biliyoruz. Dolayısıyla, oy veren gençlerin profili Türkiye'nin genel profiline daha yakın. Protestoya katılan gençlerin bu profilden farklılaşmasına şaşırmanın lazımı. Gençlerin büyük çoğunluğunun protestolara katılabilecek kaynaklara erişiminin kısıtlı olmasında gençlerin kişisel siyasi tercihlerinden çok refah sisteminin onlara sunmadığı desteklerin de etkili olabileceğini vurgulamak gerekir.

Diğer yandan, oy verme dışındaki bütün siyasi katılım biçimlerinde, her ne kadar bunlar yani STK'lara katılım, protestolara katılım vs. daha nitelikli siyasi katılım biçimleri olsalar da, hangi gençlerin daha çok bulunduğunu düşünmeye ihtiyacımız var. Bu katılım alanlarını

sosyo-ekonomik dezavantajlarla yaşayan gençlere açamadığımız ölçüde oy kullanmak dışındaki bütün siyasi katılım biçimlerinin sosyo-ekonomik statüsü yüksek olan gençlerin sesi olduğu iddiasını çürütmek pek mümkün değil.

Tabii burada genel bir eğilimden bahsediyor ve, “İşçi bir genç protestoya katılmaz ya da katılmıyor” iddiasında bulunmuyoruz, ama genel olarak protestoya katılan gençler içerisinde öğrenci olan, ailesinin gelir düzeyi daha yüksek olan, yaz tatiline gidebilen vs. gençlerin daha yüksek oranda temsil edildiğini söylüyoruz. Bu oranlar protestoların ya da diğer siyasi katılım biçimlerinin siyasi mesajını da belirleyebilecek güçte olabilir. Kim sayıca daha fazla ya da kimin söylemi hâkimse, onun söyleminin orada ortak siyasi söz olarak yükselmesi daha olası. Dolayısıyla, bunu hem Türkiye için bir demokrasi açığı olarak görebilir, hem de tabii Türkiye’deki bütün siyasi aktörler, yani hem siyasi partiler hem STK’lar, hem de sendikalar için bir tür demokrasi açığı problemi olarak tanımlayabiliriz diye düşünüyorum.

Bu verileri yorumlarken iki unsuru göz önünde bulundurmak gerekiyor. Bir tanesini yine Emre dile getirdi: Her siyasi katılım biçiminin aslında karar alma süreçleri üzerindeki etkinliği aynı olmadığından bundan sonra yapılacak araştırmalarda belki bu bağlantıyı da kurarak analiz yapmak önemli olabilir. Yani, hangi katılım biçiminin ne kadar etkisi var ve ona ne kadar katılım oluyor? Bir diğeri de, siyasi katılım biçimlerine erişimin kaynakları aynı olmayabilir. Her bir katılım biçimi farklı kaynaklar gerektiriyor olabilir. Örneğin, internette siyasi mesaj paylaşmanız için internete erişiminiz olması gerekiyor. Türkiye’de gençlerin yaklaşık yüzde 20’sinin internete hiç erişimi yok ve bu gençlerin yüksek ihtimalle sosyo-ekonomik dezavantajlarla yaşayan gençler olduğunu tahmin edebiliriz. İnternete erişimi olmayan gençlerin internette siyasi mesaj paylaşmadıkları için siyasi katılım göstermediklerini söylemek absürt bir yorum olur.

Nurhan Yentürk’ün açılış konuşmasında bahsettiği siyasi, sosyal ve sivil hakların birbirleriyle ilişkisi meselesini daha ciddiye almamız gerekiyor. Çünkü, eğer kaynaklara sahip olmak bizi siyasi alanların dışına itiyorsa ya da oralara erişmemizi imkânsız hale getiriyorsa o zaman rahatlıkla “aslında eşitlik olmadan özgürlük olmaz” diyebiliriz. Protestolara katılımı düşünelim: Boş zamana sahip olmak diye bir değişken var, 18-24 yaş arası çalışan gençlerin hepsinin boş zamana sahip olduğunu söylemek pek mümkün değil. Ortalama çalışma saatinin haftada 52 olduğu Türkiye’de, genellikle genç işçiler daha uzun saatler çalışıyorlar. Dolayısıyla, bu gençlerin zaman gerektiren siyasi katılım mekanizmaları içerisinde yer alamıyor olmasına şaşkınmamak lazım.

Peki siyasi katılım mekanizmaları bu sosyo-ekonomik dezavantaj yaşayan gençlere nasıl açılabilir? Yine Yörük’ün bahsettiği gibi, öncelikle siyasetin öğrenci olmayan gençlere açılması gerekiyor. Gençlik ile siyaset arasındaki bağlantıdan bahsederken genellikle üniversite öğrencilerini kastetmemizin sebebi de durumlarının çok iyi olması değil, en azından bir tür varlık gösterebilmeleridir. Diğer gençlerin böyle bir varlık alanı bulabilmesi de çok mümkün değil. Bunun dışında gençliğin alt kırılımlarını ele almak, örneğin, genç işçilere, ev kızlarına bakmak gerekiyor. Türkiye’de 17-25 yaş grubundaki genç kadınların yarısı ne istihdamda ne de eğitimde yani evde, yani Türkçesi ev kızı. Mesela bu ev kızlarını konuşmadan “Ev kızlarına nasıl siyasi katılım biçimi açabiliriz, nasıl sosyalleşme mekânları yaratabiliriz?” sorusuna cevap aramadan gençlerin siyasi katılımını konuşmak sadece belirli bir gençlik grubuna odaklanmak ve diğer gençleri yok saymak anlamına geliyor.

Çözümleri iki farklı perspektiften ele alabiliriz. Birincisi, siyasi aktörlük iddiasında olan kurumların kendisine bakmalıyız. Ben bir şeyleri değiştirebilmek anlamında siyasi partiler,

sendikalar ve STK'lar da dahil olmak üzere siyasi kurumları ciddiye almak gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla, onları ciddiye alarak onlara bakmak gerekiyor. Onlara katılım acaba gençlerin siyasi katılımı için belirli kaynaklar gerektiriyorlar mı? Başka bir ifadeyle, belirli kaynaklara sahip olmayan gençler için bu alanlara katılımın kapıları kapalı mı? Örneğin, milletvekilliği aday adaylığını düşünelim. 25 yaşında bir genç olsanız, milletvekili olabilecek olsanız bile aslında çok ciddi bir aday adaylığı ücreti ödemeniz gerekiyor. Bu ücret partiden partiye değişse de 2.000 TL civarında bir aday adaylığı ücretinden bahsediyoruz. Türkiye'de gençlerin maddi açıdan ailelerine bağımlı olduklarını, sosyal refah sistemimizin henüz özerk ve özgür bireyler oluşturamadığını biliyoruz. Genç işsizliğinin yüzde 20'lerde olduğunu biliyoruz. Bu koşullar altında milletvekili seçilecek bir gencin ne tür kaynaklara sahip olduğunu şimdiden tahmin edebiliriz. Yani çok yüksek ihtimalle genç bir işçiden veya bir ev kızından bahsetmeyeceğiz, zira bunlar ciddi büyüklükteki gençlik grupları ve aslında avantajlı olan küçük grup. Buradan hareketle, gençliğin alt gruplarına dair farklı mekanizmalar önerilmesi de önem taşıyor.

Bir diğer dışlayıcı mekanizma örneği, STK'ların tüm toplantılarını çalışan gençlerin katılamayacağı saatlerde gerçekleştirmesi olabilir. Bu da mesela örgütlenme pratiği içerisinde bir tür dışlayıcı mekanizma oluşturabilir. Şayet STK'nın kendini dezavantajlı gençlere açmak gibi bir derdi varsa, farklı alternatiflerin oluşturulması bu sorunu çözebilir. Siyasi parti ve STK'lara yeni katılan kişilerin uyum sağlamasının kolay olmadığı iç dillerin toplantılara hâkim olması yine toplumsal beceri açısından dışlayıcı bir etki yapıyor olabilir. Bunun açıklaması, kaynaklar yaklaşımının ortaya attığı toplumsal beceri çerçevesinde, "Orada o siyaset nasıl yapılıyor, nasıl konuşuluyor, ne tip terimlerle tartışılıyor?" sorularının cevabında yatıyor. Örneğin, sıklıkla İngilizce kavramların kullanıldığı bir STK'da İngilizce eğitimi alamamış çok büyük bir kitlenin kendini rahat hissetmesi ve orada var olabilmesi çok da mümkün değil. Bu da aslında bir tür toplumsal beceri üzerinden dışlama mekanizması yaratılması anlamına geliyor.

Çözüm önerileri üzerine biraz düşündüğümüzde, tersten yani kurumlar bazında değil ama "Aşağıdan yukarıya neler yapılabilir, ne tip güçlendirme mekanizmaları açılabilir?" sorusunu irdelediğimizde, her bir alt gençlik grubu için öneriler geliştirmenin önemli olduğuna karar verdik. Örneğin, genç işçilerin sendikalaşmasının önünün açılması ve teşvik edilmesi çok önemli. Aslında çalışma saatlerinin uzunluğunu ve diğer olumsuz koşulları kabul ettiğimiz ölçüde bu gençlerin siyasi bir örgütlenme içinde var olabilmelerini beklememiz çok da mümkün değil. Aslında üniversitelerin üniversitede örgütlenebildikleri gibi kendi çalışma mekânlarında örgütlenebilmelerinin önünün açılması önemli. Bir diğer örneği de, genç kadınların mahalle temelli kadın kooperatiflerine katılmasının teşvik edilmesi, mahalle temelli kadın kooperatiflerinin önünün açılması oluşturuyor. Kadın örgütleri tarafından defalarca denenmiş bu tür girişimlerin başarılı örnekleri olmakla birlikte, sivil toplum camiası içerisinde yine hayli dezavantajlı durumda olan bu kesimlerde elbette bunu kendi kaynaklarıyla denediler. Kadın örgütlerinin denediği bu örneklerin teşvik edilmesi büyük önem taşıyor, zira eğer genç kadınların yüzde 50'si evdeyse ve bu genç kadınların okul ve iş temelli başka bir toplumsal alanda yakalanması, sosyalleşebilmesi vs. çok da mümkün değilse, o zaman mahalle temelli kadın kooperatiflerinin açılması aynı zamanda genç kadınların siyasi haklarını da bir şekilde gerçeğe çevirme olanağını sağlayacaktır.

III. ALTERNATİF KATILIM YOLLARI

Alternatif Katılım için Kavramsal bir Deneme

Yrd. Doç. Dr. Alper Akyüz
İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi

Paul Sweetman'ın sunumundan sonra aslında benim konuşmam pek de spesifik olmayacak. Aslında bu, Şebeke'nin 3. atölyesinde yaptığım konuşmanın kısaltılmış bir hali. Öncelikle "Alternatif katılım yolları" başlığımızdaki 'alternatif' kelimesinden neyi kastettiğimizi ya da bunu nasıl algıladığımızı açıklamak gerekiyor. Bu konuyu konuşarak, ne üzerine söz söylediğimiz konusunda biraz daha ayrıntılı bir zemin oluşturabiliriz. En başta 'alternatif'ten bahsediyorsak bizzat 'katılım' kavramının kendisini de bir eleştirel sorgulamadan geçirmek gerekir, ki bu katılım dediğimiz şeyin beğenmediğimiz, sevmediğimiz, hoşlanmadığımız ya da çerçeveye oturmayan ne tür bir yanı olduğunu ortaya koyabilelim. Kavramı sorgulamadan yüceltiyor, konferanslara konu ediyor, ama bir yandan da her tür katılımın gerçekten istenir olup olmadığından ya da 'katılım' olduğu iddia edilen sürecin gerçekten katılım olup olmadığından emin olamıyoruz. Kaldı ki, katılım mekanizmaları kullanılış biçimine göre dışlamaya da yarayabileceği gibi, bir şekilde katmak ama var olan çerçeve içinde katmak ve bütünleştirmek ya da gerçekten kişi veya grupların kendilerinin özne olarak kendi sözleriyle ayakta kalmalarını ve hatta çevrelerini dönüştürmelerini sağlamak için de kullanılabilir. Bunların arasında büyük farklar var.

Bu konuşmada, katılımı ilgili tartışmalarda çok değinilmeyen Hannah Arendt'in yaklaşımlarından yola çıkmayı düşündüm. Hannah Arendt'in 'İnsanlık Durumu' adlı kitabında üç tane insanlık durumundan bahsediyor. Bunlardan ilki, Marx'ın kullandığı anlamda değil, ama doğrudan yaşamı sürdürmek için gerekli olan "emek" (labour). İkincisi olan "iş" (work) ise yaratılan eserlerle dünya üzerinde var olmayla ilgili bir durum. Sonuncusu da, "eylem" (action). Arendt işi dünya üzerinde görünür olmakla bağlantılandırırken eylemi ilginç bir şekilde daha çok çoğullukla birlikte kullanıyor. Çünkü aslında Hannah Arendt'in söylediği eylem ancak diğerlerinin, ötekilerinin, başkalarının varlığı durumunda anlamlı, dolayısıyla kimlik-

le de bağlantılı. Eylemden konuştuğumuzda aynı zamanda hem eşitlikten, yani eylemde bulunanların ya da bu ortamda var olanların eşitliğinden, hem de bunların ayrılığından, farklılıklarından bahsetmemiz gerekiyor. Bu eşitlik ve farklılıklar ortamı içinde yaşama geçirilebilen ya da yaşama geçirilebilmesi için uğraşılacak bir özgürlük ve bireylik durumundan da başlamak lazım. Bu anlamda Hannah Arendt'in kullandığı eylem kuramı sadece sözünü söylemenin ötesinde, "yeni bir şey başlatabilme, bir başlangıç yapabilme kapasitesiyle" de doğrudan bağlantılı. Dikkat ederseniz, sadece niyet değil aynı zamanda kapasiteyle de bağlantılı. Hannah Arendt aynı zamanda, "bu eylem kapasitesi durumların, statükoların bir şekilde yozlaşmasına, belki doğal durumları olarak çürümesine karşı bir garanti olacaktır" der. Eylem, aynı zamanda o eylemde bulunanın kendi özel alanından bir kamusal alana çıkmasını, yani özel alanının ötesinde bir kamusal alanda kendini ifade etmesini de gerektirir. Özgürlük ve özerklik olarak adlandırdığımız bu durum ancak bu şekilde diğerleriyle ilişki ve iletişim içinde ortaya çıkabilir ve yaşanmaya başlayabilir. Dolayısıyla, hem konuşmayı, sözü, yani kendini ifadeyi, hem de iletişim ve etkileşimi beraberinde getirir. Haliyle, her bir eylem aynı zamanda bir performans olarak da değerlendirilebilir.

Hannah Arendt'in öne sürdüğü eyleme geçebilme kapasitesinden bahsetmiştik. Bu daha sonrasında 'power' yani güç olarak, iktidar ya da yetkinlik olarak da çevrilen kavramla da bağlantılı. Bu artık, Hannah Arendt'in kullandığı anlamıyla ve ondan ödünç alarak yorumladığımız anlamıyla, negatif bir kavram değildir. Çünkü güç ya da iktidar deyince genelde baskılayandan, birilerinin birileri üzerinde tahakküm kurmak için uyguladığı iktidar formlarından bahsediyoruz. Ancak bu sefer, Hannah Arendt'in kullandığı anlamıyla güç ya da iktidar aslında bizzat öznelere becerileriyle ilgilidir. Diğerleriyle iletişim kurabilmeleriyle, ikna ile ve aynı zamanda meşruluk üretimiyle de ilgilidir. Yoğunlaşmış iktidarlardan değil, eylemde bulunan her bir öznenin meşruluğunun tanınması ve üretilmesiyle ilgili bir eylem. Yine bu anlamıyla, çoğulluk ortamı içinde eylem dediğimiz katkının iki özelliği daha vardır. Bunlardan ilki, geriye dönülemez olması, yani kamusal alanda bir eylemde bulunduğunuzda artık bunun geri dönüşünün olmamasıdır. Ne kadar "ben artık vazgeçtim" deseniz de bunun geri dönüşü yoktur. İkinci de, yine bu çoğulluğun ürettiği karmaşıklık ortamında eyleme geçseniz de o eylemin üreteceği sonuçlar hakkında bir fikriniz olsa da bu kesin olarak belirlenemez. Yani eyleminizin sonuçlarını kendiniz bile tahmin edemeyebilirsiniz. Bu da aslında yine o eylem anlamında gücün ve iktidarın ancak eylem yoluyla yaşama geçirilebileceği ve ortaya konulabileceği bir potansiyel olarak ortaya çıkmasını sağlar. Tarihi olarak kendisinden sonra gelen ve kendisinin de etkilediği Habermas'ın iletişimsel eylem kuramının bir anlamda öncülü sayılabilen Hannah Arendt, aynı zamanda yine güç ve iktidar deyince anmadan geçemeyeceğimiz Foucault'nun özellikle daha sonraki çalışmalarında kullandığı iktidar kavramına çok yakın bir kavram da öne sürmüş oluyor. Çünkü Foucault'nun da kullandığı iktidar kavramında iktidar ya da güç denilen kavram, bir elde toplanabilecek, sadece birilerinin birileri üzerinde bir baskı aracı, bir yaptırım gücü olarak uygulayabildiği bir şey değil, daha yaygın ve her ihtiyacı olanın o yaygın olan ortamdaki onu alıp kullandığı bir kavrama denk düşüyor. Bu anlamda gerçekten oldukça bağlantılılar. Yine bağlantılı olduğu daha modern siyasi düşünürlerden Chantal Mouffe da demokrasiyi aynı zamanda bir çatışma halinin sürekliliği olarak ortaya koyuyor ve "gerçekten çatışan, uzlaşmayan görüşler olmadan demokrasi diye bir şeyden bahsetmek zaten mümkün değil" der. 'Yeni'den bahsediyorsak, yeni sosyal hareketler teorisinin de zeminini hazırlayan Nancy Fraser da aslında daha eski hareketler olarak bir yandan kaynaklar ve yeniden dağıtım temelli hareketlerden bahsedip diğer yandan da tanınma, dolayısıyla da kimlik temelli sosyal hareketleri gündeme getirdikten sonra bunların aslında birlikteliği ve bütünleyiciliğine vurgu yapar; dolayısıyla bunlar birbirleriyle konuşabilen kavramlar.

İktidar kavramına yeniden dönersek, iktidarın her zaman söylediğimiz gibi yaygın olarak değil, aynı zamanda olabildiğince hegemonik güçler tarafından konsantrasyonunun yapılmaya çalışıldığı durumlardan da konuşmak mümkün. Katılım kavramına da yine bu anlamda bir güç, iktidar ve özne çerçevesinden bakılabilir. Böyle baktığımızda, sadece bir kalıp kelime olarak tepeden aşağıya doğru oluşturulmuş kapalı katılım mekanizmalarını, yine tepeden oluşturulmuş süreçleri, çeşitli uluslararası kalkınma programlarınca önerilen katılım mekanizmalarını ve programlarını ve tabii ki kalkınma kelimesinin kendisini konuşabiliriz.

Anlamli katılım bu çerçevede var olana alternatif yeni bir durumu başlatma ve dönüştürme gücüyle bağlantılıdır. Kavramın yine çok sık kullanılan öteki tarafında ise var olan yapıları entegrasyon temelli bir rıza oluşturma söylemi olarak kullanıldığını da görüyoruz. Bu da var olan güç ilişkilerinin, yapılarının devamına ve meşrulaştırılmasına yarayan bir durum oluyor. Dolayısıyla, anlamli katılım yolunda bir alternatif önerebilmek için hem egemen politik söylemi hem de politikaları ve politikaların uygulanış biçimlerini eleştiriye tabi tutmamız gerekiyor. Bunu derli toplu bir şekilde yapmaya çalışan ilk eser, Manchester Üniversitesi'nden Bill Cooke'un yine meslekdaşı Kotari ile birlikte 2001 yılında yayınladığı 'Katılım: Yeni Bir Zorbalık' başlıklı derlemedir. Orada, katılım yeni bir tiranlık olarak tanımlanır. Kitabın başlığında da yer alan İngilizce "Tyranny" kelimesi Türkçe'ye 'zorbalık' diye çevrilmişse de, tiranlık aslında zorbalıktan daha farklı bir kelimedir. Yazarlar, burada kalkınma perspektifinden bakarak bu perspektiften başta fon sağlayanlar olmak üzere, uluslararası çok uluslu kurumların kurmaya çalıştığı mekanizmaları sorguluyorlar. Bunların içindeki katılımcılık söylemini bir şekilde eleştiriyorlar. Bu söylemin aslında kalkınmakta olan, gelişmekte olan ülkelerde uygulandığı için hem bir şekilde medenileştiren, hem de disipline eden, ama sonuçta kendi hedeflerine ulaşmalarını garantilemek üzere kullanılan bir söylem olduğunu söylüyorlar. Bu katılımcılık söylemi, aynı zamanda katılanlar arasında eşitlik olduğunu da varsaysa da, sabah Yörük'ün de belirttiği gibi, halbuki gençlik katılımı dediğimizde, gençler zaten kendi içinde eşit değil; gençler arasındaki çok sayıdaki eşitsizlik kaynağı arasında, kendi içlerindeki güç ilişkileri, sadece gençliklerinden değil, aynı zamanda örneğin toplumsal cinsiyetten kaynaklanan eşitsizlikler ve aynı grup içinde daha ön planda olan liderlik konumunda olan kişiler de sıralanabilir. Katılımcılar arasında daha güçlü birinin olduğu yerde kendisini daha güçsüz gören konuşmayabiliyor. Dolayısıyla, katılımcılık bir yanılsamaya da dönüşebiliyor. Buna yönelik de eleştiriler getiriyorlar. Tabii ki, katılımcı metodun hegemonyasını da doğrudan sorguluyorlar, çünkü artık bu katılımcılık adına şablonlara dönüşmeye başlıyor ve bu şablonlar da özellikle bağlamdan kopuk olarak kullanıldığında katılımcılığı değil, tam tersine öne sürdükleri gibi tiranlığı, katılımcılık söyleminin tiranlığını ya da kalkınma söyleminin tiranlığını beraberinde getiriyor, hatta katılımcıları güçsüzleştiriyor bile.

Bu çalışma, sonrasında bir dizi eleştirel başka çalışmanın da önünü açtı. Bu katılıma yönelik çeşitli eleştirilerin de çeşitlenmesine hizmet etti. Tabii ki bütün bu tartışmaların bir bağlamdan kopuk olarak tartışılması tehlikesi de her zaman var. Dolayısıyla, biraz önce söylediğim bütün soyutlamalar aslında ancak bağlamla birlikte konuştuğumuzda daha somut bir hale yol açabilir. Özellikle genç insanlardan ya da daha geniş bir anlamda dezavantajlı gruplardan bahsederken, onların özerk otonom özneler olduğunu ya da kendi içinde güç ilişkileri bulunmadığını söyleyemeyiz. Ancak bunun sonrasında politikalar, politikaların uygulanması, diğer aktörlerin yaklaşımları ve en dış çeperde de kültürel temelden konuşmamız mümkün olabilir.

Bütün bunların sonucunda alternatif dediğimizde, alternatif katılım yolları dediğimizde nelerden bahsediyoruz? Öncelikle, herhalde kimliğin ya da duruşun konvansiyel olmayan yollarla ifade edilmesini kastediyoruz. Böyle baktığımızda, bir önceki oturumdaki

eleştiri yerli yerine oturuyor, yani sadece karikatürler bizzat gençler tarafından çok kullanıldığı için hegemonik bir kurum bu karikatürleri kullanmaya kalktığında komik bir durum ortaya çıkıyor, çünkü gençler öyle tepeden inme bir şeyi kabul etmeyebiliyorlar. Öte yandan, aynı zamanda empoze edilen çerçevelere, prosedürlere, süreçlere, empoze edilen medyalara bir dirençten, direnişten de bahsetmemiz mümkün. Bu anlamda mizah, sanat, diğer türden performanslar, dövme, vs. dahil olmak üzere internet ve sosyal medyada gördüğümüz yaratıcı kendini ifade biçimleri oldukça anlamlı gelebiliyor. Çünkü bütün bunlar kendi durdukları yerden -Hannah Arendt'in de söylediği gibi- kamusal alanı yeniden şekillendirmek için yapılan müdahaleler, ki bu şekilde gerçekten özgürlük bu eylemlerin sonucunda bir şekilde ortaya çıkabilsin. Tabii şunu da görmek lazım; burada alternatif katılım yollarının bir derdi ve özelliği de kendi dilini kullanmak, yani empoze edilen kalkınma dilinin terminolojisi ya da var olan resmi söylemin terminolojisi değil, kendi dilini kullanmak oldukça önemli. Bu çok dolaylı, çok sembolik, çok soyut olabilir, dolayısıyla anlamak için fazladan çaba gerekebilir. Bu da bu yorumlamayı kimin ve nasıl yaptığıyla doğrudan bağlantılıdır. O yüzden o mesaj gerçekten yerine ulaştı mı ulaşmadı mı, çok bilemeyebiliriz. Aynı zamanda oldukça karmaşık ve dinamik bir süreçten bahsediyoruz; bunlar, kalkınma söyleminin ya da politika süreçlerinin varsaydığı lineer, yani birinden sonra diğerinin, diğerinden sonra öbürünün geldiği süreçler değil.

Aslında bütün bu alternatif katılım yollarının, söylemlerinin belki bizi nereye götüreceğiyle ilgili bir durum var; Arendt'in de duruşunu günümüzün bağlamıyla birleştirdiğimizde kapitalist ekonominin vaatlerini, özellikle de gençlere- genç işsizliği nedeniyle, yerine getiremediği, sosyal devletin işlemediği, hatta bilinçli olarak erozyona uğratıldığı ve aynı zamanda da ekolojik bir krizin içine daha derinden dalmaya başladığımız bugünlerde aslında insan hakları kavramını da, katılım kavramını da yeniden düşünmemiz gerekiyor.

En temelde insan haklarının bütünlüğü ve katılım kavramının sadece negatif değil, aynı zamanda pozitif anlamını da düşündüğümüzde, bunların tamamı alternatif yeni yaşam tarzları kurabilme hakkıyla beraber düşünülebilir. Mesela, ekolojist hareket içinde eko köyler gibi girişimler olmakla birlikte, bu alternatif yaşam biçimi kurma çabalarının da kontrol altına alınmaya çalışıldığını görmemiz gerekir. Onların yaptığı şeyler günümüzde giderek ve özellikle şirket çıkarlarına ters düştükleri oranda yine yasalar ve devlet mekanizmaları marifetiyle baskı altına alınıp engellenmeye çalışılıyor. Dolayısıyla, yeni yaşam biçimleri kurma hakkını, artık en temelde negatif ve asla müdahale edilmemesi gereken bir hak olarak da tekrar savunmamız gerektiğini düşünüyorum. Önümüzdeki dönemde alternatif katılım yöntemleri de bunun en önemli araçlarından bir tanesi olacaktır.

Bedens, Kimlik, Alt Kùltürler ve Katılım

Dr. Paul Sweetman
King's College - Londra

Konuşmama başlamadan önce, hızlıca bugünle ilgili bir gözlemimi paylaşmak istiyorum. Çünkü konuştuğumuz konularla ilgili kaygı duymamızı gerektirebilir ve bazı özel grupları kısa sürede daha fazla etkileyebilir. Genel olarak katılımıla ilgili faaliyetlerde bulunmuyorum ve çalışmalarım bunun üzerine değıl.

şimdi alternatif katılım yollarından bahsedeceğız. Gençlik alanında bir sosyolog değılim, ancak kùltür sosyolojisi alanında çalışıyorum ve halen King's College'da kùltür, medya ve yaratıcı sanayi departmanında görevliyim. Genellikle kùltür sosyolojisi ve sosyoloji kùltürü alanlarına odaklanıyorum. Bugüne kadar, beden ve beden değışimlerini ele aldım; doktora tezimde, dövmele ve piercing'lerle ilgili bir çalışma yapmıştım. Bu alt kùltürler daha ziyade gençlere odaklanıyor, gençlik alt kùltürleri olarak değıerlendiriliyor ve bazı modalar da sanki sadece onlara uygunmuş gibi değıerlendiriliyor. Yaptıklarımın bir kısmı belki alternatif katılımıla ilgili olabilir, dolayısıyla ilginizi çekeceğini umuyorum. şimdiye kadar konuşulan konularla doğrudan bağlantılı olmasa da yine de ilgi çekeceğini düşünüyorum. Anlatacağlarımın Prof. Nurhan Yentürk'ün konferansın açılışında bahsettiklerine atıfta bulunacağını düşünüyorum. Birkaç yıl önce dövme merkezlerinde bazı fotoğraflar çektim, bunlar güncel beden değışimleriyle ilgili bazı görüntüler:

Birleşik Krallık'ta Luton şehrinde her yıl bir dövme toplantısı düzenleniyor. Sosyolog olarak değerlendirecek olursanız beden de bir alan ve beden sosyolojisi olarak baktığınızda daha kapsamlı tüketim kavramları ve kendi bedenimize yaptıklarımız bireyselleşmeye başladı. Gitgide daha büyük sosyolojik değişkenlerden, her türlü sınıf ve statü gibi unsurlardan ayrıştığını görüyoruz. İnsanlar daha çok kendilerine ait bir kimlik yaratmaya yöneliyorlar. Ne aldığımız, ne tükettiğimizle ilgili tüketim projelerine destek veriyorlar. Kimileri bedeni bu projelerin merkezi olarak değerlendirmeye başladı. Bu çalışma esnasında, dövme ve piercing'in nasıl kendini ifade etme unsurları olarak kullanıldığını gözlemledim.

Biraz daha karmaşıklaştırmak istersek, genel olarak 1980'lerin ortasında daha geleneksel bir ortam vardı ve genellikle orta yaşlı işçi sınıfı dövme yaptırmaya başladı. Piercing daha sonra başladı. Şimdi çok normal gibi görünse de, 1980'lerde çok yeniydi. Mesela Mustafa çok meşhur bir ABD vatandaşı ve piercing hayranıydı. O dönem için çok yeni bir fenomen olduğundan, piercing bulmakta problem yaşıyordu. Buradaki reklam afişi aslında beden ve kimlik arasındaki ilişkiyi gösteriyor ve bu sloganda "her zaman" yazısı çok vurgulanıyor.

Doktora tezim için gördüğüm insanlar da buna benzer şeyler söylemişlerdi. Bunlardan biri dövmelemin insanı bireysel hissettirdiğini belirtmişti. “Herkes aynı bedenle doğuyor, ancak sen kendi görüntünü yaratarak kendi hayalinde olmasını istediğin bedeni yansıtıyorsun. Böylelikle, diğerlerinden farklı olmaya başlıyorsun” demişti.

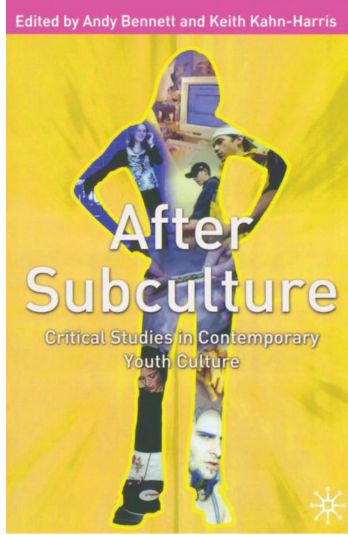
Yine çok önemli farklılıklar görüyoruz beden değişimlerinde. Örneğin, spor salonlarına giderek bedenlerini değiştirmek ya da modayla ilgili bazı değişiklikler gibi, belki daha konvansiyonel olabilirliği tartışılacak değişimler var. Çünkü belki pahalı bir deri ceket alabilirsiniz, ama gidip bir dövme satın alamazsınız; ona sahip olmanız için o sürece ve o acıya katlanmanız gerekiyor. Bu yüzden, kimileri post-modern bakış açısından tartışıyor ve bu değişimin çok yüzeysel olduğunu vurguluyorlar. Ancak benim konuştuğum insanlar bu konuda çok fazla kafa yorulduğunu, arkasında bir felsefe olduğu ve o dövme yarasanın iyileşmesinin de yaşanması gereken bir süreç olduğunu belirtiyorlar. Bütün bu değişimlerin aslında bir yatırım olduğunu ve aynı zamanda bazı geçişleri yansıttığını vurguluyorlar. İnsanların beden konusunda yaptığı çalışmalarda tüketimi üzerimizde vurgulamak sadece gençlerin değil hepimizin gitgide daha fazla tartıştığı kavram. Bazı insanlar için beden odak noktası, çünkü kendi dışındakileri ya da daha geniş faktörleri kontrol edemediklerinde hâlâ kontrol edebildikleri bir alan beden. Bu bir tür kendi içine dönme ve böyle düşündükleri için buna yöneliyorlar.

Ben bu konuyla ilgili çok farklı tartışmalara girdim. Bazı uygulamalar olumsuz olarak değerlendirilebiliyor. Örneğin, sosyal çalışmalarda faaliyet gösteren biriyle tartışmıştım ve o bunun daha narsisist bir bakış açısı olduğunu iddia etti. Hepimiz yoga kurslarına gidiyor olsaydık belki bunu bu şekilde tanımlamaz, bunun insanlar için daha faydalı olduğunu söyleyebilirdik. Bu herkesin her zaman kazandığı bir yarış değil. Dediğim gibi, insanlar bunun daimi ve acı içeren bir süreç olduğunu ve farklılık yarattığını, örneğin onları golf oynayan insanlardan ayırdığını belirtiyorlar.

Bunlar alt kültür ve alt kültür teorisi çalışmalarına faydalı oldu, ama dövmenin bir alt kültür olduğunu düşünmüyorum. Son çalışmam daha ziyade alt kültürle odaklandı ve özellikle İngiltere’deki geleneği inceledik. Alt kültür derken suç çetelerinden ya da 1930’lardaki ‘Şikago okulu’ alt kültürlerinden bahsetmiyorum, 1970’lerde Birmingham’da gelişen gruplardan bahsediyorum. Bunlar gençlik alt kültürlerine odaklanıyor ve güncel kültür çalışmalarıyla ilgili. Her ne kadar gençlik kelimesi eleştirel bir şekilde değerlendirilse de İngiltere’deki birçok insan gibi alt kültür kavramına yaklaşımımızı değerlendirmeye çalıştım. Alt kültürlerin doğasını ve alt kültüre katılımı değerlendirdik. Bunun dışında önceki modellerle, özellikle Birmingham’daki sorunlara odaklandık. Daha homojen daha istekli alt kültür grupları da var. Birçok insan son dönemde alt kültürleri tanımlamak için ‘sahneler’ gibi yeni terimler kullanmaya başladı. Daha dağınık gruplar için bu terimler kullanılmaya başlandı; örneğin, bazı insanlar ve ben de dahil ‘güncel kavimlerden’ bahsedebilirim. Fransız sosyolog Michel Maffesoli’nin de tartıştığı gibi, bu modern güncel kimlikler daha sığ ve yüzeysel güncel kavim şahsiyetlerini vurguluyor. Bunun pek yaygın bir form olmadığını görüyoruz. Bir amaçtan çok şimdi, şu anda ve bir arada olmaya yönelik ve bu belki de kalabalığın sıcaklığına odaklanıyor. Topluluğun temel amacı, kavimlerdeki gibi sıcak bir ortamın, belki bir ateşin etrafında yer paylaşımı olabilir. Maffesoli bazı ilişkilerin reddedilmesine vurgu yapıyor. Bütün bunlar belki daha önceki oturumlarda tartışılan konularla ilgili olabilir.

Derslerde bu tür atıfları kullanmayı sevdiğim için gösteriyorum; bu slaytlar yine kısa süre önce yaptığım bir çalışmayla ilgili. Eğer alt kültür uygulamalarına stil ya da semiyotik açısına bakacak olursak, örneğin bakın bu bir punk, bu bir manken ya da bu bir dans müziği, vs.

nasıl göründükleriyle ilgili bazı şeyleri bedenselleştirmek, duygu-beden bağlantıları amaçlanmış olabilir. İlk modelleri eleştiren tartışmalardan biri alt kültürlerin amacının bir şeyi başarmak olmadığını ve elden kaçırılan mevcut ana dair sembolik bir çözüm yaratmaya çalıştığını söylüyor. Harcanan enerjinin belki resmi bir sonuca değil, ama becerilere yöneldiğini, yani bir an yaratmaya odaklandığını söyleyebiliriz.

Bunlara genelden ayrılan yollar, kodlanmamış ya da yazılmamış bazı kural ve uygulamalar diyebiliriz. Bu post-modern çağda bunların ne anlama geldiğini sorabilirsiniz. Bunlar genelden aykırı bir durum ve formal bir sonuca ya da hedefe ulaşmıyor. Alt kültürlerin değiştirilemez olduğunu söylersem bu bir efsane olur ve doğru değil.

Belki siyasi katılımdan biraz uzak olabilir, ama yine de anlamlı bir örnek olduğunu düşünerek anlatıyorum. Londra'nın South Bank bölgesindeki Under Craft kültür merkezinde bir yıl boyunca bir kampanya gerçekleştirildi. South Bank'ın bir alışveriş merkezine dönüştürmek istenmesi, burada çalışan kaykaycıların tepkisini çekti. Onlar da, bu konuda 100 bin kişinin katıldığı çok büyük bir kampanya oluşturdular. Bu da alt kültür katılımının gücünü gösteriyor. Her ne kadar belirli bir ilgiye, çıkara odaklanmış olsa da, burada katılımın gücünü görüyoruz. Bu tür enerjileri daha geniş olarak birleştirebilirsek bu tür bağlamlarda belki başarılı olabiliriz. Kullanılan internet sayfasındaki afişlerden birinde, "tarihin yerini değiştiremezsin" diyor. Buradaki kaykay alanını mevcut yerinden kaydırmak ve Hungerford köprüsünün altına yerleştirmek istiyorlardı. Buradaki internet sayfası sürekli "Neden bu güzel merkezi kullanmak istemiyorsunuz?" gibi sorulara cevap veriyordu. Doğal olarak evrimleşmiş bir çevrede yaşamak istediklerini vurguluyorlar. Under Craft'taki topluluğun mevcut halini uzun yıllar boyunca geçirdiği evrim sonucunda aldığını ve doğal sürecin tekrarlanamayacağını belirtiyorlar.

(Londra – South Bank Under Craft Bölgesi)

Bu kaykay alanının şehir mimarisini yansıtmadığını, kullanıcıların isteklerini karşılamadığını ve genel olarak yapay bir yapılanma olduğunu söylüyorlar. Belediye Başkanı Boris Johnson şaşırtıcı bir şekilde patencileri destekledi ve South Bank merkezinin yöneticileriyle çok ilginç görüşme süreci gerçekleşti. Patencileri bir alt kültür olarak değerlendirirseniz, bu katılım konusunda gerçekten çok güzel bir örnek teşkil etti. Böyle bir süreçte kodlanmamış uygulamalarla, yazılı olmayan kurallarla gruplara zorlama çözümler getirilemiyor.

Gençlik Sahnelerinin Estetiği: Direniş Siyaseti mi, Varolma Sanatı mı?

Dr. Vitor – Sergio Ferreira
Lizbon Üniversitesi

Benim ana konum gençlik kültürlerinin estetik algılamaları ve yönelmeleri olacak ve siyasi algıları ile ilgili vurgularda bulunacağım. Bunu biraz daha dünya genelinde ve örgütler ya da kurumlar değil günlük hayat açısından incelemeye çalışacağım. Bunun için daha ziyade tarihi kıyas bakış açısını kullanarak bununla ilgili gençlik alt kültürlerine değinecek ve konuyla ilgili son çalışmamı paylaşacağım. Grafiti, dövme gibi bazı kaynaklara değineceğim, ki dövme benim ana konum. Giysiler ve “kendin-yap” aksesuarları gibi başka aksesuarlar da var, ki bu kendin için değil “başkaları için-yap” aksesuarları, çünkü ticari mal olarak alınıp satılıyorlar. Gençlerin bu alandaki ifadelerini göreceğiz. Bunun dışında, insanların vücut çalışmalarını bu tür ifadelerin içine ekleyebiliriz. Sokak dansçıları da görebildiğimiz örneklerden. Bunların tümü, gençlerin sosyalleşmek ve kimliklerini ifade etmek için aktif bir şekilde kullandıkları unsurlar. Bunlar, spesifik sembol sistemlerinin tasarlanmasında kullanılıyor ve gençlerin nasıl sosyal dünyada sahnede olduğunu görüyoruz. Sahne kelimesini neo-kabile bağlamında kullanabiliriz, ama buna burada çok değinmeyeceğim. Burada sahne sözcüğü biraz drama metaforu olarak kullanılıyor ve belki Goffman’ın bahsettiği gibi bazı aşamaları hatırlatabiliyor. Bu bilimsel konu ile ilgili bazı kavramlar var: Gençler “bu benim sahnem” ya da “bu benim sahnem değil” diye sıklıkla bu kelimeyi kullanıyorlar. Bu yüzden, bu yaklaşımı böyle görebiliriz. Bunu kendi kültürlerini tanımlamada kullanabildiklerinden, sosyal davranışların ardında yatanları anlamak için bundan yararlanılabilir. Gençler, buradaki sahneyi anlatmak için kolektif duygularını kullanarak ilgi çekmeye çalışıyorlar. Görünür olmak belki de günümüzde var olmanın en önemli unsuru. Bu da her bir bireyi gerçek bir oyuncuya dönüştürüyor. Müzik, koreografi, metin, vb. kaynaklar görünürlüğün sağlanması için kullanılıyor. Bu gençlerin çoğu sosyal alanın en marjinal yerlerinde de yaşıyor olabilir. Bu gençler bu tür sahne, aksesuar ve performansları kendi var oluşlarını ifade etmek için kullanıyorlar. Bu mizansenler bu sosyal ortamda kendilerini öne çıkarmalarına yardımcı oluyor. Bu durum,

ana akım, yani sosyal düzenin hegemonik sınıfı tarafından sıklıkla yanlış anlaşılmasına da sebep oluyor. Ancak birçok şeyin değiştiğini, buna paralel olarak gençlik sahnelerinin de değiştiğini görüyoruz. Bu estetiğin günümüzde daha canlı, daha görünür ve daha duyulur olduğunu söyleyebiliriz, ama anlamlarının da değiştiğine şahit oluyoruz. Ben burada, direniş siyasetinde daha militan aktörlerin olduğunu ve bu aktörlerin hayat standartlarına karşı bir cevap olarak ortaya çıktığını savunuyorum. Bu ütopya ve distopyalar, gelecekle ilgili değerler şu anda daha çok var oluş sanatının segmentleri. Var oluş sanatı kavramı Michel Foucault'nun yaklaşımından doğmuştu. Peki bu ne anlam ifade ediyor? Bugünkü gençlik sahnelerinin esteği; kendi yaşam tarzlarının iyi yaşam merkezi olarak tanınması amacını taşıyor ve eğer mümkünse kendi koşullarını geliştirerek bunu bir yaşam tarzına dönüştürmeyi hedefliyorlar. Bir başka ifadeyle, hayatlarını bir sanat biçimi gibi yaşamak ya da bu sanat biçimini bir hayat gibi yaşamak istiyorlar. Bunlar artık bir direnç estetiği olarak değil, daha ziyade günlük yaşamın kutlaması olarak ortaya çıkıyor. Burada daha başka değerlerin öne çıktığını görüyoruz. Dünyayı değiştirmeye çalışmaktan ziyade mevcut siyasetlere karşı duruyorlar. Bireyin sosyal var oluşunun daha görünür olmasını ve yaşam şeklinin yaratıcılığını vurguluyorlar. Böylelikle, her hayatın özellikle özgün olduğunu göstermeye çalışıyorlar.

Birmingham Üniversitesi'nin güncel kültürel sanat çalışmalarına baktığımızda, farklı sosyal etkilerle mevcut düzene karşı gelindiğini görüyoruz. O bağlamdaki gençlerin kullandığı sahne ve kültürel malzemeler bir alt kültür olarak değerlendirildiğinde, alt kültür yaklaşımı üzerinden bir işçi sınıfının bir hareketi olarak ya da karşı kültür yaklaşımı üzerinden bir orta sınıf hareketi olarak vurgulandığına şahit oluyoruz. Ancak, bu direniş uygulamalarının basit asilik davranışlarından farklı olduğu dikkat çekiyor. Bu ilk defa sınırlanmış alan ve zamanda daha rastgele ve gitgide daha azalan ani davranışlar bulunuyor ve bu da bir çeşit dönemsel yansıma. Bu, büyüme ve özerklik kazanma süreçlerinin doğal bir ürünü. Ancak bir yandan da direniş pratiklerinin, muhalif vicdanın genel olarak konunun üzerinde kendilerini konumlanmaya çalışma hali ya da fikirlerinin kazanmasını amaçlayan bir duruş sergileme hali olduğunu görüyoruz. Direniş siyasi manifesto ya da topluluğun çıkarları doğrultusunda değiştirmek istediği sistemle ilgili olduğu için, sıklıkla bir sosyal programa bağlanır. Bazı direnişler ütöpik söyleme daha yakın, yaratıcılık ya da işçi sınıfının alt kültüründen daha uzaktır. Her ne kadar bu direniş kavramı analitik olarak kısıtlı ölçüde anlaşılabilir da bunların kültürel ürünlerinin incelenmesi faydalı olabilir.

Gençlik sahneleri, en rekabetçi olanları bile, sosyal sınıflar altında yapılanmamıştır ve sosyal olarak daha farklı bir bölünmeye girmiştir. Bu tür gerçeklikler sosyal araştırmalarla etnik sınıflar, cinsel tercihler ya da başka değerlerle değerlendirilebilir. Genel olarak, bu gençlik sahneleri organize ya da yeknesak topluluklardan oluşmuyor, genellikle devrimci amaçlar gütmüyorlar. Bu yansımalar sosyal değişim isteğini bir ölçüde yansıtmaya çalışıyorlar. Bazı gençler faaliyetlerinde gösteriler ya da grevler gibi daha büyük akımlarla bağlantıda bulunuyorlar da genellikle gençlik sahnesindeki faaliyetlerin daha ziyade kişisel kaçış hayat tarzına vurgu yapıyorlar. Bazı ideolojik sistemler ortak çıkara dayanır. Bu gençlik sahneleri estetiğinin daha pragmatik olduğunu, kendi yaşam koşullarıyla ilgili olduğunu, yani dünyadan ayrı olarak bireyin kendi hayatına odaklandığını görüyoruz. Nihayetinde, bu anlamda 1970'li ve 1980'li yıllardaki gençlik hareketlerinden, idealistik ve holistik davadan uzak olduğunu görüyoruz. Şu andaki mevcut gençlik sahnelerinde ütöpik bir sosyal program olduğunu da görmüyoruz. Mesela punk hareketlerindeki distöpik program dahi yok; bu direniş uygulamalarında daha ziyade daha iyi ya da ideal bir toplum hareketine yönelim olduğunu görüyoruz. Anarşi, komünizm ya da gerçekçi sosyalizm alanlarında gençlik, sistemik bir öneriden ziyade farklı argümanların repertuarı gibi çalışıyor. Gençlerin argümanlarından çoğu öngöründen çok yaptıkları teşhise odaklanıyor.. Bu da sosyal açılım, çoğulculuk ve

adanmışlıkla kurumların tanımlarını değiştirmek anlamına geliyor. Kurumlar gençlerin hayatlarına ve deneyimlerine kural koymaya çalışıyor. Ancak bu, sistemin değişmesine yönelik bir talepten ziyade bir var oluş alanı ve bu alanın da özgün ve farklı olması gerektiğinin altı çizilerek “kendim olma”, “insan olarak olmak istediğim” ve “özgür olma” kavramları sürekli tekrarlanıyor. şimdiki gençlik sahnelerinde özellikle bu talepler öne çıkıyor. şu anda kendilerini özel ve farklı değerler ya da tikelciliğin karşısında görüyorlar. Kendilerini daha öznelleştirmeye çabalıyor, eşit olmaktan çok öznel olmak, farklı olmak istiyorlar. Bu farklılıklarını kendi hayatlarına dahil etmek istiyorlar. Paul Sweetman’ın biraz önce dediği gibi, mevcut durum teoride anlatmaya çalıştığımı daha rahat görmemizi sağlayabilir.

IV. SİVİL TOPLUMDA GENÇLERİN KATILIMI

Katılım Açısından Gençlik Politikası: Deneyimler ve Öneriler

Prof. Dr. Howard Williamson
Gençlik Çalışmaları Profesörü - Güney Galler Üniversitesi

Türkiye’de olmak benim için çok büyük bir onur. Azerbaycan’a gitmek için buradan geçmem haricinde, daha önce Türkiye’de hiç bulunmamıştım. Dolayısıyla farklı bir ülkeye davet edilmek ve sizlerin de beni İngilizce dinlemesi gerçekten çok özel. Elbette sizlerin de gençlerin katılımıyla ilgili çok güncel deneyimleri var. Ben bu tür ifadeleri fazla sevmiyorum, ama gençlerin parktaki direnişi ve gazetede okuduğum diğer haberlerle ilgili biliyorum ki ülkenizdeki gençlerin dinamizmi ve enerjisi biraz farklı.

Tam bir sene önce Bonn’da sayın Daniel Cohn-Bendit’i dinleme şansımız olmuştu. Bugüne kadar çok farklı yerlerde yüzlerce uluslararası konuşma yaptım. Aslında genellikle çok gergin ve heyecanlı biri değilimdir, ama ben Sayın Cohn-Bendit’in ardından konuşurken gerçekten çok korktum, çünkü “Kızıl Dany”, 68’de Avrupa’daki sokak protestolarının en tutkulu öğrenci lideriydi. Ben o zaman 14 yaşında bir okul öğrencisiydim ve o benim için kahramandı. Dolayısıyla onun yanında durmak ve onunla konuşmak beni çok heyecanlandırdı. Daniel Cohn-Bendit’in 1968 Mayıs’ındaki hareketinin sesi Avrupa Konseyi’ne ulaşarak 1972’de Strazburg’daki Avrupa Gençlik Merkezi’ni kurdurdu ve 1985’te uluslararası gençlik yılını kutladık.

Katılım sözcüğü sürekli etrafta dolaşsa da, anlamı unutulur, çok fazla bürokratikleşir ve bazı ülkelerde “çılgın, kaotik” gençlerin dışlanmasına yol açar, bu yüzden de yönetimi zor bir hale gelir. Bu da bana bir Afrikalı liderin ülkesi sömürge döneminden sonra egemenliğini kazandığında söylediği, özgürlük ve tiranlıkla ilgili bir sözünü hatırlatıyor. Ben bu dengeyi kendimizde de görüyorum. Bazı ülkeler geniş Avrupa’nın içinde gençlik katılımını çok güzel bir şekilde organize etmiştir, rahattır ve güvenlidir, ama ne yaptığından çok fazla emin olamayız. Başka ülkelerde ise gençlerin karar verme mekanizmasına katılımı henüz çok erken bir dönemde, biraz anarşist bir seviyededir ve bunların bürokratikleşmesi zordur. Gençlik katılımı benim pek de uzman olduğum bir alan değil; daha ziyade gençlik politikalarıyla

ilgileniyorum ve bugün de biraz gençlik politikalarından bahsedeceğim. Zira yoğunluğumdan dolayı özellikle gençlik katılımıyla ilgili bir sunum hazırlayamayacaktım. O yüzden bunları biraz birleştirdim.

Gençlik katılımıyla ilgili benim tecrübelerim 1985'te Avrupa Gençlik Yılı'yla Galler'de başladı. Galler, 3 milyonluk nüfusu ile küçük bir ülke. İstanbul'un bir ilçesi büyüklüğündeki bu ülkede 1988 yılında 4 genç ve 4 yetişkinle bir proje yapmıştık. O tarihe kadar bu tarz bir ortak program olduğunu hatırlamıyorum. 1999 ise, Galler'de o zamanki Başbakan tarafından davet edilerek 'Gençlik Sesi' manasına gelen bir projeyle gençlerin karar alma mekanizmalarına katılım sürecini tasarlamamı istediler. Bu sokaklardaki protestolardan ziyade 10-12 kişilik genç bir grubun ciddiye alındıklarını anladıkları bir ortamda konuşmalarıyla ilgiliydi. Siz o insanları 10-12 yaşındayken ciddiye aldığınızda 17-18 yaşlarındaki dönemde onlar da sizi ciddiye almaya başlıyorlar. Kahvaltı sırasında arkadaşım Devin "Türkiye'de bir gençlik politikası yok" dedi, ben de "Elbette var, her ülkenin bir gençlik politikası, ya ihmalden ya maksatlı olarak ya da kendiliğinden var olmuştur. Ancak onlar için yaptığınız şeyler var olduğu için bir politika var. Gençlik politikası çok geniş bir kavram: Olumlu, olumsuz, aktif, pasif de olsa o toplumda yaşayan gençler için bir çerçeve oluşturur. Bu da benim başlangıç noktam olacak ve bu noktadan devam ederek gençlik katılımının gençlik politikalarının içinde olduğunu söyleyeceğim. Bunun neden olduğunu da anlatacağım.

Gençlik katılımı uygun gençlik politikalarının gelişiminden doğar. Bu konuya çok girmeyeceğim, çünkü yaşlandıkça deneyiminizin uzun olduğunu fark ediyorsunuz. Ben 1968 yılında genç bir çalışan olarak başladıktan sonra 1978 yılında gençlik konusunda araştırmacı oldum ve 1988'de Birleşik Krallık'ta gençlik politikaları üzerine çalıştım. İlk başkanlık çalışmam da 1988 yılında, Galler Gençlik Konseyi başkanı olarak gerçekleştirirdim.

Bu gördüğünüz üçgendeki deneyimleri geliştirirken benim faaliyetlerimi gerçekleştiren çok fazla insan yoktu. "Gençlik politikalarıyla ilgileniyorum" dediğimde, tanıştığım birçok insanın "Neden bahsediyorsun, o de ne?" sorusuyla karşılaşırıyordum. 1990'lara kadar kimse bu kavramdan, fikirden bahsetmezdi. Bu önemli değildi. Sosyalist ülkelerde de yaşısanız, teoride daha demokratik olan ülkelerde de yaşısanız, gençlerin yetişkinliğe geçiş dönemi haritadan silinen bir dönemdi. İnsanların kaderleri daha önceden onlar için tayin edilmişti. Bazı ülkeler için, 1980'lerin sonundan, yani Berlin Duvarı'nın yıkıldığı 1989'dan itibaren gençler için geçiş dönemleri daha sorunlu ve karmaşık olmaya başlarken, daha az fırsat, daha fazla risk ve daha hassas durumlar ortaya çıktı. Bunun sonucu olarak, insanlar kendilerine "Aktif olarak ne yapıyoruz?" ve "Olumlu bir geçiş dönemi gerçekleştirebilmek için neler yapmalıyız, neler yapıyoruz?" sorularını sormaya başladılar.

Tabii ki devlet de, hükümetler de "Bizim olmasını istediğimiz gibi olmayan gençleri uygun bir çerçeveye sokmak için neler yapmalıyız?" sorusunu sormaya başladılar. Politikacılar sorun ve fırsatlara odaklanmayı tercih ediyorlar. Şu anda Galler'de sağlık bakanı olan Mark Drakeford ile birlikte, bundan birkaç yıl önce sağlıkla ilgili bir makale yazmıştık. Belki hatırlarsınız, Pink Floyd'un "The Wall" adlı şarkısında, "Çocukları rahat bırakın!" diye bir dize vardı; belki bu 1960'larda geçerliydi, ama özellikle 1990'lı yıllar için "Çocukları rahat bırakın" sloganı çok da doğru değildi. Yani sanki umurunuzda değilmiş gibi, bilinçli ihmal uygun değil, bu biraz terk etmek gibi oluyor, "Biz siz yardımcı olamıyoruz, siz kendi kendinize yardımcı olun!" demek gibi. Gençler bir güvenlik unsuru algıladıkları ya da mutlak bir düş kırıklığı yarattıklarını düşünmedikleri zaman kendilerini daha iyi hissediyorlar. Dolayısıyla biz çocukları yalnız bırakmak istemiyoruz, onlara bir fırsat ve deneyim yolu çizmek istiyoruz. Bunun bir kısmı da, insanlara seslerini duyurmaları için katılım gündemi etrafında şekilleniyor.

Bunun detayına çok girmeyeceğim, zira bir kısmını zaten biliyorsunuzdur; Avrupa Konseyi 1997 yılında Finlandiya'dan başlayarak çok farklı boyutlarda, çok farklı siyasi tarihleri olan 21 ülkedeki gençlik politikalarını gözden geçirdi. Elbette Norveç'ten Yunanistan'a, Kıbrıs'tan Ukrayna'ya, Belçika'dan İsveç ve İspanya'ya çok fazla ulusal ve uluslararası rapor birikimi oluştu. Mantıklı bir gençlik politikası bulmak için ülkelerdeki çalışmaları incelemeye ve analizlere başladı. Yasalar olabilir de, olmayabilir de, ama yasalar önemlidir, bütçeler önemlidir. Gençler için ayrılan bütçeler nedir? Örneğin, Birleşik Krallık'ta 500 milyon Sterlin'i çocukları ve gençleri hapse tutmaya harcıyoruz. Suçluların cezalandırılması için harcanan para rehabilitasyonlarına harcanan paranın tam 5 katı.

Bugün burada oturup farklı kavram ve fikirlerin tanımını yapmaya çalışabiliriz, ancak asıl mesele bir şeylerin olabilmesi için, gerçekten eve ve insanlara dokunan, gençlerin yaşadığı yerlere ulaşabilen neler yapabiliriz? Siyasetçiler çok güzel raporlar yazabiliyorlar. Bu konuda uzmanlar ve bakanlar bana geldiğinde, "Bana bir içki ısmarla ve ben sana bir politika yazayım," diyorum. Yazmak kolay, ama bunları hayata geçirmek o kadar da basit değil. Ortada, suç, barınma gibi birçok konu var. Ayrıca, inanç grupları da zor ve kısıtlayıcı olabiliyorlar; dolayısıyla kapılarını açabilirler de yüzünüze de kapatabilirler. Askeriye de gençlik politikalarında önemli bir rol sahibi olabilir, hiçbir şeyi dışarıda bırakmayın, her şeyi dahil edin. Benim ülkemde yaptığım en önemli analiz Galler'deki kiliselerdeki güvenlik. Bu belki sizi şaşırtabilir, ama siyasetçiler çoğu zaman bir işe yaramıyorlar ve gençlik hizmetleri kendi vizyonlarında hapsolmuş bir şekilde. Ancak yaratıcı düşünce sahipleri kilise ve emniyette görülüyor. Tabii bu da değişecek ve sahneye yeni insanlar çıkacaktır.

Eşit fırsatlar, sosyal katılım, gençleri bilgilendirme, "Gençler bilmedikleri için mi katılımda bulunmuyorlar?" gibi sorunlar ve bununla ilgili ülkelerin gerçekleştirdiği ortak çalışmalar var. Peki bu çalışmaların arkasında ne gibi bilgiler var? Finlandiya'nın muazzam bir bilgi birikimi var. Finlandiya'daki gençlerle ilgili bilmek istediğiniz her şeyi öğrenebilirsiniz. Bazı ülkelerde ise herhangi bir gençlik araştırması yok. İlk oturumdaki konuşmacı Hans Joachim Schild'un çalıştığı Avrupa Birliği - Avrupa Konseyi Gençlik İşbirliği çerçevesinde gerçekleştirilen önemli çalışmalar var. Bu belgelerin bir kısmı Türkiye'nin de faydalanabilmesi için Türkçeye de çevrildi. Farklı geçmişlere sahip insanların şu anda bulunduğumuz gibi platformlarda bir araya gelerek bilgi alışverişi yapmasını, paylaşımını sağlıyoruz ancak Kıbrıs'tan Birleşik Krallık'a kadar başbakanlar ve bakanlar, özellikle bu alandaki kilit oyuncular arasında iyi fikirlerin paylaşılmaması için çaba gösteriyorlar.

Avrupa Konseyi gençlik politikaları çerçevesinde ortak konulara bakacak olursak, kilit unsurlardan bir tanesi gençlik katılım gündemi. Gençlikle bir bağlantımız, medya aracılığıyla onlara ulaştırdığımız mesajlar var mı? Mesela 17-18 yaşındaki kızlar için yazılmış genç kız dergilerini 14 yaşındaki kızların okuduğunu görüyoruz. Bu genç kızlar erkeklerle olan ilişkilerle ilgili bilgi alıyorlar. Bu sesleri duymazsak, bu hikâyelere kulak vermezsek uygun politikaları gerçekleştirmiş olamayız. Dolayısıyla, katılım da bu paketin içinde yer alıyor diyebiliriz.

Gençlik katılımı için, biri 2009 yılında Avrupa Birliği tarafından yapılan, diğeri de Avrupa Konseyi'nin 2020 için hazırladığı gündem olmak üzere iki büyük kılavuz çerçevemiz var. Bu politikaların detaylarına bakacak olursanız, çok fazla ortak konu ve istek göreceksiniz. Bunlardan bir tanesi bu büyük mesele yani gençlerin katılımı meselesi.

Şu anda konuştuğumuz konuyla biraz ilgisiz, ama burada STK'lardan çok hassas ve önemli konular üzerinde çalışan insanlar olduğunu biliyorum. Bu 20 yıl öncesinde Birleşik Krallık'ın

gerçekleştirdiği bir tablo. 2002 yılında yapılan çok büyük bir gençlik konferansında ortaya çıkmıştı, dışlanmayla ilgili 6 büyük sorunu ele alıyor. Bildiğiniz gibi, bu Avrupa'da çok önemli bir konu. Burada bu sorulara değineceğim. İlk soru, karşılaştığımız sorun nedir? İşsizlik, azınlıklar, cinsel tercih, kırsal kesim. Peki sorunun boyutu nedir? Önemli midir? Politik bir zorluğu var mıdır?

İkincisi de, baktığımız şeyler aynı olmayabilir, grup içinde de farklılıkları görmeniz gerekiyor. Ülkemizdeki çok önemli bir problem olan ergen gebeliği ve bu vakaların çoğu kaza olarak değil isteyerek gerçekleşiyor. Dolayısıyla, isteyerek hamile kalanlarla istemeyerek hamile kalanlara aynı şekilde yaklaşamazsınız.

Üçüncü soru, buraya nasıl ulaşacağınızdır. Bir başka deyişle, dışlanmaya giden süreci anlamalısınız.

Dördüncü soru, sonuçların neler olduğudur. Çünkü siyasetçiler için müdahaleyi yönlendiren en büyük unsur, bir şey yapılmadığı takdirde işsizlik, hapis, destek gereksiniminin ortaya çıkıp çıkmayacağı, ya da başka şekilde harcamalara neden olup olmayacağıdır. Dolayısıyla, harcamalar çok büyük olabileceğinden, maliyet açısından belki şimdi müdahale yapmak daha doğru olabilir. Benim ülkemde gençken bu tür bir problem yaşamamız 26 yaşından sonra yaşamamızdan 9 kat daha olası.

Beşinci soru ise, genç insanları dışlanmadan çıkarmak için nasıl bir köprü kurmanız gerektiğidir.

Bu sorularda gördüklerinizle ilgili hoş bir sohbet yapabiliriz kendi aramızda, ancak eğer siyasetçileri dahil edemez, onlardan istediğimiz liderliği elde edemezsek politikaların çoğu da bir yere ulaşmayacaktır. Biz tartışmalar yapabilir, aynı fikirde olabilir ya da olmayabiliriz, ama önemli olan siyasetçilere ulaşarak bu politikaları oluşturmalarını sağlamamızdır. Gençler için uygun bazı fırsatları yaratabilmemiz gerekir.

Bu konuşmayı burada yapmak istemiyorum, çünkü hepiniz katılımın önemini biliyorsunuz, ama son yıllarda hükümetlerle katıldığım toplantılarda çoğu zaman "Gençleri neden katıyorsunuz ki?" sorusunu duyduk. "Neden katmalıyız, sürecin neresinde katmalıyız?" gibi sorular vardı. Çok güzel yapılanmış katılım sistemlerimiz vardı ve dışlanmış ya da farklı olan gençlerle ilgili bilgisi olmayan ama özgüveni çok yüksek gençlerin katılımı sağlanmaya çalışılıyordu.

Dolayısıyla, neler yapmamız gerektiğiyle ilgili bazı kilit sorular var. Elbette onları yarı yolda bırakamayız. Birleşmiş Milletler'in 1989 Çocuk Hakları Bildirisi'ndeki sebepler var. Onun dışında daha iyi bir politika ve uygulama için gerekli bu gördüğünüz maddeler var. Geçmişte Birleşik Krallık'ın yaptığı bir çalışmada gençlerin neden zayıf ve uygun olmayan eğitim programlarına dahil olduğunu anlayamadık. Gençlerle konuştuğumuzda, bu programlara arkadaşları gittiği için katıldıklarını ya da eve yakın olduğu için veya oradaki personelin bir kısmı hafta sonu cep harçlığını çıkarttıkları için gittiğini öğrendik. Bu yüzden onlara yaklaşımadan, onların sesini dinlemeden onların katılımını sağlamamız mümkün değil.

Gerçekten karmaşık bir zorluk: Kime yaklaşıyoruz? Bu istediğimiz süreçlere dahil edebilmemiz için gençlere nasıl yaklaşmalıyız? Karmaşık bir görev, birçok yerde çok basit bir seviyeye düşürülebiliyor veya bazen de başarısız ya da etkisiz bir faaliyete dönüşebiliyor.

Sonuç noktasına gelmek istiyorum, burada farklı araştırmacılar, farklı çalışanlar olarak bulunuyoruz, hepimizin kendine özgü deneyimleri, gündemleri, kendini ifade etme biçimleri,

öncelikleri var. Ben her zaman meslekler ya da uzmanlar arası diyalogun çok önemli bir denge oluşturduğunu söylerim. Eğer siyasi bir görevimiz olsaydı belki bunu daha rahat yapabiliirdik. Dolayısıyla, kişisel, mesleki ve uzman ilişkileri kapsayıcı çemberler oluşturmak için hep bir arada olmalılar. Daha önce de söylemiştim: Sizinle aynı yolda yürümek istemediğini düşündüğünüz insanları yolun dışında bırakmayın, ne kadar fazla ortağınız, paydaşınız olursa o kadar iyi.

Şu anda “kanıta dayalı gençlik politikası” dünyasında yaşıyoruz. Bu söyleme tamamen inanmayın. Politikacılar kendi konumlarını garantiye alacak kanıtlar bulacaklardır. Kanıtlar, aptal siyasetçilerin daha aptalca şeyler yapmasını sağlayabilir. Dolayısıyla, biz birbirimizle de konuşarak doğru yolda olup olmadığımızı değerlendirmeliyiz. 20. yüzyılda formel (örgün) eğitimin formel olmayan (yaygın) eğitim gibi yapılaşmış olduğunu görüyoruz. John Steinbeck’in “Gazap Üzümleri” kitabını okuduğunuzu tahmin ediyorum, orada “Kaybedilmiş dava yoktur, sadece henüz kazanılmamış davalar vardır” der. Dolayısıyla, her şey bir gecede olmak zorunda değil, Türkiye gençlik katılım gündemi açısından Avustralya, İngiltere gibi gündemlerle kıyaslandığında çok farklı bir noktada. Ancak durup kalkacak, farklı zorluklarla karşılaşacak, hızlı bir gelişimden sonra bir tıkanma yaşayacaktır, ama biz istediğimize ulaşmak için mücadeleye devam etmeli ve bunu beraber çalıştığımız gençler için yapmalıyız.

Bir Cebri Sosyal Kültür Teknolojisi Olarak Cebri Kontrol

Yrd. Dr. N. Ekrem Düzen
İzmir Üniversitesi

Belki Türkiye’de gençlik çalışmaları konusunda çok şey yapılmış gibi gelebilir ve belki yayınlara yansıyan kısmı öyle çok umutlu görünmeyebilir, ama bu konuda çok şey söylüyor ve paylaşıyoruz. Elbette, şebeke’nin çıkarttığı son yayınlardan bahsetmiyorum, zira adeta bir yayın seli ile karşılaştık. Ama asıl lafı getirmek istediğim yer, yeni bir şey söylemenin ne kadar zor olduğu. Bir toparlama yapıp, “Gençlerin katılımlında karşılaştığımız ve açmamız gereken önemli bir engel ve açmaz var, çok da büyük ve bunu büyüklüğü oranında kaçırıyor muyuz?” temalı bir sunuş yapmaya çalışacağım. Bir parça kuramsal bir başlangıç yapacak olsam da, biraz sabretmenizi rica ediyorum; zira sonunu kuramsal bitirmeyeceğim, en azından bitirmemeye çalışacağım.

İngilizcesi ‘coercive control’ olan ‘Cebri kontrol’, ‘genç dostu’ bir kelime olmayabilir ama hepimizin çok iyi bildiği bir söz; bu kavram “kişinin, zarar göreceği algısı, endişesi, kaygısıyla, kendisine yapılan zorlayıcı davranış, zorlayıcı muamele karşısında davranışını şekillendirmesi” olarak anlaşılmalı. Hepimizin çok iyi bildiği bir şey bu;  rneğin, “Evladım ben sana çok güveniyorum ama etraf kötü, sen akşam eve erken d nsen ne kadar şahane olur!” sözü ‘cebri kontrol’ d r. “Erken d n!” demiyormuş veya “eve gel!” diye emretmiyormuş ya da “gezme tozma!” komutunu vermiyormuş gibi, ama “etraf kötü, sende bir şey yok” demekle davranışı kontrol etme amacı var. O yüzden bu hepimizin çok içeriden bildiği bir deneyimdir.

“Gençlerin sosyal, siyasal katılımı, gündelik hayata katılımı, kendileriyle ilgili karar mekanizmalarına katılımında mesele nedir?” sorusuna cevap arıyoruz. Dünkü konuşmalardan da  alarak söyleyeyim, herhangi bir yere dilekçe yazmak, şikâyetle bulunmak ya da bir konseyin, STK’nın  yesi olmak, belediyeye gidip herhangi bir girişimde bulunmak... Bütün bu katılım kiplerinde esas mesele nedir? Bu meseleyle ilgili modelimiz nedir? Bir kuramımız var mı?

Bu kuramın vaadi ne? Bu kuramın vadinin gerçekleşmesinin önündeki engel ne? Bu engel niye var? Açmaz ne? Gerçekte olup biten ne? Nasıl çözülebilir? Elimizde ne var ve buradan nereye gidebiliriz? 20 dakika ya da yarım saate sığar mı? Hayır, ama çok kabaca bir şekil, bir imge, bir imaj oluşturmaya çalışacağım bu sunuşla.

Mesele şu: Çok pratik olarak, her toplumun, topluluğun bireylerine ayırdığı belirli kaynaklar vardır. Bunlar, toplumun o bireyler kendi serbest faaliyetleriyle, girişimleriyle bir artı değer yaratıp bunu tekrar topluluk için genel faydaya döndürebilmeleri için ayırmaya tolere ettiği, dayanabildiği, razı olduğu kaynaklar vardır. O yüzden de, bir toplumun kaynakları ne kadar çoksa tek tek bireylere de o kadar fazla serbest hareket alanı, işlem çeşitliliği tanır; ama kaynakların sınırlı olması halinde, yaşamasına hizmet edecek faaliyetler dışındaki bireysel faaliyetlere izin vermez, kaynak ayırmaz. Bu kaynaklara aklımıza gelen bütün maddi, kültürel, manevi ve ilişki kaynaklar girer. Zaman da bu kaynaklara dahildir, ilişkilerin sizi ne kadar koruyup kolladığı da.

Bunda bir denge olmalı, bireyin topluluğa katkısı ile topluluğun bireye ayırdığı kaynak belirli bir oranda olmalıdır. Birey, serbest işlemler yapabiliyor, yani özgürce bir girişimde bulunabiliyor olmalı ve o girişimin topluluğa dönüşü, o topluluğun toplam kaynak miktarını arttırıyor olmalı ki topluluk daha sonra edineceği toplam fayda artışı için bireye o oranda kaynak ayırsın, yatırım yapabilsin. Bu yüzden de, bireyi denetlemek durumunda. Niye? O kişi, o birey, topluluğun ona ayırmaya tolere edeceğinden daha fazla kaynak kullanıyor, topluluk kaynaklarını bencilce tüketiyor olabilir. Kullandığı kaynaktan ürettiği fayda, topluluktan aldığı kaynakla orantılı olmayabilir veya birey kendisine pay edilmesi gerekenden daha az kaynak kullanmak durumunda kalmış olabilir. Ne az olmalıdır bu kaynak miktarı ne de çok; bir denge bulunmalıdır.

Peki toplum bunu nasıl sağlar? Pek çok denetim mekanizması var ama aralarından biri var ki o sosyal kültürün bir denetim mekanizması. Gündelik hayatta her anımızı denetleyen bir mekanizma. Gün akşam oluncaya kadar bütün yapıp ettiklerimizden, ne yediğimizden, ne içtiğimizden, ne giydiğimizden, hangi taşıta bindiğimizden bahsediyorum, gündelik hayat derken. İşte bu sosyal kültürün denetim mekanizması, kişiler arası mesafe. Yakın ilişkilerimiz olmazsa yaşayamayan sosyal canlılar olduğumuz için, kişiler arası mesafe; bir kişinin, herhangi bir insanın, varlığını sürdürmesinin kaçınılmaz ve vazgeçilmez koşuludur.

Bu modele göre: Hem belirli bir özerklik hem de belirli bir kişiler arası ilişki mesafe ihtiyacımız vardır, ki aynı anda hem korunup kollanalım hem de serbestçe hareket edebilelim. Böylece, o serbest hareketlerimizin sonucunda, kendimiz ve en başta yakın ilişkide bulunduğumuz insanlar olmak üzere, içinde bulunduğumuz topluluk için de fayda üretebiliriz. O topluluk da o fayda oranında bize tekrar o serbest hareket alanını açar.

Bu kuramın orijinal haline göre, özerkleşme için kişiler arası mesafenin azalması lazımdır, ki insanlar serbest hareket edebilsinler. Yani, koruyup kollama yapışık bir şekilde olmamalıdır; kişiye kendi serbest alanı bırakmanın yolu ayrışmadan geçer. Ülkemizde, hepimizin çok değerli hocası Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından bu kuramın bir revizyonu yapıldı. Bu revizyona göre, "Bu kadar ayrışık kalmak şart değildir; ilişkileri yakın şekilde sürdürerek de özerk bir benlik gelişebilir, özerk bireyler oluşabilir, bireylere özgür alanlar bırakılabilir. Hatta bu zaman zaman daha insancıl bir çözümdür." Bu revizyon, var olan kurama bir ektir. Özgün halini tümünden yadsınamakla birlikte, onun tek çözüm olmadığını, çeşitli çözümlerin bulunabileceğini söyler. Bu açıdan çok da devrimci bir yaklaşımdır. Devasa bir literatürün bulunduğu bu alan, Türkiye'de en çok ve en iyi çalışılmış, saha verileri en kapsamlı şekilde toplanmış

çalışmalarına sahiptir. Halen bu konuda çeşitli ekipler çok verimli çalışmalar yapıyorlar.

İzleyen kısma geçmeden bir not: Buradaki 'çocuk'tan anlamamız gereken şey küçük çocuk değil de bir ebeveynin çocuğu olan çocuk, yani 50 yaşına da gelsek 70 yaşına da, hepimiz ailemizin 'çocuğu' yani evladıyız. Dolayısıyla, bütün bu sunuşta geçen 'çocuk' sözünü o anlamda anlamak lazım, yani genç de, yetişkin de buna dahil. Böyle ayrımlara gerek kalmaksızın, ailenin üyesi olan 'yetişmekte olan birey' olarak anlaşılmalı.

Kuramın bu revizyonu, çocuğun değerini ve bu değer hem farklı sosyoekonomik katmanlardaki görünümünü hem de zaman içinde değişimini esas alıyor. Çocuğun ekonomik değeri ön plandayken kişilerarası ilişkiler, kişilerarası mesafe açısından daha yapışık olmak, bir anlamda aileye bağımlı kılmak bir gereklilik olabilir. Zira çocuktan aileye bir katkı dönüşü var. Fakat şehirleşme, eğitim ve gelir düzeyinin artmasıyla beraber çocuğun ekonomik değerinden artık çok kuvvetli şekilde söz edemiyoruz. Ekonomik değer, psikolojik değere evriliyor. Dolayısıyla, elimizdeki veriler, kişilerarası yakınlık devam etse de kişilerin özgür seçimlerinin giderek daha fazla söz konusu olmaya başladığını gösteriyor.

Bu şekilde baktığımızda, sosyal ilişkiler mesafesi fazla olan ve aynı zamanda bireylere daha fazla hareket alanı bırakan ülkeler var. Sol üst çeyrekteki Batı Avrupa buna örnektir. Kağıtçıbaşı'nın revizyonuna göre, biz bu çaprazlamanın sağ üst çeyreğindeyiz; hem yakın ilişkilermizi koruyoruz, hem bireysel hareket alanımız var. Alttaki diğer ikisi benim yakıştırmam. Sağ altta, bireylere özerk alanın tanınmadığı ve ilişkilerin de yapışık devam ettiği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu kültürleri var, ki biz her iki kültür dairesiyle de yakın komşuyuz. Türkiye'nin sadece coğrafi değil kültürel de bir köprü olması böyle bir şey galiba. Son olarak, sol alt çeyrekte, kişilerarası mesafelerin yakın ilişki anlamında çok olduğu, fakat birlikte hareket etme anlamında grup yapışıklığının yoğun olduğu gruplar var. Bu tarife uygun bir ülke de bulamadım o yüzden 'Haydutistan' dedim bu çeyreğe. Yani, zora gelince birbirini kolayca 'satabilen' insanların oluşturduğu topluluklar bunlar; kötüsü gelince 'Ben onu tanımıyorum, o benden değil' diyebileceği, kişilerarası bağların zayıf ve koşullu olduğu, ele verme davranışlarının görülebileceği gruplar. Burada belli bir amaç için belli bir süre bir araya gelen insanlar topluluğundan bahsediyoruz, ama bu bir topluma karşılık gelmiyor.

Kendi sağ üst çeyreğimize dönelim. Bu yaklaşımın vaadi nedir? Hem yakın ilişkilerimizi koruyabiliriz, hem de bundan feragat etmek, vazgeçmek, bunu bir kenara bırakmak zorunda değiliz. Yakın ilişkiler önemlidir. İnsanlar anasını-babasını, ailesini bunların yerine geçen kişiler kimse onları, arkadaşını, eşini, dostunu, giderek mahallesini, belki şehrini, hatta belki devletini çok seviyor, sevmeye devam etmek istiyor ve bunlar tarafından seilmeye değer veriyor olabilir. Bu sırada bireysel olarak da "Özgürce kendi serbest girişimlerimde bulunayım, kendi işlerimi kendi serbest alanımda kendi seçtiğim yöntemle yapayım, ama bunu böyle yapacağım diye de yakın ilişkilerimden feragat etmeyeyim," diyor. Bu yaklaşımın vaadi budur. "Benim katkım bu şekilde gerçekleşebilir ve anlaşmanın esasına uygun olarak ben katkıda bulundukça aynı zamanda yakın ilişkilerimi de koruyarak daha da fazla özgürlük, özerklik, bireysel alan elde edebilirim."

Bu vadin gerçekleşmesine engel ne? Geleneksel yaşam biçimleri kolay değişmiyor. Belki alet-edevat kullanma, sahip olduğumuz nesneler, tüketim alışkanlıkları anlamında geleneksel yaşamadığımızı düşünüyor olabiliriz. Fakat diğer insanlarla ilişkilerimiz, ilişki kurma, sürdürme biçimlerimiz kullandığımız araç modelleri ya da tükettiğimiz nesneler kadar hızlı değişmiyor. İlişkiler çok daha köklü, eski geçmişlere sahiptirler. Kullandığımız her bir kelimenin yüzlerce, hatta kimi zaman binlerce yıllık tarihi olabilir, zamana dirençlidir. Bir yan-

dan –sorgulanabilir bir cümle olmakla beraber– Batı tipi özerk ayrışık birey yaşam tarzı bas-
kın. Çünkü bizim karşılaştığımız, sosyal ilişkilerinden ayrışık özerk birey modelidir ve diğer
çeşitlerini pek görmüyoruz. Hem yakın ilişkilerini sürdüren hem de özerk bir birey çok da
bildiğimiz bir model değildir. Ayrışık model baskındır. Böyle iki önemli engel var. Kuramın
bizdeki revizyonu bu iki ana engeli saptıyor ve çare olarak da daha fazla aile içi demokrasi
öneriyor.

Fakat tam da bu noktada, vaatlerin gerçekleşmesi önündeki bu engellerden daha büyük bir
mesele, bu engelleri aşmanın önünde başka bir açmaz var. Bizim demokrasimiz az! Üste-
lik, şehirli, eğitilmiş, yüksek gelirli aileden başlayarak. Yani geleneksel yaşam biçimini böyle
görünce, işaret edebileceğimiz kadar belirleyebileceğimiz geleneksellikten bahsetmiyoruz,
gayet yüksek şehirli, yüksek eğitilmiş, yüksek gelirli ailelerimizde de demokrasi az. Özerk iliş-
kisel benliğin kurulması için daha demokratik bir aile ve ülke gerekmede, ama bu nasıl
olacak?

Yakın ilişki doğası gereği demokratik değildir. Bu revizyonun böyle tuhaf bir açmazı var. Yani
hem yakın ilişkimi koruyayım, hem bireysel özerklik alanımı genişletelim aslında pratik açı-
dan mümkün değil. Çünkü, örnek vermek gerekirse, bizim şehirli, eğitilmiş, gelir düzeyi yük-
sek ailelerimizin tamamının içine düştüğü tuzaklardan biri, ebeveynlerin “Ben çocuğumun
en iyi arkadaşıyım,” şeklinde düşünmesi, düşünmek istemesi, bu arkadaşlığı gerçekleştirmeye
çalışmasıdır. Bu da biz psikologlar yüzünden oldu, yani kim çıkarttı bu lafı bilemiyoruz,
ama tıpkı diyet yapan insanlara diyet yapmanın işe yaramadığını ve aslında tersine çalıştığını
anlatamadığımız gibi, çocuğuyla arkadaş olmaya çalışan şehirli, eğitilmiş, ve yüksek gelirli
ailelere çocuklarıyla arkadaş olmamaları gerektiğini de anlatamıyoruz. Bu konuda herkes
kör, sağır; başka her türlü zihinsel faaliyette bulunabilen insanlar buraya gelince başka bir
zihinsel düzeye geçmiş oluyorlar. Böyle yapmakla demokratik olduklarına –düşünüyorlar
değil– inanıyorlar. Ve böyle hissediyorlar; bir samimiyet var burada yani. Samimiyetin sebe-
bi, bu ilişki kipinin çocuk üzerindeki geleneksel kontrol biçiminin şimdi artık ehilleştirilmiş,
şehirleştirilmiş, yüksek gelir grubuna uyarlanmış, o eğitim düzeyine uyarlanmış bir hale gel-
miş olması. Yani bu kuramın söylediği revizyonun çocuğun değerinin ekonomik değerden
psikolojik değere geçişinin arkasındaki motivasyon aslında bu kontrolün sürme-sürdürül-
me motivasyonu.

Gerçek nedir? Gerçekte olan, hepimizin hepimizi son derece psikolojik terimlerle ve fiili,
fiziki karşılıklarıyla sürekli zorlayarak belirli bir davranış kalıbı içinde davranmaya zorluyor
olduğumuzdur. Bu yalnızca anne-baba-çocuk arasında olan bir şey değildir, bazen tersi de
olur, çocuktan anne, babaya da olur. Yalnızca yetişkinden gence olan bir şey değil, bazen
tersi de olur, gençten yetişkine de olur. Bizim kültürümüz, her bir kişinin diğer bir kişi üze-
rinde psikolojik baskı kurmayı çok iyi bildiği kültürlerden biri. Her kültürün böyle olmayabi-
leceğini de not edelim.

‘Coercive control’ yani cebri kontrol ne demek? Tutsak etme, rehin etme davranışı aslında
bu. Bir insanı kaçırma gibi, peşine düşme gibi, taciz etme gibi suçlara çok benzer bir fiil, bir
eylem, bir davranış biçimi. Sonuçları da benzer. Tıpkı tutsak etmede olduğu gibi o insanın
aşağılanması, tehdit edilmesi, kullanılması, yalıtılmasıyla sonuçlanıyor. Kişi, iletişim gibi, te-
lefon gibi, bir yere gidip gelmek gibi, otobüs bileti gibi, otobüs bileti için gerekli para gibi
pek çok gündelik ihtiyaç ya da kolaylıklarından mahrum bırakılır. Kişiyi özel bir fiil bu; bu
fiili bildiğimiz anlamda suçtan ayıran bir özelliktir. “Suç değil canım bu, ne var ki, çocuğunu
koruma, kollama davranışı bu, iyiliğini istemiş!” dedikten, aslında suç olduğu halde, doğru-
dan suç olduğuna işaret etmesini engelleyen, kişinin sosyal alanına ve en önemlisi zamana

yayılmış filler eylemler, davranışlardır. Cebri kontrol fiilini, birim anda ve birim olay için sınırlandırmak çok zordur, o kadar yayılmış olabilir ki, bir araya toplayana kadar zaten ne polis, ne savcı, ne de hâkim sizi dinlemez; bunu dinleyecek avukat bile bulmakta çok zorlanabilirsiniz. Koca bir dava dosyası oluşturmak gerekir.

Cebri kontrolü standart suçlardan ayıran diğer bir özellik şudur: Kişilerin doğal, olağan hakkı olan gündelik kaynakları bu kişilere kullandırmayan, üstlerinde cebri kontrolü uygulayan kişiler bu kaynaklardan kendileri yararlanmaktadırlar. Suç durumunda bu özellik bulunabilir de bulunmayabilir de. Başka bir önemli özelliği, bu kontrolü yapan kişi kontrolün uygulandığı kişinin bundan etkilenmesini küçümser: “Ne var ki bunda, buna mı üzülüyorsun?” “Bak millete, senden ne kadar kötü durumda insanlar var!” Mesela bir ana-baba çocuğuna “Aaat! 10’dan sonra internete giremezsin, çekiyorum fişini” dese, çocuğun “ama bu bana lazım” itirazına da “İnterneti hiç olmayanlar var, 10’a kadar ne yapacaksan yap!” cevabını verse, alın işte size cebri kontrol! Tutsak edilmenin ille de fiziksel olarak bir yere hapsedilmek, bir odaya kapatılmakla sonuçlanması gerekmiyor, başka bir yalıtma biçimi söz konusu burada.

Cebri kontrolün esas unsuru işte bu gündelik davranışların mikro yönetimidir. O kadar içindeyiz ki bunun, çoğunlukla fark etmeden geçiştirebiliriz. Hemen somut kısmına geçelim. “Ben sana dışarı çıkma demiyorum ki, 6’dan sonra etraf tehlikeli!” Ağzından hiç “Dışarı çıkma!” lafı çıkmıyor, “Evladım bak bizim buralar tehlikeli!” diyor sadece. “Mini etek giyme demiyorum ki, istersen giy ama laf atarlar!” “Arkadaş olma demiyorum ki, ol ama bak ailesinin ne olduğu kim olduğu belli değil!” Kimse artık o belli olmama! Nasıl bir ayrımcılık, ötekileştirme varsa olağan kabul ediliyor, çocuk bunun içine doğup büyüyor. “Filanca bölümde okuma demiyorum, sen istediğin bölümü seç tabii, ama bak aç kalırsın!” Kız çocuk veya erkek çocuk hiç fark etmez, çocuk arabayı ister, ana-baba “Kaza yaparsan harçlığından gider hal!” diye cevap verir.

Bu örnekleri şehirli, eğitilmiş, yüksek gelir grubundan bilerek seçtim. Aşağıya, yani düşük sosyo-ekonomik katmanlara doğru gittikçe örnekler bu kadar rafine olmaz; ana-bana “Yapma!” deyip ağzına bir tane çarpıp oturtuverir aşağıya. Daha belirlenebilir bir şey var, cebri kontrol uygulanan kişi için de kendisine uygulanan bu fiil, eylem, davranış bir suç olarak algılanmaz, o kişi için de bu bir suç değildir. Üstelik bizim kültürümüzde çoğunlukla “Hak ettim ben bunu!” yargısıyla sonuçlanabilecek bir şeydir. “Gezmeye gitme demiyorum ben sana, ama o kardeşinin okul parası, sen gezeceksin de o okumayacak mı?” Bu da cebri kontrol, kaynaklardan mahrum bırakma örneği; “sen ödersin” kaynakları kendisi için kullanma örneği. “İş bulamazsın aç kalırsın!” cümlesi çocukta esaslı bir beklenti olduğunu gösterir ve bu hiç de ekonomik olmayan bir beklenti değildir. “Sanata bulaşma, sinema, tiyatro, müzik yapma demiyorum ben sana, ama notların düşük, sen şimdi nasıl gideceksin tiyatro kursuna bu notlarla? Nasıl olacak bu iş? Yükselt öyle git!” diyen bir ebeveyne, “2.40 tutturmuşum mis gibi, bir de tiyatro yapayım?” diyen bir çocuk, ebeveynden “İ-İh 3 olsun!” cevabını alıverir. Tiyatroyla uğraşsa da uğraşmasa da ömrü boyunca yapamayacak o ortalamaı halbuki, şart mı 3 olsun diye uğraşması? Şart değil, ama maksat çocuk tiyatroyla uğraşmasını! Ortalama yükseltmesi önce tiyatroyla uğraşmasını engellemek için öne sürülür. Belki ancak sonra okul başarısı veya sonraki kariyer için. Hem bunun doğru yol olduğuna da bir kanıt yok. Yok ama o tartışmayı kurup sürdürecektir iletişim deneyimimiz henüz ortalıklarda yok. “Sen yine kilo mu aldın?” demek “Yeme!” demektir. “Adın kötüye çıkacak!” demek “Sakın kimseyle sevişme!” demektir. Yani ben sana sevişme demiyorum ama adın kötüye çıkacak!” O kızlardan olacaksın” ya da “O oğlanlardan olacaksın”. Artık her ne şeytani kimlik ise orada kabul edilmeyen, onlardan olacaksın; olamazsın, olmana izin yok, buraların izinlerinin tutsağın demektir bu.

Çözüm nedir? Çocuğu aileden uzaklaştırmak. Tabii böyle deyince ailelerin hele de devletin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kan beynine sıçrar. Bir panik hali, bir fobi durumu oluşur! Kopartmaktan bahsetmiyoruz oysa, mesafeyi arttırmaktan bahsediyoruz. Hiyerarşik olmayan ve sosyal fayda üreten yeni bir yakın ilişkiler çerçevesi edinmesine zemin hazırlamak ve zaman tanımaktan söz ediyoruz.

Fakat rehberlik de değil; zira rehberlik halen hiyerarşik bir yapıdır. O zemini hazırlamak ve o zamanı tanımaktan bahsediyoruz. Sosyal fayda üreten kısmı önemli, tabii bu sosyal faydanın ne olduğunun tanımı da çok önemli, bunu kanunla tanımlamaya kalkarsak o zaman pek çok serbest girişim hareketini zaten baştan çöpe atmamız gerekiyor. Bu zaman ve zemin, sosyal faydanın da ne olduğu, kendi "dipten aşağıya, aşağıdan yukarı" süreci tarafından dinamik şekilde sürekli yeniden tanımlanma özgürlüğüne sahip olmak zorunda. Yani, 'az demokrasi' engeli burada yine karşımıza çıkar. Sosyal faydayı devlet tanımlıyorsa, "Ama senin yaptığın bu bireysel hareket sosyal fayda üretmiyor ki!" diyebilir, "Mini etek giymenin sosyal faydası ne?" diyebilir. Halbuki mini etek giymenin binlerce sosyal faydası vardır, sayılamayacak kadar çok sosyal fayda üretir mini etek! Umarım başka bir gün bunu da konuşma fırsatımız olur.

Bu çözüme ilişkin elimizde veri var mı? Cebri kontrol döngüsünün hem bireyin hem topluluğun yararına kırılabilceğini kişisel olarak deneyimlemesini sağlarsak ne olur?

744 Toplum Gönüllüsü (TOG) gence sorduk "Kardeşim niye geldin buraya, ne işin var burada diye: Niye geldin, niye duruyorsun, durdun da ne oldu?" Bu sorulara 444 Yancı, 158 Çaylak, 162 Usta cevap verdi.

Yancı, sokak ağzıyla, TOG kulüplerine takılıyor, bakınıyor, oradan arkadaşı var, faaliyete katılmamış, katılmıyor, ama yanında duruyor, bazen arkadaşlarının hatırına bir iki işe el atıyor, belki ufak tefek yardım ediyor, çok aktif olarak içeride değil, ama düzenli ve sürekli bir katılım gösteriyor. Çaylak, 2 yıla yakın bir zamandır ortalıklarda geziniyor, faaliyetlerde bulunmuş, hem somut iş çıkartmış hem de yenilerinin peşine düşmüş. Bu arada çaylak bayağı yüksek bir mertebe, çaylak olmak çok şahane bir şey, bunu buraya negatif bir şey olarak koymadım, yancıyı da negatif bir anlama gelecek şekilde koymadım, öyle anlaşılmasın sakın. Usta olmak çaylak olmaktan daha zor ve problemlili bir durum, onlar artık işin kurdu olmuş, ofiste daha çok takılıyorlar, çaylaklara, yancılara posta koyuyorlar, böyle bir tür ağa olmuşlar, tertipçilik başlamış.

"Niye geldin?"

"Arkadaş bulmaya geldim; kız arkadaş, erkek arkadaş bulmaya geldim," şeklinde oluyor. Bir de "Bir şey yapayım ben yahu, bakayım bir şey yapabiliyor muyum?" düşüncesi, sorusu, merakı var. Fakat yoğun şüpheler de var, kafalar komplo teorileriyle dolu; burası neresi, kim fonluyor bunu, Amerika'nın uşağı mı, Illuminati mi devrede, bunlar kim, ben doğru bir şey mi yapıyorum?"

"Niye duruyorsun?"

İlk ikisine ek olarak, ekleyerek gitmek lazım: "Sosyal çevre edindim, topluma yararlı işler yaptım, (yancılıktan çaylaklığa geçilmiş) beceri kazandım, kendime güvenim arttı, kendimi keşfettim." Kendini keşfetmek soyut bir şey değil, "Elimden ne geliyormuş, ben yaratıcı mıymışım, zeki miymişim, insanlarla kolay mı yoksa zor mu iletişim kuruyormuşum, hemen mi arkadaş oluyormuşum yoksa gruba önce yandan mı giriyormuşum, lider mi oluyormuşum

yoksa takipçi mi” gibi çok somut bir keşiften bahsediyoruz. İlk ikisi artı bu üçü, bunlar çok büyük kazanımlar, burada dursak yeter, yani bir insanın kendine güveninin artması ve kendini keşfetme sürecine girmesi bir ülkede her türlü ilerlemeci değişimin gerçekleşmesi için gerekli ve yeterli koşuldur, fazlasına gerek yok.

“Durdun da ne oldu?”

Bu beşine ek olarak hiç küçümsenemeyecek kazanımlar var bu aşamada: “Yahu, ben sorumluluk üstlenebiliyordum, ‘sen işe yaramazın tekisin, okulunu da zaten ne zaman bitireceğin belli değil, bu notların hali ne, bu notlar böyleyken sen tiyatro mu yapabilirsin?’ denen kafasızın, beceriksizin teki değilmişim, ben bunları yapabiliyordum. İstersem yapabiliyordum. Hayatta karşılığı olan somut sonuçlar üretebiliyordum, laf değil. Bir okul boyayabiliyordum, o okulun boyasını bulabiliyordum, bunun için belediyeyle pazarlık edebiliyordum, sözümü dinletebiliyordum.”

Daha ileri kazanımlar da var: “Değerler önemliymiş, yargılama temelsizmiş.” Bu biraz soyut bir kazanım gibi görünüyor, ama çok somut bir kazanım. Yargılanmaktan hoşlanmama üzerinden yargılamamayı deneyimliyorlar eğer ‘usta’ olacak kadar uzun süre kalırlarsa. Bu epeyce eforlu bir süreç, refleks olarak sanki çok otomatik bir şeymiş gibi, “A bana herkes düz canım, o da gelsin, bu da gelsin, bana Kürt’ü de bir, Alevi’si de bir, başörtülüsü de bir” falan demiyorlar, zihinsel bir şey bu. Çünkü kendisi de bu kategorilerin birinde bir başkası için. Bunu deneyimliyor. Bunun ne kadar nahoş bir şey olduğunu deneyimleyerek kendini, reflekslerini tutmayı öğreniyor.

Sonra başka bir aşaması var: Paylaşmak. “Sosyal fayda ve artı değer söylemle değil eylemle politika yapılırken gerçekleşiyordum.” Bu kendini yeterince tarif ediyor, fazla üzerinde durmayayım. Yani “Bana laf söyleme de icraatını söyle!” der gibiler. Bu tabii kötüye de kullanılabilir bir slogan, ama burada çok somut bir şeyden bahsediyoruz: “Sen düşündüğün gibi yaşıyor musun, düşündüğünü pratik ediyor musun, bana böyle söylüyorsun, ama bak senin uygulaman bununla çelişiyor, madem böyle bir söylem var, gel biz bu söyleme uygun bir şekilde davranmaya çalışalım, belki söylemimizi de buradan döner değiştiririz...” diye bir döngü kurulmasından bahsediyoruz. Bu oluyor hakikaten bu arada 2 yıldan sonra, biraz mucizevi görünüyor, ama gerçekten oluyor. “Farklılıklarla yaşamak mümkünmüş hatta güzelmış.” Hatta’yı ben ekledim oraya, mümkünmüş bile yeterince büyük bir kazanım çünkü.

Bu daha başlangıç mı?

Bizim Anayasa’mızdaki gençlerle ilgili yegâne madde aslında bir koruma-kollama maddesi değil bir kontrol maddesidir. Çünkü orada gençleri uyuşturucudan, alkolden ve her türlü beladan korumaktan falan bahseden bir maddedir şu gençlerle ilgili tek madde! Yani bu, şu demek, “Ben senin ne alkol kullanmana izin veririm, ne herhangi bir alt kültürde olmana izin veririm, ne kısa paçalı giyinmene izin veririm, vermem de vermem! Bunu da bir sürü yönetmelik bahanesiyle, seni koruyorum numarasıyla bu cebri kontrol sayesinde yaparım, zaten ailen de böyle istiyor, eh, bana da fazla iş kalmıyor!”

Kendine güven başka hiçbir kazanç olmasa da her kazanımı elde etmenin anahtarıdır. Bu çok operasyonel bir kavramdır, soyut bir şey değildir, insanlar önce kendilerine güven kazanıp sonra bir iş yapmazlar, önce bir iş yaparlar ve yaptıkları iş üzerinden kendilerine güven kazanırlar, ve ikincisi için de cesaretleri olur. Kendine güvenin somut tanımı budur. “Bir iş yapabiliyorum ve yapabilirim!” Bu deneyim, her şeyin önünü açmaya yeter.

Başlangıç olabilmesi için bireylerin kendi bireysel var oluş alanlarında canlarının istediği gibi hareket etmelerinin sosyal faydayı arttırdığını, cebri kontrol meraklılarına gösterecek miktarda, kritik kütlede bir deneyim havuzuna ihtiyacımız var. Başka bir biçimde söylemek gerekirse, herhangi bir oluşum, bir STK, bir üniversite, bir ders, bir kurs, bir platform, bir forum, her ne tür bir zemin olursa olsun kişinin, gencin buralarda yaptığı faaliyetin toplamda sosyal faydaya bir katkısı var. Bu katkıyı sağlayanlar da bu katkıdan yararlananlar da bu katkının yaratıldığını, üretildiğini kendi gözleriyle görmeliler. Bu faaliyetler, aynı zamanda yapan kişilerin bireysel özerklik ihtiyaçlarını da karşılıyor olmalı, az ya da çok, ama asgari ölçüde karşılıyor olmalı. Yani her ne şekilde olursa olsun, bir yandan bireysel özerklik ihtiyaçlarını karşılayan insanların, gençlerin aynı zamanda aynı faaliyetle sosyal faydayı arttırdığı zeminleri, alanları, ortamları çoğaltmalıyız. Bütün bu çoğaltma işini de herkesle paylaşmalıyız.

Bu olmazsa eksik, yalnız, geride kalacak, dünyadan yalıtık olacağız gibi bir mesajı sürekli vurgulamak lazım. Bu mesajı üreten, çok kıymetli çalışmalar yapan insanlar, kişiler, ve kuruluşlar var elbette. Bizim ülke ölçeğinde sıkıntımız, kritik kütle, yani büyük hareketi elde etmek için gereken asgari küçük hareket miktarına henüz ulaşmamış olmamız. Kritik kütleye ulaşmak en acil hedefimiz olmalı.. Aksi halde hiçbir şey başlamamış demektir.

İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü Bağlamında Öğrencilerin Katılım Halleri

Burcu Oy

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi

Bu sunumda, Türkiye’de gençlerin sivil katılımıyla ilgili duruma dair sayısal verilere ve bu veriler ışığında en çok katılım gösteriyor görünen üniversite gençliği özelinde ifade ve örgütlenme özgürlüğüne odaklanmaya çalışacağım, ancak tüm bunların gençlik politikalarıyla ilişkisini okumak ve gençlerin neden katılmadığına dair fikir yürütebilmek için sabahki iki sunumun çok yol gösterici olduğunu düşünüyorum. İki gündür yapılan sunum ve tartışmalarda katılımı aktif yurttaşlığın bir parçası olarak tanımlayarak, gençlerin kendi ihtiyaçlarını, taleplerini dile getirmeleri ve katılım mekanizmalarında yer almalarının demokrasi-nin işleyişi için çok önemli olduğunu ortaya koyduk. Geleneksel, geleneksel olmayan ya da post-modern şeklinde farklı katılım biçimleri olduğundan bahsederken, bir taraftan da bu katılım şekillerinin aktif ve etkin olabilmesi için birbirleriyle konuşabilmeleri gerektiğine değindik. Örneğin, post-modern ve/ya geleneksel olmayan katılım şekillerindeki etkinin başka yerlere de ulaşabilmesi için geleneksel katılım biçimleri ile de bir şekilde konuşması gerekiyor; belki de bu farklı katılım şekilleri arasında köprüler gerekiyor.

Dünden beri odaklanmaya çalıştığımız bir başka konu da katılımın neyle mümkün kılınabileceği sorusu idi. Burada vurgulanan iki temel vurgu noktası eşitlik ve özgürlük oldu. Katılım mekanizmalarının herkese eşit bir şekilde açık olabilmesi, bunun için de herkesin sosyal haklarından eşit bir şekilde faydalanabiliyor olması gerek. Öte yandan, sosyal hakları sağlayan devletin insanların yaşamlarına fazla müdahale etmesi bu da katılım önünde bir engel oluşturur. Dolayısıyla özerk ve özgür bir katılım alanından bahsedebilmek için ifade ve örgütlenme özgürlüğüne ihtiyaç vardır. Aslında bu iki hakkı birbirinden bağımsız da ele almak gerekir. Bir yandan katılım için bir şeyleri ifade etmeye ve örgütlenmeye ihtiyaç var. Bunların önünde yasal engeller varsa, bunları değiştirmek için de katılım gerekir. Yine başka bir ilişki örneği olarak, sosyal hakların talep edilmesi için gerekli mekanizmaları işle-

tebilmek ifade ve örgütlenme özgürlüğünün ne kadar geniş olduğuna bağlı. Bir yandan da, belli katılım yolları belli kaynaklar gerektiriyor ne yazık ki ve bu kaynakların sosyal haklar yoluyla karşılanmadığı durumlarda da ifade ve örgütlenme özgürlüğünün kullanılması yolunda engeller çıkıyor.

Ben bu sunumda ifade ve örgütlenme özgürlüğü-katılım ilişkisine odaklanmak istiyorum. İfade ve örgütlenme özgürlüğünün genel hukuksal bağlamına bakınca, aslında Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde ifade ve örgütlenme özgürlüğü açıkça tanımlanmış olup, bu tanımlama Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile de uyumludur. Ancak bu uyum yeterli değil, çünkü kanun, yönetmelikler ve genelgelerin bulunduğu ikincil mevzuat ne yazık ki hem bu Anayasa maddeleriyle uyumsuz hem de insan haklarına aykırı örneklerle dolu. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu gibi kanunlar hem Anayasa'ya hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne son derece aykırı maddeler içeriyor ve uygulanan ne yazık ki bunlar oluyor. Böylece, anayasal hak olarak tanımlanmış olan hak ve özgürlükler fiilen engellenmiş oluyor. Şebeke projesinin de içinde bulunduğu konsorsiyum ortaklarından TÜSEV'in yayınladığı Sivil Topluma Aktif Katılım: Uluslararası Standartlar, Ulusal Mevzuattaki Engeller başlıklı yayınında bu kanunlar ifade ve örgütlenme özgürlüğü bağlamında kapsamlı bir şekilde inceleniyor. Bu tabii sadece gençleri bağlayan bir durum olmasa da gençlerin ve onların katılım düzeylerinin bulundukları toplumdan bağımsız olmadığını unutmamak gerekiyor. Üniversite öğrencileri bağlamında da hem YÖK kanunu, hem Yurtkur ve YÖK disiplin yönetmelikleri, hem de öğrenci temsilciler kurulu ve sağlık, kültür, spor daire başkanlıkları yönetmelikleri gençlerin ifade ve örgütlenme özgürlüklerine yönelik son derece sınırlandırıcı ve sorunlu ifadeler içeriyor. Örneğin, 2012 yılında önemli ve olumlu bazı değişiklikler yapılmış olmakla beraber, disiplin yönetmelikleri halen tespit edilen yerler dışında ilan, izinsiz afiş –izin diyorum dikkat ederseniz– pankart asmak, okulun kapalı veya açık alanlarında izinsiz toplantı yapmak gibi eylemlerle ilgili sınırlandırıcı ve cezai maddeler barındırıyor, ki aslında toplantı yapmak veya ifade özgürlüğü ne Anayasa'da ne de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde izne bağlıdır.

Bu noktada ifade ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlandıran bu örneklerle çelişen ve gençlik ve katılımı ilgili olumlu yönde kullanılabilecek bazı kamu stratejilerinden de bahsetmek gerekir. Dün, kısa süre öncesine kadar Türkiye'nin bir gençlik politikasının olmamasından ama şu anda bakanlığın kurulmasıyla gençlikle ilgili belli strateji belgelerinin üretildiğinden bahsettik. Bir taraftan Ekrem Düzen'in tekrarladığı, dün de konuştuğumuz gibi, gençleri korumaya ve kontrol altında tutmaya dayalı bir Anayasa maddemiz var. Diğer taraftan, hem kalkınma raporlarında, hem Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kuruluş amaçlarında, hem de 2013-2017 yıllarına dair hazırlanan strateji belgesinde, farklı gençlik gruplarının ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiği, onların sosyal gelişimi ve katılımları için gerekli alanların sağlanmasının şart olduğu ve karar alma süreçlerinde gençlerin katılımının tam olarak sağlanmasıyla ilgili tedbirler alınması gerektiği konusu maddeler bulunuyor. Bunların madde olarak o belgelerde yer alması bizlerin yurttaşlar olarak süreci takip etmemiz açısından önemli. Bir yandan da bunları uygulayacak mekanizmalara ihtiyaç var. Tabii hem bu maddelerin belirlenmesi, hem de iyi ve demokratik bir gençlik politikası oluşturulması için o mekanizmaların oluşturulması süreçlerinde gençlerin aktif katılım göstermesi gerekiyor.

Bu katılımı çerçeveleyen yasalara değindikten sonra aslında biraz dün konuşmaya başladığımız Türkiye'de gençlerin sivil ve siyasi katılımının durumuna dair bilgiler vermek istiyorum. Örneğin, 2008 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 12 farklı bölgede 3.222 genç arasında yaptığı araştırmada, yüzde 46'sı üniversite öğrencisi veya mezunu ol-

mak üzere, STK üyeliği yüzde 4 civarında görünüyor. Dünkü araştırmada, Volkan Yılmaz'ın bahsettiği bulgularla örtüşür şekilde, sosyo-ekonomik özellikler, politik yapı, kültürel özellikler ve aile yapısının bu düzeylerde etkili olduğu gösteriliyor. Yine 2011 Eurobarometer araştırmasının sonucunda gençlerin sivil toplum katılımında AB ortalaması yüzde 24 iken Türkiye'de bunun yüzde 5'lerde olduğu ortaya çıkıyor. Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi'nin İstanbul çapında 1.014 genç üzerinden yürüttüğü araştırmada bu sefer STK üyeliği yüzde 25 dolaylarında çıkıyor, çünkü eğitime devam eden gençler için yapılmış bir araştırma bu. Bunların yüzde 11'i spor kulübü ve derneklerinde, yüzde 5,5'i öğrenci kulüp ve topluluklarında aktif olduğunu belirtiyor. Bu araştırmada da yine ailenin sosyo ekonomik özellikleri ve eğitim düzeylerinin çok etkili olduğu ve gençlerin kendilerinin kurup, yürüttükleri derneklerde daha aktif olabildikleri ortaya konuluyor. Bir başka bulgu TÜSEV'in Sivil Toplum Endeksi raporundan geliyor. Sivil katılımın STK üyeliği olarak değil sosyal üyelik olarak tanımlandığı bu çalışmada gençlerin yüzde 23'lük bir sosyal üyelik düzeyi olduğu ortaya konuyor. Bu diğer yaş gruplarına göre yüksek bir düzey. Bu araştırmada, gençlerin siyasal aktivizm düzeylerinin diğer yaş gruplarıyla benzer, siyasi üyelik düzeyleri ise diğer yaş gruplarından daha düşük olduğu belirtiliyor. Gençlerin sivil alana dair nasıl bir bağlam içinde örgütlenmeye, katılmaya çalıştıklarına da bakmak lazım. Almanya ve Fransa'da 40 kişiye 1 STK düşerken, Türkiye'de 780 kişiye bir STK düşüyor. Aynı çalışmada sorulan bir diğer soru da gençlerin katılımını başka hangi faktörlerin etkilediği. TÜSEV raporunda, bu soruya dair şehirde yaşayan eğitilmiş orta ve üst sınıf ile 26-34 yaş arası erkeklerin daha aktif olduğu ortaya konuyor.

TACSO'nun 2011 yılında 90 STK ile birlikte yürüttüğü araştırma, sadece gençlik STK'larının yanı sıra diğer STK'ları içerse de, yine de örgütlenmelerin sorunlarına dair önemli tespitler sunuluyor. Bu tespitlerde STK'ların yüzde 17'sinin merkezi hükümet, yüzde 15'inin yerel yönetimler ile ilişkilerinde sorunlar yaşadığı ortaya konuyor. Örneklemin yüzde 15'ini oluşturan gençlik örgütleri de finansal sorunlarından, özerkliklerinin, gönüllü desteğinin yetersiz olduğundan, yerel ve merkezi yönetimlerle sorunları olmasından bahsediyorlar.

Konda'nın 2011 yılında 15-30 yaş arası 2.366 gençle yaptığı araştırmada gençler arasında STK üyeliğinin yüzde 19,4 olduğu ortaya çıkıyor. Yalnız burada özellikle çalışmayan ve okumayan yüzde 27'lik grup içinde bu yüzde 19'luk oranın yüzde 5'lere gerilediğini de belirtmek lazım. Aynı araştırmada gençlerin neden atılmadığına dair sorular ise kurumlara ve sisteme olan güvensizlikleri ön plana çıkarıyor. Dün Emre Erdoğan Arı Hareketi'nin 1999, 2003 ve 2008 yıllarında yaptığı araştırmadan karşılaştırmalı bilgiler sundu; bunlar, yaklaşık 1.200 gencin katılımıyla yapılan, tekrarlanan araştırmalardı. Burada yine bizim Şebeke araştırmasındaki bulgularımızla paralel bir şekilde, eğitim düzeyi yüksek ve/veya çalışan kesimlerin daha geleneksel olmayan siyasi katılım biçimlerinde, kırsal bölgelerde yaşayan ya da çalışan gençlerin de daha geleneksel katılım biçimlerinde aktif oldukları ortaya konuyor. Bu çalışmalarda öğrenci kulüplerine üyelik yüzde 11-14 dolaylarında seyrediyor. Toplumsal konularla ilgili STK'lara üyelik aslında yüzde 3,6-7,7 arasında seyretmekle birlikte, düşüyor, yani 1999 yılından 2003 yılına giderken yüzde 4'lük bir düşüş gösteriyor. Bunun şöyle bir yan bulgusu daha var: Bu dönemlerde yardım odaklı STK'lara, yani toplumsal sorunları ortaya koyan değil de yardım odaklı STK'lara üyelikte artış var. Bir yandan da 1999 depremi ve sonrası gelişen hareketlerin özelliklerine uygun bir şekilde oradaki düşüş bir şekilde buraya yönelmiş. Dün Volkan Yılmaz'ın ayrıntılı bir şekilde bulgularını sunduğu Şebeke araştırmasında da yine yüzde 22,7'lik bir STK üyeliği çıkmış, bunların yüzde 6'sını dernekler, yüzde 2'sini vakıflar, yüzde 4'ünü meslek örgütleri, asıl çoğunluğu ise öğrenci toplulukları oluşturuyordu. Dün detaylı bir şekilde aktarıldığı gibi, sosyo ekonomik göstergeler bu anlamda çok etkili olmakla birlikte, araştırmamızda onun dışında medeni durum, etnik kimlik, dini

kimlik ve özerkliğe dair göstergelerin de gençlerin sivil alandaki katılımları konusunda son derece belirleyici rol oynadığı ortaya çıktı.

Gençlerin sivil katılımına ilişkin bu veriler karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, özellikle 1980 sonrası gençliğe dair Emre Erdoğan'ın anlattığı ama daha önce Yörük Kurtaran'ın da bahsettiği gibi, 'suskun kitle, bencil bir grup, tüketim toplumu içerisindeki apolitik gençlik' şeklinde bir algı oluşuyor. Kurtaran'ın da sunumunda anlattığı gibi, aslında gençlerle ilgili cumhuriyet tarihi boyunca değişen belli kalıp yargı ve algılamalar mevcut. Hepsinin ortak yanı belki gençlerin araçsallaştırılıyor oluşu. Önce 'devrimin bekçileri', 'dönüşümün liderleri' olarak eğitilmek üzere araçsallaştırma, sonra farklı hareketlerin dönüştürücü etkisini yayma misyonunu yüklenerek farklı siyasi kutuplarda bu çalışmalarını sürdürdüklerinde de 'anarşist, bölücü gençlik' söylemi ortaya çıkıyor. 1980 sonrasında ise apolitik gençlik algısı görülüyor. Oysa bu algıları gerçeklik olarak kabul etmek yerine hem bağlamı, zamanı ve güç ilişkilerini değerlendirmek lazım, hem de bu konudaki hukuki zemini ve siyasi konjonktürü dikkate almak. Ayrıca yeni siyaset ile yeni katılım biçimlerini de hesaba katmak gerekiyor.

Konuşmamın başında sunduğum verilerin hemen hepsinde bir şekilde avantajlı bir kitle gibi görünen Türkiye'deki üniversite gençliği, yarısı açık öğretimde, diğer yarısı ise 175 üniversitede öğrenimine devam eden 5 milyona yakın üniversite öğrencisinden oluşuyor. Üniversite gençliği belli açılardan şanslı, daha avantajlı bir kitle olabilir, ama belli açılardan bir kısmının altını çizmek gerekiyor. Gençlerin güçlendirilmesine yönelik kamu harcamalarına eğitimi eklediğimizde dahi bu harcama GSYİH'nin yüzde 2'sini geçmiyor. Bunun içindeki en büyük pay Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın. Bakanlık bütçesine bakıldığında, bunun yüzde 80 kadarı aslında öğrencilerin burs ve barınma olanaklarına yönelik harcanırken, yüzde 16'sını da spora yönelik harcamalar oluşturuyor. Yani böyle değerlendirdiğimizde, tüm bütçenin yüzde 67'si eğitimde olan gençlere, geriye kalan yüzde 33'ü ise eğitim dışında olanlara hitap ediyor. Eğitim ve özellikle çalışma hayatı dışında da kalmış olan gençlerin bu bütçenin dağıtıldığı olanaklara ulaşmak konusunda da sorunlar yaşadığının göz önünde bulundurulması lazım. Şebeke araştırmasında çalışma yaptığımız grubun yüzde 36'sı üniversite öğrencisiydi. Onlara, "Toplumda size göre nasıl bir genç saygı görür?" diye sorduğumuzda, yüzde 54'ünün cevabı eğitilmiş genç olurken, yüzde 42,9'u iyi meslek sahibi olanın saygı gördüğünü belirtti. Bu verilere baktığımızda, öğrencilik hakikaten bir statü göstergesi olarak kabul edilebilir.

Gençlerde olduğu gibi, aslında öğrenciler de homojen bir kitle değil; öğrenciler içinde daha aktif olanlar, daha çok katılım gösterenlerin kimler olduğunu sorduğumuzda -ki bu, Volkan Yılmaz ile yaptığımız araştırmada bizim için son derece önemli bir bilgi oldu- burs veya kredi alan öğrencilerin geleneksel olmayan katılım biçimlerinde daha aktif oldukları ortaya çıktı. Bu özellikle dezavantajlı gençlerin, sosyal hakları açısından güçlendirildikleri zaman katılım haklarını nasıl kullanabildiklerini ve bunun için istekli olduklarını gösteriyor. Üniversite tiplerine bakıldığında, açık öğretimde okuyanların daha az katılım gösterdiği, kampüs hayatı, sosyal hayat yaşamları olan -burada, açık öğretimde okuyan üniversite öğrencilerinin çoğunun çalıştığını da belirtmek gerekir- zaman da ayırabilecek olan, uzun çalışma saatleri olmayan üniversite öğrencilerinin daha aktif katılım gösterdiği ortaya çıkıyor. Üniversitenin bulunduğu şehirlere göre bakıldığında, ise metropollerdeki gençlerin taşra üniversitelerine oranla daha aktif oldukları gözlemleniyor. Yine bizim için çok çarpıcı olan bir diğer bulgu da, öğrencilerin kiminle ve nerede yaşadığının katılım üzerindeki etkisi oldu. Buna göre, yurtlarda yaşayan öğrencilerin aileleriyle yaşayan öğrencilere oranla tüm geleneksel olmayan katılım biçimlerinde daha aktif oldukları görülüyor. Bu durumu açıklamak için özellikle aile ile ilişki ve bunun özerkliği nasıl etkilediği üzerine Ekrem Düzen'in anlattıkları bize yol

gösterici olacaktır. Öğrencinin kiminle nerede yaşadığının önemi derken, bu gençlerin yüzde 58'inin temel gelir kaynağının aileleri olduğunu, yüzde 50'sinin ailesiyle bağı kopması halinde hiç idare edemeyeceğini belirttiğini, yüzde 70'inin de ailesiyle yaşıyor olduğunu hatırlatmak lazım. Dolayısıyla, genel olarak katılım düşük derken bu olumsuz etkileri barındıran durumların çok olmasını da göz önünde bulundurmamak gerekiyor. Bu sadece bir inisiyatif, katılıp katılmama tercihi değil.

Kaldı ki, tercih olduğunu kabul etsek bile, görece avantajları bulunan üniversite gençleri başta olmak üzere, katılmayı tercih eden gençlerin gerçekten katılınca başlarına ne geldiğine de bakmak önemli. Biraz önce girişte saydığım ve aslında hem Anayasa'ya hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı maddeler içeren disiplin yönetmelikleri üzerinden 2008-2012 yılları arasında 23 bin öğrenciye soruşturma açıldı; 2000'li yıllarda bu veri 2.600 civarında iken, 2010'da 6 bin öğrenciye soruşturma açıldı ve bunların yarısından fazlası ceza aldı. 2011 yılı verileri de benzer; 5.871 öğrenciye soruşturma açılırken, bunların 3.120'si ceza aldı. 2012 yılı verilerinde, meclisteki çeşitli soru önergelerine verilen cevaplar 1.800 kadar tutuklu, 1.050 kadar hükümlü öğrenci olduğunu gösteriyor. Tutuklu öğrencilerin içinde 600 kadarı terörle mücadele üzerinden, hükümlü öğrencilerin 178 kadarı da terörle mücadele kanunu üzerinden yargılanıyor. Tutuklu ve hükümlü üniversite öğrencilerinin bir kısmı cinsel suçlar ve öldürmeye teşebbüs gibi suçlarla yargılanıyor olsa da soru önergelerine verilen cevaplarda birinci sırada görünen suç aslında terör. Türkiye'nin terörle mücadele kanunu yapısı gereği terörü o kadar geniş bir tanımlama çerçevesinde ortaya koyuyor ki ifade ve örgütlenme kapsamında değerlendirilebilecek birçok eyleminizi sizi bu anlamda suçlu, tutuklu, hükümlü kılabilir.

"Gençler katıldığında başına ne geliyor?" sorusunun yanında üniversite öğrencileri arasındaki katılım ve örgütlenme alanlarının nereler olduğunu da sorgulamak gerekir. Dernekler Dairesi'nin verilerine göre, gençlerin kurduğu dernekler ile öğrenci derneklerinin bütün derneklere oranı sade yüzde 1,2 civarında. Gençlere yönelik hizmet veren yetişkinler tarafından kurulmuş dernekleri de bunun içine kattığınızda bile bu oran ancak yüzde 7'leri buluyor. Öğrenci kulüplerine baktığımızda, toplam 175 üniversitede 5.800 kadar öğrenci kulübünün varlığından bahsediyoruz. Türkiye'deki STK oranı 1/780'di; bu ondan biraz daha iyi bir durum olmakla birlikte, öğrenci sayıları ve üniversitelerin durumları düşünüldüğünde, tabii ki yeterli değil. Öğrenci konseyleri, öğrencilerin aktif olduğu ya da olabileceği, örgütlenebileceği başka sistem ya da mekanizmalar çoğu üniversitede var, zira bunlar aslında Bologna süreci sonrasında biraz tepeden inme yönetmelikle kurulmuş konsey ve temsilcilikler. Sivil toplum içerisindeki katılımlarına baktığımızda ise, YADA'nın 2010 yılı çalışmasına göre şöyle bir tablo ortaya çıkıyor: STK gönüllülerinin yüzde 70'i 31-50 yaş arasında olmasına rağmen, 25 yaş altı yönetim kurulunda yer alanlar sadece yüzde 2,1'lik bir kesimi oluşturuyor.

Öğrencilerin sivil alandaki katılımına dair bu paylaşımlardan sonra biraz da üniversite öğrencilerinin ifade ve örgütlenme özgürlüklerine dair veriler paylaşacağım. Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın 2009 yılında 43 il 59 üniversitede 1.886 öğrenciyle gerçekleştirdiği üniversite gençlerinin ihtiyaçları araştırmasında ortaya çıkan en çarpıcı bulgu, gençlerin ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin ve bir araya gelmelerinin karşısında engeller olduğunu ve ihtiyaçlarını dile getirebilecekleri mekanizma ve muhatapların bulunmadığını dile getirmeleridir. Gençlik Çalışmaları Birimi olarak, TOG'la birlikte 2011 yılında TOG üye sisteminde girişi bulunan 726 gençle gerçekleştirdiğimiz çevrimiçi anket çalışmasında öğrencilerin yüzde 33'ünün haklarından haberdar olmadığını, yüzde 30'unun haberdar olduğu halde kullanmadığı bulgusuna ulaştık. Bu gençlerin yüzde 61'i ifade özgürlüğüyle ilgili sorun yaşadığını

söylüyor, ki bu oran metropollere oranla kentlerde daha fazla. Öğrencilerin en çok sorun yaşadığı kurumlar arasında, öğrenci işleri, üniversite personeli, idari işler, dekanlık-rektörlük, sağlık kültür spor daire başkanlıkları ve ÖTK'lar, özel güvenlik ve polisler geliyor. Bu sorunlarla ilgili kendini ifade etmek konusunda da polis, dekanlık/rektörlük ve idari işler temsilcileriyle problemler yaşandığı ortaya çıkıyor. Bir yandan da, bu güçlerin özellikle öğrencilerin ifade ve örgütlenme özgürlüğüyle ilgili yaşadıkları sorunlarda en sık karşı karşıya kaldıkları kurum ve kişiler olduğu düşünüldüğünde, ortadaki durumun oldukça sorunlu olduğu şüphe götürmüyor. Bu bulgularla paralel bir şekilde, öğrenciler yaşadıkları sorunu dile getirme şansını yakaladıklarında bile çözüm bulma oranları sadece yüzde 36.7.

Yine aynı yıl içinde Toplum Gönüllüleri Vakfı ile birlikte yürüttüğümüz ve Demet Lüküslü ile beraber çalıştığımız, 6 büyük ilde 21 odak grubun gerçekleştirildiği niteliksel bir araştırmada, gençlerin kendilerini ifade etmekle ilgili çok büyük sorunlar yaşadığı ortaya kondu. Bu sorunların özellikle taşra üniversitelerinde daha sık görüldüğü ve üniversitelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre fakülteler, bölümler ve yüksek okullar arasında da değişiklik gösterdiği belirtildi. Dönüşen eğitim sistemi içerisinde daha ziyade tüketici/müşteri gözüyle bakılan öğrenciler, kullandıkları kartlara yerleştirilen banka çipleri, vs. üzerinden yapılandırılan bir gözetleme sistemi içindeki var olma çabalarından bahsettiler yaptığımız odak gruplarda. Onun dışında herhangi bir konuda kendini savunmak değil, idareci ve hocalardan farklı görüşte oldukları bir hususu dile getirmek konusunda bile büyük sorunlar yaşandığı ortaya çıktı. Bir yandan da, aile baskısının örgütlenmeyle ilgili 'etraf kötü' söylemi eşliğinde varlığını sürdürdüğünü de atlamamak gerekiyor.

Biraz önce üniversite öğrencilerinin yer alabilecekleri farklı üniversite içi katılım mekanizmalarından bahsetmiştim ve bunlardan biri de ÖTK'lardı. 2011 yılında TOG ile birlikte gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasında öğrencilerin yüzde 70'i ÖTK'lardan haberdar olduğunu dile getirmiş olsa da sadece yüzde 40'ı oy kullanırken yüzde 80'i de ÖTK'ların kendisini temsil ettiğini düşünmüyor. ÖTK'larda sorun yaşayan öğrencilerin oranı yüzde 67 olurken, yüzde 40'a yakını bir sorun yaşadığında bu yapıya kendini ifade edemiyor. 2010 yılında, yine TOG ile birlikte yürüttüğümüz Adrese Büyüteç Projesi verilerinde de ÖTK'lardan haberdar olma oranı yüksek olsa da bu yapıların tepeden inme siyasal yapılar olduğuna dair hâkim bir algı dikkat çekiyordu. TOG'un 2013 yılında yayınladığı Üniversitelerde Sosyal Sorumluluk ve Girişimcilik raporunda da ÖTK'ların seçim sistemi, temsiliyet sorunları, yönetim ve öğrencilerle olan ilişkilerdeki sorunlara yönelik birçok tespit yapıldı.

Öğrencilerin üniversitelerde aktif katılım gösterebilecekleri diğer önemli yapılar öğrenci kulüp ve topluluklarıdır. Öğrenci topluluklarının neden önemli olduğuna gelince, aslında Şebeke projesi için yaptığımız araştırmada öğrenci topluluklarına üye olan öğrencilerin üye olmayanlara göre yine geleneksel olmayan bütün katılım biçimlerinde daha aktif oldukları görülüyor. Bir diğer deyişle, öğrenciler genel olarak diğer gençlere göre daha aktif olsa da, bir şekilde kulüplerde örgütlenmiş öğrenciler örgütlenmemiş öğrencilere kıyasla daha katılımcılar. Öğrencilerin yüzde 40'ı STK'larla tanışma yolu olarak arkadaşlarını, yüzde 22'si ise hocalarını gösteriyor. Buna paralel bir şekilde, öğrenci kulübüne üye olan bir gencin aynı zamanda bir STK'ya üye olma olasılığı da daha fazla. Bu da öğrencilerin üniversitedeki örgütlenme süreçlerinden edindikleri deneyimleri nasıl başka örgütlenmeler içinde de ortaya koyabildiklerine dair bir veri olarak değerlendirilebilir.

Aslında, öğrenci topluluklarının sorunlarıyla ilgili farklı veriler bulunuyor. TOG ile birlikte 2011 yılında yürüttüğümüz niceliksel araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin yüzde 68'inin öğrenci kulüplerinden haberdarken bu oran metropollerde daha yüksek. Yüzde 24'ü

üniversite içinde, yüzde 19'u dışında, yüzde 32'si hem içinde hem dışında STK üyeliğine sahip. Kulüplere üye olan gençlerin yüzde 56'sı aktif görev ve sorumluluk alırken, sadece yüzde 6'sı nadiren katılım gösterdiğini belirtiyor. Yani öğrenciler kendi kurdukları ve yürüttükleri yapılarda daha etkin olabiliyorlar. Bu kulüplerin başında yüzde 40-50 arasındaki katılım düzeyleri ile sosyal hizmetler, insan hakları, kültür-sanat kulüpleri, yüzde 20-40 arasında katılım düzeyleri ile çevre, toplumsal cinsiyet-LGBT, öğrenci hakları, girişimcilik, engelli hakları ve politika ile ilgili kulüpler geliyor. Erkek öğrencilerin öğrenci hakları, politika, spor, anti-militarizm gibi alanlarda daha aktif oldukları ortaya çıkıyor. Gençler üye olmama sebepleri arasında en çok aradığını bulamama ve zaman kısıtları gibi nedenleri gösteriyorlar. Ancak yüzde 27'lik bir kesimin maddi imkânsızlıklara, yüzde 11'lik bir kesimin ise üyelik aidatı sorununa dikkat çekmesi aslında katılımın kaynaklarla ilişkisindeki sorunun iyi bir örneğini oluşturuyor. Katılımın önündeki diğer önemli engel olan ifade ve örgütlenme özgürlüğüne dair sınırlarla ilgili bir neden kümesi olarak da öğrencilerin yüzde 20'sinin katılıma getirilen koşul ve sınırlamalara dikkat çekmesi, yüzde 10 kadarının da katılırsa başının derde gireceğini düşünmesi örnek gösterilebilir.

Aynı çalışmada öğrencilerin yarısı bir araya gelmeleri yönünde üniversite yönetimleri, ekonomik engeller, kaynak bulma sıkıntısı, YÖK ve hükümet gibi engeller olduğunu dile getirirken bu engellerin taşra üniversitelerinde daha çok olduğu ortaya kondu. En fazla engelle karşılaşılan alanların öğrenci hakları, etnik konular, politika, toplumsal cinsiyet, anti-militarizm olduğunun ortaya çıktığı araştırmada girişimcilik, spor ve çevre konuları ile engelli haklarıyla ilgili örgütlenmelerin görece daha rahat oldukları belirtildi. Araştırmada kulüp çalışmalarına dair diğer çarpıcı bulgular arasında, öğrencilerin hemen hemen yarısının kulüp kurmadan etkinlik göstermenin zor olduğunu belirtmesi, ancak istenilen alanda kulüp kurmakla ilgili ise temel sorunlar yaşandığını söylemesi de bulunuyor. Yine öğrencilerin yarısı kulüplerin devamlılığının güvence altında olmadığını, yüzde 34'ü ceza alabileceğini düşünüyor, ki böyle bir düşüncenin öğrencilerin katılım motivasyon ve kararlarını nasıl etkileyebileceği aşikâr. Var olan kulüplerin işleyiş ve yönetimlerine dair de başta kulüp ve toplulukların özerkliklerini kısıtlayan uygulamalar olmak üzere birçok sorunun mevcut olduğuna dair farklı araştırmalardan veriler bulmak mümkün.

Konuşmamın son bölümünde bu konudaki niteliksel çalışmalardan ortaya çıkan bazı tespitlere yer vermek istiyorum. 2010 yılında, Demet Lüküslü ile birlikte yürüttüğümüz araştırmada 7 büyük ilde sivil alanda aktif olan 135 gencin katılımıyla 20 odak grup gerçekleştirdik. Bu odak gruplara ilişkin temel tespitlerimizden birkaçını şöyle sıralayabilirim: Öncelikle kimlik inşa sürecinde zorlu bir aşamada bulunan gençlerin eğitim, barınma, istihdam gibi alanlarda sosyal haklarına dair birçok sorun yaşadığını vurgulamak gerekir. Bu sorunlarla baş etmenin yanında siyasi alana katılmaya çalıştıkları deneyimlerinde ise sürekli yetişkin merkezli yapılar tarafında araçsallaştırılma sorunuyla karşı karşıya kalıyorlar. Sivil katılımlarının önünde de bürokratik, ideolojik, toplumsal, ailesel, maddi kaynaklı ve özerkliğe dair birçok engel bulunuyor ve tabii katılım çabaları içerisinde ifade ve örgütlenme özgürlüklerini kısıtlayan birçok uygulamayla da karşı karşıya kalıyorlar. Dolayısıyla, onların katılımlarıyla ilgili herhangi bir tespit yapmadan önce aslında katılımın önündeki engelleri konuşmaya, onları kaldırmaya ihtiyaç bulunuyor. Bu engellerle savaşmanın bu kadar zor olması, katılan ve katılmayan gençler arasında da türlü gerilimler yaratıyor. Var olan mekanizmalar içinde engeller yüzünden daraltılmış alanlarda kısıtlı bir şekilde de olsa katılmaya çalışan, yeni örgütlenme şekil ve araçlarını kullanan, yetişkinler ve anaakımda var olan güç tarafından belirlenen katılım yollarını reddettiği için katılmamayı seçen gençler, katılım için gerekli olan kaynak ve becerilere sahip olmadıkları için katılamayanlar...

Görüldüğü gibi, gençlerin neden katılmadığı ya da nasıl katılabildiği sorularının birçok farklı cevabı var. Kaldı ki, katılımı ilgili bunca engel ve farklı bakış açısı varken bizim araştırmalarda baktığımız şekillerde katılım göstermeyen gençlerin katılmadıkları için apolitik ya da suskun bir kitle olarak nitelendirilmesi de çok kestirmeci ve yanıltıcı bir değerlendirme olacaktır. Bu kestirmeci bakış açılarının gençler ve farklı gençlik yapılanmaları arasında da birtakım gerilimlere neden olduğunu ifade etmiştik. Bunlara kısaca değinmeden önce, Demet Lüküslü'nün çalışmalarında sık sık kullandığı gençlere özgü bir iş yapabilme taktiğinden, zoraki konformizmden bahsetmek gerek. Bu taktik kısaca norm ve kuralları benimsiyor gibi görünmek ve davranmak ya da gençlerin kendi sözleriyle nabza göre şerbet vermek, ayya dayı demek, huyuna gitmek, yerine göre politik davranmak olarak açıklanabilir. Bu iş yapabilme taktiği, aslında türlü kısıtlamalar altında var olmaya çalışan gençlik örgütlenmelerindeki gençlerin etkinliklerine devam etmek için keşfedip uyguladıkları bir taktik olsa da, bir yandan işlerini halletmelerini sağlarken, diğer yandan asıl düşünceleriyle çelişen eylem ve davranışlarda bulunmak, yaparmış gibi yapmak zorunda oldukları için kendileri kötü de hissettikleri bir süreç. Bazı gençler her şeye rağmen çalışmalarına devam etmek için bu yolu kullanmaya devam ederken, bazıları ise bu taktiği kullanan örgütlenmelere ilişkin son derece olumsuz eleştiriler yöneliyor ve bu taktiğin dönüştürücü etkisinden bahsediyorlar. Odak gruplarda bu etkiden bahsetmek için kullanılan çarpıcı bir söz vardı: Ejderhayla savaşırken ejdarhaya dönüşmek. Birtakım örgütlenmeler zoraki konformizm taktiğini kullanırken bu taktikle aralarına mesafe koymayı sürdürüp amaçlarına yönelik çalışmaya devam eden birtakım örgütlenmelerin ise bu mesafeyi koruyamadıkları, daha etkin olmak için amatör yapılanmadan profesyonelleşmeye, yatay yapılanmadan önce iş bölümüne sonra dikey hiyerarşiye, sorun temelli dayanışma-katılım örgütlenmelerinde proje bazlı sürekli örgütlenmelere dönüştükleri dile getiriliyor. Bu örgütlenmelerin bu sistem içinde güçlenmesi daha kolay olsa da, güçlenen örgütlenmeler başlangıçta eleştirdikleri sistemi bu sefer kendi içlerinde tekrar yaratmış, katılan ve katıl(a)mayan gençler arasında bir hiyerarşi oluşturmuş oluyorlar. Burada politik duruşlarıyla katılmamayı tercih eden gençler, kısıtlı etki alanları olsa da başka türlü yapı ve örgütlenmeler üzerinden düşüncelerini aktarmaya devam ediyorlar. Ancak bir de, ya imkânları olmadığı ya da imkânlarla kavuştukları anda da onunla ne yapabilecekleri konusunda beceriler geliştirebilecek deneyimleri olmadığı için katılmayan gençler var. Bu da odak gruplarda pilav-makarna problemi olarak dile getirilmişti. Yani kaynak kısıtlıysa, öğrenci evinde makarna pişer, ama şayet bir kaynak gelmişse, öğrenci dolapta makarna olsa da bir anda pilav pişirmeye karar verebilir. Çünkü onun farklı şeyleri deneyimleyebileceği alanı olmamış olabilir. Dolayısıyla, gençlerin bu farklı örgütlenme şekillerine alan sağlayacak bir süreç ihtiyacı var.

Konuşmama gençlerin katılımlarını ve ifade ve örgütlenme alanlarını genişletmeye ilişkin birkaç öneriyi sıralayarak son vereceğim. Öncelikle gençler hiçbir şekilde sosyal ve siyasi hakları arasında tercih yapmaya zorlanmamalıdır. Biraz açmak gerekirse, tüm gençler düşüncelerinden ve kendilerini ifade etmek, örgütlenmek istedikleri alanın konusu ve özelliklerinden bağımsız bir şekilde -tabii ki ayrımcılığı teşvik eden, ırkçı ve şiddet içeren yapılanmalardan bahsetmiyorum- sosyal hakları açısından güçlendirilmeli, özerk ve özgür bireyler olarak hareket edebilecekleri alanlara sahip olmalılar. Yani hem ifade ve örgütlenme özgürlükleri hem de sosyal hakları aynı anda garanti altında olmalı. Başlangıçta da söylediğim gibi, aslında katılım açısından akranlarına göre avantajlı olan bir grup olan üniversite öğrencileri bağlamında, ifade ve örgütlenme özgürlüğüne dair kısıtlamalar içeren tüm disiplin yönetmeliklerinin ve YÖK Kanunu'nun ilgili maddelerinin, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu ve polis vazifelerini düzenleyen kanunlarda insan haklarına aykırı maddelerin derhal terk edilmesi gerekir. Ayrıca, ilgili kanun ve yönetmeliklerle öğrenci kulüp, topluluk, dernek ve inisiyatiflerinin varlık ve sürdürülebilirliklerinin tüzel kişilikle ilgili statülerinden bağımsız

bir şekilde hukuki güvence altına alınmasına ihtiyaç vardır. Öğrenci ve gençlik örgütlenmelerine ayrılan kaynak arttırılmalı, bu kaynakların dağıtımı ve kullanımıyla ilgili herkese eşit yakınlıkta ve şeffaf süreçler işletilmelidir. Gençlik örgütlenmelerinin hem kaynakların kullanımını hem de faaliyetlerin düzenlenmesiyle ilgili özerk ve özgür olabilmeleri de gözetilmesi gereken bir diğer önemli kriterdir.

Konuşmamı bitirirken tekrar etmek isterim ki üniversitelerde örgütlenme özgürlüğünün yaygınlaşması, örgütlenmenin bir hak olarak talep edilip kullanılması yönünde yapılacak öneriler ve bu öneriler ışığında gerçekleşmesi beklenen çalışmalar, hukuksal bir zemin üzerinden, örgütlenme özgürlüğünün güvence altına alınması ve bir hak olarak kullanılmasıyla ilgili sorunlu maddeler içeren yasa ve yönetmeliklerin ortadan kaldırılması ve/ya yeniden düzenlenmesine yönelik adımları mutlaka içermek durumundadır. Ayrıca, öğrencilerin ve örgütlerinin günlük yaşam pratikleri, ihtiyaçları ve talepleri ışığında, yasal düzenlemelerde yer aldığı halde uygulamada eksik ve sorunlu olan hizmetlerin izlenmesi ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu izleme ve iyileştirme çalışmalarında gençlerin göstermelik değil karar süreçlerini etkiler nitelikte aktif katılımının sağlanması da son derece önemlidir.

Öğrencilerin sosyo-ekonomik statüsüne dair birtakım değişkenlerle, sosyal haklarını ne kadar kullanabildikleri ve kendilerini ne derece özerk hissedip yaşayabildikleri gibi göstergelerin onların bu sınırlı ifade ve örgütlenme alanını genişletmeye dair çalışmalar içinde olmasını ve katılım düzeylerini olumlu bir şekilde etkilediği ortaya konmuştur. Bu aşamada, gençlerin sosyal haklara erişiminin arttırılması yoluyla güçlendirilmesine ve özerkliklerini destekleyecek politika, strateji ve hizmetlerin üretilmesine büyük bir önem ve öncelik verilmelidir.

V. GÜÇLENDİRME VE KATILIM

Türkiye’de Gençlerin Özerkliği

Laden Yurttagüler

İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi

Güçlendirme kavramıyla doğrudan ilişkilendirdiğim; bir önceki oturumda da sıklıkla dile gelen sosyal haklar ve otonomi arasındaki ilişkiyi tartışmaya çalışacağım. Bu değerlendirmeyi yaparken genelinde tüm dezavantajlı gruplar için bu otonomi ilişkisini göz önünde bulundurmak gerektiğini düşünüyorum ve onu hatırlatmak istiyorum. Aynı zamanda sıklıkla referans verdiğimiz Şebeke’nin 2013 yılında gerçekleştirdiği araştırmanın verilerinin bir kısmını sizinle paylaşacağım.

Bu tartışmaya geçmeden önce, yurttaşlık tartışmaları için çok önemli, çok elzem gördüğüm bir çerçeveyi hatırlatmak istiyorum. Yurttaşlıkla ilgili tartışmalar büyük oranda haklarla ilişkili olarak kurgulansa da temel olarak sivil ve siyasi haklar üzerine yoğunlaşan bir ilgi alanı var. Özellikle yurttaşların eşitliğine vurgu yapan sosyal bilimciler demokrasinin işleyişi ve katılım sürecinin gerçekleşmesi için sivil ve siyasi hakların hayata geçebilmesinin altını önemle çiziyorlar. Sivil haklara örnek olarak eğitime ulaşma, çalışma hakkı, adalete ulaşım gibi, siyasi haklar da yasama ve yürütme süreçlerinde yer almak için seçme, seçilme hakkı ya da örgütlenme hakkı sayılabilir. Sivil ve siyasi haklardaki eşitlik kurgusu hem tarihsel gelişimi hem de günümüzdeki halleriyle dünden beri konuştuğumuz üzere hem tekrar değerlendirmeye muhtaç hem de çok eleştiriye açık. ‘Kâğıt üzerinde’ eşit olarak görünen haklar, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel kimlik, dini ve kültürel aidiyet, engellilik hali ve yaş gibi özelliklerden ötürü ne yazık ki eşitlik olarak karşımıza çıkmıyor. Bu alanda önemli bir katkının sosyal haklar tartışmasını gündeme getirmek olacağını düşünüyorum. Bunun için de hemen herkesin duymuş olabileceği ve hakkında çok söz edilen T.H. Marshall’ın çerçevesini kullanmayı anlamlı buluyorum. Her ne kadar kendisinin getirdiği tartışmaya “kronolojik olması” ya da “çok jenerik” bulunduğu için önemli eleştiriler getirilse de, Marshall diyor ki, sivil, siyasi ve sosyal hakların gelişimi büyük oranda birbiri ardına olmuştur, bu birbiri ardı

sıra olan gelişim yurttaşların bir topluluğa tam ve eşit üyeliğini amaçlar. Fakat sadece sivil ve siyasi hakların yurttaşlar tarafından eşit olarak elde edilmesi yeterli değildir. Sağlık, barınma ve eğitim gibi temel sosyal ihtiyaçlara yani, dönüşmüş haliyle sosyal haklara ulaşımın olmadığı durumlarda yurttaşlık statüsünün tam ve eşit olduğundan bahsetmek mümkün olmaz. Yine Marshall diyor ki, “sosyal hakların yurttaşlar tarafından sadece tanımlanması ve kullanılması değil aynı zamanda ulaşılabilir olması, riskin ve güvensizliğin genel olarak hafifletilmesi, her seviyede sağlıklı ile hasta, çalışan ile işsiz, yaşlı ile genç, bekâr ile aile babası arasındaki eşitsizliklerin azaltılmasıdır.” Marshall’ın hakların bölünmezliğine yaptığı bu önemli vurgu, tüm bu hakların hem ulaşılabilir hem de garanti altında olmasının gerekliliğini de beraberinde getiriyor.

Eğer garanti altında değilse sivil ve siyasi haklarımızı da kullanamıyoruz, zira herkes için eşitliğin tanımlanmış olması yeterli değildir. Genel bir örnek vermek gerekirse, Türkiye’de hepimizin adil yargılanma hakkı olsa da; eğer baro aracılığıyla bir avukata erişimimiz yoksa, yani baro bize ücretsiz bir avukat göndermediyse ve eğer mahkemeye çıktığımızda bir avukata verecek paramız da yoksa, adil yargılanamıyoruz demektir. Varsayalım ki, hepimizin eğitim hakkı var; Türkiye’de zorunlu eğitim olduğundan sosyal devlet bunu sağlamak durumunda, ama eğer ailenin çocuğunu okula gönderecek parası yoksa çocuk okula gidemiyor. Bu sorunu çözmek için kurulan birtakım sistemlerin de sorunlu olduğu görülüyor. Dolayısıyla, eğer sosyal haklar hak olarak kamu tarafından karşılanmıyorsa, elimizde üç tane alternatif kalıyor: Paramız varsa, piyasadan satın almak; sıklıkla gördüğümüz gibi aile tarafından karşılanması; ve burs veren STK’lar, Türk Böbrek Vakfı veya LÖSEV gibi farklı spesifik ihtiyaçlara yönelik faaliyet gösteren STK’ların göreve davet edilmesi.

STK’ları bir kenara koyalım, çünkü onları ayrıca tartışmak lazım. Ancak özellikle aile ilişkisine odaklanmak istiyorum. Birey karar verirken ailesine bağlı olduğunda, bilhassa sosyal haklar da güvence altında değilse, bu ilişkinin doğası gereği, ailenin durumu ve koşulları bireyin kararları üstünde bağlayıcı hale gelir. Sosyal refahta devlet garantisinin yokluğunda, bireylerin bağımsızlıkları da söz konusu olmuyor; yani birlikte yaşamak veya evlenmek istedikleri kişi, gitmek istedikleri yerler gibi, özgür ve bağımsız şekilde karar vermeleri gereken her konuda ailenin koşullarına bağımlı hale gelmiş oluyor. Bu da bizi dünden beri konuşulan bu otonom ya da özerk olma tartışmasına götürüyor.

Burada hemen küçük bir parantez açıp en azından Türkiyeli olanlar için hatırlatmak istiyorum. Bu sosyal haklar tartışmasını bir kenara bırakırsak, yurttaşların kendi kararlarını verip vermemeleri konusunda, yani yetkin olup olmadıkları tartışmasının en tipik örneğini oy verme süreçlerinde yoğun şekilde yaşıyoruz. Hatırlar mısınız bilmiyorum, ama bundan 3-4 sene önce kimin oyunun daha ‘değerli’ olduğuna dair bir tartışma yaşandı bu ülkede; “Çobanın oyuyla benim oyum aynı değil herhalde?” demiş biri çıkıp televizyonda. Yine bu ülkede insanların oylarını “Ne karşılığında sattığını” konuşuyoruz sıklıkla. Bu tartışmayı tesadüf eseri yapıyor olmasak gerek! Dolayısıyla, yurttaşların ehliyet sahibi, yani 18 yaşın üstünde bile olsalar kendi kararlarını kendilerinin verebilmesi ne kadar özerk olduklarıyla ya da ne kadar otonom olduklarıyla doğrudan ilişkili.

Özerklik iki temel şekilde tanımlanıyor literatürde, bunlardan bir tanesi Ben-Ishai’nin tanımında birinin kendi hayatını, kendi planlarına uygun olarak yaşama kapasitesi, kişinin kendini yönetebilme (self government) kapasitesi olarak geçiyor. Bir diğeri ise, bireyin kendi hayatını sürdürebilmesini mümkün kılan kapasitelerin tümü olarak geçiyor. Dolayısıyla, bireyin ‘donanması’ gerekiyor. Bildiğiniz gibi, kendi kendini var eden bireyler efsanesi vardır. Buradaki başarı hikâyelerine baktığınızda varsayımsal olarak bu insanların otonom olma

hali doğaldır. Bu doğanın kendisinin zaten tartışmaya muhtaç bir kavram olduğunu düşünüyorum; ne doğaldır, ne değildir, doğal ne demek? Otonomluk özelinde de böyle bir durum yok. Biraz önce Ekrem'in sunumunda kaynakların ayrılması konusunda kullandığı bir cümle, benim de sıklıkla dile getirdiğim bir hususu anımsattı: "Bireylerin özerkliklerinin gelişmesi için farklı kaynakların ayrılması gerekiyor." Bu kaynakları ayırma hem insanlar tarafından ilişkiler açısından desteklenmesi olabilir hem de tam da o sosyal hakların karşılığı olan 'maddi' kaynakların kullanılması hali. Özerklik dendiğinde akla ilk olarak ekonomik bağımsızlık geliyor, yani emek piyasasına dahil olan bireylerin özerk olacağı varsayılıyor. Bu varsayım da bütün bu kalkınma tartışmalarının zeminlerinden birini oluşturuyor. Halbuki biliyoruz ki 'çalışan yoksul' diye birileri var. Birileri çalışıyorlar ve hâlâ yoksullar ve hayatlarına yine o sosyal haklara ulaşma ve desteklenmeye ihtiyaçları var. Hele bu kişilerin emek piyasasına dahil olamadığı durumlarda tartışma daha da sorunlu hale geliyor. Dolayısıyla, kamu tarafından sosyal hakların karşılanıp karşılanmadığı aslında bizim için bir devlet ve yurttaş ilişkisinin içeriğini ve sınırlarını da tanımlıyor. Devlet ile yurttaş arasında nasıl bir ilişki olduğu zamana ve mekâna göre de değişebiliyor.

Tahmin edersiniz ki, sosyal hakların garanti altında olmaması dezavantajlı gruplar için daha büyük ve daha katmanlı bir sorun. Cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, engellilik, etnik, kültürel ve dini aidiyet gibi durumlarda katmanlar üst üste de gelebiliyor, böylece çözüm alanları daha da zorlaşıyor. Gençler özeline baktığımızda, dün Yörük'ün gençlerin nasıl algılandığından bahsettiği ve sıklıkla tekrarlıyoruz dediği gibi, gençlere ilişkin bir yaklaşım olduğunu görüyoruz. Bu da çoğu zaman otonom olup olmamalarıyla ilgili olarak "Büyüyünce geçer!" yaklaşımı. "Büyüyünce zaten özerk olacaklar, büyüyünce zaten karar verebilecekler, büyüyünce zaten yapacaklar!" Sıklıkla duymuşsunuzdur mesela, "Kendi evine çıktığında kendi kararlarını verirsin, burası benim evim!" Burada birkaç tane varsayım var, bir tanesi sabit bir yaş aralığı olması –tekrarlamak pahasına– dolayısıyla orası sabit bir yaş, orası geçilecek ve tamamlanacak. Gençliğin hem homojen hem de yeknesak bir grupmuş gibi bir yaş aralığı olduğu varsayılıyor. Yetişkinlerin kafalarında onlara ilişkin hem böyle bir perspektif var hem de zaman ve mekân bağlamıyla ilişkili olarak değişen ihtiyaçların görmezden gelinmesi var. Gençlerin bu 'Geçilecek evre olma hali' nasıl gözükteği, nasıl dillendirildiği, söylemin nasıl kurulduğu bağlamı önemli ama aynı zamanda bu özerklik ve kendi kararlarını bağımsız ve özgürce verebilmeleri de önemli. 18 yaşını geçmiş ehil bireyler olsalar bile yasa önünde en azından hep bir 'olmamışlık' haliyle değerlendiriliyorlar. 'Yeterince olmadığı' için, zaten korunmaya ihtiyaçları vardır. Daha 'henüz tamamlanmadıkları' için kendi kararlarını veremezler. O geçilecek evre geçilip tamamlandığında zaten her ne yaparlarsa yap-sınlar meşru olacak. Çünkü şu anda hem yetişkin olmadıkları hem de tamamlanmadıkları için hem karar verebilmelerini desteklemek anlamlı olmadığı gibi, zaten kararları meşru da değildir! Böyle ciddi bir dert var.

Ekonomik değerler nasıl tanımlanıyor? Düzgün bir iş sahibi olmak ve ayrı bir evde olmak, ki evlenmek bunlardan biri. Bütün bu hikâye gençlerle uyuyor mu diye bizim araştırmaya baktığımızda görüyoruz ki gençlerin eğitimde kalma süresi Türkiye'de de uzuyor. Sayılarla konuştuğumuzda ise, yüzde 21'inin lise öğrencisi, yüzde 36'sının lisans, yüzde 1'inin yüksek lisans, yüzde 6'sının da dershaneye devam ettiği görülüyor. Elbette, eğitimde kalma süresi uzadıkça bu 'tamamlanma' halinin ekonomik değerlerle tanımlanması da kaçınılmaz olarak ileriye atıyor. Dolayısıyla, eğitimde kalan ve ekonomik olarak kendilerine yetmeyen gençler de ailenin ya da kamunun desteğine ihtiyaç duyuyorlar. Nitekim, ilerleyip sosyal haklar bağlamında da bakarak, 18-24 yaş arasındaki gençlere "Aylık gelirini nereden elde ediyorsun?" sorusunu yönelttiğimizde, yüzde 69,1'i aileden ya da eşten elde ettiğini söylüyor; burada eş göreceli olarak çok az ama yine de belirtmekte fayda var. Dolayısıyla, gençlerin yüzde 70'i,

yani 10 gençten 7'si, ailesinden harçlık alamadığı takdirde hayatına devam edemeyecek. Mesela, "Son 3 ay içinde gidip de çalışmak için iş aradınız mı?" diye sorduğumuzda, bunların sadece yüzde 51,8'i tam zamanlı işlerde çalışmış; o da öğrenci olmayanlar. Dolayısıyla, ekonomik bağımsızlık bağlamında bakıldığında, çalışma durumları da çok parlak değil. Kaldı ki, yüzde 82'si Nurhan Yentürk'ün belirttiği gibi, ailesinin imkânları olmadığından zaten 1 aydan fazla dayanmıyor. Peki, genç "Ben iş arayacağım, fark etmez hayatıma oradan devam edeceğim" derse, "İş ararken en çok kullandığın yöntem nedir?" diye sorduğumuzda, yüzde 51'i iş ararken diğer imkânların yanı sıra ya ailesi ya da içinde bulunduğu cemaat veya çevrenin, o ağın imkânlarını da kullanıyor. "Hangi yolla iş buldun?" diye sorduğumuzda, yüzde 77'si bu yollarla iş bulduğunu söylüyor. Yani ortalama 10 gençten 8'i işini ailesinin ve içinde yer aldığı sosyal ağın imkânlarını kullanarak buluyor. Ekonomik olarak bağımsız değilsiniz ve iş bulmak için içinde bulunduğunuz ağa ihtiyacınız var. Bu durumda, içinde bulunduğunuz alanla ters düşmek veya aykırı bir şeyler söylemek çok da kolay olmasa gerek!

Barınmaya baktığımızda, durum biraz daha vahim. Gençlerin yüzde 70,3'ü ailesiyle birlikte yaşıyor. Peki çalışıp da yaşamamaları mümkün mü? Tam zamanlı bir işte çalışan gençlerin yüzde 80'i ailesiyle yaşıyorlar. Zira, emek piyasasına yeni dahil olan gençler hiç de cazip maaşlar almıyorlar ya da şahane koşullarda çalıştırılmıyorlar. İş tamam, barınma tamam, eğitim tamam, peki sağlık? Temel sağlık hizmetleri sosyal hakların en temel zeminlerinden biri ve kamu tarafından karşılanmalı. Bunu gençlere sorduğumuzda, gençlerin yüzde 55'i, yani her 10 gençten neredeyse 6'sı ailesinin sigortasını kullanıyor. Peki burada nasıl bir sorun ortaya çıkıyor? Burada, özellikle genç kadınlar için daha büyük bir sorun olduğunu görüyoruz, zira babaya ya da kocaya bağımlı olma halini tekrar üretiyor. Türkiye'de kadınların iş gücüne katılımının yüzde 20'ler civarında olduğunu, bu rakamın çeşitli verilerde yüzde 20-25 arasında değiştiğini biliyoruz. Belki hatırlarsınız; 2012 yılında bir vukuat olmuş, bir babaya "Kızınız hamile, hayırlı, uğurlu olsun!" diye bir SMS gitmişti. Bununla yaşıyoruz, Türkiye'de kadına karşı şiddetin ne boyutlarda olduğunu biliyoruz. Bütün bu pakete sosyal haklar bağlamında baktığımızda, imkân ve koşullar arasında önemli bir ilişki var. Bu eğer devlet tarafından karşılanmazsa, aile tarafından karşılanan bir hale dönüşüyor. Kaldı ki, sosyal haklar devlet tarafından karşılandığında da koşulları olduğunu biliyoruz. Nitekim, koşulla sağlanan hizmetler aile tarafından karşılandığında da bir hak değil bir lütuf olarak önümüze geliyor. Bu şekilde, içinde bulunduğumuz mevcut pederşahi algıyı tekrar ediyor. Evin, ailenin babası bize lütfedip ekmek kazanan olarak ekmeğini/ekmeğimizi bize verirken bu sosyal haklar bağlamında yurttaş ve devlet arasında kurulan ilişkide özne bir anda hızlıca değişiyor ve 'devlet baba' -ki Türkiye'de bunu sıklıkla kullanıyoruz- yine lütfediyor sosyal haklar bağlamında. Dolayısıyla, bu da babaya ya da devlet babaya olan biat halini son derece olağan bir hale getiriyor.

Bir önceki tartışma, "Gençlik politikası olsun mu olmasın mı?" Bu bir sosyal politika modeli, bunu hatırlatmakta fayda var. Bunu Esping-Andersen söylüyor, bu bir Güney Avrupa sosyal politika modeli ve bu gayet ailenin ve kamunun aynı anda sosyal hizmetleri devraldığı bir süreç. Oradaki denge değişebiliyor, yani sadece bizde böyle değil. Buradaki sorunlar görmezden gelinemeyeceği gibi altını çizmek de gerekiyor. Verilerde de gördüğümüz gibi, bütün bu sosyal hakları kullanamama halini gençlerin konsere, sinemaya, tiyatroya, kafeye ve pastaneye gitmesini doğrudan etkiliyor. Her 4 gençten ortalama 1'i buralara gidemiyor. Bunun temel sebebi de yarısı için izin alamamak ya da maddi imkânlarla sahip olmamak oluyor.

Siyasi haklar bağlamında, bir önceki sunumda Burcu Oy'un da belirttiği gibi, katılımda hem konvansiyonel hem de konvansiyonel olmayan metotlar bağlamında düşüş olduğunu bi-

liyoruz. Yine Ekrem'in sunumuna referansla iki şeyi hatırlatmak istiyorum: "Aman çocuğum sen öyle ideolojik işlere karışma!" İdeolojik kötü bir şeymiş gibi "maazallah ideolojik bir şeye karışırsın da..." cümlesi dilimizde çok yaygın, bunu Türkiye'de çok duyuyoruz. 18-24 yaş arasındaki gençlerin geçimini ebeveynlerinin karşıladığı düşünüldüğünde, bu oldukça sorunlu. Çok karikatür ama çok gerçek ve anlatmaya çalıştığım hususu da çok iyi açıklayan bir noktayı hatırlatmak isterim: Geçen sene bu zamandan biraz sonra bir kamu görevlisi televizyona çıkıp anne babalara seslenerek eylemlilik içinde olanlar için "Gelin çocuklarınızı buradan alın!" demişti. Bunu söyleyen mühim bir şehrin valisi! Aslında, stratejik olarak doğru bir yeri hedefliyor. Neden? Çünkü anne babayla, o 18 yaşındaki gençler arasında bağımlı ve bağlayıcı bir ilişki var ne yazık ki ülkemizde.

Son olarak, 3 noktaya dikkat çekmek istiyorum: İlk olarak, eğer siyaseten katılımlarını, özerk olmalarını, bağımsız ve özgür kararlar verebilmelerini istiyorsak gençlerin temel ve sosyal hizmetlerinin kamu tarafından karşılanması gerekiyor. Aslında bu husus bütün dezavantajlı gruplar için geçerli. Burada şuna da dikkat çekmek istiyorum: Sosyal politikayla ilgili olan bakanlığımızın tam adını hatırlıyor musunuz? Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı! Sosyal politikayla ilgili bakanlığın adının doğrudan aileyle ilişkilendirilmesi yine bir önceki oturumdaki tartışmalara referansla doğrudan bir şey söylemese de, Anne'nin sorduğu soruyla da ilgili sembolik olarak bir şey söylediğini düşünüyorum. İkinci olarak, bireylerin özerk olabilmesi için bu temel hizmetleri karşılamak yetmez, o temel hizmetlerin nasıl karşılandığı da önemli. Hizmetin kalitesinin kendisinden bahsediyorum. Örneğin, Türkiye'de üniversite öğrencileri için yurtlar kamu tarafından karşılanıyor. Peki bu her öğrenci için eşit mi karşılanıyor? Hayır. Sorun şu: Ekonomik olarak, bütün olarak destek olup olmaması durumundaki farklılığın da ayrıca konuşulması lazım, ama bu ülkedeki üniversite öğrencisi 18 yaş üstü genç kadınlar yurtlara akşam saat 8'de, hatta kimi yerlerde 6'da girmek zorundayken, genç erkeklerin 12'de girdiklerini hatırlatmak isterim. Örneğin, bu ciddi bir sorun. Pek de önemli olmadığı düşünülebilir, ama biraz o hizmetin çerçevesini de konuşmamız lazım.

Gençlerin temel olarak sosyal hizmet ve haklar bağlamında ihtiyaçlarının karşılanmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Burada bir kural olarak gençlerin neye ihtiyacı olduğunu tahmin etmeyelim de soralım diyorum. Onlar adına karar verici olmayalım. O hiyerarşik ilişkiyi tekrar tekrar üretmeyelim de gidip "Genç kardeş senin neye ihtiyacın var?" diye soralım. Hem kamu hem de bizlerin bu güçlendirmeye doğrudan ilişkili olarak gençlerin sesinin duyulmasını sağlaması gerekiyor. İktidarı gence, dezavantajlıya devretmenin gerektiğini düşünüyorum.

Bu çıkan verilerin birçoğunu kantitatif bir araştırmanın sonucu elde edildiğini de akılda bulundurmak gerekiyor. Dolayısıyla, söylem analizi yapılacak daha fazla kalitatif araştırmaya ve bu tartışmalara ihtiyacımız var.

Türkiye’den Bir Güçlendirme Deneyimi: Mor Çatı Kadın Sığınağı

Zelal Yalçın
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Konuşmama başlamadan önce, kendi kişisel tarihimden bahsetmek istiyorum. Kamusal hayattaki siyasal alanla oldukça erken tanıştım; 15 yaşında sokaklara çıkmaya, hak talep etmeye, bulunduğum lisede örgütlenmeye çalışan bir kadındım. Toplumsal hayata dair sorular sormaya başladığımdan beri sürekli olarak eşitsizlikler veya hak üzerine düşünen, hak talep eden bir kadındım. Feminizme karşı mesafem vardı; toplumsal kurtuluş mücadelesini daha büyük çapta yani sistemin değiştirilmesi, devrim yapılması ve ondan sonra her şeyin kurulacağı inancı üzerine inşa ediyordum. Tabii ki sürekli sorguluyordum, çünkü evde iki abim vardı ve ben onların en küçüğü ve evin kızı olarak farklı saatlerde eve girmek zorunda kalıyordum. Onların cinselliği görünür ve meşru bir şekilde kabul edilirken benim için böyle bir şeyin olması mümkün değildi. Bütün bunlar benim açımdan sorgulanır bir durumdu. Dolayısıyla, bir yandan bunları sorguluyor, ama adını da koyamıyordum. Ne zaman ki üniversiteye geldim, burada politika yapmaya devam ederken bir kadın grubu oluşturduk. Mimar Sinan Üniversitesi’ndeki eğitimim sırasında, orada bulunan arkadaşlarla beraber Mimar Sinan Kadın İnisiyatifi’ni kurduk ve bu sayede itirazlarımın adını da koyma fırsatım oldu. Bir itirazım vardı: Cinsiyetimden dolayı yaşadığım bir haksızlık ve eşitsizlik olduğunun farkındaydım. Bunun adını koyma fırsatını üniversite döneminde yakalayabildim. Böylece, kadınlık sorunları üzerine daha sistematik ve teorik olarak da güç birliği yaparak tartışma fırsatı buldum. Üniversite bittikten sonra da bu düşünme ve aktivizm sürecim devam ediyor, Mor Çatı’yı hep duyuyor, biliyordum. Bir gün gidip kapısını çalarak gönüllü olmak istediğimi belirttim ve orada hayatım bambaşka bir form almaya başladı. Çünkü o zamana kadar bildiğim gerek feminizm gerekse siyaset biçiminin gerçekten Mor Çatı deneyimiyle beraber ciddi anlamda biçim değiştirdiğini söyleyebilirim. Neden böyle düşünüyorum? Çünkü orada karşılaştığım en temel noktalardan biri bilinç yükseltme gruplarıydı.

Bilinç yükseltme grupları özellikle 1980 sonrasında, ikinci dalga feminizm denilen sürecin aslında Türkiye’de vücut bulmasıyla beraber daha çok gündeme geldi. Türkiye’de kadın hakları üzerine düşünme aslında Osmanlı’dan bu yana gelen bir süreç. Vatandaşlık haklarının talep edildiği dönemlerden itibaren kadınların da, seçme, seçilme ve diğer hakları üzerine konuşulan, kadınların mücadelesi sonucunda bir kişinin vermesi üzerinden değil ama kadınların talepleri üzerinden elde ettikleri bir süreç olarak kadınların vatandaşlık hakları, aslında bu topraklarda konuşulan, tartışılan ve talep edilip aynı zamanda alınan bir süreç. Ancak Türkiye’ye baktığımız zaman, 1980 dönemine kadar bu haklar kullanılabilirlik üzerinden değil, yasal zeminde ne kadar var ne yok üzerinden verebildiğimiz bir süreç. İşte seçme ve seçilme hakkı, miras hakkı, eğitim hakkı, vb. daha eşitlikçi düzeyde, liberal feminizm diyebileceğimiz hak temelli mücadelenin görünür hale geldiği, yasal anlamda karşılık bulduğu süreçler içerisinde örgütlenirler. 1980 dönemine kadar kadınlar -benim 15 yaşından üniversite dönemine kadar yaptığım gibi- daha ziyade toplumsal dönüşüm süreçlerinin içerisinde yer alırlar. Ancak darbeyle beraber toplumsal muhalefet alanlarının kapanması ile, kadınların, özellikle muhalefetin içerisinde olan aktivist kadınların fark ettiği bir şey olur: Erkekler bu dönüşüm içerisinde örgüt kurmaktan, yönetmekten yargılanırken kadınlar aslında aile formu içerisinde yapılan ev işlerine benzer bir suçla yargılanırlar: ‘Yardım ve yataklık etmek’. Gerçekten de, o suçun kendisi kadınlar açısından bir farkındalığı da beraberinde getirir. Bir örgüt sorumlusu olarak yargılanmayıp yardım ve yataklıktan yargılanıyor olmak hakikaten üzerinde düşünülmesi gereken bir fırsat yaratır.

Bildiğiniz gibi, YÖK de aynı dönemde kuruluyor ve akademide yer alan birçok akademisyen kadın da üniversiteleri bırakmak durumunda kalarak o baskı ortamında eğitim süreçlerine dahil olamamaya başlıyorlar. Dünyadaki feminizm üzerine, kadın mücadelesi üzerine olan metinler Türkçeye çevrilmeye başlanıyor. Bu sadece bir okuma-yazma durumunu değil, aynı zamanda bir farkındalık sürecini de beraberinde getiriyor. Bu farkındalık sürecinde kadınlar okumaya, tartışmaya ve çok daha hassas bir şey olan bilinç yükseltme denilen kadınların kadın oldukları için yaşadıkları sorunları bir araya gelerek tartıştıkları küçük gruplar oluşturuyorlar. Bunlar genelde 10 kişiyi aşmayan, hakikaten son derece küçük gruplar. Teoriden ziyade deneyime dayalı olan bu gruplar, yaşamsal süreçlere dair bir tartışma ve farkındalık çalışmaları sunuyordu. Bir bilinç aktarma değil tam tersine örneğin kocasının dayacağından nasıl kurtulduğunun formülünü bireysel anlamda paylaştığı ama kimsenin kimseye akıl vermediği, öğretici ve aktarıcı olmadığı ilişki biçimleri. 1980 sonrasında bu gruplar oldukça çoğalarak başta İstanbul ve Ankara olmak üzere Türkiye’nin farklı illerinde gruplar bir araya gelir, tartışmalar sürdürür ve dünyadaki kadın hareketi üzerine düşünüp konuşmaya başlarlar. Türkiye, 1985 yılında Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi (CEDAW) sözleşmesine imza atar. Bu Türkiye’deki kadınların yürüttükleri bir kampanya faaliyetinin de desteğiyle gerçekleşir. Her ne kadar bu sözleşmeyi imzalayan ilk ülkelerden biri olsak da, gelmiş olduğumuz 2014 yılında bile bu sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili kitaplar çıkartacak kadar uyarı metinleriyle karşı karşıyayız. O da ayrı bir sıkıntı.

1980’li yıllarda kadınlar “Özel olan politiktir” tartışmasının içerisinde girerek bu bilinç yükseltme gruplarıyla beraber şiddet üzerine tartışmaya ve konuşmaya başlarlar. Bu dönemde, 1987’de bir mahkeme kararı çok küçük bir haber olarak gazeteye yansır. Üzerine büyük bir kampanya yapılır. Biz bugün bunu son derece yoğun şekilde örnek olarak veriyoruz, ama o zaman hakikaten gazetede üçüncü sayfa haberi dahi olamayacak kadar küçük bir haber olarak verilir.. Bu habere göre Çankırı’da hamile bir kadın mahkemeye başvurmuştur. Bu arada kadın ciddi anlamda şiddete maruz kalmış ve o şiddetin sonucunda da boşanmak için başvurmuştur. “Ben boşanmak istiyorum” der ve savcı şöyle bir ifadede bulunur: “Sayın hâkim, biliyorsunuz kadın için toplumumuzun da kabul ettiği bir söz vardır: ‘Kadının sır-

tından sopa karnından sipa eksik edilmez, dolayısıyla bu boşanma talebinin reddini talep ediyorum". Hâkim de savcının talebini kabul eder yani kadının talebi reddedilir. Bu söylem bugün de devam ediyor, ama bu söylemin yasal anlamda karşılık bulduğu ve onaylandığı, bir savcı tarafından desteklendiği, bu kültürel, ataerkil söylemin, fikrin aslında yasalar tarafında da vücut bulduğunun bir göstergesi anlamına gelmektedir. Kadınlar bunu fark edince bir eylem yapar ve bu eylemi, "Biz bu mahkemenin bir tarafıyız, bu kullanılan ifade bu kadına ismi Ayşe olduğu ve o anda orada olduğu için değil aslında kadın olduğu için alınan bir karar. Dolayısıyla bizler de kadınlar olarak bu mahkemenin bir tarafıyız," şeklinde gerekçelendirirler. Büyük bir kampanya başlatılsa da kabul edilmez ve kadınların müdahil olma talepleri mahkeme tarafından reddedilir.

Bunun üzerine, kadınlar 1987'de Anneler Günü'nde bir eylem örgütlemek, bu şekilde toplumun ikiyüzlülüğünü göstermek isterler. Bunun sonucunda, Dayağa Karşı Kadın Dayanışması kampanyası çıkar. Bir yürüyüş düzenlenmek istenir. Bence bu eylemin iki özelliği var: İlki, kadına yönelik şiddetle ilgili ilk sokak eylemi olması, diğeri ise, 1980 darbesinden sonra yapılan ilk yasal eylem olması. Bunun da demokratik kanalların toplumsal anlamda açılabilmesiyle ilgili çok önemli bir nokta olduğunu düşünüyorum. Valilik bunu provokatif bularak eylemin Anneler Günü'nde yapılmasını kabul etmez ve bir hafta sonraya tarih verir. Büyük bir pankart vardır ve o pankartın üzerinde kadınlar şu soruyu sormaktadırlar: "Annenizi seviyor karınızı dövüyor musunuz?" Büyük ses getiren eylem, özellikle de yapıldığı bölge içerisinde mahalledeki kadınların da duyup gelip alkışlayarak, çiçek satan bir Roman kadının mor gözleriyle çiçekleri fırlatıp koşu koşu gelip katıldığı bir eylem olarak anlatılır. Ben o zamanlar henüz 7 yaşındaydım, ama böyle çok güzel hikâyelerini hep dinledim.

Daha sonra birçok etkinlik, eylem devam eder ve belki birçoğunuzun da duyduğu ve kısa bir süre önce tekrar edilen Mor İğne Kampanyası yapılır tacizle ilgili. O kampanya da ciddi anlamda ses getirmiş, hatta bazı filmlerde bile küçük espriler halinde yer almış olan bir eylem.

1990 yılına geldiğimizde ise, artık feminizm yavaş yavaş kendi kurumlarını yaratmaya başlar. O yıl İstanbul'da şiddetle ilgili Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, yine aynı dönemlerde Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı kurulur. Birkaç sene içinde Diyarbakır'da KAMER kurulu ve onu başka kadın örgütleri izler. Yayıncılık anlamında, Pazartesi Dergisi, kadın tarihinin var edilmesi ve bunun görünür kılınması ve saklanması konusunda Kadın Eserleri Kütüphanesi. Bugün artık sayıları 100'leri aşan, hatta belki 1.000'den fazla kadın örgütü var ve farklı alanlarda faaliyet gösteriyorlar. Kadın hareketi ve bununla ilgili kurumların çok daha çeşitlenmiş durumda olduğunu söyleyebiliriz.

Mor Çatı'da ne yaptığımıza dair biraz konuşmak istiyorum. Mor Çatı, şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışma sağlamak adına kurulur. Bu dayanışmanın altını çizmek istiyorum, çünkü birçoğumuzun aklında şiddete maruz kalan kadınlar aslında kurtarılması gereken, toplumsal anlamda da bu şekilde örgütlenen, şiddetin özellikle bizden ve bizim yaşantımızdan uzak olduğu, hayatımızın içerisinde olmadığı ama buna maruz kalan kimi kadınların ve çocukların kurtarılması gerektiği bir alan olarak görülüyor. Bunu yapan erkeklerin de bizim hayatımızdaki erkekler değil hastalıklı, sorunlu, sapık vb. erkekler olduğu ön kabulü var. Oysa ki Mor Çatı bu konuya itiraz getiriyor ve "Şiddet aslında hiçbir kadının dışında durduğu, dışında kaldığı bir alan değil. Aslında farklı boyutlarıyla şiddete maruz kalıyoruz ve bu şiddete maruz kalma hali içerisinde bizden 'biraz daha fazla veya biraz daha az' herhangi bir kadınla kurduğumuz ilişkinin kendisi ancak ve ancak dayanışma ilişkisi olabilir," diyor. Onu kurtarmak, bilinç taşımak ya da ona bir şey öğretmek değil, onun hayatında o ana

kadar kendi kararlarını vermesi önündeki engellerin kaldırılmasıyla ancak bu süreçlerin içerisinde çıkılabileceğinin altını çiziyor. Mor Çatı olarak bir dayanışma merkezi ve bir sığınak yönetiyoruz. Çeşitli zamanlarda açılıp kapanan ve ekonomik nedenlerle sürdüremediğimiz sığınaklar olduysa da, halihazırda 2010 yılından bu yana sürdürdüğümüz bir sığınak var. Bu sığınak veya dayanışma merkezi içerisinde yapmaya çalıştığımız şey, kadınları kendilerinden korumak değil. Yani bir kadın sığınakta kalmaya geldiği zaman o kadının cep telefonu nu alma talebinde bulunmuyoruz. Çünkü o bir yetişkin ve kiminle ne zaman, nerede, nasıl konuşacağına kararını aslında onun vermesi gerektiğine inanıyoruz. Saat kaçta gelip kaçta çıkması gerektiğinin kurallarını biz koymuyoruz, bu tamamen kendisine kalmış. Tek yapmaya çalıştığımız, beraber oturup hayati riskinin üzerinden hem kendisinin ve varsa çocuklarının bir risk analizini yapmak. Aynı zamanda o bina içerisinde yaşayan diğer kadınların hayatlarını kolaylaştıracak ve risk altına almayacak, risk yaratmayacak durumlara birlikte karar vermeye çalışıyoruz. Var olan sığınağımızın içerisinde dediğim gibi giriş-çıkış saatleri yok, telefonlarını ellerinden almak gibi bir tutum sergilenmiyor; böyle kurallarımız yok. Bunların altını çiziyorum çünkü şu anda var olan ve yürütülen bazı belediye, kimi kamu kuruluşu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yürüttüğü kimi sığınaklarda bu kurallar çok net bir şekilde var. Kimi sığınaklarda hafta sonu çıkış yasağı, kimi sığınaklarda saat 5'ten sonra giriş yasağı, imzalı kâğıtlar, vs. böyle inanılmaz bir şekilde yarı açık cezaevi kıvamında yönetilen yerler var. O yüzden bunun altını çizmeyi önemli buluyorum. Kadınlarla ilişkilerimizde şöyle bir şeye özen gösteriyoruz: Onların adına savunuculuk yapmak değil, kendi haklarını ve kendi ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bunlarla ilgili neler yapabileceklerine dair olanak ve seçenekler sunmaya çalışıyoruz. Kadınlar genel olarak bilgiyi erkeklerden ediniyorlar. O edindikleri bilgi de aslında çarpık bir bilgi oluyor. Örneğin, bir kadının çocuğu var ve o çocuğu boşandıktan sonra eğer istiyorsa onunla yanında tutup tutamayacağına dair bir bilgisi var ama o bilgi genellikle yanlış olabiliyor. Bu bilgiyi düzeltmek aslında o kadının güçlenmesinde yapılabilecek en önemli dayanışma biçimlerinden biri. Bu ülkede böyle sosyal yardımlarla ilgili inanılmaz derecede konuşuluyor; çok fazla yardım toplumu oldu diye konuşuyoruz ama bir yandan da o yardımlarla ilgili müthiş ayrımcılık ve engelleme var. Çünkü devletin malı sömürülmemesi gereken, kullanılmaması gereken, ele geçirilmemesi gereken, oradaki kamu görevlileri tarafından korunması gereken bir hazine. Oradan taleplerde bulunan herkes de aslında suiistimal etmeye yönelik geliyormuşçasına bir yaklaşım var. Bundan dolayı da, gerçekten bir ihtiyaç sahibinin neden buna ihtiyaç duyduğunu ispatlamak gibi bir yükümlülüğü var. Biz bunu kadın alanında fazlasıyla görüyoruz; örneğin, yeni çıkan bir yasaya göre kadınların kreş hakları var ve kaymakamlıktan geçici süreyle de olsa kreş desteği için para veya ev kiralamak için kaynak alabiliyorlar, ama kurum olarak henüz bunun uygulandığına rastlayabilmiş değiliz. Çünkü bu anlamda inanılmaz derecede bir engelleme söz konusu, o kişinin durumunu ispatlayabilmesi için müthiş bir bürokrasi işletiliyor, ihtiyaç da bir türlü kabul edilebilir ve öncelik haline getirilebilir bir hal almıyor. Tam da bu noktada gidip adına savaşmaktansa kadınlara önerdiğimiz yöntemlerden bir tanesi, "Eğer bir hakkınızla ilgili bir engelleme oluşturuluyorsa lütfen onunla ilgili yazılı dilekçe alın" diyoruz. Örneğin, "Kaymakamlığa gittiniz ve kreş hakkıyla ilgili bir destek almak istediniz ve bu size verilmezse buna dair kâğıt verilmesini talep edin" diyoruz. Bu çok ilginç bir durum yarattı bizde, Sosyal Hizmetlerden çağırıldık bu uygulama yüzünden, çünkü bizim sığınağımızda kalan birçok kadın gidiyor, hak talep ediyordu. Bunu kabul etmediklerinde de "o zaman bize yazılı kâğıt verin" diye ısrarcı oluyorlardı. Bir yandan o sözel ifadesi yasal değil, dolayısıyla uygulayıcılar da kâğıt vermek istemiyorlardı. En sonunda Mor Çatı'yı toplantıya çağırmak zorunda kaldılar. Bizim talebimiz, karşı taraftan geldi bu talep. "Sizden gelen kadınlar bizden sürekli kâğıt istiyor, niçin böyle bir şey yapıyorsunuz? Söyleyin artık istemesinler" falan dediler. Bu gittiğimiz toplantıda yaptıklarının aslında ne yasal ne de meşru olmadığının altını çizdik ve onlar uygulamayı değiştirmek zorunda kaldılar. Burada

değişimin gücü bizden değildi asıl kadınların o kendi haklarının farkında olmaları ve o hakkı talep etmedeki ısrarlarından kaynaklanıyordu.

Kadınlardan başka bir dala atlamış gibi olacağım ama güçle ilgili bir şey söylemek istiyorum. Kadınların aslında mevcut haklarını kullanmakta veya şiddete maruz kalmaktaki durumlarının ve güç üzerine düşünmemizi gerektiren iki tane örnek vermek istiyorum. Biz gücü nasıl tarif ediyoruz? Genel olarak fiziksel bir güç var ve o gücün üzerinde, yani erkekler fiziksel olarak kadınlardan daha güçlüler dolayısıyla da kadınlara şiddet uygulayabildikleri için, yapabiliyor oldukları için bunu yaptıkları gibi bir ön kabul var. Bir örnek vermek istiyorum: Mor Çatı'nın başvurularından bir tanesi bir boksördü ve kadın Avrupa boks şampiyonu falan. Bu kadın kocası tarafından şiddete maruz kalıyordu, ama hiçbir zaman kocasına yumruk atmamış evliliği süresince. Kadın onu dövebileceği halde dövmüyordu, çünkü bu fiziksel değil aslında tamamiyle zihinsel bir süreç üzerinden örgütlenen bir güç ilişkisi. Boksör biraz uç bir örnek oldu, ama evi geçindirenin gerçek anlamda kadın olduğu birçok örnekle karşılaştık. Örgü örerek, fal bakarak, kurşun dökerek, vs. evi geçindirenin kadın olduğu ve erkek tarafından onun emeğinin üzerine inanılmaz bir sömürü alanının yaratıldığı pek çok örnek var. Bu durumdaki bir kadına "Neden ayrılamıyorsun?" sorusunu sordüğümüzde, "Ama evim o zaman darmadağın olur, o olmazsa ben nasıl sürdürebilirim hayatımı?" cevabını alıyoruz. Yani aslında zihinsel olarak bizim farkındalığı yarattığımız nokta da, hayatın dönüşümü de, o güçlenme süreci de buradan geliyor. Kendi gücümüzü buradan fark ettiğimiz örneklerden bir tanesiydi.

Gençlerin ‘Güçlendirilmesi’

Doç. Dr. Pınar Uyan Semerci
İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Öncelikle kimlere genç diyoruz, kimler gençtir? Bu sadece bir yaş aralığı mıdır? Laden Yurttagüler gençliği bir dezavantajlık durumu olarak çok net ifade etti, ama özellikle sahada da dezavantajlı gruplarla çalışan biri olarak, gençlik bir dezavantajlılık ise onun da daha dezavantajlı olanları açısından ele almayı daha önemli buluyorum. Bana bu panelle ilgili yöneltilen çok zor bir soru var; belki de toplantının en zor sorularından biri, “Dezavantajlı gençleri güçlendirmek, katılımlarını sağlamak için ne yapmalı, ne tür metodolojiler izlemeliyiz?” Aslında bunun yanıtını biliyor olsak belki şu anda burada bu kadar tartışıyor olmaz, sahada aktif eylemliliğimizi daha kolay yürütüyor olurduk diye düşünüyorum. Bu soruya elimden geldiğince yanıt vermeye çalışacağım, ama tek bir yanıt olduğunu düşünmüyorum. Bunu tam da Laden’in bıraktığı yerden ve Nancy Fraser üzerinden anlatmaya çalışacağım, ama yanıtın tek başına bende ya da herhangi birimizde olmadığını da baştan söylemem gerekiyor. Bu ancak süreç içinde oluşacak; yani gerçek anlamda bir değişim, bir güçlendirme süreci içinde oluşacak diye düşünüyorum. Kimlere genç diyoruz? Bu gençliğin içinde yani üniversite öğrencisi olan gencin ötesinde dezavantajlı gençler başka bir yerde ifade ettiğim üzere ‘genç olamayan gençler’, yani kendini ‘genç’ olarak tanımlamayan gençler var. Burada genç bir kadın olabilir: Örneğin 23 yaşında 2 çocuğu olan ve gecekonduda yaşayan bir kadını ele aldığımızda, bunu gençlik üzerinden konuşmuyoruz. Oysa eğer yaş aralığına bakıyorsa gene gençten bahsediyoruz. Kendi ifadelerinde de zaten kendilerini genç olarak çok da tarif etmiyorlar. Bunun altını çizmenin önemli olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden, en baştan genci nasıl tanımladığımız, gençliğe dair politika üretirken öğrenci olma, olmama, bir aile kurma hali ya da çok ciddi olarak ‘genç yoksul’ olma durumu, ‘genç Roman’, ‘genç Kürt’, ‘genç kadın’, ‘genç işçi’ olma hali, vb. bunları çoğaltabiliriz. Tekstilde çalışanlar, mevsimlik işçi göçünde, özellikle şu an yaz dönemi olduğu için, oldukça yoğun bir biçimde tarımda çalışan

kişiler açısından baktığımızda da bu farklı gençlik deneyimleri gözlemlenebilir. Tam da bu noktada nasıl vatandaşlık hakları ve pratikleri için genellemeler yapmak mümkün değilse ya da normu tarif etmenin büyük sorunları varsa, bence gençlik politikaları ya da genç halleri için konuşurken de bu çeşitliliğin farkında olmak da bir zorunluluk.

Burada size üzerine çalıştığım bir teorik çerçeveyi, yaklaşımı aktarmak istiyorum. Nancy Fraser'ın ortaya koyduğu bu yaklaşımın, gün geçtikçe, özellikle farklı dezavantajlı gruplarla çalıştıkça ne kadar kıymetli olduğunu ve açıklayıcılık gücünü daha da önemsiyorum. Siyaset, sınırlı kaynakların dağılımı üzerinden tarif edilir ve ekonomiyle çok yakın bir ilişki içindedir. Kimlerin kaynaklardan faydalanacağı, ne düzeyde ve hangi koşullarda yararlanacağı üzerinden bir siyasal alan ve siyaset tartışması; bu gücün kullanılması tartışması... Nancy Fraser bu tanıma ihtiyaçların yorumlanması ne kadar belirleyici olduğunu göstererek önemli bir katkı sunuyor. İhtiyaçların yorumlanması siyaseti (politics of need interpretation) çok önemli bir noktayı devreye sokuyor. Siyaset Bilimi'nin içinde feminist teorinin getirdiği bu önemli katkısı görmek ve egemen olan paradigmayı aslında bu çerçeveden değerlendirmek ve geliştirmek çok hayati bir öneme sahip. Bizler, ister sosyal politika, isterse herhangi bir kaynak için sınırlı bir bütçeyi bir şeye harcarken kim, neye göre karar alıyor? İhtiyaçları kim belirliyor? Oysa tam da bu ihtiyaçları belirleme durumu aslında iktidarın kullanılması değil mi? Ortada muazzam bir kısır döngü var ve bunu çözebilmiş olmayı isterdim, ama çözemediğim çok ortada! Bu farklı ihtiyaçların görünmesini, tanınmasını sağlayabilmek için dezavantajlı grupların katılımının sağlanması gerekiyor, ama bunların gerçekten katılımı ancak ve ancak bazı ihtiyaçlar sağlandığı zaman mümkün olabiliyor.

Yine Fraser'a referansla üçlü bir ayak olduğunu söyleyebiliriz. Belki bazılarının takip ettiği bir literatürdür; Axel Honneth'le bir tartışmaları vardı: Meşhur duvarın yıkılmasından sonra, kimlik siyasetinin ön plana çıkmasıyla yeniden dağılım vurgusunun azaldığını görüyoruz. Fraser'a göre, hem kişilerin kendilerini tanımlamasına, kendi kimliklerine sahip çıkmasına imkân verilmeli, hem daha adaletli, daha eşitlikçi bir yeniden dağılım gerçekleştirilmeli, hem de eğer demokrasiyi ve bunu demokratik bir toplumun içinde bunu gerçekleştirmeyi konuşuyorsak, o da gerçek manasıyla katılım imkânı, katılım eşitliği sağlanmalıdır. Ben bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Katılımı da çok geniş anlamda düşünmek gerekir, yani ben siyaseti de daha geniş anlamlı bir şekilde ele aldığım için, siyasal katılım tabirini daha kullanabiliyorum, ama biz burada aile içindeki katılımı da alabiliriz, okul içindeki katılımı da. Bulunduğumuz her alanda bizimle ilgili karar alınırken bizim sesimizin duyulabilme imkânı var mı? Biz şu anda üniversitenin içindeyiz; üniversitenin bir bütçesi var; ve üniversite bu bütçeyi belli şekillerde harcıyor. Peki buna kim karar veriyor? Biz, kendi içinde çalışanlar ya da öğrenciler olarak bütün bu paydaşlar olarak nereye kadar sözümü söyleyebiliyoruz? En başta söylediğime dönersem, burada ihtiyacımızın ne olduğuna kim veriyor? Aslında Laden'in sunumunu çok iyi tamamladığını düşünüyorum, çünkü tam da bu çoğu zaman birileri tarafından yapılıyor; konuşabilmek ve sesini duyurabilmek -aslında konuşmak hepimizin yaptığı bir şey, ama konuştuklarımızın duyulabilir olmasını, o ifadenin gerçekten yansıtılmasını sağlamak çok zor. Burada, demokrasinin kısır döngüsü şu: Kimler aslında karar alıcıları etkileyecek şekilde seslerini duyurabiliyorlar ki bu kararlar değişsin? Yani bir bütçenin farklı bir şekilde harcanabilmesini sağlamak için bizim de o farklı sesi duyurabilecek kadar güçlü hale gelmiş olmamız gerekiyor. Bizi güçlendirmesi gereken politikalar üretilmeli ki, biz de sesimizi duyurabilelim. Peki ama örneğin genç bir 'Roman kadın', hatta Roman kökenli bir aileden gelen engelli bir kadın gibi farklı grupları içeren bizler nasıl kendi ihtiyacımızı dillendirecek bir siyasal mekanizmanın içine girebiliriz? Zira çoğu zaman insanlar eğer akşam sofraya yemek getirme konusunda

bir sorun yaşıyor ya da çocuklarını sağlık hizmeti alma noktasında nereye ulaşacağını, hangi kanalları kullanacağını düşünüyorsa, herhangi bir siyasal parti ya da sivil toplum örgütünün içinde yer almak da onlar için lükstür. Hatta sizinle saha yapacak kadar bile lüksleri yok, yani bir saat sizinle konsantre olup konuşamıyorlar. Daha önce yaptığımız bir çalışmada yardım alanlarla yaptığımız bir odak grubunun içinde çocuklarını bırakacak yerleri olmadığı için, 4-5 kadınla çocukların önünde bu konuşmayı yapmıştık. Aslında bunun hem onlar için hem de bizler için ne kadar yorucu ve yaralayıcı bir durum olduğunu düşünebiliyor musunuz? Sadece bize 1-1,5 saat kendi yaşadıkları olayları anlatacakları zaman dilimleri bile yok. Bunu çok fazla çeşitlendirebilirim. Bu anlamda katılım demek onlar açısından bir lüksü içeriyor. Zira hayatta kalmak, var olabilmek gibi bir sorun varken bize katılmaya, kendi durumlarına dair dertlerini ifade edecek bir araç sağlamak, aslında zaman vermek demek. Güçlendirmenin çok temel noktalarından biri olarak insanlara kendi dertlerini anlatacakları zamanı verebiliyor muyuz? Başak Akkan ile beraber kaleme aldığımız 'Kırılğan Vatandaşlıklar' başlıklı makalede de vurgulamaya çalıştığımız bakım politikaları kadının o kadar üzerine bırakılmış durumda ki, bu da birçok açıdan kırılğan vatandaşlıklar yaratıyor.

Burada gençlerin genelinden konuşacak yerde genç kadınlara daha çok vurgu yapıyor gibiyim, ama bu, kadınlık durumuna dair çok ciddi bir artan dezavantajlılık durumu olduğunu düşünmemden kaynaklanıyor. Benzer bir biçimde, Türkiye gibi bir toplumda gençlerin üzerinde de özellikle erkeklerin üzerinde de evin geçimini sürdürme baskısı da ayrı bir biçimde var. Burada bunu öteki genç erkeklerin 'daha mutlu' ya da 'daha huzurlu' anlamında söylemiyorum, orada da çok temel sorunlarımız var ve bunları da açmamız, çeşitlendirmemiz ve örneklendirmemiz gerekiyor. Burada çizmeye çalışacağım resimde aslında bu çelişkiyi ya da bu problemi ifade etmek istiyorum. Sistemimizi dışlananların ya da dezavantajlı durumda olanların sesini duyurabilecek biçimde yeniden inşa edebilmeliyiz. Nasıl mekanizmalar kurmalıyız ki biz bu kişilerin ihtiyaçlarını ifade edebilmelerini mümkün kılalım ve sistemi değiştirdiğimiz için onların ihtiyaçlarına uygun çözümler üretebilecek politikaları hayata geçirebilelim? Belki bazılarınız için tekrar olacaksa da, çok çarpıcı olduğuna inandığım, çok bilinen bir anekdot anlatacağım. Afrika'nın bir köyünde bir kalkınma projesi çerçevesinde sınırlı bir bütçe var ve bu bütçeyle köye bir şey yapılacak. Köydeki evlerde su olmadığını görüp evlere su getiriyorlar. Fakat sadece birkaç ay sonra bütün boruların parçalandığı duyumunu alıp ne olduğunu anlamak için köye geri döndüklerinde boruları köyün kadınlarının parçaladığını görüyorlar. Çünkü evlerinden çıkarak beraber konuşabilmelerinin tek yolu o köyün dışındaki su alma yerine gidiş ve oradan geri dönüş. Bu çok anlatılır, ama bence çok güçlü bir anekdot.

Hiçbirimiz bir gruptaki dezavantajlı gençler için reçete vermeyeceğiz. Daha ziyade, onların katılımını sağlayacak mekanizmaları yaratmalıyız. Sorunun sağlık mı, yoksa belli bir gelir desteği gerektiren bir yoksulluk sorunu mu olduğuna bağlı olarak, dezavantajlılık durumunu giderecek zaman ve enerjiye sahip olma imkânı yaratılmalıdır. Çalışırken de gerekli insani koşullara sahip olmalı ki akşam eve gittiğinde herhangi bir şeyi düşünebilecek, okuyabilecek ve herhangi başka bir aktivitede bulunabilecek enerjisini koruyabilsin. Çalıştığı iş kolunun içinde, orada bir katılım gerçekleştirecekse, örneğin bir sendikal faaliyetin içinde yer alacaksa, bunun bir sorun yaratmayacağını, korku hissiyatının yaşanmayacağını bilmesi gerekir.

Laden, ailenin yarattığı baskıyı, ailenin içinde hapsolme durumunu anlatmaya çalıştı, ama çok net bir durum da var: 18-24 yaş arası çalışan gençlerin bir kısmı da zaten ailesi için çalışıyor. Yani aile o kadar ihtiyaç içinde ki, anne ve/ya baba hastaysa aileyi ayakta tutan gençler oluyor. Yine dezavantajlı gençlerin çok net olarak "Ne olursa olsun annem çalışmasın ben

çalışırım. Çünkü annem hiç çalışacak halde değil, annem o ortamda var olamaz” sözünü duyuyor ya da annenin hiç çalışmamış olduğunu görüyoruz. Buradaki denklem sadece gençlerin aileden bağımsızlığını içermiyor: Genç zaten ailenin ve özellikle küçük kardeşlerin yükünü sırtında taşıyarak çok erken, hatta bazen ne yazık ki çocuk yaşta çalışma hayatının içine giriyor. Bu yüzden o kişi, genç ve çocukların katılımı dediğimizde, gerçekten çok sistematik bir şeyi de bir yandan kurgulamak zorundayız. Elbette, bunun sosyo psikolojik başka bir sürü etkisiyle beraber yaşanan ekonomik temelli sorunların da farkında olmamız gerekiyor.

Demokrasinin bir kısır döngüsünün içindeyiz ve bunu kırabilmenin yolları olduğunu düşünüyorum. Sosyal politika burada önemli bir araç olsa da, sosyal politika kurgulanırken birilerinin yerine karar verilmemeli. Örneğin, çocuk çalışmalarındaki ‘göstermelik katılım’ (participation as a token) eleştirisini burada hatırlatmakta yarar var: Biz bir grup genci ya da bir grup çocuğu topluyoruz, onların fikirlerini alıyoruz, ama aslında biz kendi oluşturmak istediğimiz politikayı ya da projeyi yine kendimiz yapıyoruz. Gerçekten onları duyarak alışkın olduğumuz bakış açılarını sorgulamak ve değiştirmekle yükümlüyüz gibi geliyor. Bu duyma egzersizinin çok önemli olduğunu düşünüyorum, çünkü çoğumuz, yani araştırmacılar olarak bizler bile birtakım değer ya da teorileri seviyoruz. Aslında bunların sahada doğrulanmadığını ya da onlara meydan okunduğunu gördüğümüzde bazen bunu yansıtmayabiliyoruz. O yüzden gerçekten duymayı bir etik sorun, bir etik duruş olarak önemli görüyorum.

Vaktimiz kısıtlı olduğu için bildiğinizi varsayarak güçlendirmeyi anlatmayacağım, fakat ona bir ek yapacağım. Ben çok fazla ‘yapabilirlik yaklaşımı’ çalıştım; yapabilirlik yaklaşımının güçlendirme yaklaşımına önemli bir katkısı, daha doğrusu, daha geliştirici bir bakış açısı var. Kendi sahanızda, kendi alanınızda kullanmanız açısından önemli olabileceği düşüncesiyle, biraz bundan bahsetmek istiyorum. Yapabilirlik Yaklaşımı dediğim şey ‘Capability Approach’ Türkçeye bazen ‘kapasite’ şeklinde tercüme edilse de bu doğru bir çeviri değil; ‘capability’ yapabilirlik. Bir kişinin kapasitesi olmasından bahsetmiyor, aslında herkesin yapabilirliğini arttırmayı hedefliyoruz. Örneğin, benim yapabilirlik kümeme Laden’in yapabilirlik kümesi birbirinden farklı gibi... Amartya Sen tarafından geliştirilen, sonrasında da Martha Nussbaum tarafından detaylandırılan bu yaklaşım eşitliği yapabilirlikler üzerinden ele alıyor. Eşitlik çok önemli diyoruz, dezavantajlı grupların aynı düzeyde olmaması gibi bir sürü şey konuştu, buradaki soru şu: “İnsanların yapabilirliklerini nasıl eşitleyelim?” Diyelim ki, kastetmeye çalıştığımız bu binadan dışarı çıkmak gibi çok basit bir şey. Eğer bazılarımızın, söz gelimi görme ya da yürüme engeli varsa, yapabilirliğimizi eşitlemek demek aynı miktarda maddi kaynağı sağlamak değil, farklı ihtiyaçları dikkate alacak şekilde bunu sağlamak ve bunu da altyapı desteğiyle yapmak. Yürüyemiyorsan tekerlekli sandalye vermek tek başına yeterli olmuyor. Eğer hiçbir yerde benim o tekerlekli sandalyeyle kendi hayatımı idame ettirmemi sağlayacak bir sistem yoksa, o zaman benim yapabilirliğim aslında eşitlenmemiş oluyor. Bu çok önemli bir yaklaşım farkı diye düşünüyorum. Kısıtlı zamanda bunu anlatıp çok çeşitlendirmem mümkün değil, ama gençlerin katılımı, gençlerin güçlendirilmesi dediğimiz zaman bu perspektiften, yani gençlerin yapabilirliklerini nasıl arttırabiliriz çerçevesinden bakmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Örneğin, okulda ve okul dışında ya da iş yaşamının içinde gençlerin yapabilirlikleri nelerdir sorusunu sormak gerekiyor. Bunların biraz daha arttırılabilmesi, katılımın gerçekten sağlanabilmesi için ne tür mekanizmalar kurmamız gerektiği bu yapabilirlik sorusunun üzerinden kurgulanabilir. Her farklı grup -zira bir tek grup ya da tek bir cevap yok- veya bireyin ihtiyacı üzerinden farklı politikalar dillendirmeniz gerekir. Bu açıdan yapabilirliği önemli bir araç olarak görüyorum. İlgilenenlerle belki daha sonra biraz daha tartışabiliriz.

Leyla Neyzi ile Haydar Darıcı’nın ‘Özgürüm Ama Mecburiyet Var’ başlıklı bir çalışması var.

Bence Türkiye’de özellikle dezavantajlı gruplardan, gençlerden konuştuğumuzda bu ‘özgürüm ama mecburiyet var’ harika bir cümle. Nitekim çocuklar ya da gençler ile konuştuğumuzda, çalışmanın öncelikle kendi tercihleri olduğunu söylüyorlar: :Zaten dersler benim kafama girmiyordu onun için ben çalışmak istedim.” Ancak açmaya başladığımızda, aslında tüm bunların arkasında gerçekten çok ciddi bir öykünün yattığını, bir zorunluluk durumunun, bir mecburiyet durumunun olduğunu görüyoruz. Oysa ifade edilen “Aslında kararı ben verdim” fikri.

Bireyler gerçekten otonom ya da özerk karar alabiliyor mu, istediğini yapabiliyor mu? Birey mi kendi karar verir, kendi kaderini değiştirebilir mi, yoksa aslında bütün bu yapısal koşullar mı bireyi belirliyor? Bu çok temel soruları gerçekten ‘özgür’ olabildiğimiz bir alan için herhalde daha çok konuşacak ve tartışacağız.

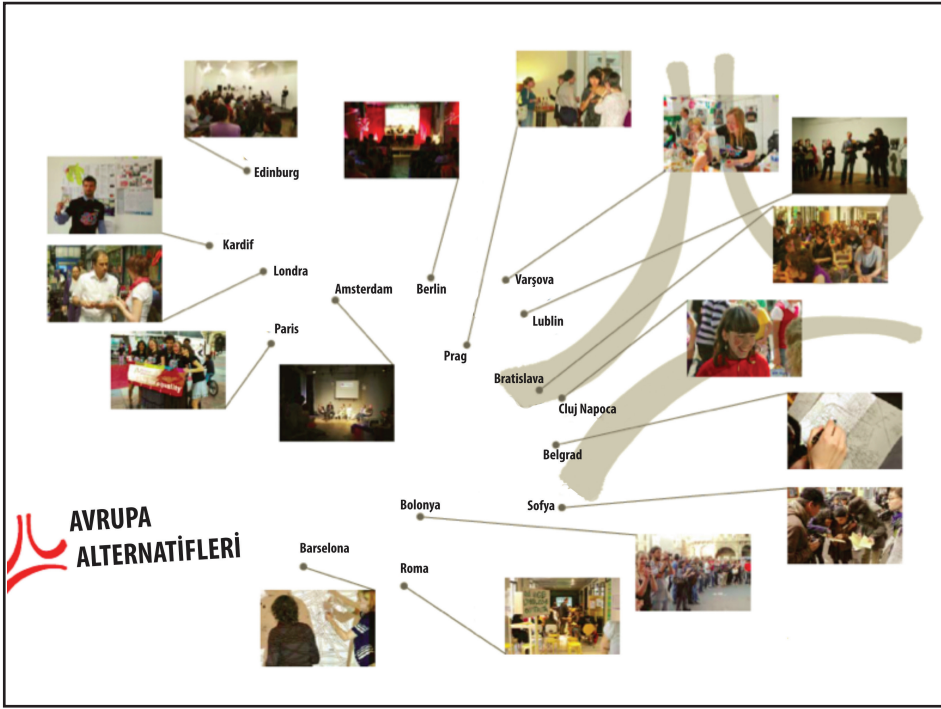
VI. KATILIMDA İYİ ÖRNEKLER

Katılım için Alternatif Yöntemler: Avrupa Alternatifleri Derneği Örneği

Elena Dalibot

European Alternatives (Avrupa Alternatifleri) Derneği

Ben de Avrupa Alternatifleri Derneği'ni temsil ediyorum. Bu ve yarın akşamki tartışmalarımıza yardımcı olacağını umduğum üç örnek sunacağım. Avrupa Alternatifleri olarak uluslar ötesi bir dernek olduğumuzdan farklı politik hareketler için alternatif yollar kullanıyoruz; dolayısıyla da bizim için kilit unsurlar ulus ötesi. Bizim hayata geçirmek istediğimiz katılım unsurları; insanları bir araya getirmek, onların arasında bir bağlantı kurmak ve alternatif bir Avrupa vizyonu oluşturmak. Yurttaşlar ve bilgi grupları ile çalışarak Avrupa'daki alanı kendi alanlarına dönüştürmelerini istiyoruz. Dolayısıyla, tek bir alanda hareket etmiyor, daha genel ve uluslar ötesi bir hedef benimsiyoruz. 2006 yılında kurulan genç sayılabilecek bir teşkilatız ve genel olarak gençlerden oluşuyoruz. Ancak bir gençlik örgütü ya da spesifik konulara odaklanmış bir örgüt olmaktan ziyade çok farklı sosyal ve siyasi konulara kendini adanmış insanlardan oluştuğumuzu söyleyebiliriz. Bunun önemli olduğunu düşünüyoruz, çünkü Avrupa'daki gençler gitgide güçlerini kaybediyorlar. Kurumlar tarafından gençlerin temaya dönüştürülmesiyle gençlik hareketlerinde sadece gençlik mevzularını konuşmalarına izin veriliyor, böyle bir kısıtlama getirildiğini söyleyebiliriz. Tabii ki konuşulabilecek çok daha fazla konu var. Bizim faaliyetlerimiz hem Avrupa'da hem de Avrupa'nın dışındaki ülkelerde yerel, bölgesel ve sınır ötesi olarak değerlendiriliyor. Farklı odak gruplarımız var ve hepsi farklı konularda faaliyet gösteriyorlar.

Avrupa'daki farklı genç gruplarının aynı anda düzenlediği festivaller için bir çatı oluşturan Trans Europe (Ulus Ötesi) Festivali'ni düzenliyoruz. Daha sonra Yurttaşlık Sözleşmesi'nden (Citizens Pact) bahsedeceğim. Ayrıca, Medyada Çoğulculuk İçin Avrupa Girişimi'ni de uyguluyor, bunun için imza topluyoruz. Bunun yanı sıra, aralarında gazetecilerin cezaevlerine erişimini mümkün kılmayı amaçlayan Açık Erişim, Şimdi'nin (Open Access Now) de bulunduğu farklı kampanyalar yürütüyoruz. Ulus Ötesi Diyaloglar (Transnational Dialogues) ise Avrupa ve Brezilya'da aktif olarak çalışıyor. Son örneğimizi ise, 'AAA Agency' olarak da adlandırdığımız Act-up Agora Agency oluşturuyor. Burada da Avrupa seçimlerinden sonra Avrupa siyasi partilerinin istihdam politikalarının değerlendirilmesi, incelenmesi amaçlanıyor; biz bu çerçevede daha ziyade derecelendirme şirketlerinin değerlendirmelerini inceledik. Bu konular bizim için önemli ve aslında gençler de bu siyasi partilere notlandırma hakkına sahip olmalı. Bu seçimlerden ve değerlendirmeden sonra bir derecelendirme şirketi gibi siyasi partilere puan verdiler. Masabaşı çalışmaları yoluyla gerçekten konuşabilmelerini, böylece tartışmalara aktif olarak katılmalarını sağlıyoruz.

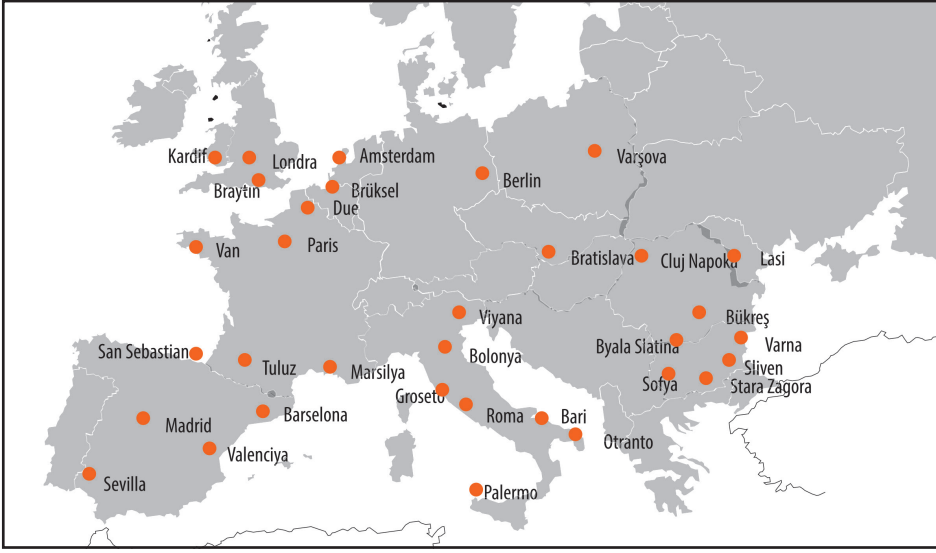
Size katılım konusunda nasıl çalıştığımızı anlatmak isterim. Daha önce de bahsedildiğini düşünüyorum; Avrupa Alternatifi inisiyatifi de farklı STK'ların çalıştığı bir alanda faaliyet göstererek güç ilişkilerinin hiyerarşisiyle ilgili çalışmalar yürütüyor. Dediğimiz gibi, ulus ötesi bir yapıya sahibiz. Avrupa'nın dört bir yanına yayılmış üyelerimiz arasında hem yerel gruplar hem de yerel olmayan gruplar bulunuyor. Biz üyelerimizin derneğin genel yönünü belirlemede katkıda bulunmasını, bu sürece katılmasını istiyor ve bu yöndeki faaliyetlerimizi sürdürüyoruz. Kararların alındığı yürütme kurulumuzda da personelden yerel gruplara kadar teşkilatımızın farklı noktalarından bütün aktörler temsil ediliyor. Bu çerçevede, grup üyeleri tarafından seçilen iki temsilci her ay toplantı tutanaklarını sunmak durumundalar, aynı zamanda kampanyalarda ya da Avrupa seviyesinde hareket etmemiz gereken acil du-

rumlarda bir karar alınacaksa buna katılımında bulunmaları gerekiyor. Teşkilatımızın içinde de herkesin katılımcı olmasını hedefliyoruz, internet araçlarının kullanımını destekliyoruz, ama bu her zaman kolay olmayabiliyor. Her yıl bir genel kurul topluyoruz. Belki daha sonra iç karar alma mekanizmalarını da tartışabiliriz, zira daha demokratik süreçler ve daha az hiyerarşik mekanizmalar da olabilir.

(Örnek bir çalışma fotoğrafı)

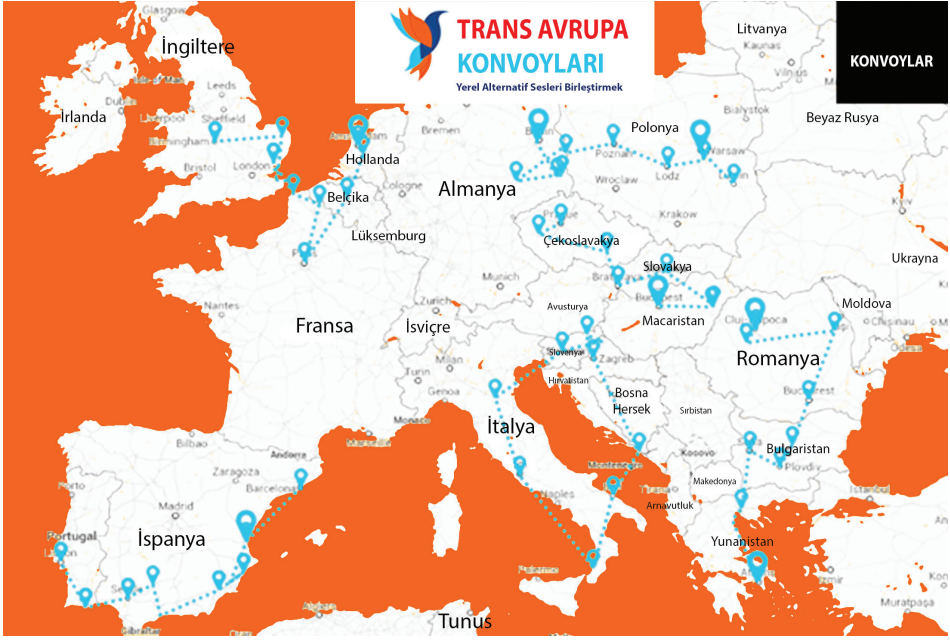
Sizinle paylaşmak istediğim ikinci örnek 'yurttaşlık manifestosu'. "Yurttaşlık manifestosu", yurttaşlar anlaşmasının bir sonucu olarak doğdu diyebiliriz. 2012 yılında, Avrupa'daki demokrasi açığını kapatma hedefi doğrultusunda, farklı teşkilatlarla birlikte ortaya çıktı. Bununla yurttaşların harekete geçerek Avrupa demokrasi alanında aktif rol oynamalarının sağlanması amaçlanıyor. 2014 yılındaki Avrupa Parlamentosu seçimleri Avrupa ötesi olacak. Dolayısıyla, bu sürecin sonuçlarından biri bu bahsettiğimiz yurttaşlar manifestosunun oluşmasıdır. Katılımcıların yer aldığı istişareler ile, uzun bir süreç sonucunda oluşturulan bu çalışma kapsamında, 2011 yılından itibaren Romanlar, göç gibi farklı konular değerlendirildi. Aslında elbette bu konular arasında bağlar var. Bu istişareler farklı ülkelerde, yerel dilin kullanıldığı toplantılarda gerçekleştirildi. Olabildiğince katılımcı olmayı hedeflediğimizden yerel dernekler ile yakın temas halinde olduk. Romanlar ile yapılan çalışma buna verilebilecek en ilginç örnek olabilir. Bu çalışmaları, Romanya, İspanya ve Bulgaristan gibi ülkelerde gerçekleştirdik. Mesela Bulgaristan'daki en büyük Roman gettosuna giderek burada faal olan bir Roman doktorla görüştük. Daha sonra insanları duyabilmek, onların yerel düzeydeki durumlarını inceleyebilmek ve ne gibi sonuçlara ulaştıklarını görebilmek için bu önerileri bir araya getirdik. Geçen senenin sonunda Avrupa Parlamentosu'na bunu sunduk. Sokaktaki insanlarla konuşabilmek için, iki zar oluşturduk. Bu zarları atarak gelen meseleler üzerinde tartışmalar, görüşmeler gerçekleştirdik. İnsanların aynı zamanda internet üzerinden önerilerde bulunmasını sağlayacak platformlar oluşturduk.

(Yurttaşlık Manifestosu – Faaliyet Düzenlenen Yerler)

Üçüncü örneği oluşturan Trans Avrupa (Trans Europe) konvoyları kapsamında da Nisan sonundan Mayıs başına kadar 10 gün boyunca seyahat eden 6 konvoy yerel inisiyatifleri, sınıktıları, çalışmaları inceledi. Seyahat etmeyen insanlarla iletişim kurmak için video bloglar, video bildiriler gibi farklı sistemler oluşturduk. Burada yerel seslerle temas kurmak ve yerel düzeyde bir inisiyatif olan ancak Avrupa düzeyinde seslerini duyuramayan insanlara ulaşarak isteklerinin duyulmasını sağlamayı amaçladık.

Bunun dışında, size çok farklı insanları dahil etmeye yönelik sistemlerden bahsetmek istiyorum. Bulgaristan'dan bir örnekte, eklemek yaparken buradaki insanlar çok farklı ve genellikle de dışlanmış insanları bir araya getirmeye çalışıyorlar. "Kırıntı Tiyatrosu" dedikleri bir tiyatro kurgusu içinde, insanlardan teker teker kendi hikâyelerini anlatmaları isteniyor ve bu insanlar muhtemelen başka ortamlarda anlatamayacakları şeyleri burada diğerleri ile paylaşıyorlar. Böylece, seslerini duyurmalarına yardımcı olunuyor. Bükreş'te LGBT haklarıyla ilgili bir çalışma yaptık. Burada da insanlara çizerek, resim yaparak farklı bir şekilde kendilerini ifade etme şansı veriliyor. Bu resim de bizimle beraber Avrupa'yı dolaştı. Pataros Cluj'da yine bir Roman gettosuna gittiğimizde karşılaştığımız bir afişte "Romanlar için insana yakışır bir hayat" cümlesi yazıyordu. 'Roma' Roman dilinde 'insan' demek. Biz bu tekniği gittiğimiz her yerde insanlara mesaj vermek için kullandık. Bu seyahatte ilgi çekici nokta, diğer konvoylar ile konuşma şansım henüz olmadı ama ben daha önce 5-6 yıl kadar Romanya ve Bulgaristan'da yaşadım. Gerçekten bu seyahat sırasında gençlerin 5-6 yıl öncesine göre daha aktif olduğunu görmek şaşırtıcı oldu. Ancak bu gençlerin resmi kanallarla aktif şekilde politikaya katılmadıklarını görüyoruz. Örneğin, Bulgaristan'da geleneksel siyasi partilere ya da sendikalara güven yok. Dolayısıyla, kendiliğinden oluşmuş ve gençlerin büyük rol oynadığı çok fazla sayıda inisiyatif görüyoruz. Selanik'te kendilerini 'kent aktivisti' olarak tanımlayan bir çalışma var. Katerini'deki bir dayanışma mutfağında adil bir şekilde gıda dağıtımı yapmaya çalışıyorlar.

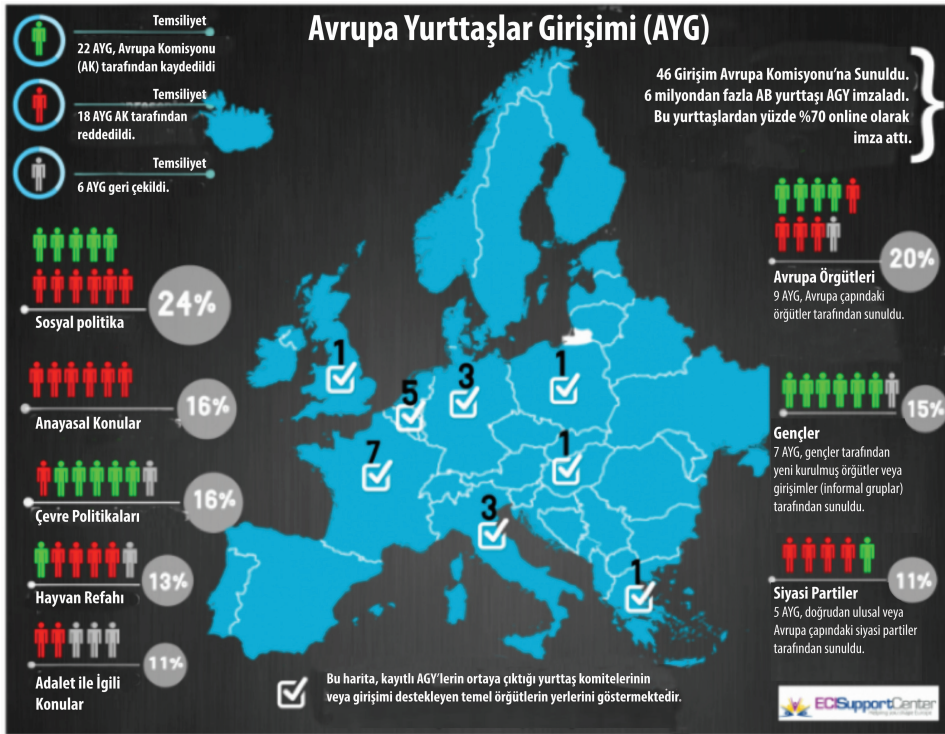
Benden şu soruya cevap vermem istenmişti: Gençlerin karar verme mekanizmasına katılımı için ne gibi yöntemler olabilir? Bu konuyla ilgili üç hususa dikkat çekebilirim: Daha yatay yapılar, daha demokratik araçlar (bırakın gençler konuşsun biz onlar adına konuşmayalım) ve daha yenilikçi formatlar. Yine çok önemli bir diğer konu da gerçek etki. Gençler gerçekten bir değişikliğe sebep olacaksa katılımcı olmayı kabul edebilirler. Katılımı arttırmak için ne gibi yenilikçi yöntemler önerilebilir? Konferans dışında örnekler sunabiliriz, tartışmalar farklı formatlarda gerçekleşebilir, serbest kürsü sistemiyle afişlerin önünde konuşmalar yapılabilir ve panelde konuşanlarla dinleyiciler arasındaki ayırım ortadan kaldırılabilir. Böylece, herkesin bir konu önerebildiği böyle bir ortam daha katılımcı bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Bunun dışında kamu alanında da konuşulabilir. Volkan Yılmaz'ın dün de belirttiği gibi, yukarıdan aşağıya konuşmaya çalışmamak, kullanılan sözcükleri dikkatlice seçmek ve gençlerin konuşması üzerine kural koymaya çalışmamak önemli; istedikleri gibi, serbest bir şekilde kendilerini ifade etmelerine izin vermek gerekiyor.

Avrupa Topluluğu ve Ulusal Düzeyde Katılım Hakları

Elisa Bruno

European Citizens Action Service (ECAS) - Avrupa Yurttaşları Eylem Hizmetleri

Ben. bir Avrupa STK'sı olan ECAS'tan geliyorum. ECAS, 1991 yılında kurulduğundan biraz yaşlıca bir teşkilat olduğunu söyleyebiliriz. Biz bir temsil kuruluşu değil, daha ziyade STK'lara ve yurttaşlara hizmet sunan bir kaynak teşkilatız. 1991 yılından itibaren Avrupa düzeyinde daha fazla yurttaş hakkı ve daha fazla katılım sağlamayı hedefledik. Avrupa Komisyonu'na da bazı danışmanlık hizmetleri veriyoruz. Temelde herkesin erişebildiği bir yasal tavsiye hizmeti sunuyoruz ve genel olarak yurttaşlık hakları ile ilgileniyoruz. Dolayısıyla, ister Avrupa yurttaşları isterse de üçüncü ülke vatandaşları, örneğin arabanın kaydedilmesi ya da bir sosyal hizmet hakkı, çocukların okula yazdırılması gibi sınırlar ötesi bir sorun yaşadığında bize danışabiliyorlar. 65 hukuk uzmanı bizimle çalışıyor, bunlar tabii ki Avrupa Birliği'nin resmi dillerinde kabul ediliyor. Dolayısıyla, Türkçe maalesef kabul edilmese de İngilizce yazılmış dilekçeleriniz değerlendirmeye alınabiliyor. Ayrıca bir danışma kurulumuz var. Balkanlar bölgesinde çok aktifiz ve Türkiye'de de böyle bir destek merkezimiz bulunuyor. Genel olarak Balkan ülkelerinde hem sivil katılım hem de yurttaş haklarıyla ilgili kapasite geliştirme, oluşturma çalışmaları gerçekleştiriyoruz. Yurttaşlık hakları derken sivil katılımı da bu çatı altında değerlendiriyoruz.

Öncelikle Avrupa Birliği mekanizmalarının neler olduğuna ve Avrupa yurttaşlarının haklarına değinebiliriz. Avrupa yurttaşlığı 1992 Maastricht Anlaşması ile oluşturuldu. Lizbon Anlaşması'ndan sonra da yeni ve çok moda olan Avrupa Yurttaşlar İnisiyatifi (European Citizens' Initiative) kuruldu. Ancak genel olarak Avrupa katılımından ya da Avrupa düzeyinde sivil katılımdan bahsederken Avrupa Parlamentosu'na verilen dilekçeleri kastediyoruz. Bütün bu konular gerçek anlamda katılım sayılır mı? Sadece bu seçimlerde oy vermek katılım olarak değerlendirilebilir mi? Bunun gibi tartışmalar devam ediyor. Ayrıca Avrupa düzeyinde 'ombudsman', yani kamu denetçisi var. Avrupa Birliği'nde 28 üye devletin yurttaşlarının idareyle ilgili sorunları olduğunda devreye giriyorlar. Diyelim ki, ben Avrupa Komisyonu'na dilekçe veriyorum ve müzakereyle ilgili herhangi bir şey sormak istiyorum. 5 yıl önce İngiltere'yle ilgili bir anlaşmanın müzakere belgelerini istedik, ancak Komisyon bunun müzakere gücünü azaltacağı gerekçesiyle bu belgeleri bize vermedi. Bu seçilmiş bir kurul olmadığından, böyle bir yetkisi bulunmuyor ve kural olarak aslında böyle bir dilekçe verdiğinizde 15 işgünü içerisinde cevap vermeleri gerekiyor. Ancak elbette bazı gecikmeler olabiliyor, çünkü farklı belgeler sunmaları gerekebiliyor. Bize olumsuz cevap geldiğinde biz Avrupa ombusmanına şikâyetle bulunduk. Avrupa ombudsmanı Komisyon'dan bir açıklamayı talep etti, zira ortada bazı kurallar var ve neden bu kurallara uyulmadığına yönelik bir izahat gerekli. Her ne kadar Avrupa ombudsmanının verdiği kararlar bağlayıcı olmayıp daha ziyade öneri mahiyetinde olsa da, ombudsmanın temel haklar bildirisine uyulmadığını belirtmesinin ardından talep ettiğimiz belgeler komisyon tarafından bize sağlandı. Çünkü kurallar var ve kurallara uyulmuyor demektir bu. Yani, eğer Avrupa Birliği'nde bir temel haklar bildirisi varsa, bu her üye devlete aynı hakkı sunuyoruz anlamına gelmeli ancak uygulama böyle gerçekleşmiyor. Şu anda İngiltere ya da Polonya vatandaşları daha az hakka sahip oluyor diğer üyelere göre.

Bir diğer yurttaş hakkı da Avrupa Komisyonu'na yapılan şikâyetlerdir. Siz bir Avrupa yurttaşısınız farklı direktifler ve farklı yasama belgelerine sahipsiniz. Diyelim ki siz Portekiz'de yaşıyorsunuz ve Portekiz hükümetinin bir Avrupa kuralına, normuna uygun şekilde uygulama yapmadığını düşünüyorsunuz. Siz Avrupa Komisyonu'na "bu norm benim ülkem tarafından normlara uygun şekilde uygulanmıyor" şeklinde bir şikâyet ilettiğinizde Komisyon buna ilişkin bir soruşturma ya da bir inceleme başlatabilir. Bunun üzerine bir süreç başlıyor, bu ihlal süreci çerçevesinde "Ya bu yasayı gerektiği gibi uygularsınız ya da bu cezayı ödersiniz!" diyorlar. Bu genelde kuralın uygulanması ile sonuçlanıyor, ama her zaman böyle olduğunu da söyleyemeyiz.

Bir başka Avrupa Birliği mekanizması olan Avrupa Yapısal Diyalogu'ndan bahsetmiştik, bir diğeri de Avrupa Danışma Süreçleri. Brüksel'deki STK'lar bu tür mekanizmaların geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorlar. Avrupa Komisyonu'ndaki her Genel Müdürlük farklı STK'larla farklı konuları görüşüyorlar. Peki neden bazı STK'lar davet ediliyor da bazıları davet edilmiyor? Çünkü bu diyalogun bir parçası olabilmek için davet edilmeleri gerekir. Yeni Komisyon'da farklı olanaklar var, biz de bunun için orada bulunuyoruz ve bu 11. maddenin ya da Lizbon Anlaşması'ndaki bazı maddelerin değiştirilmesini talep ediyoruz ve bunun için çalışacağız. Bir şekilde elbette herkesin sesi çok fazla olabilir, ama mümkün olduğu kadar fazla sesin dinlenmesini temin etmeye çalışacağız.

Bunların dışında çok kullanışlı bir diğer aracımız da Avrupa Yurttaşlar İnisiyatifi. Lizbon Anlaşması ile Avrupa yurttaşları bir Avrupa Yurttaş İnisiyatifi kurma hakkına kavuştu. Örneğin, Elena Dalibot'un organizasyonu böyle bir çalışma yapmış. Bir milyon imza topladığınızda, Avrupa Komisyonu'nun kendi yetki alanındaki bir yasamayı gerçekleştirmesini sağlayabilirsiniz. Örneğin, siz medya çoğulculuğuyla ilgili bir inisiyatif sunduğunuzda, Avrupa Komisyonu öncelikle bu gelen önerinin kendi yetki alanında olup olmadığını değerlendirir. Çünkü, herşey Avrupa Birliği'nin yetki alanında olmayabilir; örneğin sosyal haklar gibi. Dolayısıyla vatandaşlar bir inisiyatif almak isterlerse öncelikle bunun Avrupa Komisyonu'nun yetki alanında olup olmadığı kontrol etmeli ve daha sonra bu 1 milyon imzayı toplamalıdır. Tabii ki Avrupa'da 1 milyon imza toplamak kolay değil, belki bir bardak çay ya da bir kadeh şarapla bunu sağlamanız kolaylaşabilir. Ancak bazı sınırlar var, 12 aylık bir süreniz var ve aynı zamanda dil engelini de düşünmeniz gerekiyor. Şu anda bu inisiyatifin ikinci yılını yaşıyoruz ve 46 tane farklı inisiyatif sunulmuş. İki yıldan da kısa bir süre içinde bana göre yüksek sayıda ve çok farklı konularda inisiyatifler sunulduğunu görüyoruz. Bunları değerlendirirken, yurttaşların daha ziyade nelere ilgi duyduğunu görebiliyoruz; anayasayla ilgili konular, yine çevreyle ilgili politikalar, atık yakma tesisleri, hayvanlarla ilgili bazı merkezler, vb. Örneğin "Avrupa Parlamentosu'nun ortadan kaldırılmasını istiyorum" diye bir talep gelmiş ve elbette reddedilmişti. Peki bu inisiyatifleri sunan insanlar kim? Avrupa teşkilatlarından bahsederken Brüksel'de temsil edilen teşkilatları kastetmiyorum, gündüz konuşan profesörlerden biri de bundan söz etti. Gerçekten bu inisiyatif önemli bir araç, çünkü Yapısal Diyalog ve resmi Avrupa STK'larının dışında bireylerin inisiyatif sunmalarına olanak sağlıyor. Siz de örneğin Brüksel'de değilsiniz ancak birden fazla ülkede temsilciliğiniz var ve sizin yapınız da Avrupa yapısından farklı. Bu inisiyatiflerin % 15'i gençler tarafından sunulmuş. Bu örnek, aslında 'Gençler formel karar alma mekanizmasında yer almak istemiyorlar' söylemini de yıkıyor. Siyasi partiler biraz farklı, mesela Polonyalı parlamenterler tarafından sunulmuş bazı inisiyatifler var. Buradaki önemli konu, gençlerin inisiyatifleri.

Türkiye'deki mekanizmalar nasıl çalışıyor, bilmiyorum ama Avrupa Komisyonu bir yasama gerçekleştirmek istediğinde bir danışma süreci başlatarak bunu yurttaşlara sunmak zorunda. Bunu da üye ülkelerin dillerinde gerçekleştirmeli, ki bunu her zaman uygulamıyor.

Oluşturulacak bildirinin 8 hafta içinde gönderilmesi gerekiyor. Bunlar pek çalışmıyor, herkes tarafından anlaşılamayabiliyor, herkes tarafından bilinmiyor ve 24 resmi dilin tamamında yazılmıyor. Dediğim gibi, 8 haftalık bir zaman var ve dili de zor anlaşılır durumda.

Burada bir danışma süreci başlatıyoruz ve oybirliği sağlanmaya çalışılıyor. Bu gelen yorumlar Avrupa Komisyonu tarafından görülebilir olmalı ve paydaşların katılımları da bilinmeli. Şimdikinden çok katılımcı bir araç olmalı, çünkü siz belki bir yorum yapıyorsunuz ama başkalarının yorumlarını görme fırsatınız olmuyor. Komisyon size belki 2 ay sonra bir rapor sunuyor. Biz bunun yeteri kadar iyi olduğunu düşünmüyoruz. Bu konuda yeni komisyondan bu yeni aracı oluşturmasını ve kullanmasını isteyeceğiz.

Ulusal düzeyde karar alımı:

Şu ana kadar Avrupa düzeyindeki karar alım mekanizmalarına değindik. Şimdi de kısaca ulusal düzeyde nelerin var olup olmadığına bakacağız. Bunlar mekanizmadan ziyade araç. Daha önce anlattığımız araçlar Lizbon Anlaşması ile oluşturulmuş, herkesin kullanabileceği, katılımcı araçlardı. Belki formel olmayan bir eğitim yöntemi olan Dünya Kafesi'ni ('World Cafe') duymuşsunuz; burada masalara bölünerek her masada farklı bir tartışma gerçekleştiriyor, ardından da birlikte oybirliğine erişmeye çalışıyorsunuz. 'Yurttaşlar Paneli' de böyle bir oluşum; burada, rastgele seçilmiş yurttaş grupları temsil ettikleri nüfusla ilgili tartışmalar gerçekleştiriyorlar. Katılımcı sorgulama olarak adlandırabileceğimiz bu oluşumda da bir temsiliyet görüyoruz. Senaryo oluşturma alıştırması ve belki de en ilginç olanı katılımcı bütçe hazırlığı. Hepimiz çok heyecanlıyız, Avrupa düzeyinde henüz mevcut değil, ama Sevilla'da bu denendi ve burada daha ziyade yurttaşlara bütçenin nasıl okunduğu, nasıl anlaşılabilceği ile ilgili çalışmalar yapılıyor.

Son olarak, şunu söylemek istiyorum, sivil katılım mekanizmalarından bahsederken sadece kimin katılımında bulunduğunu değerlendirmek yeterli değil. Nihayetinde, elde edilen sonuçta bunun da önemli olduğunu vurgulamak gerekiyor. Her zaman kendime şu soruyu soruyorum: Politika yapıcılar bu süreçleri dikkate alıyorlar mı, bize katılıyorlar mı? Eğer bize katılmıyorlarsa kendi kendimize konuşuyoruz demektir. Bu güzel bir alıştırma olabilir, ancak bizim ulaşmak istediğimiz insanlar politika yapıcılar.

Diğer bir konu da, nihai sonuca ulaşmanın yanı sıra, herkesin katılımcı olduğu bir ortam oluşturmaya çalışmamız. Temsili olmayan, herkesin doğrudan katılabildiği bir ortam olmasını istiyoruz. Bunun için de genç dostu araçlar kullanmaya çalışıyoruz.

Türkiye’den Bir Güçlendirme Deneyimi: Ruh Sağlığında İnsan Hakları

Şehnaz Layikel ve Can Feyzioğlu
Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği

Şehnaz Layikel: Sizi biraz farklı bir konuya götüreceğim, Türkiye’de çok yeni olan bir alandan bahsetmeye çalışacağız: Ruh sağlığında insan hakları alanı. Ancak bundan önce biraz dünyadaki gelişmelere bakmak gerekiyor. Ruh sağlığı sorunu yaşayan kişilerin aslında kendi hayatlarına katılımı, kendi kararlarını alabilmeleri ile ilgili gelişmeler dünyada henüz çok yeni. Tabii dünyadaki siyasi hareketlerin de etkisiyle, 1960’lardan itibaren ruh sağlığı sorunu yaşayan kişiler birebir katılım haklarına sahip çıkmaya çalıştıkları bir hareket içine giriyorlar ve Dünya Psikiyatri Kullanıcıları ve Psikiyatriden Sağ Kalanlar Ağı gibi birçok ağ kuruyor. Buna “Psikiyatriden sağ kalanlar” diyorlar, çünkü o yıllarda bildiğiniz gibi anti-psikiyatri hareketi de çok kuvvetli. Bunun bir de iyileşme hareketi (recovery movement) adı verilen Avrupa versiyonu var, yani aslında ruh sağlığı sorunu yaşayan kişiler, “Biz yeterince iyi destek alabilirsek iyileşebiliriz” sloganıyla yola çıkıyorlar. Bu giderek hak temelli bir alan haline almaya başlıyor.

Bizim de dernek olarak çok faydalandığımız bir diğer çok önemli gelişme ise, 2000 yılında Meksika’nın öncülüğünde Birleşmiş Milletler’de engelli bireylerin haklarına ilişkin bir sözleşme hazırlanmasının gündeme gelmesi. Bu kapsamda, dünyada ilk defa engelli bireyler kendi haklarıyla ilgili bir sözleşmeyi kendileri kaleme aldılar. O güne kadar dünyada hiçbir sözleşme süreci bu şekilde ilerlememişti. Bu sözleşmeyle birlikte, ruh sağlığı sorunu yaşayan kişilerin sorunları da bir engellilik meselesi olarak ele alınarak artık psiko-sosyal engellilik olarak terminolojiye girdi. Dolayısıyla, dünyadaki engelli hakları hareketinden ve Türkiye’de de yine bizim alana göre aslında daha uzun bir geçmişe dayanan bir geleneğe sahip olan fiziksel engellilik hareketinden de beslenmeye başladı. Bu sözleşme, 2007’de imzaya açıldı. Aslında ilk imzacılardan olan Türkiye de, engelli bireylerin haklarına ilişkin bu sözleşmeyi 2009 yılında mecliste onayladı. Bu, özellikle katılım açısından çok önemli bir sözleşme. Zaten bahsettiğim gibi, hazırlanış aşaması başlı başına katılımcı bir süreç. Getirdiği ciddi

paradigma değişikliği sonucunda, sorun yaşayan kişiler “Biz artık psiko-sosyal sorunları tıbbi model üzerinden algılamak istemiyoruz,” diyorlar. Yani yaşadıkları şeyi bir bozukluk ve giderilmesi, ortadan kaldırılması gereken bir durum olarak görmüyorlar. “Aslında toplumun örgütlenme biçiminden kaynaklanan bir engellilik yaşıyoruz, toplumsal yaşama bu sebeple yeterince katılamıyoruz,” diyorlar. Buna tıbbi model yerine sosyal model adını veriyorlar. Bu, bahsettiğim gibi Türkiye’nin de yakınlarda imzaladığı bu çok yeni bir sözleşme, diğer sözleşmeler gibi iç hukuk hükmünde ve buna göre, ruh sağlığı alanında çeşitli reformlar yapılması gerekiyor. Kısaca, aslında dünyada ruh sağlığı alanında yaşanan gelişmeler katılımcılık açısından çok önemli örnekler içeriyor. Özellikle bu grubun niteliği açısından önemli olduğunu düşünüyorum, zira bu aslında hep kendi adına karar veremez, akli melekeleri yerinde değil, vs. gibi sebeplerle hep hakkında karar verilen bir grup. Onlar da, “Biz olmadan bizim için hiçbir şey yapılamaz!” sloganıyla 1960’larda yola çıkıyorlar.

Aslında RUSİHAK’ın kuruluş öyküsü de bence bu hikâyenin bir uzantısı. Biz, 2006 yılında resmi bir yapısı olmayan gönüllü bir inisiyatif olarak yola çıktık. Tamamı literatürde ‘tecrübeyle uzman’ diye geçen, sorunu yaşayan kişiler ve yakınlarından oluşan 7 kurucu üyeyle başladık. Bu aslında ruh sağlığı alanında Türkiye’de bir ilk oldu. Önceden 1990’lardan başlayarak şizofreni dernekleri kurulmuştu. Bir kısmının da bildiği gibi, bunlar daha çok hekimlerin inisiyatifiyle kurulan derneklerdi. Daha sonra yönetimlerinde hastalar yer aldıysa da, RUSİHAK’ın en ayırt edici özelliklerinden biri de doğrudan sorunu yaşayan kişilerin kurucu olmaları. Bu açıdan, yola çıkış biçimiyle de katılımcı bir yapı aslında.

Bu alanda aslen hak-temelli bir savunuculuk hareketi yaratabilmek için çalışıyoruz. Türkiye’de ruh sağlığı alanını bir insan hakları alanı olarak yerleştirebilmek istiyoruz. Yine katılımcılık açısından önemseydiğimiz bir yönü de, üyelerimizin yüzde 70 ile büyük çoğunluğunun sorunu doğrudan yaşayan, çeşitli psikiyatrik teşhisleri mevcut kişiler olması. Elbette, ilgilenen herkes derneğe üye olabiliyor, ama sorunu yaşayan kişilerin çoğunluğunu sabit tutmaya çalışıyoruz. Literatürde sorunu yaşayan kişilerin kurduğu bu tür yapılar ‘öz savunucu’ (self-advocate) olarak geçiyor. Yine yöntem açısından da mümkün olduğunca katılımcı yöntemlere yer vermeye çalışıyoruz. Birkaç küçük örnekten bahsedeceğim: İlk olarak, kurumlara izleme ziyaretleri yapıyor, Türkiye’nin büyük bölgesel ruh sağlığı hastanelerine gidiyoruz. Elbette, bunlar birçok açıdan cezaevlerine benzetilen kapalı kurumlar olduğundan buralara girmek çok zor ve bakanlık izni gerektiriyor. Kurum ziyaretlerimizi avukat, psikolog gibi uzmanların yanı sıra kendi üyelerimizden ya da çevremizden tanıdığımız, sorunu yaşamış ve kurumlarda yatış tecrübesi olan kişilerle birlikte gerçekleştiriyoruz.

Böylece, kişiler aslında kendi aldıkları hizmetleri alan kişilerle temas kurma imkânını yakalamış oluyorlar. Yine bu izleme ziyaretlerinin sonunda yuvarlak masa yöntemiyle birtakım toplantılar düzenliyoruz. Bu toplantılarda aslında ilk defa sağlık hizmetleriyle ilgili il sağlık müdürü, hastane başhekimisi gibi karar veren kişiler ya da hekimler yer alabiliyor. Aynı masanın etrafında hasta ve hasta yakınları da bulunuyor. Tamamen eşit bir platformda hizmetleri hep birlikte değerlendirip ortak çözüm önerileri geliştirmeye çalışıyoruz. Çok ilginç bir detay da, dernek ilk kurulduğunda bu toplantıları yapmaya başladığımızda başhekimlerin, il sağlık müdürlerinin sıklıkla “Ben bu meseleye hiç böyle bakmamıştım,” demeleri olmuştu. “Gerçekten bir hastadan yaşadıklarını bu şekilde hiç dinlememiştim,” şeklinde tepkiler aldık. Bu tabii çok olumlu sonuçlar doğurabiliyor, politikalarda birtakım değişikliklere yol açabiliyor, daha çok yerel düzeyde daha hızlı değişiklikler oluyor. Onun dışında Bakırköy’de başlattığımız bir uygulama var; hasta konseyi bir Hollanda modeli. Bu modelden Can Feyzioğlu daha detaylı bahsedecek, zira o çalışmanın en büyük yükünü o taşıyor ve başından beri içinde yer alıyor.

Katılımcılık açısından yaptıklarımızı değerlendirdiğimde, burada iyi örnek olarak şu anda RUSİHAK'ı sunuyor olmak bizim için çok anlamlı. RUSİHAK kurulalı 7 yıl olmasına rağmen, bu süreçte böyle bir iyi örnek olarak algılanıyor olmaktan çok hoşnuz. O yüzden de, bu çalışmayı organize edenlere çok teşekkür ediyorum. Şu anda Türkiye'deki mevzuat açısından birçok hakkı elinden alınmış, vesayet altında tutulan, yani yasal olarak hiçbir hakkını hayata geçirme imkânı olmayan, hep başkaları tarafından temsil edilen, hep adına karar verilen kişiler için bir temsiliyet alanı yaratmaya çalışıyoruz. Seslerinin duyulması, varlıklarının fark edilmesi, bir şekilde karar alma süreçlerine dahil edilmeleri için çalışıyoruz, ki bu aslında bir zorunluluk. Kişileri toplumsal yaşamdan yalıtmayan toplum-temelli hizmetlere geçiş yönünde bir eğilim var ve şu anda Sağlık Bakanlığı tarafından başlatılan birtakım girişimler bulunuyor. Toplum-temelli derken, kişinin kendisine yönelik, kendisini ilgilendiren karar süreçlerine aktif olarak katılmasının, yani planlanmasından uygulanmasına ve denetlenmesine kadar aslında kişiye uygulanan her şeyin yine o kişinin rızası dahilinde yapılıyor olmasının gerektiğini kastediyoruz. Bunun için uğraşılıyor, bu kişilerin gerçekten birer birey olarak algılanabilmesi ve eşit vatandaşlar olarak toplumsal yaşama katılabilmeleri yönünde çeşitli savunuculuk çalışmaları yürütüyoruz.

Can Feyzioğlu: Az önce Şehnaz Layikel ağırlıklı olarak sözleşmeden bahsetti. Ben ise biraz daha özelde insan hakları ihlallerinin yoğun olarak yaşandığı hastanelere değineceğim. Belki bu alana çok aşina olmayanlara biraz tuhaf gelebilir, ama maalesef hastanelerin böyle bir yapısı var. Hatta dünya genelinde çoklukla böyle bir tarihi olagelmiş. Türkiye'de psikiyatrinin kurucu babası olan Mazhar Osman aynı zamanda ismi öjeni ile birlikte anılan ve halen resmi tarihte 'kurucu baba' olarak yüceltilen bir adam. O resmi tarihin yanında bir alternatif tarih yazımı maalesef yok; yüzde 38'lere varan ölüm oranlarını sadece çok eskiye ilişkin birtakım raporlarda görebiliyoruz.

Bu sözleşme gerçekten çok fazla şey getiriyor, ama henüz çok yeni. Bu işin profesyonelleri bile ruh sağlığı alanında sorun yaşayan insanların engelli grubuna dahil olduğunu bilmiyor. Türkiye'den çok yeni bir örnek vereceğim: Daha dün Resmi Gazete'de yayınlanan yeni bir yasaya göre artık akıl hastanelerinde sarhoşlar, akıl hastaları ve çocuklara müdahale için onay gerekmeyecek, yani kişinin fikrinin alınması gerekmeyecek. Bu 'aydınlatılmış onam' diye geçiyor literatürde ve Türkiye imza atmış olduğu sözleşmeden kendisi bihaber olarak bunun bir insan hakkı olduğundan bile haberdar değil. Tüm dünyada bu alan psikiyatrinin hegemonyasında ve psikiyatrinin eline teslim etmeyi doğru buluyor.

Hastanelerin önemli bir ihlal oranına sahip olduğunu söylemiştim. Hastanelerden tamamen kurtulan ülkeler olduğu gibi bunlar arasında geri adım atarak tekrar hastane kurma yolunu seçenler de var, ama elbette bunu çok köklü bazı değişikliklerle yapıyorlar. Biz Hollanda örneğini takip ettik, ki orada da 1960'larda başlayan özgürleşme hareketleri ve birtakım öncü sosyologların çalışmalarından etkilenecek kapatma yoluna gitmelerine rağmen, bu sefer de toplumdan gelen tepkiler sonucunda bu kurumları yeniden açmak zorunda kalıyorlar, zira hastaneler kapanınca insanlar hastanelerden hizmet alamıyorlar. 1950'lerde hastaneler üzerine ilk incelemeyi yapan önemli bir Amerikalı sosyolog, akıl hastanesini 'mutlak kurum' (total institution) olarak tanımlıyor. Aynı tanıma askeri kurumları, izci kamplarını, esir kamplarını da dahil ediyor. Dışarıya kapalı olması dışında, en belirleyici özelliğinin, bireyin kendi hayatı üzerinde hiçbir rolünün olmaması, kaçta uyanacağından kaçta yemek yiyeceğine kadar her şeye tamamen merkezi bir planlamayla kendisinden başkaları tarafından karar verilmesi olduğunu tespit ediyor.

Biz gerçekten aradan 60 yıl geçtikten sonra geçtiğimiz aylarda izlemeleri tamamlanan Tür-

kiye’de yaptığımız izleme çalışmasında bu tespitlerin ne kadar doğru olduğunu gözlemledik. Zira, örneğin servislerde kalan insanlar hastabakıcılara ‘onbaşı’ diyorlar. Yani askeri disiplin ve o yapı halen var ve Türkiye’de gezdiğimiz bütün hastanelerinde bu geçerli. Oysa sözleşme ve dünyadaki ruh sağlığı alanındaki trend bunun tam tersi yönünde yani bireyi güçlendirmek üzerine çalışılmasını salık veriyor. Demin Şehnaz’ın söylediği gibi, artık ruh sağlığı alanındaki sorun psikiyatrinin dışında disiplinler arası olarak ele alınmalı, çünkü sözleşme engelliliğin toplumsal bir fenomen olduğunu söylüyor.

Yurtdışı örneklerinden hasta konseyini model olarak alıp Türkiye’de bir hastanede uygulamaya çalıştıysak da, sadece bu konseyin dışında hasta avukatları, hastane mahkemeleri bulunuyor hastanelerde. Dolayısıyla, birey koca kurum karşısında yalnız değil; destek alabileceği, haklarını savunabileceği birçok örgütlenme modeli var ve hasta konseyi de bunlardan biri. Biz kendi çapımızda bir tek bunu deneyimleme imkânı bulduk. Kilitli kapılar ve gayet güçlü iktidar sahibi psikiyatrların, şeflerin yönetiminde bulundukları ve o kapının arka tarafına bir ‘uzman’ olmadan giremediğiniz için, bu zorlayıcıydı. Girdiğimiz yerlerdeki kronik servisler olarak başladı -akutlar daha hareketli- çünkü oraya doktorlar gerçekten hiç uğramayabiliyorlar. Orada ömürlerini geçiren, 40-50 yıldır aynı yerde, aynı serviste yaşayan insanlardan söz ediyoruz. Oraya bakmadıkları için biz hastanede kronik servislerden başlamış olduk ve insanlara neye ihtiyaç duyduklarını sorduk. Çok basit bazı kutu oyunu, yemeklerle ilgili birtakım saat düzenlemeleri, vs. talepleri oldu. Bunları kazasız belasız yöneticilere taşıdığımızda aslında şikâyetten ziyade gayet insani ve makul talepler geldiğini görüp bir şekilde sürdürmemize izin verdiler bu çalışmaları. Aslında gidebileceği yer epey fazla: Yine örnek aldığımız Hollanda’da hasta konseyleri başhekimleri seçiyorlar, yani aday olan hekimler arasından kimin olacağını, projelerini ve vaatlerini dinleyerek seçiyorlar. Bizde en son henüz daha insan yerine konmama durumu söz konusu. Bu çalışmayı başlatmalı henüz 2 sene oldu. Henüz çok başlardayız ve almamız gereken çok yol olduğunun da bilincindeyiz.

İzlanda'dan Yurttaşların Katılım Deneyimi

Gunnar Grimsson / Robert Bjanason
Citizens Foundation - Yurttaşlar Vakfı

Robert Bjanason: Biraz vakfımızdan bahsedeceğim. 2008 yılında, İzlanda'daki mali krizin ardından kurulan Yurttaşlar Vakfı şu anda daha ziyade gönüllülük esaslı çalışan bir kuruluş. Biz İzlanda'da yurttaşlara politika oluşturmada güçlü bir ses vermek ve siyasi süreçlerde resmi katılım sağlamak ile ilgili önerilerde bulunduk. İzlanda 320 bin nüfuslu küçük bir ülke olduğundan, ülkenin tamamında böyle bir çalışma yapmak kolay oldu.

İnsanlara gerçek güç kazandırmak ve büyük topluluklardaki insanlara seslerini duyurmalarına yardımcı olmak amacıyla, 'Sizin Öncelikleriniz (Your Priorities - <https://www.yrpri.org/home/world>)' adında bir platform kurduk.. 2008 yılından bu yana, 500 bin ziyaretçinin yararlandığı platform, 2013 yılında başta Estonya, Birleşik Krallık ve İzlanda olmak üzere, tüm dünyada 250 bin kişiden fazla insan tarafından kullanıldı.

Bu açık ve kullanımı da çok basit bir kaynak olarak, kitle katılımını sağlayabiliyor. İnsanlar fikirleri ya da bazı noktaları destekleyebilir ya da bunlara muhalefet edebilir, en önemlisi bazı fikirlerle ilgili tartışmalar yapabilir. Burada, en iyi fikirler katılımcılar tarafından seçilirken, aynı zamanda konuyu destekleyen ya da desteklemeyen en iyi fikirler de değerlendiriliyor. İnsanlar, örneğin Facebook gibi bazı tartışma forumlarında tartışmaya başladıklarında bazı argümanlara sabit kalabiliyorlar; oysa, yorumlar geldikçe, birkaç yorumdan sonra tartışmanın boyutu değişebiliyor. Biz de başta böyle bir problemle karşı karşıya kaldık ve bununla ilgili bir çözüm üretmeye çalıştık. Bu, Bulgaristan'daki bir internet sayfası gibi örneğin bazı tartışma forumlarında kullanılan bir sistem; ekranı ikiye böldük sol tarafta destekleyen, sağ tarafta da desteklemeyen yorumları aldık. Dolayısıyla, bir noktaya katılmıyorsanız, "hayır bu böyle değil, hiçbir şey yapmadın" yerine bir karşı argüman belirtmeleri gerekiyordu. Bu sayede daha mantıklı bir tartışma ortamı yaratıldı.

Sitemizde bugüne kadar yaptığımız bazı çalışmaların özetini görebilirsiniz, dünyanın her tarafında aktifiz. İzlanda'da yaptığımız ve birazdan bahsedeceğimiz bir çalışmanın yanı sıra, Amerika'da kullanılan bir internet sayfamız, Balkanlar'da bir projemiz var ve halen Avrupa Birliği'nin 7. Çerçeve Programı kapsamında yürütülen 'Descent' adlı projede faaliyet gösteriyoruz. 4 yıl önce belediye seçimleri için bir şehirde çalışarak % 40'lık bir seçmen katılımı sağladık. Bu yurttaşlar belediye meclisi toplantılarına gidebiliyor ya da farklı başka süreçlere dahil olabiliyorlar. 2010 yılından bu yana 70 binden fazla insan sistemlerimizi kullandı; nüfusun 320 bin olduğu bir ülkede bu kayda değer bir rakam. Bugüne kadar 12 bin kayıtlı kullanıcımızdan, 300'ün üzerinde fikir ve 5.500'ü aşkın yorum geldi.

Reykjavík'te 9 yaşındaki bir kız çocuğu okulda daha fazla saha gezileri olsun istemişti. Daha sonra bu fikir internete konuldu ve destek aldığı için öneri gerçekleşti. İnternet sayfamızda (www.betrireykjavik.is) nasıl bütçelendiğini görebiliriz. Sayfada toplam bütçe, farklı fikirler ve Reykjavík'in farklı mahalleleri var; siz bütçe bitene kadar fikir sunabiliyorsunuz. Dolayısıyla, sadece bir öncelik değil bütçe hazırlamaya yönelik bir eğitim sistemi olarak da çalışıyor. Bir şekilde bütçe oluşturuluyor; son olarak, Nisan ayında 6 bin kadar kişinin katılımıyla bu bütçenin içeriği belirlendi. 2011-2013 yıllarında sunulan fikirlerden bazıları gerçekleştirildi. Bu fikirler belirli bir öncelik sırası doğrultusunda hayata geçirilirken, daha küçük ölçekte parklar, vs. çalışmalar da oldu. Bölgenin gerçekten çok güzel bir şekilde değiştirildiğini söyleyebiliriz. Bu şekilde belediyeler ve yerel yönetimler de insanların gerçekten ne istediğini ya da neye ihtiyaç duyduğunu öğrenebiliyor. Bu kapsamda eğlenceli şeyler de yapıldı: Örneğin, çok pahalı olmasa da kimsenin daha önce denize merdiven koyma fikri olmamıştı. Bu gerçekleşti.

Bir İngilizce öğretmeni teknolojinin sınıflarda demokratik değerlerin teşvik edilmesi için kullanılmasını önermişti. Katılımı arttırmanın en önemli yolu bu demokrasi süreçlerini okullarda başlatmaktan geçiyor olabilir. İnsanların gençken buna alışmaları ve gerçekten etkili olduğunu görebilmeleri önemli. Birleşik Krallık'ta yapılan bir çalışmada ulusal sağlık hizmetleriyle işbirliği yapmıştık. Birleşik Krallık'taki sağlık hizmetlerinin kullanıcıları kuruldaki insanlara sesini duyurabiliyorlar. Ancak belki de en büyük başarımızı Estonya'da elde ettik. Bu ülke, 2012'de önemli siyasi skandallara sahne oldu. Burada bazı temel sivil grupların yasal reform projeleriyle ilgili problemleri vardı. Bu sistem aracılığıyla, 50 binden fazla insan 2.000 kadar öneri sundu. Daha sonra bu süreç yerel meclislerde ya da parlamentoda tamamlandı. Paydaşlar, aktivistler ya da gönüllüler de bu araçları kullanabiliyorlar. Şimdi sözü meslektaşına bırakıyorum.

Gunnar Grímsson: Robert size şimdiye kadar yaptıklarımızdan bahsetti, ben de neler yapmak üzere olduğumuza değineceğim. Önce demokrasinin karşısındaki zorluklardan bahsetmek istiyorum. Bunlardan en önemlisi, eskisine kıyasla oy kullanma oranlarında görülen düşüş: Gelişmiş ülkelerin ya da oturmuş demokrasilerin genelinde oy düzeylerinin düşmeye başladığına şahit oluyoruz. Medya ve büyük şirketler demokratik kurumlardan güç ve yetki aldılar. Birçok insan, katılım konusunda geleneksel demokratik kanalları kullanmak istemiyor. Bugün artık gösteriler, STK'larla çalışmak, internette aktif olmak ya da gönüllülük gibi farklı katılım yöntemleri olduğunu biliyoruz. Ancak katılımın olmadığı bir demokrasiden bahsedemeyiz, gençler arasında oy kullanma oranları düşmeye devam ederse demokrasiyi kaybedeceğiz. Bu yüzden gençlerin katılımının arttırılmasının önemli olduğunu düşünüyorum.

Elektronik demokrasi nedir? Bu geleneksel demokrasinin internet ortamına taşınması olarak ifade edilebilir. Demokrasiyi daha kolaylaştırmanın, böylelikle de insanların hayatlarının

her anında yapılabilen bir şeye dönüştürmenin yolunu sunabilir. Neden bu sistemi kullanmalıyız? Çünkü ileride demokrasi internette oluşacak ve aynı zamanda genel anlamda demokrasiye katılımı arttırmak için kullanılabilir. Gençler için internette olmak hayatın bir parçası. Sabahtan beri tekrarladığımız gibi, yurttaşlar güçlendirilmeye ihtiyaç duyuyorlar. Bu tür araçları kullanarak gerçekten kalıcı değişiklikler yapılabileceğini görecekler. Bu sistemlerin herkes için kolay olması gerekiyor. Biz de aktif yurttaş sistemini bununla kurmak istiyoruz. Bu aktif yurttaş 3 şekilde ifade edilebilir: Kişisel yapay zekâ, her türlü araç tarafından kullanılabilir ve akıllı telefonlar tarafından ses kontrolüyle de erişilebilen güçlü demokrasi yazılımı ve son olarak da biz internet dışı faaliyetleri ya da gösterileri, şikâyetleri birbirlerini tamamlayabilmeleri için birleştirmek istiyoruz.

Bildiğiniz gibi, internette yaptığımız her şeyin verileri toplanıyor ve Facebook ya da Google tarafından toplanan bu verilere bakılarak kimlerle görüştüğümüz kontrol ediliyor. Siz aslında Facebook'da kendi görmek istediğinizi değil, Facebook'un size göstermek istediğini görüyorsunuz. Bu yüzden, kendi hayatımızın kontrolünü geri kazanmak için de adımlar atmamız gerekiyor. Güçlü yapay zekâ sistemlerini kullanarak yurttaşlara onların ilgi ve çıkarlarına yönelik ihtiyaçlarına cevap verecek ve onların istediklerini, onların ihtiyaç duyduklarını gösterecek. Böylelikle, başkasının değil sadece sizin söyledikinizden ya da sizin davranışlarınızdan öğrendiğini size gösterecek. Bu da katılımı kolaylaştırıp, hızlandıracak, zaman tasarrufu sağlayacak ve tabii ki daha eğlenceli olacak. Alfa yapay zekâ aslında basit algoritmaları kullanarak kendi sisteminin içindeki fikirleri tespit ederek sayfaları gösteriyor. Bu şekilde sorgulamak isterseniz, Google'lamanız gerekmiyor. "Buna bakmalısınız!" yerine "Senin ilgini bu çekiyor olmalı" diyebilecek bir sistem.

Protestolarla ilgili konuşacak olursak, gerçek hayattaki protesto ve gösteriler konusunda bazı problemler olduğunu görüyoruz. Dışarıda sizinle aynı fikirleri paylaşan insanlarla gösteri yaptıktan sonra eve döndüğünüzde hiçbir şeyin değişmediğini fark ediyorsunuz. Fikirlerle ilgili çok az değişikliğin olduğunu ve odaklanacak fikirler olmadığı takdirde, bu gösterilerin de etkisiz kaldığını görüyoruz. İnternetteki hareketlerin de sorunlu olabileceğini söyleyebiliriz. Eğer uygun insanlara erişemezseniz katılımcılar arasında çok küçük bir dayanışma bulabiliyorsunuz. Aslında biz Aktif Yurttaş 3D ('Active Citizen 3D') sistemiyle insanları gerçek zamanda sanal ortamlarda bir araya getirmek istiyoruz. Bu insanların fikirlerini farklı kümeler halinde 3 boyutlu evrende görmenizi sağlayacak ve daha sonra oluşturulan gruplar bu tür fikirleri multi-medya ortamında daha rahat paylaşabilecekler. Kaotik değil biraz daha yapıcı, daha düzenli bir yapı oluşturmak istiyoruz. Eğer büyük ekranlarınız ya da büyük projektörleriniz veya akıllı telefonlarınız varsa gerçek gösteriyi çevrimiçinde de görebilirsiniz. Yapmayı planladığımız diğer bir şey de bu iki sistemi birleştirerek gerçek hayattaki 1.000 kişilik gösteriyle internetteki 100 bin kişilik gösterileri birleştirmek. Bunlara kayıtsız kalmak çok kolay olmayacaktır. Yani internet üzerinden gerçek dünyada ne olduğunu görmek insanları harekete geçirecek ve bu sayede siz veya başka birçok kişi de oraya gitmek isteyecektir. İnternet üzerinden veya internet dışından veri toplanacak ve sistem bu bilgileri bir araya getirerek katılımcılara uygun bir şekilde iletecek. Bunu neden yapmak istediğimiz umarım sizin için açıktır. Biz aslında elektronik demokrasiyi oyun unsurlarıyla ve yapay zekâyla birleştirdiğimizde gençlerin katılımını arttıracığımızı düşünüyoruz.

Söylemeyi unuttuğum bir başka konu ise, oyuncuların genellikle erkek olduğu düşünülür ama bu doğru değil; % 60'a % 40'lık bir oran var. Yani bu anlamda çok büyük bir ayrımcılığın olmadığını belirtmek istiyorum. İster 3 boyutlu sistemi kullanın, ister ses kontrol sistemini, kullanılan ara yüzler her türlü internet sistemine imkân sağlıyor. Bize göre gerekli veri ve araçların var olması katılımı arttırmak açısından çok önemli .

Konferansa Katılan Kurumlar
Akdeniz Üniversitesi
Anka LGBT
Ankara Trans Danışma Merkezi
Ankara Üniversitesi
Avrupa Birliği Bakanlığı
Avrupa Birliği Enstitüsü
Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu
Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu - UNFPA
Çocuk Çalışmaları Birimi
Die Deutsch-Türkische Jugendbrücke
Ege Üniversitesi
Engelli Hakları ve Engelsiz Gelecek Derneği
EU-CoE Youth Partnership
European Alternatives
European Citizen Action Service
European Year of Citizens 2013 Alliance
European Youth Forum Pool of Trainers
Federation of European Roma Young People
Gelecek İçin Gençlik Derneği
Genç Yeşiller
Gençlik Çalışmaları Birimi
Gençlik Köprüsü Türkiye Almanya
Gençlik ve Spor Bakanlığı
German Federal Youth Council
Goete Project
Güven Vakfı
Hayat Sende Gençlik Akademisi
Headspace Denmark
Hrant Dink Vakfı
International Movement of Catholic Agricultural and Rural Youth
İstanbul Bilgi Üniversitesi
İzmir Üniversitesi
Kalkınma Bakanlığı Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
King's College London

Kültür Kenti Vakfı
Mardin Gençlik ve Kültür Evi
Mersin 7 Renk LGBT
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
National Youth Council of Hungary
openDemocracy
Pembe Caretta LGBTQ
Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği
Querr Adana LGBTİ İnisiyatifi
Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi
Sivil Düşün
STK Eğitim ve Araştırma Birimi
Talimhane Danışmanlık
TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Tekne Oyun - Eğitim - Toplantı
The Citizens Foundation
Toplum Gönüllüleri Vakfı
Türk Kültür Vakfı
Türk Psikologlar Derneği
University of Giessen
University of Lisbon
University of South Wales
Van Kadın Derneği
Yeditepe Üniversitesi
YINFO - Gençlik Bilgi Merkezi
Yomra Kadınlar Toplumsal Dayanışma ve Girişimciliği Destekleme Derneği
Youth for Exchange and Understanding
Youth Peer Akran Ağı

**İstanbul
Bilgi Üniversitesi**

LAUREATE INTERNATIONAL UNIVERSITIES

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

"Bu yayın Avrupa Birliği'nin yardımıyla hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca kitabın yazar(lar)ı sorumlu olup, herhangi bir şekilde AB'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz."